

891.7909

F85k

LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF ILLINOIS
AT URBANA-CHAMPAIGN

ELIAS CZAYKOWSKY
COLLECTION OF
UKRAINIAN CULTURE

891 .7909

F85k

The person charging this material is responsible for its return to the library from which it was withdrawn on or before the **Latest Date** stamped below.

Theft, mutilation, and underlining of books are reasons for disciplinary action and may result in dismissal from the University.

UNIVERSITY OF ILLINOIS LIBRARY AT URBANA-CHAMPAIGN

AUG - 4 1978

MAY 25 1978

UIC -REC'D JUL 29 '89

JUL 26 1991

L161—O-1096

КАРПАТО-РУСЬКЕ ПИСЬМЕНСТВО

XVII—XVIII вв.

Написав

Др. Іван Франко.

У ЛЬВОВІ, 1900.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

891.7909
F85k

Карпаторуська література XVII—XVIII віків.

Подав Др. ІВАН ФРАНКО.

Дослід історії літератури по територіям у нас доси майже не початий, хоча приклад дослідів політичної і соціальної історії різних територій нашого краю, з такими гарними успіхами ведений в останніх десятках літ, повинен би був заохотити до аналогічної праці і на історично-літературному полі. Правда, досліді над історією української літератури, особливо давніших віків, на українським ґрунті доси загалом не дуже широкі. Маємо цінні монографії, але одинока проба цілоти, зроблена пок. Огоновським, не сповняє навіть задач порядної бібліографії. Та при тім в часі, коли пок. Огоновський писав перший том свого компендіюма, справа дослідів територіяльних відмін і течій літературного руху і де інде (прим. у Поляків) тільки що дискутувалась і від тоді, можна сказати, майже й не поступила наперед по за деякі надто апріорні і невдатні проби.

У нас поставив справу на широкім науковім ґрунті у перше Драгоманов у своїх статях про галицьку й українську літературу, хоч і він не встеріг ся в тій праці від надто поспішних і наскривь ненаукових розріжень (прим. розриваючи Тургенева на російського і великоруського, Гоголя на південно- і обще-руського писателя і т. д.). Виразніше підчеркнено принцип студіювання писателя в звязку з територією, на якій і для якої він працював, у його статях про Квітку і Шевченка (Громада т. IV). Але публіцистична і полемічно-тенденційна закраска шкодила тим статтям, так що тільки в звітній рецензії проф. Дашкевича на „Очерки“ Петрова ми одержали перший широкий і строго мето-

дольотічно виконаний огляд української літературної історії від Котляревського аж до 60-тих років. Розвій укр. літератури в зв'язку з суспільним життям, місцевими традиціями і інтересами показаний тут дуже гарно і широко; укр. література являєть ся впливом дійсних духових потреб, впливом історії і розвою даної території.

Від часу видання праці проф. Дашкевича зроблено дуже мало для того, щоб провести далі, розширити і поглибити його досліді. Певна річ, материялів прибула й прибуває раз у раз велика сила, але брак тямущої руки, що вміла-б вивискати їх. Особливо соті роковини видання Енеїди і початку нової укр. літератури оживили на ново питанє про перші незначні початки тої літератури, тих язикових і літературних форм, у яких вилила ся талановита діяльність Котляревського. Звернено увагу на попередників Енеїди — гумористичні вірші, інтермедії, драми; в цілім ряді монографій Дашкевича, Грушевського, Житецького, Сумцова і иньших освітлювано чи то поодинокі питання, чи більші їх комплекси, а проф. Петров, і в остатнім році Житецький дають проби огляду всего письменського дорібку України в XVIII в. Та коли праця Петрова своїм обсягом занадто тісна і обмежаєть ся майже на самий Київ з його „Академією“, в праці Житецького видно вже бажанє розвивити різні центри письменської праці і різні її форми — православні й уніятські, то-б то східні й західні.

Правда, і ся найновійша праця, при всіх її добрих прикметах, не може вичерпати теми. Одно тому, що автор обмежив себе на дослідженє ієневіса Енеїди, а друге тому, що великі обшири досліду, великі території, де була своєрідна духова і літературна робота, лишають ся д. Житецькому невідомі задля браку опублікованого материялу. Одною з таких неведомих доси територій я вважаю нашу Карпатську Русь, то-б то весь обшир Карпатських гір заселений Русинами починаючи від Спішу на заході і доходячи до Кімполонга на Буковині, разом з досить широкими підгір'ями на північ і на південь Карпат, по Перемишль, горішній Дністер, Прут і Черемош з одного, над Угом, Лаборцюю і горішньою Тисою з другого боку. Етнографічно се (з виємком найдальших західніх осад) територія найчистіше заселена Русинами, з найменшим процентом чужинців, найменше винародовлювана і найконсервативнійша в захованю свого типа, своєї мови, звичаїв і способу житя. Історично се територія найменше шарпана чужими наїздами, найзатишнійша; хвилі історичних

катастроф, що потрясли інші частини нашої вітчизни, сюди доходили в дуже ослабленій формі: козацькі рухи 1648—49, шведські напади, на Угорщині боротьба Куруців з Лабанцями — от і все. Та рівночасно суспільний побут народу був тут не такий тяжкий, як деінде. Країна переважно лісиста, бідна на хліб, робила неможливим заведене панщиняного гнету, давала багато поля до кочового, пастирського або й розбійницького життя. Часті неврожаї змушували з давна гірняків періодично шукати заробітків по долах; відси їх цікавість до новинок, до авантур і смілих вандрівок. Освіта в тих сторонах з давна була мінімальна, держала ся в селі звичайно в якійсь попівській родині. Се мало той добрий бік, що релігійна пропаганда, протестантська, уніятська чи католицька, не горячила тут нікого. На прості обставини життя вистарчала проста етика, а для догматичних тонкостей не було зрозуміння.

Про спеціальне письменство, яке могло існувати на тій території в XVII—XVIII в., доси не було мови. Воно спочивало в рукописах розсипаних по курних мужицьких хатах, дяківках або парафіяльних горщиках; маса памяток без сумніву затратилась, нераз на наших очах, а те, що було звісне, прим. невеличка публікація дра Ом. Калитовського, могло вважатися якимсь спорадичним, висмковим явищем. Люди, що мали в руках більше число рукописних памяток сего письменства, прим. о. Петрушевич, дивили ся на них з погордою за їх буцім то попсовану польсько-руську мову, або публікували з них (тай то не критично) тільки дрібні шматочки (вказу на томи Петрушевичевої „Сводной Лѣтописи“). Тільки в остатніх роках, по часті рядом щасливих випадків удадо ся розшукати значнійше число рукописів, із яких ми можемо хоч у приближеню виробити собі образ духового життя і письменських інтересів на тій території. Видані мною два томи „Памяток українсько-руської мови і літератури“ подали вже досить значне число текстів і дозволяють робити деякі виводи. Але те, що опубліковано в тих томах — тільки мала частина того рукописного матеріалу, який був доступний мені. От тим то я бажаю на основі рукописів, яких детальні описи подані в додатку до отсеї статі, показати хоч із дебільшого характер і розвій того Карпаторуського письменства, що по моїй думці в XVII—XVIII в. виявило до певної міри свою окрему фізіономію і повинно зайняти своє місце в загальній конструкції нашої літературної історії як один із її добре обрисованих типів.

Що наперед усього треба вважати характерною прикметою сего письменства, так се його популярність. На Карпато-руській території в XVII—XVIII в. не було руських значнійших шкіл ані просвітних центрів, отже не було для кого писати по вченому, по церковному/ За те тут, особливо в західній часті сеї території, в Перемищині, Сяніччині, Сандеччині і на Спішу, чи то через сусідство до Мазурів і Словаків, чи через які невідомі нам впливи, прим. протестантизму, вчасно виростає потреба проповідництва, навчання народа народньою мовою. Варто пригадати, що в тих сторонах ще в половині XVI в. дуже голосною і рухливою була купка людей, що хилили ся до протестантизму, в їх числі Станіслав Оріховський, син руського сьвященника, що сам себе завсїгди називав Русином і значно перед руськими полемістами написав книжку в обороні руського обряду, особливо-ж права сьвященників на женячку. В Сандецьких горах якийсь час був центр соцініянства, були школи, проповіді — певно по латині, для панів, але дещо з того могло дійти й до руських сьвященників. Пригадаю, що й таємниче доси послання Половця Смери до Володимира якимось робом вяжеть ся в Перемишлем, де його мав знайти по церковному і перекласти на руську, то-б то близьку до народньої, мову Андрій Колодинський, диякон із Вітебська¹⁾. Чи Колодинський був автором сего апокріфічного послання, як догадуєть ся Малишевський, чи ні, в усякім разі вказівка на Перемишль як на місце, де буцім то заховав ся старий його ориґінал і де владжений був переклад на новіjšу мову, має деяке значінє. Як певного рода противдїланє протестантській пропаґанді в тих сторонах можна би вважати „Другий лист небесний“, апокріф, що буцім то був доповненєм до першого листа, то-б то звісної „Епистолін о недѣли“. Сей другий лист небесний, на мові досить близькій до народньої, був зложений при кінці XVI в. десь у Перемищині (див. Додаток I) і визначаєть головно тим, що з великим натиском підносить конечність заховуваня постів, проти котрих виступали протестанти. Відгук антипротестантської полеміки бачимо ще в половині XVIII в. в рукописі о. Іллі Яремецького-Бідаховича (дод. XVI).

Та про те, полемізуючи з протестантами на таких пунктах, як пости або шанованє образів, руське духовенство могло від них

¹⁾ Малышевскій, Полложное письмо Половца Ивана Смеры (Труды III археологического съѣзда, Кієвъ, 1878, т. II), ст. 307 — 316.

брати собі приклад проповідницького запалу. Правда, те духовенство було невчене, і йому треба було дати в руки підручники, готові проповіді. Поки їх не було на руській мові, духовні, особливо по селах, хапали польські „Postylle“, протестантські і католицькі. І так біографи польського письменника Миколи Рея (родився і жив у Журавні над Дністром) подають — не знати чи факт, чи анекдоту, що руські духовні відчитували в церквах замість власних проповідей казаня із його „Postylli“, а один навіть звик був говорити, забираючи ся до такого читання: „Послухайте, християне, казаня сьвятого Рея“¹⁾. А який міг бути вплив сего оригінального сьвятого, легко зрозуміти, коли пригадаємо, що його „Postylla“ наїжена злобними нападами на католицьке духовенство, а між ілюстраціями поміщеними в ній знаходимо прим. образки папи, латинських єпископів і кардиналів у зьвірчих шкурах і в вовчими мордами, або Єзуїтів як злодіїв, що по ночі по драбині лізуть у вікно дому, коли тимчасом папа і єпископи вилазять із нутра тогож дому на дах дірами проломаними в дасі (див. Postylla, вид. 1571 р. ч. II, к. 187 і ч. III, к. 344). От тим то не диво, що для противділання таким впливам православні ще в кінці XVI в. приступили до видання т. зв. Учительного євангелія, то-б то коротких проповідей на всі неділі і сьвята цілого року. Перше таке „Євангеліє тольковое“, зложено мовою близькою до народньої української, вийшло в Вільні 1595 р. Як дуже на часі була ся книга, видно з того, що швидко треба було нових видань. І так 1606 р. видає Бодобан у Кридосі в церковно-славянськїм перекладі „Учительное Євангеліє“ Калліста „къ шьиршю ползъ великомъ мнѣствомъ російскою речъ“; сю саму книгу передруковано 1616 р. в Вільні, а вже 1619 р. виходить у Рохманові „Учительное Євангеліє“ Кирила Транквіліона Стравроецького, що було потім передруковане 1668 і 1696 р. в Уневі. Того самого 1619 р. вийшло якесь Учительне євангеліє в Могилеві, а 1643 в Яссах (Каратаєвъ, Описаніє 357, 358, 504). Що однак і сї друковані видання не вистарчали для потреб церкви, се бачимо з великого числа писаних екземплярів, які заховали ся до наших часів. Лишаючи на боці иньші околиці України-Руси я згадаю тут тільки про ті Учительні євангелія, що були списані на Карпаторуській території. І так у нинішнім Жидачівськїм повіті, в с.

¹⁾ Bronisław Zawadzki, Mikołaj Rej z Nagłowic. Lwów. 1875, стор. 63.

Човганах була списана в р. 1603 „Книга Євангеліє выкладное“ (Петрушевичъ, Сводная Лѣтопись в Литератур. Сборн. Матицы 1872—73, стор. 21); ся книга була до недавна в посіданю пок. Миколи Устіяновича. В р. 1635 списав сьвященик Тимофій у Височанах, теперішнього Сяніцького пов., Учительне євангеліє „малорусскимъ нарѣчіємъ“, як подає о. Петрушевич (ор. сіт. 75), що бачив сю книгу в бібліотеці Народного Дому. В бібліотеці капітульній у Перемишлі маємо аж 9 копій Учительних євангелій із XVII в., а з них бодай деякі на народній мові. До таких належить євангеліє сьвящ. Яворського, писане також десь у Сяніцьких горах і євангеліє Стефана Рихвальського, писане 1666 р. у Рихвалті; о Петрушевич (ор. сіт. 147) твердить, що се копія виданя Печерської Лаври з р. 1637, але в тім році ані загалом у Печерській Лаврі ніяке Учительне євангеліє не було видане. З половини XVII в. походить також Угроруське Учительне євангеліє, писане в Данилові, віднайдене д. Гіядором Стрипським; із сего євангелія були проби тексту опубліковані в моїй збірці апокріфів (Памятки II, 98—100, 101—102, 112—116, 220—221); опис рукопису подаю в додатку II. На угорській Русі списане було й те Учительне євангеліє о. Теодора Дулишковича в р. 1673, про яке подав звістку др. В. Охримович (Записки XIX, Misc. 4—6).

Щоб зрозуміти важність докладного простудіюваня всіх Учительних євангелій, як друкованих (особливо вид. з 1595 і Транквіліонового) так і писаних, не завадить додати, що майже ані одна копія не передає докладно оригіналу, а в писаних Учит. єванг., навіть там, де в титулі виставлено якогось сьвятого отця, можна здібати вставки самого переписувача, черпані з найріжніших жерел, не виключаючи й народніх традицій та вірувань, як ось прим. бачимо і в Данилівській Учит. євангелію. Не маючи змоги присьвятити сій темі докладнійшої праці, я рад би бодай заохотити до неї декого з наших молодших учених.

До типу Учительних євангелій прийдеть ся мабуть зачислити і той рукопис, що описаний у додатку під III jako „Староміський рукопис“. Се властиво уривок якоїсь більшої цілости, знайдений недавно одним нашим товаришем — у виходку одного сьвященника в Староміській повіті. До сім'ї Учительних євангелій можна зачислити сей рукопис тому, бо подає мовою близькою до народньої переклади уступів євангелій на всі неділі в році і дає до них декуди короткі поученя; але по над се він дає дещо таке, чого нема звичайно в Учительних євангеліях, а власне

переклади перікоп апостольських писань на тіж неділі і навіть на поодинокі дні кожного тижня, а в відділі празників господських і богородичних дає також ширші оповідання та легенди, що дотикають ся тих празників, і переклади деяких церковних гимнів та стихир, що співають ся в ті празники. Для якої цілі міг бути зложений сей рукопис? Перша часть очевидно має на меті уживанє його в церкві, звісно, не для відправи, а для проповіді та поучень, але яку мету мала друга часть? Ми бачимо в ній перехід від типу старших Учительних евангелий до пізнійшого типу популярних „Соборників“, про які зараз буде мова, заповнених оповіданнями, апокріфами, життями святих, легендами та притчами. Новістю треба вважати поученя держані в лірично-риторичнім тоні і зложені в значній части з церковних стихир та гимнів. На якийсь посторонній, може латинсько-католицький вплив при складаню сего рукопису вказують систематичні при кожній неділі вказівки на польське евангелиє. Автор покликаєть ся також на якесь Учительне евангелиє, з якого черпає свої поученя. Особливо варті уваги дві перші картки рукопису, на жаль, не вповні заховані, де знаходить ся переклад „Вірую“ і „Десятьох божих заповідей“, переклад dokonаний мабуть із якогось польського взірця, на що крім польонізмів у мові вказує також латинський, зглядно уніятський додаток *filioque* у Вірую.

Політичні і громадські інтереси в житю Русинів тої території займали дуже мале місце. І не диво. Ті Русини, що полишали нам свої письменні памятки з того часу, були люде вбогі, прості, нецвонноправні — селяне, дяки, духовні, висмково може дрібні шляхтичі. Значнійша шляхта, навіть коли вона признавала ся до Русинів і держала ся руської церкви, писала по польськи або по латині. Вузкість політичних інтересів видно найліпше з тих літописних записок, які роблено в тих сторонах у XVII і XVIII в. Таких записок дійшло до нас декілька. Найстарша з них — Добромильська, частками опублікована кр. Петрушевичем у його Сводній літописи, а в цілости В. Б. Антоновичем¹⁾. Вона ведена від 1648 до 1700 р. Семеоном Коростенським, деканом добромильським; її історична вартість майже ніяка, але як характеристика того, чим цікавив ся автор, вона цінна. Елементарні нещастя, фамілійні події місцевих панів

¹⁾ Сборникъ лѣтописей относящихся къ исторіи Южной и Западной Руси. Кіевъ 1888, стор. 239 — 240.

і тільки в ряди-годи скупі вісти про далекі війни та напади — ось що заносить він у свою „літопись“. Вкладна Страшевицької Минеї з 1578 р. (дод. I) виявляє далеко ширший політичний кругозір. З язикового погляду Добромильська літопись має деякий інтерес; особливо цікаві тут такі форми, як: „по вшисткуй Польще“, „вуйна“ зам. война, „Подулски“ зам. Подолски, „рукъ“ зам. рокъ, „люпъшую“ зам. лѣпшую, „Ільвувъ“ зам. Львовъ, „дорогутня“ зам. дороготня, „для панувъ Полякувъ“, „вувторка“, „огномъ“ зам. огньома і т. и. Роком 1660-тим починаєть ся Гукливська літопись, писана в с. Гукливе на північній Угорщині; виривки з неї опублікував Е. Сабов¹⁾. І тут обік деяких мадяризмів (марга) знаходимо такі форми, як „на пудгорю“, „зимивлѣ“. Подібним характером визначають ся літописні записки Солотвинські і Лаврівські, опубліковані о. Петрушевичем (Свод. лѣтоп., див. стор. 34, 252—253), на жаль не повно і без докладного опису оригіналів.

Далеко більший інтерес мають пам'ятки поетичного письменства, що зберегли ся з тих часів. Може найстарша з них, захована з датою, се уривок рождественської вірші, списаний на маргінесах Комарнянського Прольота. Дата, покладена коло того уривка і написана тим самим скорописом, що й сам уривок, стверджує, що писано його 1 цвітня 1655 р. На жаль при пізнійшій оправі рукопис обрізано і через се пропав дальший текст нашої вірші. Ось те, що заховало ся з неї:

Панове братя, що то за рада?
Або коли тежъ меже вами яка звада,
послушайте но вы мене,
услышете щоколевекъ от мене.
Слышадешъ, же ангели сѣвѣвають,
„Слава во вишнихъ“ оновѣдають.
„На земли покой, добрая воля!“
котрая то пѣснь заgrimѣла с поля.
Ово сно ся мѣ....
котрый то повѣсть нам речет певную.

Є се найстарший, скільки можна зміркувати, певний слід істнованя на галицькім Підгіррю духовної вірші, держаної в легкім, гумористичнім тоні. В XVIII в. таких віршів складало ся багато на Україні, але в Галичині їх майже нема. Далеко важнішою пам'яткою треба вважати віднайдену о. Петрушевичем

¹⁾ Евменій Сабовъ, Христоматія церковно-славянскихъ и Угроскихъ лит. памятниковъ. Унгварь, 1893, стор 2-3.

пісню про події 1683 р., хоча на жаль, текст її, опублікований сим ученим¹⁾, дуже далекий від коректності і дійшов до нас у досить попсованій копії. Відсилаючи цікавих до публікації о. Петрушевича і його уваг доданих до неї, передаю сю пісню громадянським письмом і з такими поправками, які мені видають ся рести-туцією (де можна) первісного тексту, та з зазначенем прогалін там, де їх не зазначив о. Петрушевич (дод. X). Пісня зложена, як видно зі змісту, безпосередно по оповіданих у ній подіях, а оповідане приточено до факту спаленя церкви в Клокочі, Уніського комітату, і перенесеня з того села образа Божої Матері до Мукачова.

Ся пісня, зложена якимось досить письменним і зі станом події обзнаним чоловіком, уводить нас в осередок бажань та симпатій тодішніх освічених Русинів. Її автор, як і слід було ждати, противник малярської самостійної, чи малярсько-турецької держави, а прихильник Німців. Він рад би, щоб Турків вигнано не тільки з Угорщини, але і зі Стамбула і ся евентуальність по побіді 1683 р. видасть ся йому досить близькою. Про польську поміч під Віднем він згадує симпатично, але не признає їй такого рішучого впливу на побіду, як се чинять Поляки. Віденьський терен від него далекий; за те про утяжливу роботу очищуваня Угорщини від Турків він знає більше, а тут виступають уже самі Німці.

При кінці XVII в. бачимо на території, про яку говоримо в нашім огляді, певну зміну в смаку і в духових вимогах письменних людей. Ми не знаходимо вже нових копій Учительних евангелій, так улюблених недавно; правда, форма „Слова“ або „Казаня“ лишасть ся, але зміст її розширяєть ся. Зі сходу і з заходу нанесено вже перед тим велику силу різних творів, апокріфів, легенд, апольотів, світських оповідань, і ось тепер на різних точках нашої території (подібне діяло ся зрештою й по иньших сторонах) іде популяризация сего матеріялу. Початок зробили звісні укр. писателі, автори проповідей та збірок, як ось Ставровецкий зі своїм „Перломъ многоцѣннымъ“, Галатовський і иньші. Їх твори здобувають собі на нашій території велику популярність, якої подекуди не стратили й доси. Уступи з Перла многоцѣнного, з Ключа разумѣнія і т. и. переписують ся і заводять ся до рукописних збірників, а оповідані там „прикладі“ та чуда переходять в уста народа, вплітають ся в канву давнійших оповідань, пісень, колядок. Прикладом може служити колядка записана о. М. Зубрицьким у с. Мшанци

¹⁾ А. С. Петрушевичъ, Историческая пѣсня Карпаторуссовъ въ 1683 г. (Литерат. Сборн. Матицы 1886, стор. 190—198).

староміського пов., де знаходимо оповіданє про те, як в наказу
Божої Матери сорок ремісників будувало

святю Софію в святім Кійові,
що на ній било сїмдесять верхів,
сїмдесять верхів, сїмдесять крижів,
семеро дверей, а одні підлоги.

Далі оповідасть ся ось яка пригода:

Тамтуди лежить в давну стежейка,
стежекою іде польська вінойка,
меже ними йде полковничейко.
Стала вінойка в крижі стріляти.
Рече словейко полковничейко:
„А не стріляйте ж в святії крижі,
бо спустит Господь огняний дожджик,
огняний дожджик, громові кулі,
затопит Господь польську вінойку“.
Вни не слухали, в крижі стріляли;
а й так ся стало, як він говорив:
іспустив Господь огняний дожджик,
огняний дожджик, громові кулі,
затопив Господь польську вінойку,
хвѣла лиш зїстав полковничейко¹⁾.

В „Кіевской Старинѣ“ 1891 р. (кн. XII, ст. 476) я вказав
безпосереднє, по моїй думці, жерело сего устна колядки в однім
„чуді“, яке оповідає Іалятовський у додатку до свого „Ключа
разумѣнія“. Читаємо там (львівське вид. к. 138): „Чудо пѣ. Року
1630. Гды одного часу войско полское приступило подъ
монастырь Печерскій и хотѣло его збурити, чуючи, же тамъ
Шулга полковникъ з рыцарствомъ запорожскимъ знайдуется, в той
часъ Пресвятая Богородица монастырь свой отъ небезпеченства
оборонила, бо за ей предстательствомъ огнистый дождъ спалъ
з неба на войско полское и одогнал его от монастыря Печер-
ского, що потымъ сами Ляхове и Нѣмцы, которыи были зъ ними,
повѣдали. Надъ тымъ войскомъ Бутлеръ и Жолтовскій были пре-
дложенными“²⁾.

¹⁾ Повний текст сеї колядки з моїми увагами див. Кіевская Ста-
рина 1889, янв. ст. 231—233.

²⁾ Подібний мотив, тільки ще з більше чудесним підмальованєм,
перенесено в XVIII в. і на Почаївську ікону Божої Матери. Тут Турки
і Татари облягають Почаїв і стріляють до монастиря, але, як каже в поль-
ській пісні апост. нотарій Каспрович:

Nazad leciały puszczzone tu strzały,
Co widząc zgraie Otomańskie drżały,

На живе чуте спільности з Київом, на добру пам'ять про його св'ятості вказує також віднайдений дром Охримовичем на окладці угроруського Учительного евангелія уривок пісні „київського печарського монастиря“, буцімто „виложеної в Києвѣ градѣ пресвятої Богородици“ (Записки XIX, Misc. 6). Ся пісня, так як вона записана в угроруськім рукописі, не має нічого спільного з Київом; є се невдатний переклад звісного польського гимну „Ranno chóru anielskiego“, переклад dokonаний правдоподібно таки на нашій Карпаторуській території, повний польонізмів. Для нас цікавий тільки його титул, а власне факт, що перекладачеві захотіло ся конче припишити сей гимн до Київського Печерського монастиря; він силкував ся для сеї ціли робити вставки і в сам текст гимну і так повстав двостих:

Високо лѣтают орлове,
Києвськихъ печар отцове —

що ані розміром, ані змістом не вяжесть ся з рештою гимну, але відповідав патріотичному намірови перекладача.

З якогось книжного жерела, подібного до „Ключа разумѣнія“, пішла також „Києвская“ пісня, захована в Кам'янськім рукописнім Богогласнику з 1734 р. (дод. XIX). Хоча зложена твердою церковною мовою, вона варта нашої уваги вже тим, що й доси не перестала служити до церковного вжитку в однім із найдалше на захід висунених закутків нашого краю, не перестала піддержувати там пам'яті про Київ.

Текст пісні сильно попсований, декуди майже незрозумілий; топографія неясна; так і видно, що складав пісню хтось, що не мав ясного поняття про місцевість, а користував ся тільки книжковими ремінісценціями. Про ті жерела, з яких черпав автор пісні і про сам факт, що творить її основу, поки що не вмію сказати нічого. Та чи була ся пісня зложена в західніх Карпатах, чи ні, в усякім разі вже те, що вона там співала ся і співаєть ся й доси, в зв'язку з мшанецькою колядкою, де говорить ся також про Київ, показує, що зацікавлене навіть тодіш-

Kiedy się na nich broń ich obróciła
I trupem zaraz poległo ich siła.

(Богогласникъ 1790).

А в звісній руській пісні читаємо:

Турки Татары смѣло ступаютъ,
На гору стрѣлы якъ дощъ пускаютъ,
Ихже всѣ стрѣлы
Назадъ летѣли.

нім, ніби то мертвим та схолястичним письменством, будило і піддержувало серед народа ширші національні інтереси, тямку про далекі центри національного життя, свідомість про його ворогів.

При кінці XVII і з початком XVIII в. в нашій території йде досить живий письменський рух, про який ми поки що знаємо дуже мало. При страшеннім браку освіти, при упадку громадського життя і національної свідомости сей рух варт ближшої уваги. Він проявляє себе в різних рукописних збірниках, у яких крізь зверхню хаотичність і різнородність тем проглядає бажане — обняти як найширший круг відомостей, знайти відповідь на масу фізикографічних, історичних та моральних питань — і передати те все широкій масі, мовою доступною для неї, в формі легкій і привичній — проповіді, коротенького оповідання, вірші. Правда, відомости се застарілі супроти тодішньої європейської науки, відповіді не виходять із круга традиційної византийщини або середньовікової схоластики, але сама форма — нова, стиль простий, виклад приладжений до потреб невчених читачів і слухачів.

Сей енциклопедичний характер мають рукописні збірники, яких доси звісно нам кілька, а яких певно муєло бути далеко більше. Такі збірники складано у нас церковною мовою в давніх давен; ще один із давніх індексів заборонених книг говорить про „толстые сборники обрѣтающие ся по попомъ“ і начинені всякими неправовірними річами. Маємо в руках один такий збірник із XVII в., прозваний мною відповідно до підпису його власника (а може й складача) збірником о. Теодора з Дубівця, але я вважаю зайвим подавати тут його опис, бо він зложений ще весь церковною мовою і правдоподібно в місцевости досить далекій від обнятої нашими увагами території. Завважу тільки, що окрім численних статей апокріфічного змісту тут переписано чимало житий, легенд, проповідей, цілий Апокаліпсис св. Івана, Зизанієву книжечку про Антихриста і староруське „Хождєніє“ Данила Паломника.

Одним із найстарших рукописних збірників нового типу, тоб то в нар. мові був мабуть той самбірський рукопис із кінця XVII в., про який згадує Жеґота Паулі (Z. Pauli, *Pieśni ludu ruskiego w Galicyi I*, 134). Сей рукопис, у 8-ці, писаний на замку Старосамбірським якимсь Юриєм ковалем Грушатицьким містив, як подає Ж. Павлі „крім кількох набожних пісень молитви відмовлювані в часі татарських нападів, різні легенди, в тім числі жите Володимира Великого, зложене укр.-руською

мовою", а також звісну, передруковану в збірці Ж. Павлі пісню про здобуте козаками Варни 1605 р. Де подів ся сей рукопис — не звісно; правдоподібно знайдець ся в музеї Чарторийських у Кракові.

Що житие сьв. Володимира в перекладі на народню мову в XVII в. не було унікатом, на се маємо доказ у однім Прольові, що знаходить ся в Перемиській капітульній бібліотеці (LII, B. 5) і був написаний у XVII в. церковною мовою; тільки одно житие, а власне житие Евстахія Плакиди написано мовою близькою до народньої.

До нас дійшли чотири збірники, зложені або виключно або переважно народною мовою при кінці XVII або в початку XVIII в. і то всі чотири в північній Угорщині, а три подібні збірники з Галичини, зложені або в самих горах або на Підгір'ю. Се збірники: Ст. Теслевцьового (додаток IV), Унгварський (дод. V), два рукописи з с. Літманової на Спішу (дод. VI і VII), Теодора Поповича Тухлянського (дод. VIII) і Кузиковича (дод. IX). Отсі збірники дозволяють сказати декілька слів загальної характеристики. Їх автори очевидно сільські духовні, а їх рукописи — або готові проповіді, або матеріяли прилагоджені для визисканя в проповідях. Але якжеж далеко відбігли ті проповіді від типа Учительних евангелий! Коли там переважав простий виклад евангелия і головних точок віри та моралізація, тут найголовніше місце займають оповідання. Автори рукописей стягають для сеї ціли матеріял із усяких можливих жерел, із житий сьвятих, із збірок середньовікових легенд і прикладів, із сьвітських новель та казок або моралізаційних аполюїв, не гордують навіть оповіданнями зачутими в народніх уст, народніми віруваннями та традиціями. Все те подиктоване щирим і горячим бажанєм — просьвітити нарід, напутити темних. Але при тім якже зворушує нас вид тих просьвітителів! Вони-ж самі темні! Хоч уміють читати і писати, володіють крім руської ще церковною, польською чи може й ще якою мовою, та про те від дійсної науки, тої, що була тоді в Европі, вони стоять майже так само далеко, як і їх неписьменні слухачі. Що може бути наївніше частих упізнень тих проповідників: „Прислухай ся добре отьому мойому казаню, а будеш знати“ се й те! Що може бути забавніше, як їх вияснюване природних явищ, як їх мітольоічні коментарі про метеори, „сродия“ і т. и. (див. Памятки I, 326 — 328; II, 105 — 106). На яким допотопнім рівні стоїть їх полеміка в недовірками! Сих наших проповідників не ці-

кавлять ніякі догматичні тонкості анї диялектичні докази; їх теологія груба, антропоморфічна, примітивна, хоч і порушаєть ся в рамках „православної“ церкви. Унії бачимо хіба сліди, але не чуємо найменшого подиху тої боротьби, що велася довкола неї. Авторів і їх слухачів цікавлять найбільше оповідання, чудеса; по за се їх моралізація обертає ся в тіснім крузі конвенціональної моралі, можна сказати, в крузі десятиох заповідей, а пастирське богословіє зводить ся до давання „постраху християнського“ і до упізнень, щоб люди не жалували давати духовному приносів. Але що є справді нове і цінне в тих оповіданнях і почуєнях, так се їх мова — проста, народня, з мадяризмами і польонізмами вживаними в даній місцевості, з закраскою місцевого диялекту, декуди з невеличкою примішкою церковщини, не більшою, як її можна було чути в устах дяків і сільських грамотіїв. А надто спосіб оповідання! Автори наших рукописних збірок ніде не перекладають дословно своїх жерел, не переписують дословно своїх взірців. Кождий із них бере зі свого взірця тільки основу і перероблює, переповідає її по своєму, один з меншим, другий з більшим талантом. Хоча автори збірок Уніварської, Теслевцьового і Тухлянської по части черпають із спільних жерел, подають спільні оповідання, то про те анї одно оповідане не згоджує ся з другим дословно, а звичайно перерібка сягає далеко дальше по за стидістичні відміни, модифікує й саму річ. Видно, що автори трактують свої теми зовсім не як якісь сьвятощі, а по просту як літературні теми і оброблюють їх свобідно, силкуючи ся поперед усього надати їм по змові яркий місцевий кольорит. Старі патріархи і пророки, Греки і Римляне, царі і сьвяті говорять тут зовсім так як Карпаторуські гірняки, уживають їх характерних зворотів і поведінок. Пригадаю поведженє Йосифових братів у Єгипті (Памятки I, 168—172) і їх характерну промову: „ми сини патріарха Якова — може-сте чували про него“. Пригадаю епізод із Валаамом, де в однім рукописі сказано по просту, що Мадияніти покликали його на поміч, а в другім уже скомпоновано лист до него від короля (Пам. I, 258, 260) на взір численної в тім самім роді дипломатичної переписки поданої в популярній „Александрії“.

Бо й „Александрія“ належала до тих творів, що в тім самім часі, в кінці XVII і на початку XVIII в. мали широку популярність на нашій території; і вона була перероблювана таким самим методом. Ми маємо під рукою дві такі перерібки: одну в північній Угорщини (див. додаток XI), а другу поміщену

в Хитарській рукописі, описанім мною і д. Гнатюком (Записки т. X, Misc. ст. 7—14). Про третю перерібку, що була dokonана на Покуттю над Прутом в с Ілинцях Коломийського пов., подав коротку звістку о. Петрушевич (Сводная літопись 1700—1772 г. стор. 102). Вона була списана 1726 р. Андрієм Помяковим „на малорусскомъ нарѣчїи“; рукопис знаходить ся в бібліотеці о. Петрушевича. Надїючи ся з часом опублікувати ті перерібки, я поки що даю тільки невеличкі проби їх текстів, вибираючи для сего один роздїл, який подаю в обох перерібках, а надто випис роздїлів, на які поділено текст повісти в обох перерібках і вставлений у оповіданє виклад космографії (додаток XI).

Сімнадцятий вік був у нас загально героїчним часом, а тим самим і часом, коли люди, самі переживаючи найрізномордніші пригоди, любували ся в оповіданях таких пригод. Бачимо се і на нашій території, де те саме замилюванє від міської інтелігенції звільна переходить і на села і стає ся мотивом до перероблюваня, перекладаня різних романтичних повістей та легенд на народню мову. „Александрія“ була найяскравішим, але не одним прикладом. Ще в половині XVII в., як уже згадано, в однім перемиськім Прольові (LII, В, 5) зложеном церковною мовою, знаходимо (стор. 116—130) „Житіє Евстафія Плакида стратилата и Феописты жены его и чадъ его Феописта и Агапія“ перекладене на народню мову з відтінками гірського діалекту. Житє сьв. Володимира і иньші легенди бачили ми в Старосамбірській рукописі, збірку легенд у Хитарській рукописі (дод. XI), оповіданє про чистилище сьв. Патрикїя додав о. Прислопский до свого перекладу коментованої Псалтирі в 1760 р. (дод. XIII), а в рукописі Степана Самборини (додаток XII) знаходимо крім збірки апокріфічних оповідань про життя апостолів та про загробне житє також переклад звісної книжки *Gesta Romanorum*, dokonаний із польського. Переклад, що правда, не блискучий; він вповні підходить під ту характеристику руських перекладаних повістей XVII—XVIII в., яку подав др. Мурко¹⁾, — але видно, що була тоді потреба таких перекладів, і то потреба серед кругів, для яких незрозумілою була стара, книжна церковщина. Правда, ся потреба неосвічених селян, далеких від цивілізаційного руху, не була широка. Вони мали свої казки і пісні, свою устню словесність; письменство доповнювало її, подаючи їм легенди та притчі, приладжені

¹⁾ M. Murko, Die ersten Schritte des russischen Romanes, Wien, 1897, стор. 12—14.

для моралізації, а іноді й не зовсім приладжені для неї, як ось прим. оповідань про Большевича і Волотовича в рукописі Унгарським і Теслевцьового, про бражника в Калуським (дод. XIV), про Соломона і чортів у бочці в Іспаським (дод. XV), про Елеферія в збірці Кузиковича (дод. IX). Цікаво, що дуже пильну увагу звертано на есхатологію. Сюди належать не тільки широкі перерібки оповідань про Антихриста і страшний суд (у рукоп. Теслевцьового, Поповича), але також збірки перекладених статей про митарства і загробне жите в рукописі Самборини і ширші або коротші перерібки старого апокріфа про вандрівку Богородиці по муках; у наших рукописах маємо дві такі перерібки: в збірці Кузиковича і в рукописі о. Яремецького Білашевича (дод. XVI, друквано в Житю і Слові II, 81—88, 224—237). Сюди належить також переклад польського твору „Пекельная вѣчність“, що заховав ся нам у двох неповних копіях, у кожій з додатком цілого ряду легенд, що також мають темою загробне жите (дод. XVII і XVIII). Ми маємо свідощтва, що власне загробне жите і пекельні кари були улюбленими темами руських проповідників старої дати при кінці XVIII в. і що ті проповідники помагали собі при проповідях не тільки драстичними упіменнями, легендами і притчами, але також малюнками страшного суду, що часто переходили всякі границі „чемної подоби“, так що аж церковні власти мусіли виступати против них (Записки Наук. тов. ім. Шевченка, т. XXVII, Misc. 10—11).

Нам лишає ся ще сказати декілька слів про вірші і пісні, які в XVIII в. були зложені або розширені на нашій території. Головну увагу треба тут звернути на цікаву пробу, зроблену 1734 р. далеко на заході в Карпатських горах, на угорським чи на польським боці — сего не можемо сказати напевно, — зложити великий Богогласник, себ то збірку духовних віршів на всі неділі і свята цілого року, на різні чудовні образи і на різні пригоди людського жита. О скільки можемо догадувати ся, ся збірка складала са з трьох а може й більше частей. Із першої в них, яку мав у руках о. Петрушевич і про котру каже (Литературный Сборникъ Матицы 1886, ст. 190), що вона знаходить ся при церкві в Малім Липнику, Попрадського деканату, Шариського комітату, ми привели пісню про Клокочівський образ. Із с. Камяної в грибівським повіті ми одержали недавно третю часть тої самої збірки (дод. XIX), відки також подаємо пісню про Київобратську ікону Божої матери. Маючи в руках тільки сю одну частину сего Карпаторуського Богогласника з 1734 р. ми можемо

сказати, що загалом його вартість дуже невелика. Пісні зложені переважно (з невеликими виїмками) церковною мовою, без теплового чуття і без поетичного таланту; вони сухі і шаблонні, а коли перекладені з польського, то переклад слабкий. Виїмків не багато, та до них треба зачислити пісню про Новосамбірську ікону Божої Матери; ця пісня зложена популярним розміром, мовою досить близькою до народньої і визначає ся простотою і ясністю вислову і щирим чуттям; як звісно, вона ввійшла й до почаївського Богослужника з 1790 р., а на Угорській Русі була з невеличкою зміною в тексті приложена до Повчанської ікони Божої Матери (див. дод. XXI, 35).

До віршів нецерковного змісту, зложених, а бодай тільки розповсюджених на нашій території в XVIII в., належить „Пісень о свѣтѣ“, як вона названа в рукописі о. Теодора Поповича, або „Пісень о плачливомъ житіи бѣдного студента“, як вона називається в рукописній збірці пісень і віршів, списаних 1759 р. Дмитром Левковським; ця збірка, як подає о. Петрушевич (ор. сіт. 211), тепер в капітульній бібліотечі в Перемишлі. Автор нашої вірші в акростику називає себе Александром Падальським. Що його вірша була розповсюджена широко в наших горах, се доказує ще одна її копія, яку сими днями надіслав мені о. Зубрицький із Мшанця Староміського пов., копія цікава тим, що текст вірші тут далеко сильніше, ніж у копії Поповича, закрашений признаками гірського діалекту (дод. VIII, варіанти).

Загалом треба сказати, що в XVIII в. чим далі до його кінця, тим більше переводить ся мода списувати збірки оповідань, житий і т. и., а бере перевагу охота до списування пісень і віршів. До нас дійшло велике число співанників, з разу майже виключно духовних, між якими найстарші поки що ті, що були зложені в 1734 р. в західніх Карпатах, а далі з чим раз більшим числом світських пісень. До таких належить мабуть той рукописний збірник, який бачив о. Петрушевич у с. Добрянах коло Стрия і з якого він цитує віршу про війну Москалів з Турками під Хотиною 1739 р. (Свод. дѣтоп. 1700—1772 г. стор. 146), хоч на жаль учений автор нічого ісінько не сказав про дальший зміст співанника ані про те, коли і де він був списаний; саму віршу зложено правдоподібно в Тернопільщині, бо вона згадує про Буцнівську ікону Матери Божої. З нашої території походить мабуть иньший співанник із XVIII в., що його має о. Петрушевич і з якого він (також не подавши нічого близьшого

про рукопис) цитує (ор. cit. 226—227) цікаву „Піснь свѣцку о Ляхахъ въ Москалями“, себ то про бійку російського війська з польськими конфедератами в Станіславові 1764 р. Я вже при иньшій нагоді передрукував сю пісню (Житє і Слово II, 274—275), а тут наводжу її ще раз як характерне для нашої території свѣдоцтво про настрій Русинів супроти Поляків перед розбором Польщі.

Гей чи чувавъ хто о Ляховскої [славѣ],
котри достали въ мѣстѣ Станѣславѣ:
якъ почали були мѣсто рабувати,
передъ Москалями мусѣли втѣкати.

Якъ въ кошару вѣвцѣ, такъ ихъ зашудили,
а въ Станиславовѣ южъ ихъ осочили.
Москалѣ въ жарту почали стріляти,
а Ляхи зо страху почали вмирати.

Ударили з гармать, ажъ баня упала
въ певного костела, тамъ ментрога стала;
выходять Ляхи, абы не пустити,
Москаловъ отъ мѣста не могли отбити.

Лечъ не доказали, бо не годни [того]
Москаловъ отбити, хоць ихъ [в] не много;
дали собѣ палоръ на середу рано,
а другия Москаловъ въ той часъ знати дано,

Абы на всю ноць ишли на ратунокъ:
въ той часъ упавъ на нихъ великій фрасунокъ!
Єдень каже: біймо! десять: утѣкаймо!
а сто каже: всѣ ся Москаловъ поддаймо!

Били ся отъ раня ажъ [мали до] волѣ,
а въ вечеръ востали въ Москаловъ въ неволѣ.
Любилисте Ляхи ѣсти курій, гусій много,
Седѣтъ же въ неволѣ, не иджете вѣчого.

Такъ Москалѣ виѣють Ляховъ частовати,
бы ся зарекли больше рабувати:
дають мало ѣсти, а ще меньше пити,
щобъ ся зарекли больше бунтовъ чинити.

Не забуваймо, що сю віршу складав підданий Польської держави, в якій Москалі в ту пору господарювали per nefas, були простими наїздниками. А тимчасом із вірші виходить, що Поляки грабують своє власне місто, а Москалі приводять їх до порядку, карають їх за ворохобню. Як до дна мусів польський режим перевернути всі правні почуття у своїх підданих, коли на його ґрунті могла вирости вірша з таким основним поглядом! І не можна сказати, щоб автор вірші був який свѣдомий моска-

льофіл. Ні з чого сего не видно, але йому подобаєть ся очевидно в Москалях той елемент дисципліни, енергії і порядку, якого не звик бачити в своїх найближших зверхниках — Поляках.

Нарешті зазначу, що від самого кінця XVII в. на нашій території стрічаємо проби записування народніх або напівнародніх (дворацьких) пісень. Першу таку пробу ми бачили в Старосамбірській рукописі, з якого Жетота Павли виняв текст пісні про здобуте козаками Варни. Коло половини XVIII в. знаходимо одну коротеньку пісеньку записану на мартінесі Дрогобицького рукописного збірника, зложеного в значній мірі церковною мовою (дод. XIX), а з Калуського пов. маємо уривок більшої рукописної збірки пісень і віршів (дод. XXIII), на жаль уривок дуже дрібний і не повний. Анальоїчні явища бачимо також у північній Угорщині, де Клокоцівська пісня певно не була першою, а в XVIII в. бачимо дальші проби співанників (дод. XXI і XXII), складаних по части оригінально, по части на взір Почаївського Богогласника.

І ще одно явище варто уваги в Карпаторуських рукописах XVIII в. Разом з зацікавленем до есхатології, до повістей про загробне жите і кінець сьвіта, до чудес і лєгенд — росте також серед простого народа охота до ворожби, примівок і т. и. штук, і духовні силкують ся заспокоїти й сю „інтелектуальну“ потребу. В рукописі Т. Поповича бачимо перероблені по народньому молитви та вірування про бжолі; тамже знаходять ся й інші памятки старої матічної літератури, як ось: „Книга звѣздочетства“, себ то стара „остронумія“, ворожба при хорих і т. и. В рукописі Яремецького-Білашевича знаходимо (правда, по церковному) старі апокріфічні твори: Громникъ, Рождественникъ, Путникъ і т. и., хоч також досить змодернізовані що до змісту. А російський учений Петров знайшов на Угорській Русі багату збірку апокріфічних молитов і замовлянь, зложених народньою мовою і списаних ще в початку XVIII в., бо коло 1707 р.¹⁾ Крім чародійських молитов і примівок знаходимо тут також „Върожку святыхъ апостолъ“, те, що над Черешошем називало ся Раздакъ (у мене є копія з рукопису владженого кутським міщанином Рендигевичем у 1842 р.), а в Московщині Рафлі. Крид. Петрушевич догадуєть ся, що сей рукопис — копія з якоїсь збірки зло-

¹⁾ Вони опубліковані в „Журналъ министр. нар. просвѣщенія“ 1892 р. Тільки відтам довідались про сю памятку Угросуси і передрукували її в ч. 21—24 „Угроср. Листка“ 1892 р.

женої в Галицькій Русі і додає, що подібна рукописна збірка, якою в прикарпатських сторонах користувалися наші малоосвічені священики, знаходиться також у митрополітальній бібліотеці у Львові.

На цьому я міг би й скінчити свої уваги. Але тут насувається питання: який був кінець цього письменства? Чи підготовило воно терен для нової народньої літератури, чи перетворилося органічно в нові, вніші форми? В тім то й наше нещастя, що від довгих сот літ усі гарні початки нашого розвитку рвалися і нові покоління завжди мусіли зачинати на ново, мусіли боєм здобувати терени завойовані вже давно їх предками, а потім знов утрачені Бог зна яким фаталізмом. Так було й сим разом. Оце досить широке і досить живе письменство, якого істнуванє посвідчують описані тут рукописи, та яке правдоподібно було далеко багатше і різнородніше, ніж ми можемо міркувати з тих шматочків, що дійшли до нас, — при кінці XVIII в. вже було в такім упадку, що майже зовсім не заважало на вазі нашого розвитку, коли приходилося шукати для него нових доріг. Як звісно, в ту пору з волі австрійського цїсаря повстають для Русинів висші школи, волею цїсаря Русини повинні просвічатися *lingua patria*; але серед світліїших Русинів затратилося розумінє, що се таке та *lingua patria*, затратилася тяжка про ту довгу письменську діяльність, що з кінця XVI в. силкувалася ввести в письменство живу мову простого люду. І хоча ще 1790 р. Ставропігійське Братство в своїм Букварі подає „Свѣтску політику“ майже чистою народньою мовою, то вчені професори на львівськїм „руськїм“ університеті мучать ся викладаючи важкою церковщиною, пишуть по польськи, по латині, по німецьки, навіть по французьки, але по своїмужу не вміють. Вихованці того університету силкують ся внести церковщину навіть у елементарне навчанє по селах, як прим. о. Н. Шавїнський, котрий у р. 1814 складає „Букварь славянскаго языка роду Россійномъ“, або як пише докладніше в другім титулі „Букварь славянскаго языка, чтенію ѿ писанію, къ вѣгопотребноѣ повченію ѿ полезноѣ рѣкожденію оучащим ся дѣтемъ своимъ ѿ парохіанъ, ѿзданъ ѿ іеремѣ Шавкнскаго Николая, пароха Колоховецькаго, питающаго во Якадѣміи Львовской составленній ѿ Іѳсифа II імператора“. Сей буквар не був друкований, рукопис тепер у мене.

Фатальним способом висша просвіта замість зблизити Русинів до живого жерела розвитку — народа і його мови, відда-

лила їх від нього, повела інтелігенцію в обійми Німців, Поляків, Мадяр, а простий народ лишила в темряві, або що найбільше — лишила йому ті старі пам'ятки своєї письменської роботи, які ми оглянули висше і які він зберіг і зберігає й доси. Тільки менше освічені, або виемково зорганізовані одиниці з поміж тої інтелігенції не порвали звязків з простим народом і його мовою. До таких належав мабуть той Пастелій, мукачівський канонік з кінця XVIII в., що зложив сатиричну віршу на попа, яка заховала ся в відписах у сьпіванниках з додатками иньших дяківських або селянських рук (див. дод. XXII, 36). Який контраст до него творить иньший церковний угроруський достойник, Гр. Таркович, що 1805 р. складає віршу на честь палатина архикнязя Йосифа і в ній виризно відрікає ся простої мови, простого віршованя:

Бо где рыкъ,
бечъ, бунчъ, крикъ,
звукъ, квакъ, кликъ,
тамъ не милъ ликъ;
за Ладу, Коляду, Лелію, Русалки
тамъ гнусны пѣсенки и просты пищалки —

і вказує новій поезії одиноко гідні теми — або „Невску нимфу плакати“, або „колѣномъ и сердцемъ дати поклон глубокий“ будапештенському князеві¹⁾).

Записнені екземпляри старомодніх віршарів бачимо ще в XIX в. не тільки серед селян і сільських дяків (приміри їх віршів див. Житє і Слово II, стор. 222 — 224), але й серед сьвященників таких, як ось о. Ферлеєвич у Товтрах на Буковині, котрого Пѣсни и псалмы (дод. XXIV) були навіть друквані, або як Степан Шепедій у скільських горах, котрого „Історіостіх“ і иньші вірші були опубліковані мною (Записки XI, Misc. 3—14).

Але такі проби в XIX в. були ще менше популярні, ніж уперед і не мали ніякого впливу на суспільність. Обхідною дорогою через польський романтизм і чеський панславизм дійшли деякі талановиті Русини до нового зближеня з рідним народом, покладали в 30-их роках основи нової народньої літератури. Карпатська територія дала тому новому рухови талановитого співробітника в особі Вагилевича, потім иньших у Миколі Устияновичу, Антоні Могильницькім, Йосафаті Кобринськім, а в другій половині XIX в. видала Юрія Федьковича, поета і новеліста,

¹⁾ Див. Житє і Слово III, 462 — 463. Початок вірші Тарковича, надрукованої тут із паперів Осипа Левіцького, був надрукований ним у його Граматаці 1834, ст. 190.

першого з Карпаторусів, у котрого писанях такий Європеець як Турґенев міг добачити справжнє „жерело живої води“¹⁾).

Забуті і погорджені письменними Русинами пам'ятки старого Карпаторуського письменства знайшли захист під стріхами простих селян, убогих дяків та стародавніх сільських учителів; там і доси вони читають ся і будять у вбогих душах небуденні думки, часом виспі, чистійші пориви. Але від початку XIX в. і тут ґрунт для розвою сего письменства був підкопаний. Доля пхнула всю масу нашого народа на нові шляхи, якими вона мусить іти наперед, чи хоче чи не хоче. Появили ся для простого люду такі перспективи, такі можности, про які вперед нікому й не снило ся. Можність забезпеченого правного становища супроти пана, можність освіти і сполучених з нею ширших прав, можність економічної незалежности, національної рівноправности, громадської автономії, соціальної рівности — все се величезні поля діяльности і сама присутність їх мусіла зробити великий вплив на народню душу, на весь склад її ідей. Тим новим ідеям, новим потребам те старе письменство зовсім не відповідало і ми не без зачудування бачимо, як часом нові народні змагання мов у старій масці виступають у формах вироблених сим старим письменством, як ось приміром ся писана кирилицею з титлами просьба селян покутського села Залуча „над Черемшов“ з 1840 р. (дод. XXV), котрої автори з таким притиском допрошують ся, „аби наша наука в школѣ для наших дѣтей на завше була“. *Pium desiderium* Русинів і до нині!

¹⁾ Див. лист Турґенева до Драгоманова, Зоря 1885, стор. 248.

ДОДАТОК.

I. Другий лист небесний.

Отсей рідкий апокріф заховав ся і в иньших рукописах (пор. Архим. Леонидъ, Описаніе рукописей гр. Уварова IV, 254), але у нас був пізнійше зовсім забутий. Я віднайшов його на маргінесах старої празничної Минеї, писаної в рр. 1570—1571 у с. Страшевичах, нинішнього Самбірського пов. для перемиського єпископа Антона Радловського, як довідуємо ся із вкладної записки на маргінесах кількох початкових карток, передрукованої далі в додатку до сього тексту. Загалом сей рукопис варт блискої уваги, бо, як бачимо з тої вкладної, крім минейних відправ у ньому подано також короткі поученя на відповідні празники, значить, була би се проба зробити щось посереднє між Минеєю і Учительним євангелиєм. Оправа сеї книги дуже стара, правдоподібно зладжена ще в XVI в.; отже важно те, що написаний на маргінесі неугарним полууставом апокріф багато потерпів підчас опрацювання, бо деякі рядки зовсім пообрізувано, иньші втратили кінець. Значить, апокріф був написаний ще заким книгу дано до оправи. Пізнійше, коли рукопис був уживаний у церкві, якась благочестива рука повшкрябувала тут і там букви і цілі слова, а бачучи, що не може впорати ся з цілістю, яку рада була зовсім звівечити, позаліплювала обрізками паперу ті маргінеси, де був апокріф. У такім стані рукопис дістав ся до бібліотеки Осолінських (ркпс. ч. 3617) і мені прийшло ся відмочуючи наклеєний папір відкрити схований під ним апокріф.

Во імя Оца и Сна и с҃аго Д҃ха аминь.

С҃а с҃ла епистола Г҃а Б҃га и Спас[а] нашего по закон҃у владчимъ поданна. О҃нъ нѣсѣ на землю упалъ камень малий во градѣ с҃томъ Іер҃[усалимѣ] во с҃томъ Сіонѣ. Оупалъ камень съ нѣсѣ, малъ выст[ъ] виденіемъ, и не вистъ такового ч҃ла, ави его мѣлъ О земля воздвигнути. Въ тои [sic!] час с҃тѣи патрїарха влже-нынн Іѡаннїи во с҃томъ градѣ Іер҃усалимѣ и во всей Палестинсткїи странѣ, собравши сѣ митрополити и еписки и всѣ св҃щенники [и] дїакони оучинили молѣбъ великю ко Г҃у Б҃гу съ всенощ[ни]мъ [вдѣ]нїемъ три дни и три ноци. и ко третїи день снїде голо[с] съ нѣсѣ надъ камень сїи и тогда патрїа[р]ха взалъ [sic!] камень [рѣк]ою своєю и св҃ачилъ в немъ такое писанїе, слова с҃тѣи [мо]вчи:

„Язы есмь вамъ послалъ остерѣгаючи вас, [да]мъ покаанїа вашего, хр҃тіане, и дрѣвю епистолию, [но]неже о першой не покаалисте сѣ, якъ повеленно выс[ъ]ть. [пр]иказано, и не хотѣли есте св҃хати слова мой вж҃ественн[и]. [и] дамъ того послалъ на вас карности: ѡзики поганїи [ва]с попалѣнать, поважѣть, в неволю поверѣть [и по]провадать. и не св҃ернѣлисте сѣ О злихъ оучинковъ своихъ и не пошли есте дорогою правою, и слова с҃тїи [в]вѣкїи [мб. в у ангельскїи] не хотѣли есте св҃хати. ѡкомъ самъ мовиль: [н]бо и земля [sic!] мимондет, а слова мой не мимондѣтъ [до] вѣка. ничтоже повеленїи моихъ не радите и тѣю [епистолию] не чтите, не с҃тите. и за то пѣщѣ на васъ зими и вѣтри силнїи и громи страшнїи, гради, метѣл[ниц]и великїи, води поточи [sic!] выпѣщѣ из мат[к]и земной, [. . .] на васъ голодъ и смерть лю-тѣю, и на все имѣнїе [ваше], трасена и много знаменїе и скрѣвь, не познали [. . .] ѡкого лица мовге. гнѣвъ мой на васъ ес[ъ]ть за злїи [оучин]ки ваша и за с҃тѣю ндѣлю. и не вѣсте, смр҃тнїи [чл]ци, иже дахъ вамъ на землю всего добра, хлѣба, [вин]а, медѣ и швоци, всего до ситостнїи вашихъ, а ви все [. . .] тѣ вашихъ пристѣпаете, Б҃га не чтите и не держите [въ чис]тотѣ и в набожнствѣ цр҃ковномъ, але впаистеса [в сѣтъ] дїаволскю и в дѣла его сквернїи, шсквернили есте [. . .]. и за то восхотѣхъ погвѣити всю землю [. . . .] земнїи, и дрѣва ваша посѣвшѣ и Шамъ О васъ водѣ и не бѣдете м[али] что пити. и вездѣ [sic!] на васъ все злое, иж не храните повеленїи моихъ, Шчества моего вѣчнаго не стережете. ш ни[. . .]шлнїи часкци[и] и многопохотлив[їи] и лживїи! ненави[дите], един дрѣгомъ пригодѣ радѣ[те] сѣ и един дрѣг[ого] шкветѣте. [. . .] васъ ждѣть мѣк[а] вѣчнаа и оу[. . .] не вспомага[ете] и не жаѣете и млсти на ни[цих] не маєте, си[ротам] кривдѣ чинит[е], горшї есте О поган,

ниж н[е] мають] закона, ѿ то[. . .] по законѣ своем[у] м[л]сть чинати. а ѿ вам' зак[он]ѣ даль, а ви є[го] не держите, але ѿсквер[ненн]и есте нечестьми [?] вашими [тан]ними, и нез[наете] окаянннн и прещеннн [яко] азъ въ стѣю н[д]лю послаху архайгла Гавриїла въ Назаретѣ блговѣстити м[т]ри моеи пречистои ѿ народженнн моемъ, в н[д]лю рождество мое было, [в н[д]лю воскреснн] [к. 356 г.] из мертвыхъ, ѿ Идама ѿ ада извед[охъ], в н[д]лю вознес[енн]е] мое на н[б]о бысть, в н[д]лю дахъ вам закон пророком Моисеим на горѣ синайской [. . . гор]шн есте ѿ поган. не вѣсте, окаяннн, ни н[д]лю вѣдѣ сѣдн[ти жи]внмъ ѿ мертвнмъ, и ввесь свѣтъ, и вздам комуждо [по д]ѣлом его: як кто заслужитъ, такъ ѿ заплатѣ возметъ. [кот]орн добрн по законѣ моему, ѿ за то нх вѣдѣ звати [на п]равнцѣ мою ѿ во црство нх прѣмъ, а которн чиннли [sic!] [злн] дѣла, ѿ ѿженъ нх ѿ себе, коли оуслышат глас мой великн [и ст]рашнн во уши всѣмъ: ѿтврдте ѿ мене [нер]аднн во мѣкѣ вѣчнню, ко мѣсто дѣволе, тамъ жнтн [ваш]е во градѣ дѣволском съ погани творащнми [зл]а. азъ же кленъ сѣ вам десницею моею вѣчною [вис]окою ѿ прѣолом моим пречѣтим: аще не оставите сѣ [злос]ти вашнх, пошлю на васъ страх ѿ трепет великн. [в стѣ]ю неделю аще которн члкъ безпаметливн [. . .] юни не ѿставит дѣло свое в свѣотѣ ѿ девятаго часа до понеделка восходѣ сннца, да бѣдетъ проклатъ. [Кт]о оучинитъ незаконство и грѣ[х]ѣ законопрестѣпнн [во] стѣм дни, в н[д]лю, в средѣ ѿ в патекѣ, [в к]оторн стѣа днн претерпѣлем распатѣа ѿ смрть [лют]ю, таковн бѣдетъ проклат. Глѣю вам: чтите н[д]лю, патницѣ и средѣ в чистотѣ ѿ в добром хотѣнн, [мол]ите сѣ ѿ в м[л]твах навѣне пребнвайте. тнм бо [м[л]твами] вневбите сѣ ѿ ада ѿ дам вам радость на дшн [и на] тѣлѣ, и землю ко сладкѣю пищѣ, всѣху блгѣ [земннх] до ситостнн вашнх. Глѣю вам: в средѣ ѿ в паток [рыбы] да не есте, а мѣнов[н]те во пестн стѣм законнннн [. . .] нм в празннкн гѣскѣа ѿ прѣтѣм Бѣа. аще кто [ист в ср]едѣ ѿ патокъ рыбы, разорветъ црковѣ [.] анадема ѿ оца моего нѣснаго [. . .] м[т]ре моему [попаленъ] бѣдетъ ѿгнем' несогараемнм'. да развметѣ, коли би ви днн стѣм законнннн ѿ празннкн блгослокеннн молнтвamn и пѣннм црковнмъ прпровожданте тн днн стѣ [. . .], глѣю вамъ, и кленъ сѣ престо[лом] мойм стѣм, же юж ѿ сего [дне] не пошлю вам третью епистолню такову, ѿ[ко] сню. аще не покает[е сѣ], ѿтверзѣ н[б]о ѿ пролив на [вас] дождѣ съ к[. . .] навалнм [. . .] февралѣ. и сожжѣ всѣк [. . .] земнн. и пак[н] пошлю на вас дождѣ съ кров[вю] ѿ угнемъ, и пож[жет] ѿгнь

О ли[ца] всея земля. ѿ пакы пошлю на вас звѣрен [. . . .]
 и живихъ вас пойдать. ѿ Шимъ О вас луча солнечна свѣта сего,
 и вѣдетъ темность вели[каа] ѿ не вѣдете видѣти [.]. по-
 шлю на вас громы страшніи со нѣсъ и блискавицъ, [а] вы есте по-
 горѣли. тогда вѣдете откопати гробы мертвима и плакати
 начнете: востаните, [оу]мерли, видите [. . .] рече не може
 [.] терпѣти [.] ошениа Гдѣна [.] ими мы
 [. . .] гробы ваша [. . .] тамо погребем [. . .] юж не можем
 [. . .] терпѣти [. . .] сти ѿ преще[нїа] Гдѣна [. . .] посла Гдѣ
 [за] злость нашъ [. . . .] омо учинїли [. . . .] да плачемъ
 [вели]кимъ и горкимъ [.] тѣ ридати [. . . .] ла нѣво
 [? sic!] [. . .] тогда Овернъ [лиц]е свое О вас [. . .] вѣдъ васъ
 [ка]рати до вѣка [. . .] же оучинїли [. . .] а звыи и лживїи
 и строптивїи, не любите [еди]нъ другаго. забвѣлю вас на вѣки
 ѿ приїдете [.] и загниели и в' чужоложники и чужол[ож]-
 ницѣ. о горе вам! Злимъ нѣтем есте пошлы шкъ [. . .] дом-
 лане ол[. . .] вас ждет [. . .] нѣназѣ да[. . .] и такъ [. . .]
 чужолжство [. . .] навиваете [. . .] ре вамъ, оскв[ерни]ли есте
 з[акон] бжїи и цркви [. . .] бжїи забвѣ [. . .] заплатѣ и [. . .]
 оубогихъ ли[шате], сиротѣ не ж[алѣ]те и крив[ди] имъ чинит[е . . .]
 зотов[. . .] мѣ [. . .] закон [. . .] дахъ. П[. . .] цркви
 [. . .] а вы его [. . .] црков [. . .] стѣ [. . .] на омитѣ
 грѣховъ вашихъ, слуха[. . .] единъ другаго [. . .] до обконъ,
 и все есте на ворожкахъ и колухвахъ и все [си]ла дѣвол[скаа]
 [. . .] нїте. лѣнше [вы] см таково[м] члкъ [не ро]дити. О го-
 [ре] в[ам], безако[нни!] чѣмъ [не ст]рахаєте см [. . .] са не рос-
 [дет]ъ земля [и по]жретъ васъ [.] непоздержанїа
 вашего, недоверїи, хитланиї, нищи[. . .] гордий, нѣблагодарїи.
 видите тихаго члка и правого срѣца и про[ста]го, а вы его оушвѣ-
 лите и з него см насмѣваете и шидите, единъ на другаго при-
 [сага]ете име[нем] моимъ, [кле]нете см [ак] старїи т[акъ] моло-
 дїи [не]престанно. Злостїи вашихъ [. . .] цркви [. . .] стѣмъ
 ов[. . .] шайте [. . .] и рано д[. . .] оуставите на мѣтвѣ,
 на оубогихъ мѣсть майте ѿ жалите ихъ. о горе томъ, иж [.]
 злословитъ или оукаратъ чернца. О горе те[м]ъ, иже [зло]словитъ
 гѣдна ского дхвоного! шкъ см емъ [. . .] еста незапа[. . .] шни
 во сѣтъ [. . .] нїи Гдѣви [. . .] вѣдъ стѣго [. . .] она повѣ[. . .] тѣ
 не попу[. . .] лет [. . .] ко но [. . .] ца Хѣ [. . .] црковъ стѣю
 [ш] горѣ томъ [. . .] Ошждает [. . .] ниши [. . .] ши волшаго,
 [ст]аршаго, [. . .] соваго [. . .] всадѣ см [. . .] гроба [. . .]
 звѣ[ра] лютаго, и не вѣритъ во стѣю црковъ и Троицъ [. . .] ого

томъ [. . .] ж] или крѣстнымъ снѣмъ своимъ и кривыми своими.

Не менше цїкава з язикового погляду, а важна для означена часу і місця написаня сеї Минеї вкладна, написана гарним курсивом на маргі. над текстом на картах 2—13, по обох боках кожної картки, всюди по одному рядкови; на жаль у однім місці бракує одної або двох карток, так що і вкладна дійшла до нас неповна. Ось що читаємо в ній:

Исписаны въ снѣ книгы к селѣ ѿ в дворѣ епископом в Стрешвицахъ при Антонии Ралловскомъ епископом премискомъ и самборскомъ, на имя Миней изкранныи оубо боукатѣ. септеврии мѣць, в немже ѣ ѣ. мѣць и в каждой слоужекъ на седмой пѣсни на Гдѣскаа празники повченїа дшѣполезнаа, а на памяти стѣх оубо годникъ вѣжїхъ житїа ихъ. И друтаа боуката мѣць февруар, въ немже ѣ з-мѣ мѣць ѿ на седмон пѣсни повченїа яко ѿ въ першен, ѿ шѣщина на задн книгы. И тыж в' тыи часы ѿ роки яко по кляпѣщени Сна Бжїа из прѣчтыа его Бгшмтре тисача пат соть седмь десатого и седмьдесать прѣвого въ глад велкыи по всей тон земли, а в третии годъ повѣтра моровы немалы. И в томже роцѣ мѣць прѣстави са Жигмонть Явгоустъ велкыи крал полскыи ѿ не въ кралѣ цѣлыи год, аж был вчинен сенм велкыи на шѣвранѣ кралѣ в Баршавѣ ѿ там са везколили вшитци ѿнове едносталне на французского Индриха княжа Индегавенске ѿ послы по него вѣправили, ави его на крѣлек [далѣ бракує картки рукоп.] Хѣа Димитрїа а также аки тыа книгы вышше писанык не были вдалены в тоа цѣве стѣа. И кто вы ѿхъ малѣ вдалити ѿким колвикъ шѣвчаем, то хочѣ соуд с ним ѿмати пред Гдѣмъ Бгшм въ ден страшнаго Сг[о] соуднища, ѿ на нем да бѣдет клятва стѣх шѣцъ тїѣ. ѿже въ Никен.

II. Данилівське (угроруське) Учительне евангеліє.

Рукопис сего твору, писаний у XVII в. на грубїм, тривкїм паперї in folio, переважно одною рукою, тїлько деякі прогалини доповнила якась друга рука, гарним, грубим полууставом, з виноварними титулами і декудн з орнаментами на чолї уступів. Книга складає ся нинї з 233 карт, переважно дуже добре захованих, з широкими маргінесами, що почорвіли по краях. На одній сторони

пересічно 29 рядків, на горі жива пагінація, кустодів нема. Початок рукопису затратив ся; бракує, як видно з нумерації кватерніонів, з переду 16 карток; декілька карток бракує також у середині і при кінці. Оправа і пагінація нові. Книжка належала, як видно із вкладної, що буде наведена далі, від 1723 р. до церкви в Давилові, у північній Угорщині, Ось її зміст:

1. Не́дѣля ѿ вѣждном сѣс (стор. 1—5), без початку і кінця.

2. Не́дѣля сыропоуст. (стор. 5—7), без початку.

3. Не́дѣля перва сѣга поста, еѵліє ѿ Ішана зач. ї. (стор. 7—12).

4. Не́дѣля вѣ сѣга поста, еѵліє ѿ Марка зач. з̄. (стор. 12—16).

5. Б не́длю ѿ крестопоклоннѣю, еѵліє ѿ Марка зачало л̄з̄. (стор. 17—24), оповідав про старозавітні події, що означали хрест (Мойсеева палиця, вода з каменя, мідяна гадюка, дерево в водах Мерри), далі згадано про хрестове видінє Константина. Хрест названо гербом Сина божого.

6. Б не́длю д̄. сѣга поста, еѵліє ѿ Марка зач. м̄. (стор. 25—34). Виривок із сего казаня про те, як диявол спокушував апостолів, щоб зрадили Ісуса, був надрукований (Памятки II, 220—221).

7. Не́дѣля ї. сѣга пшста, еѵліє ѿ Мар̄. зач. м̄з̄. (стор. 34—40).

8. Б сѣвотѣ Лазоревѣ сѣга поста, еѵліє ѿ Ішана зачало л̄д̄. (стор. 40—46). Виривок із сего казаня про Лазарево єпископство в Кипрі був надрукований (Памятки II, 348—349).

9. Б не́длю цвѣтнѣ на вѣханіє Г̄а нашего Іс̄ Х̄а, еѵліє ѿ Ішана зач. м̄. (стор. 47—54).

10. Б не́д̄. свѣтлѣю пасхи ученіє православнымъ х̄р̄тїаншм (стор. 54—63). Знаходимо тут між иньшим ось який цікавий уступ: „Боуди вѣдомо всѣмъ православнымъ х̄р̄тїаном, ѿже сѣса свѣтла не́дѣля днѣ великій ѿ сѣшъ є, понеже ѿ вѣскр̄ніи Г̄д̄ни с̄нце зышло з̄-ї години к ночи ѿ столш на костоцк̄ два д̄ни, на полждни столло ї. д̄ни, а над вечеромъ стало [sic!] два д̄ни, и про то зовет сѣ великій днѣ ѿ не годит сѣ нам х̄р̄тїаном нїакого дѣла дѣлати в тотъ не́длю сѣоу. а кто бы важилъ сѣ квал'тити тоты д̄ни сѣшъ, да боудетъ проклатъ в сій вѣккѣ ѿ во боудшій. Так' же сѣ женами не сѣвокшплати сѣ, але з радостію ѿ в чистости ѿ оу' на-

вжен'ствѣ прѣкыкати". Далѣ оповідаєть ся тут про Іеусів приход до пекла ось якими словами: „Въскрѣсь Хс̄ ѿ ада пришоуь, а перѣдъ его стою млтїю ѿшли два аггелы, Мухайлъ ѿ Гаврїиуь, ѿко лѣвы ко противным силамъ, великим голосомъ [зовѣчи]: „возмѣте сѧ врата вѣчнаа, встѣпите всѣ съпротивный власти, съкрѣшите сѧ врата вѣчнаа, засоромѣйте сѧ всѣ съпротивный съпостаты, се во ѿде на вас црѣ славный ѿ сил'ный, который васъ повѣдит ѿ раздрѣшитъ пан'ство ваше до кон'ца". Сего ради ѿ страхъ пришоуь на дїавола ѿ црѣ моц'ного Хс̄. Таковое было пришествїе Хс̄о до ада съ страхомъ ѿ оужасомъ и блистанїемъ великимъ. Тогда аггелн спѣваали: „възмыте сѧ врата вѣчнаа ѿ возмѣте князи врата ваша ѿ ѿс корине подвигнѣтѣ, цюби ѣстѣ не затворили николи". Тогда аггеломъ спѣвающымъ врата желѣзнаа взаша сѧ ѿ дїаволи засмоутили сѧ, ѿ верѣка сътрѣша сѧ ѿ вса ѿснованїа темничнаа подкызаша сѧ ѿ всѣ слоуги некланый застѣпѣкли. ѿ выпол'нило сѧ слово прѣрка Іивакѣма, которое написал [на марї. гл. г.]: „съсклаъ ѣси оужасомъ главы сил'ныхъ". Тогда дїаволи вѣрѣзоша оуста своа ѿ ричали: „кто тамъ црѣ славный, цю раздрѣшилъ нашѣ дрѣжавѣ?" говорили до нухъ вса аггелскїа силы: „хочетелн оувѣдати црѣ славы? Вѣдайте, Гѣ крепокъ ѿ силенъ, который васъ извергъ съ небсѣ до ада во безднѣ. Гѣ главы ваша съкрѣшилъ въ Іурдани. южъ ваша моцъ на вѣки загинжаа, южъ ваше моучител'ство оупало". сѧ глѣши аггелы ѿ взали нухъ самого пекел'ного моучителя Белзавла ѿ ведѣтъ его къ Хрѣтоуь нѣномѣ црѣю. ѿ зѣвазалаъ его Гѣ оузами нерѣшнимыми и с нимъ Юдоуь Екарїѿского, цю продалъ Гѣа Іс̄ Хс̄. Іадамъ же найпер'шїй члѣкъ оуслишалаъ, ѿко Гѣ Спс̄ ѿдетъ, которого ѿ вѣка ѿжидали оу мѣжкахъ, высвободити нухъ всѣхъ тамъ боудѣщихъ въ адѣ, началаъ повѣдати всѣмъ связанымъ сѧ. Іадамоуь повѣдающе а Гѣ Хс̄ южъ к нѣмоуь приходитъ, а в рѣкахъ несетъ повѣданое ѿрѣжїе крѣтъ. Іадамъ же оузрѣвѣши Гѣ прослезилъ сѧ ѿ жалосно заплакалаъ ѿ рече всѣмъ сѣдащимъ тамо ѿ вѣка: „ѿто южъ Гѣ с нами!" Тогда рече Гѣ къ Іадамоуь: „съ дѣмъ твоимъ! въскрѣшаю тѣ, встанъ ѿ тмы, ѿскѣтилъ тѣ Хс̄. ѿ всѣмъ могаю вамъ: ѿзыйдѣте живоуцїи во тмѣ". и рече Хс̄ Іадамъ: „не для того създаалъ ѣмъ тѣ, цюбы зѣ адѣ звязанъ ѣси была. Тебе ради Іадаме сънїидѣ съ небсѣ ѿ тѣло члѣче взалемъ на себе. Тебе ради Іадаме кровъ свою проліахъ, да тѣ ѿблѣкѣ въ прѣвоуь ѿдежда. ѿ роукописанїе твоѣ раздралаъ ѣмъ. Внїдаъ Іадаме гвоздїе, роукъ ѿ ногъ моухъ прибитїе ѿ жел'чїю наносїе, да ѿзвергоуь времѣ грѣха твоего изъ тебе ѿ да разорю лютѣю смѣрти

твоєа чашоу. На крѣтк оумршъ ѿ копѣмъ проведѣнъ быъ в ребра, ѿко да твоє ребро ѿсцѣлю, ѿ негоже ти създахъ женоу. Востани ѿдаме ѿсюдоу ѿ смер'ти во животъ, ѿ тмы во свѣтъ, ѿ робѣства оу словодоу, ѿ темности въ кышнѣй Іерусалимъ, ѿ пекла оу райскій пожитокъ, ѿ землѣ на нѣбо. И ѿмъ Гѣ Бѣ твой, ѿдаме, смѣрть прѣла ѿмъ былъ за тебе ѿ кѣскрес ѿмъ ѿ мѣртвыхъ, да ѿвладлю живыми ѿ мѣртвыми". ѿцѣ нѣный ждѣтъ ѿвѣчате погнѣшого, чини аггѣстѣй ждоутъ ѿдама съ радостѣю, коли прѣйдѣтъ ѿ възійдѣтъ к' Бѣ. Чомъ? коли ѿдамъ сгрѣшилъ в рай, ѿ тогды выгналъ ѿго Гѣ Бѣ ѿзъ раа, ѿ выгнакъши ѿго поставилъ ѿгниного Херубима на воротѣхъ райскихъ, ѿ там не поущано никого ажъ до воскресѣнѣа Хѣа. Возвратилъ сѣ Херубимъ славы, прѣтѣ готокъ, крашно готокое, житѣе готокое. ѿже ѿко не видѣло ѿ оухо не слышало ѿ на срѣдце члѣкоу не кѣзыидѣ, ѿже оуготова Бѣ любящимъ ѿго. Тогда Хѣ ѿдама за роукѣхъ взалъ ѿ выкѣлъ ѿго ѿзъ ада, ѿ в'шнткѣй вышли съ Хрѣтомъ, толко самого премоудраго Соломона лишилъ оу пеклѣ. рече Соломонъ: „Гѣ, чомоу ма тоутъ лишаешъ?“ ѿ рече Хѣ: „далѣмъ ти моудростѣ ѿ выйдѣши ты моудростѣю своѣю, ѿ лѣпше вкрѣтити вѣдѣши, ижъ ѿ мене мѣдрѣ ѿмаѣшъ“. Потомъ рече Лоуцѣперъ царъ дѣавсѣлскій: „Чомоу ты не ѿдѣши ѿтолъ?“ ѿ рече Соломонъ: „Гѣ прѣидѣ дрѣгѣй разъ по мене“. рече Лоуцѣперъ: „южъ досытъ ми горкой вѣды начинивъ, царство моѣ разѣдрѣживъ ѿ всю силоу мою стеръ. а коли еще вы ѿмалъ прити тоутъ дрѣогѣй разъ, то южъ до конча [sic!] мене погоуѣнтъ ѿ срѣдце моѣ расторгнетъ“. и микѣши Соломона ѿ кыпѣхалъ вонъ с пекла. Тогда почалъ Соломонъ спѣвати: „Прѣлѣвена вси Бѣе Дѣо [ѿ] воплотивый сѣ ѿ тебе! адъ плѣни сѣ. ѿдамъ призва сѣ, клѣтва потрѣбенъ сѣ ѿ ѿвѣа свѣбодѣ сѣ ѿ смѣрть оумертви сѣ“. а мы тѣмъ поюше вѣзопѣемъ: „вѣленъ Бѣ ѿже ѿзволывый тако!“

11. Е не дѣлю свѣтѣлю Пасхи на литѣргѣи, вѣлѣе ѿ Іѣанна за ч. д. (стор. 63—79). Перекладъ евангелѣя — доситѣ вѣльнвѣй ѿ скорочевѣй, далѣ оповѣданѣ про вѣхѣдъ Жидѣв ѿзъ Египту, про перѣхѣдъ черезъ Червонѣе море, про Авраамову жертву, про вибухъ воды зъ каменя, докованийъ Мойсеемъ, про 40-деннвѣй пѣст (першѣй такъ постѣвъ Адамъ зъ ѿвою: „ѿдамъ ѿ ѿвѣа прѣвзоданныйъ за прѣстѣплѣнѣемъ заповѣди Бѣжѣй постѣли сѣ ѿ покоутовали мѣ днѣи ѿ мѣнощѣй оу рѣцѣхъ Іордани голый стѣмчи на камѣни, а дрѣгѣй камѣнъ на головѣхъ дрѣжжали“, стор. 72, потѣмъ Мойсеемъ на Синаѣ), далѣ про мѣдяного вужа, про чудо Ісуса Навина зъ сонцемъ, по чѣмъ сказано: „ѿ кадъ ѿзбавитѣль нашъ Хѣ на крѣткѣ былъ, была тма на вшнтокъ свѣтѣ за ѣ. години, ѿ ѣ-ѿ години ѣ-ѿ сѣнце не дало

свѣтлости, за чимъ той великий днь называетъ са Ѡ латини велка ноць“ (стор. 72). Далі згадано про Йону, приведено пророцтва Даниїла і Йосїа про Ісусову смерть, наведено євангельське оповіданє про воскресєня Ісусове, повторєно приведєне в попереднїм казаню вїясненє назви „великдень“ (стор. 77) і закїнчено упїмвєвєм: „варовати са всакого грѣха, то єст оубїйства, влоудѣ, чаровъ, потвора, безъмѣрнаго панїства, понеже панїство вшиткимъ грѣхом єсть матица“.

12. К не длю Ѡ минѣ, е в лїє І ѡ анна зач. ї. (стор. 79—84). Оповіданє про сьв. Тому переплїтанє науками в родї отсеї: „И вкроуѣчи вымни єсмо добрый оучинки чинити, приєтгаючи зо хотю [sic! у теперїшнїй нар мовї „зо хїтю“] до домоу вжїго їзъ ѡфѣрою, с подроункомъ Гоу Боу извєститєлєви своємоу за Ѡпжщїнїє грѣховъ сконх, то єст проскоурок и свѣчєю и з ладаном и з алмжжною оубогимъ, їкѣ ти сила заносит“.

13. Не дла ї. по пасцѣ стїху мирносиц, е в лїє Ѡ Марка зач. ж д. (стор. 84—89).

14. К не длю д. по пасцѣ о розслабленом, е в лїє Ѡ І ѡ анна зачало дї. (стор. 89—97). Між вньшим упомїнає: „Не надѣй са на блїани на ворожки, ани тѣжъ на їншїй розмїтїй богинѣ“ і вказуючи, що одних Бог „каретъ хворотою, кварами, фрасоунком“, а вньших пробує, згадує про праведного Йова, що „хоть былъ праведный, напоушалъ на него жьры, оубоство, коросты, ветегн, але ѡнѣ праведный не ходилъ по ворожилѣхъ, не кѣрилъ вїлїмъ“. На стор. 95 читаємо: „Чом видишь, казда ѡ дерево садовоє и маєть старанѣ, ѡкопуєть єго, ѡберѣзоуєть, нахїлѣть, цюбы право росло, и пакѣ присажоує, солодкоє стовпл до него покладѣет, цюбы хоснаво кыло и цюбы оурожай добрый принєсло“ — интересне свїдоцтво про замилуванє угорських Русинїв того часу в садївництвї.

15. К не длю ї. по пасцѣ ѡ Самаряннїк, е в лїє І ѡ анна зач. вї. (стор. 98—102). Пять мужїв, яких мала Самарянка, що про неї мова в євангелїю, то пять книг Мойсєєвих, а шестїй муж, то Ісус.

16. Не дла с. а ш слѣпци, е в лїє І ѡ анна зач. л д. (стор. 102—107). Про початок Сїдоамської купелї знаходїмо тут ось яке оповїданє: „Оу тот час, коли наїхали поганый Гарацїны на Ієрїлїмѣ хотѣли єго зковати, але не могли, понеже пламен ѡгненый ѡбточнїк Ієрїлїмѣ и бороннѣ, и такѣ жадєнѣ тѣх поганѣ не могли са приближити к немєу, єднакѣже водоу Ѡнали Ѡ вїхъ были. Ієрїлїмѣланє не маючї воды вєрзо жалосны и смєртны

были. Тогда прѣкъ Іезекиль вышедши на свое предверіе помолитъ сѧ ГѢ Боѹ, авы ѣмъ водоу далъ, ѣ почалъ копати стоудникъ. ѣ тамъ БѢимъ повелѣнїемъ швилѧ ѣмъ вода. ѣ тоты погане ѡворотъ оучинили ѡ Іерлїма: єдины сами сѧ посѣкли, ѧ дрѡгихъ ѡгнь попаликъ, ѣ ни єдин не зостав живъ“ (стор. 104). Автор вясняє, відки у людей бере ся слѣшота, і твердить, що вона буває двояка: одна ѣде з того, що люди не свѣткують ведїль і свѣят, не постѣят, пють, „на патницѣ ѣ на недѣлѣ из женами сѣвокоупляют сѧ, и про такое безаконство родать сѧ дѣти нестаточный, нездоровый, слѣпый, нѣмый, нерозжмыый. Ыторѧ слѣпота, що оу родѣ посагают сѧ, оу крѣки, оу близкости, ѣ котрый по заходѣ снїца слюбѣ вѣрѣт, ѣ таковых непослоушных людїй родат сѧ ѣмъ дѣти злодѣеве, разбойници, лотри, влоудници, чаровници“ (стор. 105—106).

17. Б чѣтк Ѣ. недѣ. по пасцѣ, вознесенїе Гнѣ, еѢлїе ѡ Лѣк. зач. рѣдї. пооученїе (стор. 107—111).

18. Недѣла Ѣ. по пасцѣ, еѢлїе Мѣ. гл. нѢ. (стор. 111—114). Тї двї картки переписанї вѣвшою рукою і вставленї в книжку так, що конець попереднього слова знаходить ся на стор. 115, але там перечеркнений і на стор. 111 переписаний ще раз, очевидно для того, бо першїй копіст пропустил одну проповідь (на 7 недѣлю), даючи на стор. 115 по закінченю слова на Вознесение зараз проповідь на нед. 8.

19. Б недѣ. нѣца поѣченїе, еѢе Іѡ. зач. кѢ. (стор. 115—125). В сїю недѣлю автор має нагоду розвинути науку про сѣв. Духа і розвиває її в православнїм дусї: „Дхѣ стѣй ѡ ѡца исходитъ, а на Снѣк почикает“. На 125 стор. в виду на маргїнесї підписано старим скорописом: „Бѡ Лукачока Кралѣ. град (?) ѣюл дї. рок. ѣхмѣс (1646) — правдоподобно дата написаня книги.

20. Недѣ. ѣ. всѣх стѣх еѢле Мѣ. гл. чнѣ. (стор. 126—133).

21. Недѣла Ѣ. по всѣх стѣх еѢе Мѣ. гл. дѣ. (стор. 133—138).

22. Недѣла Ѣ. по всѣх стѣх, еѢлїе ѡ Мѣ. зачло нї. (стор. 138—141). І тут автор між етичними упїмненями майже найвѣше ставить: „подакай мѣтню оубогим, до црѣки стѣн ѡфѣрѡ справедликѣ ѡдакай ГѢ БѢ, то єсть десѣтиноу з вѣрної працы своєй, прєскжрѡ, скѣчѡ ѣ ладанъ за ѡпоуцнїе грѣхѡв сконѣ“ (стор. 141).

23. Недѣ. дѣ. по всѣх стѣх, еѢе Мѣ. гл. кѢ. (стор. 142—148), оповїдаєть ся про вѡйство Авеля і про Авраамову жер-

тву як приклади сильної віри в Бога. Автор пише між иньшими: „Ищи некоторый человекъ е̄ такій, що из своего ѿмана шкоды дати проскѣрѣ, свѣчѣ ѿ кадила, нежели бы далъ иное што болше. а хотъ рекома про люди дашто мало дасть, а вѣры до того не має, то неприятна вѣдет ѿ вѣра его“ (стор. 145).

24. Не Ѣ. ѿ. по всѣхъ стѣхъ, вѣліе М а ѣ. зач. кѣ. (стор. 149—155).

25. Не Ѣ. ѣ. по всѣхъ стѣхъ, вѣліе М ѣ. зач. к ѣ. (стор. 155—159).

26. Не Ѣ. ѣ. по всѣхъ стѣхъ, вѣліе М ѣ. зач. лѣ. (стор. 159—165). Автор зауважує, що багато людей у неділю, „егда зконы црковный канчюутъ до до домоу вѣго“ — „вѣжат по коуплахъ, по дльзѣхъ, по ворожкахъ“ (стор. 163).

27. Не Ѣ. ѿ. по всѣхъ стѣхъ, вѣліе М ѣ. гл. лѣ. (стор. 166—171).

28. Не Ѣ л а ѣ. по всѣхъ свѣтѣхъ, вѣліе ѿ М а ѣ. зачло н ѣ. (стор. 171—176) Починаючи від стор. 173 на маргі. в низу на стор. 173, 175, 177, 179, 180 і на маргі. з лівого боку здовж сторони 181 і 183 знаходить ся написана курсивом ось яка вкладна: „Вѣдомо чинимо комѣ ѿ томъ вѣда. належитъ акъ дхвономѣ [sic!] станѣ, такъ і свѣцкѣмѣ. ракъ Басилій Романнѣвъ Басилъ і жоновъ своихъ ѿленѣ і сыномъ своимъ Гавриломъ і зъ сыномъ Шѣтефланомъ і сыномъ Симономъ, Ішваномъ і зъ Аскомъ, і придали єї до храмѣ стго (перечеркнено: Ірхистратига) до архиреи Николы. давъ ємъ за ню вѣ. золотыхъ, зокемѣю євангеліє вчитальноє, до церкви Данильскої. І хто бы єї має ѿдалити ѿ тої церкви, да вѣдет проклат. Інадема Інамарифтѣ. рокѣ ѣѣкѣ“. (1723).

29. Не Ѣ. ѿ. по всѣхъ стѣхъ, вѣліе М ѣ. зач. оѣ. (стор. 177—183). Автор остерігає: „І где вѣры ѿ стѣбливыхъ оучинковъ не вѣсть, то там ѿ Дхѣ стго не є, лишн діавольское жидло. І мы хрне повинны посты стѣи постити и покоутѣ чинити за грѣхи нашѣ, а не слоухати тѣхъ, котрыѣ ѿстѣпили ѿ православной хртіанской вѣры, яко то сѣтъ Лютры, Калкны, Римляне, Оугѣровѣ, котрыѣ ѿщепили сѣ ѿ стѣи вѣры греческой“. (сторона 178).

30. Не Ѣ л а лѣ. по всѣхъ стѣхъ, вѣліе ѿ М а ѣ. зач. о ѣ. (стор. 183—190). На маргі. в низу на стор. 184—185 знаходять ся писані одна курсивом а друга полууставом ріжними руками ось які проби пера: 1) Ласкавый чителникѣ, чити а не клини, бо паперъ оудалъ сѣ барзо змай недобрыѣ. 2) „Не виненъ папѣрѣ

ничого, але чернило було злое недобреє, к'япир'васоу треба було болш' до него придати“.

31. Не́дла по всѣх стѣх вї. еѵліе Ѡ Маѣ. зач. оѣ. (стор. 190—206). Подано 10 заповідей божих, оповідано історію про Данила і Зуванну, далї про вирізане племене Веняминового за зневажену жінку, при чім автор покликає ся невірною на жерело: кн. Юдит гл. кї., хоча се оповіданє знаходить ся в кн. Судий гл. XIX—XXI. Звісне євангельське місце автор толкує: „подосвїкши покорозови скрѣзѣ ѿглаго оѵше проїти“, а на стор. 203 на марг. остерігає перед „хѣлоу геретическою“ що до нешанованя образів і покликає ся на Марїарит мѣ.

32. Не́дла гї. по всѣх стѣх, еѵліе Маѣ. зач. нѣ. (стор. 206—216). Автор агадує про зруйнованє Жидів Титом і їх розсїпанє по свѣті, „такъ што ни мѣста своего, ни городѣ, ни кмѣтїи своихъ межи нами хрїтіаны не могут ѿмати на вѣки“ (стор. 210—211); нарікає далї, „що ни в' єдномъ народѣ такого безчестїа не є, якъ межи нашимъ рѣскимъ народомъ, що на свої оѵчителѣ ш нхъ чести никоує не смотрят; хотъ бы межи ними аггль з нека был, еще бы имъ не догодилъ“ (стор. 212). По думцї автора „за що южъ ѿ насъ Гѣ Бѣ покорталъ ѿ карет, то єсть злыми панями ѿ неохорожамъ пола ѿ ѿишними розмантыми карностами“ (стор. 213). „Можешъ то каждый зрозѣмѣти — говорить він далї — кидачи, што самъ дѣтѣ межи нашимъ народомъ рѣскимъ, ижъ Гѣ Бѣ оѵзал оѵ нхъ црѣтво ѿ панство, а придалъ латинѣ, котрый своихъ оѵчителѣ чистѣютъ ѿ ѿишности ѿ заслѣги платятъ ѿко оѵчителѣмъ ѿ слоугамъ ежїимъ“ (стор. 213). Якъ бачимо, автор уміє вдарити навіть у патріотичну струну, коли йому того треба і очевидно числить на симпатичный відгукъ у сердцахъ слухачів.

33. Не́дла дї. по всѣх стѣх, еѵліе Ѡ Маѣ. зач. гл. пѣ. (стор. 217—224).

34. Не́дла єї. по всѣх стѣх, еѵліе Ѡ Маѣ. зачло гл. сѣ. (стор. 229—231). Цїкавий тут отсей уступ: „Коли прїйдегъ не́дла ѿли празникъ ѿишїи ежїї, то мы ѿго не перипровадимо на ежїї хвалѣ, але май мыслимо, ѿкъ бы єдинъ дрѣгого дайкъ спотварити, правотити, алѣбо оѵ карты грати а на томъ вштокъ дѣи стратити“ (стор. 227). Здаєть ся, що гра в карти вже тоді була розповсюджена по угро-руськыхъ селахъ, бо проповідникъ виступає проти неї ѿ далї: „ѿ дѣволъ з давна самъ наоѵчилъ ѿ оѵчитъ самъ, якъ бы хвалѣ ежїю зничити, ѿ такъ-жїи вымыслилъ противъ чотырѣхъ еѵлиствъ свою еѵлію чотырѣи“

масти, то є ѡных проклатых кар'товъ, штобы так'же люди ловили ѡ до своего пан'ства приводили, до пекла в'чного. Може то кождый видѣти, що колше такихъ, котрый вшиток днь тот стый недѣльный стравать при написк' шатан'скомъ, нѣж при словк' ежоум" (стор. 228).

35. Не́дла ѕї. по всѣх стѣх, еѵліе Ѡ Маѣ. зач. гл. єї. (стор. 231—238).

36. Не́дла ѕї. по всѣх стѣхъ, еѵліе Ѡ Маѣ. гл. ѕї. (стор. 239—242).

37. Не́дла ѡї. по всѣх стѣх, еѵліе Лук. гл. ѕї. (стор. 243—247).

38. Не́дла ді, по всѣх стѣх, еѵліе Ѡ Лвк. зач. кѕ. (стор. 247—250).

39. Не́д. кї. по всѣх стѣх, еѵліе Ѡ Лук. зач. лї. (стор. 251—254).

40. Не́дла кѣ. по всѣх стѣхъ, еѵліе Ѡ Лоук. глав. лї. (стор. 254—258).

41. Не́дла кѣ. по всѣх стѣх, еѵліе Ѡ Луки зач. пї. (стор. 258—262).

42. Не́дла кї. по всѣх стѣхъ, еѵліе Ѡ Лоуки зач. лпї. (стор. 262—265).

43. Не́дла кѣ. по всѣх стѣхъ, еѵліе Ѡ Лвк. зачло лѣ. (266—269).

44. Не́дла кї. по всѣх стѣх, еѵліе Ѡ Лоуки глав. нї. (стор. 269—274).

45. Не́дла кѕ. по всѣх стѣх, еѵліе Ѡ Лоуки гл. ѕѕ. (стор. 275—280).

46. Не́дла кѕ. по всѣх стѣх, еѵліе Ѡ Лоук. зач. оѣ. (стор. 280—284).

47. Не́дла кї. по всѣх стѣх, еѵліе Ѡ Лоук. зач. гл. рї. (стор. 284—293).

48. Не́дла кѣ. по всѣх стѣх, еѵліе Ѡ Лоуки глав. пї. (стор. 294—300). Подано 20 причинъ съвяткованя недѣлі; упоминае „не вдалючи сѧ оу свѣцькїи класк“ ходити в недѣлю до церкви „изъ ѡфкрю ведлгъ можности своей, изъ свѣчею ѡ проскѣрою ѡ зъ ладаномъ ѡ ал'мж'ною оувогим за свое ѡпжщєнїе грѣхов“ (стор. 297).

49. Не́дла лї. по всѣх стѣх, еѵліе Ѡ Лоуки зачло сї. глав. гї. (стор. 301—303).

50. Не́дла лѣ. по всѣх стѣх, еѵліе Ѡ Лоуки зач. чї. (стор. 304—308).

51. Не́дла лѣ. по всѣх стѣх, вѣліе Лук. зач. сд. (стор. 308—311).
52. Не́дла лѣ. вѣліе Лук. зач. чд. (стор. 312—316).
53. Мѣа септеврїа на рождество прѣтѣа Бѣа по-
оученїе ко православным хрѣтіаном. Гѣ вѣли Ѡче (стор.
317—322), апокрїф, друковано, див. Памятки II, 98—100.
54. Мѣа тогож дї. въздвиженїе чѣнаго крѣта
Гѣа (стор. 322—327), оповїдана про віднайденє сѣв. хреста Бленою.
55. Мѣа ѡктоврїа кс. стрѣть стѣго мѣка Дом[н]и-
трїа (стор. 327—329), по церковному.
56. Мѣа тогож въ кї. стрѣть ѣ оумѣченїе стѣои
Парасковїи. Гѣ вѣли Ѡче (стор. 330—344), по церковному.
57. Мѣа нов. ѣ. събор архаггла Муханла (стор.
338—343), по церковному, оповїдано мїж иньшим чудо в Ховї (тут
се мїсце названо Єрихоном).
58. Мѣа тогож кѣ. Оувѣденїе прѣтѣа Бѣа, вѣли
Ѡче (стор. 343—346), друковано Памятки II, 101—102.
59. Мѣа декврїа, стрѣть стѣои мѣницѣ Барвары
(стор. 346—350), по церковному.
60. Мѣа тогож в дѣнъ с. чждо стѣго Николы (стор.
350—352), по церковному, оповїдано чудо про Димитрия уратова-
ного з моря і про трѣох мужїв уратованих від меча.
61. Мѣи декврїа въ кѣ. дѣнъ на рождество Гдѣа
нашего Ів Хѣ, вѣліе, которое рачил ѡзнаймити Гѣ
наш Іс Хс стѣм вѣлнстомъ Мад. зач. ѣ. (стор. 353—
373). Уступн сеї проповїди друкованї, див. Памятки II, 112—116.
62. На дѣнъ крещенїа великого Гдѣа нашего Іс Хѣ на-
оука православным хрѣтіаном мовчи (стор. 373—384).
63. Мѣа февралїа вѣ. дѣнъ стрѣтенїе Гдѣа нашего
Ів Хѣ, пооученїе къ православным хрѣтіаном (стор.
384—387).
64. На дѣнъ стѣго веселого благовѣщенїа стѣои
прѣчѣтой Бѣи наоука ѣ ѡписана хрѣтіаном, чти вѣліе,
хочеш ли в тетрѣк (стор. 387—395).
65. Мѣа апр. кѣ. стрѣть стѣго мѣка Хѣа Георгїа Ѡ-
црѣа Деклнтіана (стор. 396—405).
66. Поученїе на дѣнъ стѣх верховныхъ аплѣ Петра
ї Павла ко православным хрѣтіаном. Бѣли Ѡче (стор.
405—412).
67. На дѣнъ стѣго прѣрка Ілїи слово ѣ къ наоученїю
хрѣтіаном (412—416).

68. На днь стго преображенна великаго Гѣ Бѣ и сѣса йшого Іѹ Хѣ, наука правосл. хртіаном (стор. 416—425).

69. Повченіе на днь ѿспеніа прѣтой Блѣдѣца нашем Бѣа і прѣно дѣм Мрїи ко православному хртіаном (стор. 425—435).

70. Мѣа августа кѣ. наука ѿ вѣли. стго на оуствк-новеніе чѣтной главы Іѡана прѣтчѣ, ѡписана през вѣлиста Мар. гл. кѣ. (стор. 435—444).

Част втора по оученіа [ѡ] Іѡаннѣ стѣм, тѣлко прошѣ абысте послахали (стор. 445—450).

71. Поѿченіе ко православному хртіаном в отой час, аще кто преставит сѣ ѿ хртіанѣ къ Гѣѡ (стор. 451—466).

III. Староміський рукопис.

Рукопис, а властиво фрагмент рукопису, має 110 більше або менше цілих карток меншого folio, з деяких карток є тільки малі шматочки. Розумієть ся, що кінця ані початку нема, а і в середині багато карток повидірано. Рукопис писаний гарним і старанним полууставним письмом XVII в.; що не давнійше, показують сліди уніятської або католицької догматики. На кожній стороні звичайно 26 рядків; початкові букви кожного зачала писані кивоваром, так само титулики в тексті. Кустодів ані живої пагінації нема, так само нема ніяких приписок на маргінесах.

Оправа нова, нумерація сторін -- моя.

1. Слов[о] в нѣлю. Десят членков закона и запо-вѣдїи, которых сам Гѣ Бѣ мовил и приказал и дал прѣркж Мойсѣѡви на горѣ Синан, написавши мѣзным своим палцем на двоух таблицах. Рек Гѣ так, чѣче. (стор. 1—4). Подаю сей интересний текст в цілости, т. зв. скільки його лишило ся:

Мовилъ Гѣ Бѣ вшиткы тмї слока: им ѣ Гѣ Бѣ трой, которын ѣмъ вывел тебе зъ землѣ егупской з' домоу неколѣ.

ѣ. Милоуи Бѣ твоѣго зо вшитких моцїи твоих над вшитко створѣна.

ѣ. Не имли бѣѣ чюжих пред множ. Быелїа чернаа.

ѣ. Ябы всѣ им'шнх чюжих бѣѣ не хвалил, ани чаром ни корож'кам не вѣрил.

Ѣ. Не чини совѣтъ образую, ани в'сакого подобенства, которое ѣ на нѣтъ горѣ, и которое на земли низ'ко, ани тых которіи сжт въ водѣ, под землеж, не бждеш са им кланал ани нх хвалил. Ям ѣ Гѣ Бѣ твои моц'ныи, закист'ныи в мѣти, мѣстачи са не правости Щицькоѣ к' снѣохъ в' третюм и тых, которіи мене (далі видерто. Стор. 2) ёго надаремно берет.

Д. Милоуи ближ'немоу твоёго яко себе самого, и каждого чѣка.

Д. Паматан, авысь ден недел'ныи сѣиль, през' шѣ днѣи бждеш рѣбна, и выконавши роботы твоѣи, але седмого днѣа днѣ сѣи Гѣ Бѣ твоёго, не чини оучин'кж жад'ного вон. Ты и снѣ твои и цор'ка твоа, слоуга твои и сажжеб'ница твоа, вьд'ло твоѣ и гостѣ, которыи ѣ в домоу твоѣм. Левѣм в' шестих днѣх створи Гѣ Бѣ нѣо и землю, море и ш'то в' нухъ ѣ, и Флочиноу днѣа седмого. прѣтож вѣвнѣ днѣ недел'ныи Гѣ Бѣ и постиль ёго.

Ѣ. Не вѣи никого ни ѡржжѣм, ни ѣзыком.

Ѣ. Чти Ща твоёго и маткоу твою, авысь долго жив был на землі, котороуж Гѣ Бѣ твои дастъ тѣбѣ.

Ѣ. Не рѣз'енван ани кради, и не вѣри ни в' кого ни чо[о] неви'наго.

Ѣ. Не бждеш завѣ . . . (Далі брак. Стор. 3).

и. Не бждеш краль.

д. Не присѣган на крико прѣ Бѣ твоёго.

д. Не мовь противе ближ'немоу твоёмоу фѣл'шивого свѣдоцства.

г. Не вѣри дар'мо въ оуста своа и мене вжѣа.

ї. Не пожадан домоу ближ'немоу твоёго, ани пожадан жѣны ёго, ани слоугы, ани дѣккы, ани вѣлж, ани ѡсла, ани вшиткыхъ рѣчин, которіи сжт ёго.

На пер'вон таблицѣ сжт четверо, которыи належат къ самомоу Боу. Бждеш миловал Гѣ Бѣ твоѣ зо в'шиткого срдца твоёго, зо в'шиткой дш'к т[воѣи], зо в'шиткого з'мысла твоёго и зо в'шиткыхъ [силъ] твоихъ. На држгон таблицѣ сжт шестеро [. . .], [ко]торыи належат къ ближ'немоу наше[.] миловал ближ'немоу твоёго яко [.] Ктѣ выполнит тыхъ десѣт члон'ков [.] прѣимет запевное вѣч'ное] Б'кроуж въ єдинаго Бѣ [.] Створитѣла нѣа и [.] Бѣдомыхъ в'сѣхъ [.] И въ єдинаго [.]

ізь Щца [.] Нижній рік картки видертій так що пропало в нау кілька цілих рядків тексту і більші або менші частин горішніх рядків. На обороті читавмо далі:

й. Которыи дла нас людїи ѿ дла нашего з'бав'лєня з'стж'пила з ѿбл.

ѡ. ѿ к'т'влла са ѿ з'дѡа стго, з Мрїи двѣцк, ѿ члком з'стал са ѿ.

ї. Оу'крїжован тмж: дла нас под понтейским Пилатом, оу'мжчєнь ѿ погребєнь ѿ.

лї. ѿ к'стал з' мр'твєх третєго дна ведлоуѣ писмь.

вї. ѿ в'стжпнлє на ѿбл.

гї. ѿ сѣднт на правци ѿїа.

[дї]. ѿ заса прїидєт з' славою сѣднт живєх ѿ змрєх.

[ѿ]. Которого крблєвствє не вѣдєт кѡнєць.

[зї]. ѿ в' дѡа стго, гѡ ѡ живлєющєго.

[зї] [. . .] орєи зѡ Щца ѿ з' сїа похѡднт.

[нї]. [.] ізь Щцємь ѿ з' сїѡм сполоу вєл'єюнь [.] хвалєюнь, которєи мовнл ѿ прєз прѡкь.

[дї]. ѿ єднїоуѣ пов'сєднєв'ноуѣ з'воровоуѣ и . . . [цр'к]ѡвь.

[кї]. [.] тѡ на ѿпжїєнїє грѣхѡв.

[кѡ]. [.] ієр'лєхь.

[кѡ]. [.] амин.

[.] ѿ зоставлл

(Кѡнєць видертїи).

2. [Слово кѡ. В нєдлєу дї], стор. 5—7 без початку.

3. Слово л. В нєдлєу ї. котора зѡєт са ѡ кар'зо хворѡм члцк, которого Хс оу'здоровл ѿ шатана з него выгнал, ѿє Мї. гл. ѡб. оу' полском гл. зї. (стор. 7—12), без кївця.

4. [Слово лѡ. в нєдлєу дї], стор. 13—18, без початку.

5. Слово лѡ. В нєдлєу вї. котора зѡєт са ѡ вѡгатѡм члвцк, там же ємоу Хс назначл дѡвк заповѣдн законє євлїє в Матдєн гл. ѡд., оу' полском гл. дї. (стор. 18—26). Подѡю тут деякі вїпїскї, щѡб дати понятє про уклад такогѡ „Слова“.

„Кї в'рємє часѡу ѡного. Члк нѣкѡторыи єдєнь млѡдєнєць прїшєдшн кѡ Ісоу рєк ємоу: „Мїстрѡ добрєи, што доброго їмємь чїнтїи, абєхь їмєл живѡт в'чнєи?“ ѿ ѡнь ємоу рєклє: „чємоу мє зѡєшє добрєи? нїкто нє є добрєи хлєб єднн Бѡ“ і т. д. По скївчєню перїкопї (ѡ члк то нєв'зможнѡ є, але ѡ Бѡ в'шнткє р'чн в'зможнє сѣт) автор кнїгї додѡв: „То є єв-“

ліе дїшнїе. І́ко Х҃с понѣждад ѡного младенца, авь ѡфѣрокаль маїт'ность свою оубоным ѡ авь за ним пошол, але ѡн не хотѣлъ, але смоутно ѡшол, бо мал маєтности мнѣго". Далї ѣде евангелїе на понедѣлок (Марка гл. 11), на вївторок (Марка гл. 12), на середу (Марка гл. 13), на четвер (Марка гл. 14), на пятницю (Марка гл. 15), на суботу (Матвія гл. 90), з кождої по кїлька рядкїв письма. Далї ѣдутъ перїкопи з апостола, отже в недѣлю з ап. Павла до Коринтян гл. 158 (очевидно якоїсь загальної нумерацїї): „Где тыж ѡзнаймоужь вамъ бѣлїе, котороужь емъ вамъ проповѣдал, которою есте тыжъ прїѣли. Ы которої тыжъ стоїте, презъ которою тыжъ завлѣна ѡмаѣте. Ы ласка єго, которою ѡказалъ напротївко м'нѣ, не є порожня, але емъ болше вшиткыхъ працювалъ з' ннхъ". Тае само і на дальші днї тїжня складачъ рукопису звичайно не давъ цїлихъ перїкоп, тїлько обмежаєть ся на однімъ або кїлькохъ реченяхъ. Кїнчить ся вїбїрка осьъ якимъ поученємъ: „Ы мы, браа, ѡкїрїтаймо сѧ ѡ злыхъ мыслїхъ, а навѣртаймо сѧ къ Боу створителю своємоу, которий сѧ намнѣ вѣсѣма ѡп'ккоує ѡ трошетъ ѡ даєтъ покар'мь ѡ шєрокъ на кождїй рокъ, наполняетъ до сытости къ вѣлїи срдца нашѧ. Тотъ є вськомоу бѣгоподателъ ѡ вськомоу покар'моу ѡ црѣвоу нѣвомоу подателъ. Тымъ которїи къ вѣркѣ ѡ къ правдѣ ѡ в' чистыхъ мыслєхъ ѡ въ оучнїкахъ добрыхъ трѣвають, тїи црѣво нѣное ѡтрїмають. Подоваєтъ братїа вѣсѧко богатство ѡложити ведлє апла Павла, ѡ оутон'чїтїи волноу ницетоу, їко въз'моци оубонымъ поутємъ вѣнїтїи къ црѣво нѣное. оубокъ ѡ прїскорѣбнїи пѣтъ ведѣчїи къ животу, ѡ мало ѡхъ є, которїи глѧдають єго. Прото ѡ Дѣдъ прркъ рекъ: їакъ роз'множили сѧ немощи, ѡ хворовы ѡхъ, то є грѣхы! Апла Павелъ глѣть: бывшїи намъ хворымъ, то є грѣш'нымъ, Х҃с за нечестивыхъ ѡ злыхъ оумер'ль. Бѣогласнїи Григорїи рекль: початекъ злостї євж|є не д'вати ѡ зац'ннхъ ѡ добрыхъ рѣчєхъ. прїстаднїє доврѣ зломъ початокъ є. можетъ всѧ Гѣ гдѣ хочетъ, ѡ злѧ ѡ добра ѡкажетъ. Протожъ браа къ могѣщємоу Боу хвори вышє прїстѣпнїи, оубздоровлєнїа ѡ спїсєнїа жадаїмо, покор'нїи срдцємъ ѡ оумысломъ прїпадѣмъ, оубозїи ѡ назїи ѡ грѣха ѡвнїи сѧ. Ы такъ ѡбогатнїшї въ рѣжкѣ євжїа маєт'ность свою ѡдаваймо, презъ рѣжкѣ оубоныхъ складаїмо, на нѣвсѣхъ скар'вѣхъ собѣ звїраїмо ѡ ховаїмо. Тогда запївно ѡвнїи сѧ в' прїшлїи вѣкѣ богатїи трѣвалоґо богатства ѡ скар'боу бѣгоґо, з' котороґо покар'мь ѡ наслаждєнїє пожит'ковѣ вѣспрїнїемъ в' црѣтвѣ нѣномъ презъ Х҃а Ісѧ Гѣ нашєґо з' вѣбранымї єґо, котороґоу в' Трїци х'вала на вѣкнѣ ѡмнїи (стор. 24—27).

6. Слово л҃҃. З оучителного вѣліа. Б неділю г҃҃. котораа зовет' са њ чѣтет са ѡк Х҃҃ поржчал винниціж свою винаром, ѡко ѡни в'загр'дали пожитками з' винницік њ закили д҃҃дича цр҃ства њ страгнали ѡвѣтницюу. Єв҃ліе Мт҃. гл. пз̄. оу полском гл. кд̄. (стор. 26—32), в середині брав картки.

7. Слово лд̄. З оучителного вѣліа. Б неділю д҃҃. которю Г҃҃ презь подобинства ѡ кеслю цр҃тва вж҃ієго наз'начил. Єв҃ліе в Мт҃. гл. пд̄. оу полском гл. ке̄. (стор. 32—38).

8. Слово л҃҃. Зь оучителного вѣліа. Б неділю г҃҃. ѡко Х҃҃ с҃казав вшиток закон презь д'ва члонки заповѣдей іго, єв҃҃є в Мд̄. гл. чѣ. оу полском гл. ке̄. (стор. 38—45).

9. Слово лс̄. Зь оучителного вѣліа. Б нед̄. с҃҃. ѡко Х҃҃ давал маєтность њ склр'вь свои хр҃тіаном розмант'к, єв҃҃є Мд̄. гл. р҃҃. оу пол. гл. ке̄. (стор. 45—53), без кінця.

10. Слово лз̄. Б неділю з҃҃. Б которюю чтет са зь оучителного вѣліа ѡ невѣстк҃ Ханани, ѡк Х҃҃ през' вкр҃ж цор'кою єв҃ оуздокнул. Б єв҃҃є Мд̄. гл. з̄в̄. оу пол. г҃҃. (стор. 54—60).

11. Слово лѣ. Б неділю л̄. [sic?], ѡко Х҃҃ з' рывент'вами розмовлал, єв҃҃є в Луц̄. гл. з҃҃. оу пол. гл. є̄. (стор. 60—67).

12. Слово лд̄. Б неділю к̄ [?] а пта д҃҃. котораа чтет са, ѡко Х҃҃ оучил народ, а там значиль, што за заплаата добрым, єв҃҃є в Луц̄. гл. кс̄. оу полс. з̄. (стор. 67—70), кінця нема.

13. [Слово м̄. Б неділю к̄.], без початку (стор. 73—77).

14. Слово ма̄. Б неділю д̄. а пта ка̄. зь оучителного вѣліа, ѡко Х҃҃ рачил ѡзнаймити ѡ нас҃кню њ ѡ пожит'кохь ѡвоцов злыхь њ добрыхь, єв҃҃є в Луц̄. гл. л҃҃. оу пол. њ. (стор. 77—82).

15. Слово мѣ. в неділю є̄. [поста], кѣ. котораа зовет' са ѡ богатом чл҃цк҃ њ оубогомь чл҃цк҃, ѡко Ів҃раам розмовлал са з ними, єв҃҃є в Луц̄. гл. п҃҃. оу пол. гл. с҃҃. (стор. 82—88).

16. Слово м҃҃. Б неділю с̄. к҃҃. котораа чѣтет са ѡ Х҃҃҃, ѡко Х҃҃ выгнал шатана з' чл҃ка њ здоровымь оучинил єго, єв҃҃҃҃є в Луц̄. гл. л҃҃. оу пол. њ. (стор. 88—96).

17. Слово мд̄. Б неділю з̄. котораа чтет са, ѡко Х҃҃ невѣстж̄ хвороюю, з которьк̄ кров пачнжлал, оустановил њ оуздоровил през вкр҃ж, њ преложеного чл҃ка дочкою ѡживил, єв҃҃є в Луц̄. лд̄. оу пол. њ. (стор. 96—103).

18. Слово мѣ. В недѣлю ѿ. зъ оучительного вѣліа, ѿко сѧ Хѣ розмовалл з' докт[ором ѡ]нѣныхъ заповѣдехъ, ѿ ѡ члѣцѣ, котормъ, еѡле к Луц. гл. нѣ. оѡ пол. ѿ. (стор. 103—111), на стор. 103—104 пропалена велика діра, з карток 105—110 лишили ся тѣлько невеличкі шматочки, решту повидирано.

19. Слово мѣ. В недѣлю ѡ. кѣ. котораа чѣтет сѧ ѡ богачи, ѿко ѣго Бѣ вѣнет ѡстрофовал ѿ карал ѣго смертѣльнымъ часомъ, еѡле в Луц. гл. ѡѣ. оѡ пол. вѣ. (стор. 112—118).

20. Слово мѣ. В недѣлю ѿ. кѣ. котораа зовет сѧ ѿ чѣтет сѧ ѡ хворой невѣстѣ ѡ шатана скорченѣю, которою Хѣ оѡздровилъ в дѣнь недѣлныи, еѡліе Лук. оѡ. оѡ пол. гѣ. (стор. 119—125).

21. Слово мѣ. В недѣлю ѿ. котораа зовет сѧ ѿ Хѣ вѣчѣри вѣ цѣтѣ вѣчномъ ѿ кѣпцехъ розмайтыхъ, которѣе не хотѣли прѣйти до вѣчѣри цѣтѣ, еѡліе в Луц. гл. оѣ. оѡ пол. гл. дѣ. (стор. 125—134). Картка 127—128 так само в бѣльшій части видѣрта і лишив ся з неѣ тѣлько клаптик.

22. Слово мѣ. В недѣлю вѣ. в котороюж Хѣ оѡздровилъ десѣт трѣдоватыхъ ѡ хворовъ ихъ, еѡле в Луц. гл. пѣ. оѡ пол. зѣ. (стор. 134—141).

23. Слово ѿ. В недѣлю гѣ. ѡ члѣцѣ, з котормъ Хѣ розмовалл ѡ члѣнкахъ закона ѿ богатствѣхъ ѿ ѡ скарѣвѣ цѣтѣ, еѡле в Луц. чѡ. оѡ рим. кѣ. (стор. 141—147).

24. Слок. нѡ. В недѣлю дѣ. котораа зовет сѧ ѡ слѣпци, которого Хѣ оѡздровилъ презъ вѣрою ѣго, еѡле в Луц. гл. чѣ. оѡ пол. кѣ. (стор. 147—155).

25. Слов. нѣ. в недѣлю еѣ. ѡ члѣцѣ зацномъ Закхѣѣ, котормъ прѣшол кѣ збавлѣню зовсею чѣладѣю презъ вѣрѣж ѿ мысль чѣстѣю к' Боѡ, еѡле в Луц. гл. чѡ. оѡ пол. кѡ. (стор. 156—164).

Далѣ ѣде друга часть, що має загальний титул „Поѣченѣа на Гѣскимъ празники“, та на жалѣ власне ся часть, дуже важна для пізнаня характеру і композиціѣ рукопису, утерпіла найбільше, так що з неѣ лишив ся тѣлько малий шматок.

26. Мѣда сѣпт. ѿ. на рождѣство Бѣк, ѿко к' повѣстѣхъ розличныхъ ѡ рождѣствѣ Бѣа найдоѡет' сѧ, ѿко ѡ плодѣ чѣстого ѡ вѣнны в' старѣсти родѣ (стор. 165—172). Маємо тут популярний переповѣд першихъ главъ апокрі-

фічного Первовангелія, а потім додано: „Днѣ, братїа, оучинѣм ѿ спракмо празник ѿ рождѣствѣ Бѣа глше“ і далі йдуть церковні пісні на честь св. Анни і різдва Марії, подані або в церковнім оригіналі, або в перекладі, прим. „Присагль Гѣ Дѣдоу ѿ не за прѣл' сѧ ей: Ѡ ѡкоцѧ живота твоѣго посажѧ на столци твоѣм. Слыши дочко и киж ѿ нахили зѣхо твоѣ, ѿ забѣди люди твоѧ ѿ дом Ѡца твоѣго, ѿ вѣсхощѣт црѣ добротѣ твоѣй“. Усе се мабуть було частиною проповіді на се свѣято, хоча властивого поученя ѿ нема.

27. Мѣа сеп. дї. На вѣздвиженїе чѣнаго ѿ животова щого крѣта Гнѧ, на котором Хѣ терпѣл' ѿ прѣл' аль Ѡ Жидов ганѣв'ноу ж смерть, еѣе Ішан. гл. ̑. (стор. 171—181). Насамперед подано уступ із євангелія про родятѣ і смерть Ієсусову, а потім оповіданє про віднайденє хреста царицею Єленою. Кінчить ся ось як: „Так ѿ мы, братїа, варжїмо сѧ прѣжде ѿ не бѣдѣмо кѣ злых оучин'ках. кѣ вѣсѣх рѣчях мш'каймо так, ѿко оугодно ѣ Боу, ѿ вѣдно покаанїем ѿ роскаанїем злостїи зкршѣм срдца ѿ трѣзвѣм сѧ, на первоє достоинство ѿ бѣвнїе прѣвѣгаем. Крѣтѣ чѣнми ѿ жив'ляющїи Хѣв, вѣсемоу мирѣ оутвѣрженїе, хрѣтоїменты цркви нероспрошенми скар'бѣ, православых ѿ хѣлюбивых црїи наших незвѣтаженое ѿржжїе ѿ нержшїмоє ѿграженїе вѣр'но поклоняющїи сѧ ємоу. ѿ стрѣлы розож'жїныѧ вражїа, протївныѧ, шатанскыѧ леташа на нас кѣ днѣ оуґасит ѿ Ѡженет. Красныѧ ѿ свѣтлыѧ днѣ сїи праздноуем кѣ вѣлїи и радости дѣа глше: Спїси Гнѣ люди твоѧ ѿ бѣвнїи достоинство своє, зкїтажѣтво црѣм нашим на Гѣтары ѿ непрїѣтелѣ даржїи, заховал єси ѿ оуваровал крѣтом люди своѧ. тому кѣ Трїци хвала ѿ моц на вѣкн. амин.

28. Мѣа носмврїа кѣ. Вѣведенїе в' церьков прѣчтыѧ влѣчца наша Бѣа ѿ прѣно дѣца Мрїа (стор. 181—189). І тут з разу йде оповіданє на основї апокрїфічного Первовангелія, від введеня Марії в храм (гл. VII—IX) аж до її заручин з Йосифом; до сего додано оповіданє з св. Луки про відвідини Марії у Єлисавети, при чїм Єлисаветинє поздоровленє передано словами майже живцем узятими з польського („ѿ скѣд же то мнѣ, иж пришла матка Гѣ моего до мене“), а далі йде поученє, зложене знов переважно із церковних пісень і псалмїв, по части народньою, по части церковною мовою.

29. Слово в недѣлю прѣд рождѣством Хѣымстѣху праѠцевѣ ѿ Ѡцѣ наших, еѣе Мт. гл. ̑. (стор. 189—195). Уступ євангелія і виклад його.

30. Мѣа дек. кѣ. Слово в днѣ рождѣства Хѣа, бѣлѣ в Мѣ. гл. ѣ. оу Пожкок гл. ѣ. (стор. 195—197). Між стор. 196 і 197 бракує кілька карток.

31. Мѣа авгжс. кѣ. Слово в днѣ премѣненїа йвнко-к'злтм й оуспенїа прѣтм Бѣа, еѣк Луц. гл. нѣ. (стор. 197—203), з разу уступ із евангелїя, потім оповіданє зложене на основі апокрїфа (надруковане Памятки II, 389—390), далі виривки з псалмів.

32. Мѣа авгжста кѣ. Слово в днѣ оускновенїа стго прѣка Ішана, еѣк Мѣ. гл. кѣ. (стор. 203—208). Дальше, стор. 207—218, се картки, чи радше шматочки карток, що заховали ся з якихсь частей рукопису, але так, що не творять ніякої цілости. На марґ. стор. 203 знаходимо шматок якоїсь вірші про усїкновение св. Івана :

Ішаннѣ веселит сѣ,
Іроднида смѣтит сѣ;
Ішаннѣ глєвѣ наставляет,
Іроднида допевни сѣ [?]

IV. Рукопис Ст. Теслевцьового.

Се показна рукописна збірка, що числить 329 карток звичайного 4-to, записаних досить дрібним заокругленим полууставом, троха зближеним до скорописі. Увесь рукопис писаний одною рукою. В теперішнім стані він не має ні початку ні кінця, таї у середині є чимало прогалин; загалом увесь рукопис дуже потерпів від частого читаня і непошанівку. Писар любить уживати кивновар і розписує ним не тільки титули, але й поодинокі рядки в текстї. Тому, що майже всі картки рукопису зотїли по всіх краях і не держали ся купи, то не вважаючи на кустоди покладені в низу кожної сторінки, не всюди було можливо впорядкувати картки як слїд, так що нова пагінація і порядок, у якому йдуть тепер поодинокі статї, не всюди такі, як могли бути первісно. Я називаю сей рукопис рукописом Ст. Теслевцьового на основі марґінесових записок. І так на стор. 92—97 в низу написано почерком і чорнилом відмінним і новїйшим, ніж письмо самого рукопису: *Во имя Ѡца и сына и стго дѣха амѣн. Си съборникѣ Теслевцьового попа Стефана. Я кто би би мак Ѡдланти Ѡ том цркен, вѣде проклат, анадема. Подібний напис, але дуже виблїдли, декуди зовсім нечитким письмом (скорописом), знаходимо на*

горішнім маргінесі на стор. 336—339. Виразно видно тут „Іерея Стефана“. В рукописі маємо в цілості або в більших чи менших уривках 69 статей. Подаємо тут їх заголовки в такому порядку, як настувають по собі тепер, долучуючи декуди ширші виписки.

1. Уривок оповідання про чуда св. Михайла (стор. 1—2), а власне оповідання про три київські чуда, перше, на жаль, не повне. З огляду на спеціальний інтерес сего текстика подаємо його тут у цілості.

. . . зновъ єкъ привели моцно. На дрѣгій днѣ же на томъ мѣсцѣ сѣвидѣли дѣрѣ на цркви, и тѣю блахѣ еще далай кер'гло ѿ цркве. Чѣдокали сѣ томъ вшитки. Зновъ еще моцнѣйше привито, а третини ночи зновъ єкъ ѿдор'вало, и знайшли тѣю блахѣ за цинтаромъ конѣ, на дворѣ того мѣщанина, чия блаха была и ѿ котрей дѣв'ки, и тогды вшитки ѿпознали, иж то зажалована тѣя была ѿф'кра и неприатна Бгѣ и сѣтомъ Пр'хистратигѣ Михаилѣ. И тотѣ дѣрѣ до вѣкѣ заприкати не можѣтъ на знакъ и на паматкѣ, през що то сѣ такъ стало. И дрѣгѣ сѣ блахи свѣтат' ѿко сѣнце, и потомъ то сѣ называетъ той сѣ. монастырѣ Золотовер'хій Михайле.

Бѣ томъ же Бгѣоспасающомъ городѣ Киевѣ хотѣла Москва домыкати и раковати Печар'скій монастыр Оуспенія прѣстон Бгѣи. Пер'шій разъ коли пришли, то слѣп'ли; дрѣгій разъ такъ же; третій разъ коли ихъ Бгѣ простивѣ ѿ слѣпоти, ѿни сѣ не покажали и пришли раковати [sic!] той монастыр Мѣки Бжѣи. И коли пришли противъ столпа Володимирока, тамъ сѣый Михаилъ ѿк'не сѣ имъ на ѿчи показавѣ на кони оу' золотой врон'чаной серочцѣ, оу' панцири самыхъ войновѣ не разикѣ конемъ ихъ, мечемъ своимъ ноги имъ поподтинавѣ. Тое оу'видѣвши Москва перестали своего дѣла.

Бѣ томъ же Киевѣ оу' единого мѣщанина когато го болѣла дѣв'ка на зѣю тажкѣю хоробѣ, оу' котрей колести лежачи ѿслѣпла. И много єкъ ѿцѣ лѣкаромъ наложил, и не могли єкъ излѣчити. Шо тежъ єкъ ѿцѣ оу'чинил? оу'дал сѣ до монастыря Золотовер'хаго Михаила, гдѣ тежъ лежитъ тѣло сѣой великомѣч'ницѣ Бар'вары, просивъ ігѣмена, абы то казалъ моливѣнѣ слѣжити надъ гробомъ сѣой великомѣч'ницѣ Бар'вары. И тамъ привели тотѣ дѣв'кѣ. И по моливѣнѣ просилъ той мѣщанинъ ігѣмена, абы ѿемывѣ намѣсний ѿвразъ сѣого Михаила ѿщ'ною кодою, абы то зновъ ѿемыли хорѣю дѣв'кѣ тобою то кодою. И самъ сѣ плачемъ и со слезами припадаєтъ до ѿвразѣ сѣого Михаила ѿвѣц'лючи

са юж каждого рокѣ два разы празникѣ давати на чѣда стѣго архистратига Хѣа Мухайла, мѣа септєврѣа 5-го днѣа, зновѣ на сокорѣ архистратига Хѣа Мухайла, мѣа новєбрѣа 11-го днѣа. И скоро ѡбраз оумьли, и промыли . . . тою водою дѣвцѣ ѡчи призы- ваючи на помоч стѣа Бар'варѣа и стѣго Мухайла. И скоро ѡчи дѣв'цѣ промыли третій разѣ, в том часѣк заразѣ [прозрѣла] дѣв'ка, и там зараз прославили нѣснаго Бѣа и стѣго Архистра- тига Хѣа Мухайла, воеводѣ силѣ нѣных. И той мѣщанин до своей смѣрти пополъмалѣ стѣомѣ Мухайла ѡбѣтницю свою, а над гробом стѣой Бар'варѣа каждого рокѣ свѣщѣа поставалалѣ и моле- бен ѡправдалалѣ за ѣк причинѣа, иж то са причинила до стѣго Мухайла за его дѣв'кою. Прѣтож прошѣ васѣ православныѣ хрѣті- ане, и мы грѣшныѣ просѣмѣ стѣго Архистратига Хѣа Муха- йла, которого ѣ и црѣковѣ на има его стѣое. Почтѣмѣ стѣо его прав'дивое, припадаймѣ з вѣрою горячою перед стѣю иконѣа, при- носѣмѣ емѣ ѡфѣрѣа, вѣгаймѣ его ѡко патрона своѣго, лѣкы са причинил за нами грѣшными до Гдѣа Бѣа црѣа нѣнаго, лѣкы нам рачил [его] стѣаа мѣтѣа грѣхѣа ишѣк ѡпѣстити и до роскоши рай- ской пѣстити, до црѣтва нѣнаго, за причиною и худотайством стѣго и достойно хвалнаго Архистратига Мухайла. Бѣ же нѣшѣомѣ слава во вѣки вѣком аминѣа.

Не маючи під рукою збірок київських місцевих легенд я не можу сказати, відки взяв автор отсего уривка основу своїх опові- дань. В усякім разі важний культурно-історичний факт сей, що київські місцеві легенди були з початку XVIII в. популяризовані в північній Угорщині і піддержували серед народу почуте спіль- ностя бодай на полі церковнім. Сей факт набирає ще більшого зна- чіння, коли поставимо його обік указаних висше фактів мшанецької колядки про київку св. Софію і пісні Кам'янського Богогласника про ікону Братського монастиря (Дод. XX, 38). Можна догадувати ся, що зацікавлене київськими легендами на Карпаторуській тери- торії було досить живе, коли в ріжних і далеких від себе місцях полишало літературні і устні сліди.

2. Мѣа септєврѣа 11. днѣа, и рождество прѣстѣой Бѣи, ѡкѣ са ѡна народила (стор. 4—15), проповідь на апо- крифічні теми, передрукована мною (Памятки II, 65—71).

3. Казанѣа на Воздвиженіє чѣнаго и животворѣа- щого крѣста Гдѣа. Гдѣа Бѣа прошѣ о помочѣа, а вашѣх ѣа мѣтѣа ѣа пилное выслаханѣа (стор. 15—24). Автор показує своє жерело в „книзѣ Прологѣа“, але черпав мабутѣ із якогось

польського жерела. На се вказує той уступ оповідання, де говорить ся, що Константинови приснив ся хрест, а довкола него був напис „полскими лѣтарами“, а в иньшій місці до слова „вшит'ки“ в тексті він додає на маргінесі зовсім зайве „ѡм'несь“.

4. Мѣд септєврѣ кї. днѣ. Мѹченїє стѣго великаго мѹченника Никиты, вѣки ѡчє прочитати (стор. 25—37), популярна перерѣбка апокріфічного життя сѣв. Никити, якого церковно-слов. текст опублікував Тіхонравов (Памятники отреченной русской литературы II, 112—120).

5. Мѣд септєврѣ кѣ. днѣ. Преставленїє стѣго Іоана Бѣослова єѵанста ѣ апостола Хѣа, казанѣ ѣзвранное (стор. 37—48), оповіданє основанє на звїснїм апокріфічнїм „дїянїю“ ап. Івана, написанїм псевдо-Прохором.

6. Казанѣ на покровѣ престѣой Бѣї ѣ рїсно дѣы Марыѣ (стор. 48—58). Автор показує своє жерело дуже неясно: „книга когославскѣ“. З разу їде оповіданє про Андрїя Юродивого і звїсне візантїйське чудо, а далї оповїдаєть ся про чудо Богородиці в Києві за Ізяслава, про иньше чудо в Візантії, що подає цїкаву версію легенди про печену дитину, а в кінці оповіданє про Романа Простака, що пізнїше зробив ся Романом Півцем.

7. Мѣд ѡкторѣ во зї. [sic!] днѣ. Стѣго [аїла Ѧомы] (стор. 59—71). Звїсне апокріфічне „дїянє“.

8. Мѣд ѡкторѣ кѣ. днѣ. Стѣго великомѹченника Димитрыѣ Солѹнѣскаго, вѣки ѡчє прочитати (стор. 72—78).

9. Мѣд ѡкторѣ кї. днѣ. Жытїє ѣ страсть стѣи великомѹченницѣ Параскевїї наречєнной по простѣ Пат'ки і ѡ єї жытїї стѣомѣ ї якого родѣ была (стор. 79—82), без кінця.

10. [Слово на собор сѣв. Михайла], (стор. 83—91). Початку сеї статї нема, титул подаю після живої паїнації. Є се оповіданє про сотворенє і бунт ангелів, разом з ориґінальним поясненєм падушчых звїзд і метеорів, надрукованє в моїй збірці старозавїтних апокріфів (Памятки I, стор. 325—330).

11. Мѣд ноебрѣ кѣ. днѣ, на Поведенїє престѣой Бѣї (стор. 92—97), оповіданє основанє на апокріфах і надрукованє мною в збірці новозавїтних апокріфів (Памятки II, 71—74).

12. Мѣд дєкєврѣ д. днѣ. Житїє и мѹченїє стѣой великомѹченницы Кар'вары ѣ Шлианны, сенаторскоґо родѣ (стор. 98—102), кінця нема.

13. [Житіє с҃гого Іоанна Дамаскина], (стор. 103—107), початку нема, оповідаєть ся про відрубанє і вздоровленє руки с҃в. Івана.

14. Мѣца дѣкѣрѣи с. дѣн. Чѣдеса або дѣйства й же ко сѣмъхъ Фѣднѣго Николая архієвѣна Мирмликійского и чѣдотворѣца великаго (стор. 108 — 165). Оповідано тілько чуда с҃в. Николая, без житія. Збірка чудес сего с҃вятого з давна була дуже популярна на Русі і в XVII та XVIII в. була багато разів друкована в Київі. Ся колекція в київських друках (бодай у тім, що є в мене в руках, на жаль без початкового аркуша) має 20 чудес, а надто чотири чуда вставлені в само житіє. Автор нашого рукопису не держить ся київського друку, як се видно з ось якого порівняня.

1) Чудо про Агрикового сина Василя — також перше і в київськїм друку.

2) Другое дѣйство с҃гого Фѣда Николая, ѡписанное Ф с҃гого Макарія пѣстим'ножителѣ — апокріфічна легенда про змаганє с҃в. Николая з чортом, доси, здаєть ся, не друкована, маєть ся у мене ще в одній копії в церковно-словянськїм тексті.

3) Чудо про трьох моряків, подібне до друкованого в київськїй колекції під ч. 17 „Чудо о трѣхъ купцахъ потопленныхъ отъ поганѣ“.

4) Чудо про трьох воевод визволених із темниці, виняте із Житія с҃в. Николая (київськїй друк к. 64 в. — 68 в.). Зрештою в нашїм рукописї текст неповний.

5) Чудо про князя Андріяна. Із сего чуда лишило ся тілько закінченє (10 рядків); паралелї між друкованими чудами не знаходжу.

6) Чудо про попа Христофора, в друку під ч. 2. Текст неповний, бракує що найменше одної картки.

7) Чудо про ковер, подібне і в друку під ч. 14, тут редакція відмінна: місце — Антіохія.

8) Чудо про три ікони, пор. друк під ч. 4.

9) Чудо про пана і слугу виратуваних із моря, пор. друк під ч. 6.

10) Чудо про три вбогі панни, виняте із Житія, пор. друк к. 52 в. — 55 г.

11) Чудо про купця обграбованого на морі а потім знов збогаченого с҃в. Николаєм, паралелї в київськїй збірці не знаходжу.

12) Чудо про воскресеного парубка і запоможеного бідаря, в друку паралелі не знаходжу.

13) Чудо про дівчину в Римі, з котрої сьв. Николай вигнав демона, паралелі в друку нема.

14) Чудо про обграбований і знов збогачений монастир, не подібне до того, яке маєть ся в київськїм друку під ч. 18.

15) Чудо про дитину втоплену в Дніпрі, пор. київськїй друк ч. 7.

16) Чудо про Половчина (тут Татарина), пор. київськїй друк ч. 11.

Як бачимо, колекція в значній частині згідна що до матеріялу з київською, але виявляє редакцію геть відмінну, а деякі чуда взяті з інших, правдоподібно західних жерел (чудо в Римі!).

15. Мѣся дѣкеврыя зї. днѣ. Стѣх трѣх Фрокъ ѿ стѣго прѣка Даниїла (стор. 165—178), оповідане в значній частині основане на апокріфах, надруковане мною (Памятки I, стор. 312—319).

16. Казаня на рождество Гѣ Бѣ ѿ Стѣса нѣего Іса Хѣ (стор. 178—197). Часть перша сего казаня, оповідане про Валаама, надруковане мною в збірці старозавітних апокріфів (Памятки I, 257—260), часть друга — Памятки II, 123—131.

17. Казаня на соборъ прѣстоѿ Бѣи (стор. 197—205), надруковано Памятки II, 153—154.

18. Повѣсть на стѣго Василиѣ ѿ Стѣладію мѣдницѣ, якъ сѣ записал дѣвола Кораснѣ ради панѣны, цѣркоѿ дѣвкѣ, і якъ Стѣладіѣ спѣсѣ стѣхъ Василиѣ Великоѿ (стор. 205—218). Церковно-словянськїй текст сѣї повѣсти і її перерібку на лѣрницькїй кант надрукував я в „Житю і Слові“ 1895, т. III, стор. 307—312.

19. Казаня на Бѣожвѣленіѣ Гѣ Бѣа нѣего Іса Хѣ (стор. 219—234), надруковано Памятки II, 174—184.

20. Мѣся тогож во седмѣй днѣ. На соборъ стѣго ѿ славнѣго прѣка прѣдѣтечи кѣтитѣла Іоана (стор. 234—237). Оповідане про те, якъ рука сьв. Івана виратувала христіянську дитину від дракона.

21. Казаня на Стѣрѣтеніѣ Гѣа нѣего Іса Хѣ (стор. 238—244), надруковано Памятки II, 132—136.

22. Мѣся августа во ѿ. днѣ. Іже во стѣхъ Фѣцѣ нѣихъ вселенѣскѣхъ трѣхъ стѣтитѣлѣхъ Василиѣ Великоѣго, Грыгорыѣ Бѣослова, Іоана Златовстаѣго (стор. 245—252). Яко жерело покликано Стѣсевія Жития сьвятнѣхъ.

23. Починаєт ся сѣла чотыридесатница сѣаго великаго поста. Іже во сѣхъ Ѡїа нѣшего Іѡанна архиепископа Константина града Златоустаго вѣдлю причѣта ѡ мытары і ѡ фарысей (стор. 252—263). З разу переклад евангельського тексту причѣ, а потім поученє, зложено мабуть зовсім незалежно від тексту свв. Івана Золотоустого; сей текст цитуєть ся на маргінесі як одно з жерел проповіді, але обік него цитуєть ся ще якась книга „Выклад зверьцало рздѣл' Ѡ.“

24. Поученіє в ѣдлю Ѡ сѣого еѡліа ѡ владном' сѣѡ, дѣєполезное ѣ сѣсител'ное всѣм хрѣтіаном (стор. 260—268), переклад причѣ і поученє без поданя жерел.

25. В ѣдлю масопустнѣю еѡліе Мѣ. зачало рѣ. (стор. 269—276), про страшный суд.

26. В ѣдлю сыропустнѣю еѡліе Ѡ Мѣа зачало зѣ. (стор. 277—282), про відпущенє грѣхів і піст, з цитатами із старозавітних книг. Із кустода на кінці стор. 282 бачимо, що далі мало йти поученє „В свѣотѣ“, але його тепер нема.

27. О Ѡеодорѣ Тиронѣ (стор. 283—284), без початку.

28. В ѣдлю перѣвѣю сѣого поста поученіє іже во сѣхъ Ѡїа нѣшего Іѡана Златоустаго (стор. 284—290), здаєть ся, що взяте із Перла Многоцѣного, яке й цитуєть ся на початку на маргінесі.

29. В ѣдлю ѣю сѣого поста поученіє ко хрѣтіаном іже во сѣхъ Ѡїанѣшего Іѡана Златоустаго (стор. 290—293), жерела жадного не цитовано.

30. Поученіє в ѣдлю крѣтопоклоннѣю до хрѣтіан вѣрныхъ. вѣви Ѡѣе (стор. 293 — 302), збірка оповідань про хрестове дерево перед Христом; виривки з сего „Поученія“ надруковані, див. Памятки I, 251—254.

31. В ѣдлю четвѣртѣю сѣого великаго поста, поученіє сѣого Іѡана Златоустаго ѡ пощеніи до людіи, вѣви Ѡѣе прочитати (стор. 303—304), без кінця.

32. [В свѣотѣ Лазаревѣ], (стор. 305 — 308), оповіданє про Лазарева воскресєна на основі евангелія. Кінчить ся ось яким уступом: „И много тогда Жыдовъ оѡвѣкрыло оѡ Хѣ Гѣа Бжѣого. И ѣнѣшіе закамѣлыє мали своі сѣдца, пошли зе вѣстыдом сѣрдачи са на Хѣ Гѣа Бжѣого, и радил са, як вы могли Хѣ его сѣою [sic!] мѣть оѡвити. И не цѣкы Хѣ, але и Лазора хотѣли завѣти, що дла него много Жыдов' тогда оѡвѣкрыло во Хѣ Гѣа Бжѣіа. Лазорѣ же Ѡтол штыишолѣ во Кипрѣскій ѡстровѣ и тамѣ его Хрѣтѣсѣ епископомѣ оѡчинивѣ. И зновѣ потѣмѣ жык

Лазарь сѣмъдесать лѣтъ, якъ его Хс̄ ѿс̄ прейсподненъ выѣлъ, якъ то южъ лежавъ мѣтвыи чотыры днѣи. Я потомъ зновѣ штыи-шоль ко Гд̄у ко цѣткѣ нѣсноѣ“. Иньшій варіант сеї легенди з Данилівського Учительного евангелія див. Памятки II, 348—349.

33. Я не дѣлю цѣкѣтнѣю еѣлїе ѿ Мадѣжъ зачало пѣ. а в' глаг. кѣ. повченїе до хр̄тїанъ (стор. 309—315). Текст евангелія і виклад, потроха полемїчний проти Жидів.

34. Бо стѣи великїи четвертокъ. Слово стого ѿца нѣшего Бусевїа ѿ сошествїи ко Ядъ стого Івана предитечи. Можеш то повѣдати если не вѣдет пасыи ѿ в' пѣтокъ на страсти Хѣы, можеш то повѣдати ѿ на оѣсѣкнокенїе глагы стого Іѡана предитечи, можеш то повѣдати и на лком погравѣ дла пострахъ хр̄тїанъского (стор. 316—346), надруковано Памятки II, 317—327.

35. Казаня на Воскресенїе Хѣо (стор. 336—343), надруковано Памятки II, 327—331.

36. Казаня на Вознесенїе Гнѣ, якъ Хс̄ пошол на нѣса со плотїю и со славою ко ѿцѣ (стор. 344—345); заховав ся тїлько початок і koniecъ; цїлїсть із Унїварського рукоп. надрукована Памятки II, 331—334.

37. Казаня на соборъ стѣухъ ѿтець в нѣлю седмѣю по пасцѣк (стор. 345—352), переробка минейної статї про першїи Нїкеїський собор.

38. Казаня на рождество стого Івана кр̄стїтеля предитечи, мѣа Іюна днѣа кд̄-го (стор. 353—362), надруковано Памятки II, 103—109.

39. Мѣа Іюла д̄-го на стѣухъ вер'хов'ныхъ Петра ѿ Павла повѣсть выбраннаа (стор. 362—372), основане на апокрїфах.

40. На сошествїе стого Дѣа. Утѣшителный параклите, прїнди днѣсь ѿ помози ми ѿворити оѣстлмоа, нехай іа возвѣкшъ хкалъ твою (стор. 374—384), пор. те, що сказано далї про казаня на сю тему помїщене в Унїварськїм ркп., дод. V, 30.

41. Слово ѿ стой Тройци, якъ сѣ Якраамъ Бѣъ показавъ на пѣти оѣ дѣла Маврїйского (стор. 384—390), без кінця, надруковано Памятки I, 330—333.

42. [О Изманли], (стор. 391—392), без початку, надруковано Памятки I, 333—335.

43. Слово на стѣхъ чотырыдесатъ мѣченниковъ (стор. 392—401), із Миней.

44. Мѣцѣ марта зѣ. днѣ. Жытыє стѣго Пляхѣмъ члѣв. Бож. (стор. 401—410).

45. Мѣцѣ априла днѣ . . . Жытыє њ мѣченїє стѣго великомѣченника њ повѣдоносца Гдѣна Геѡргїа (стор. 411—419).

46. Во тойже днѣ чѣдо преславное стѣго великаго мѣченника Геѡргїа ѡ шаркани і ѡ царевнѣкѣ (стор. 420—425).

47. Мѣцѣ юліа во њ. днѣ. Жытыє њ мѣченїє стѣго великаго мѣченника Прокопїа. Блѣки ѡче прочитати (стор. 425—429).

48. Мѣцѣ юліа кѣ. днѣ. Стѣго славнога пророка Ілїи (стор. 430—444), надруковано Памятки I, 296—303.

49. Мѣцѣ юліа кѣ. днѣ. Стѣго великаго Пантѣлеймона (стор. 444—446), безъ вѣнца.

50. Казанѣ ѡ Іосифѣ прекрасномъ о снѣ Іакова патрїархѣ старозаконнаго (стор. 447—478), безъ вѣнца, надруковано Памятки I, 157—173.

51. Єказанїє ѡ Мойсей, якъ сѣ редивѣ и вѣ шкѣе время і акѣса годовалѣишкѣ Жыдовѣ вывѣлѣ изѣ Єгипта и былѣ имѣ вѣвоною мѣ. лѣт (стор. 479—491), в прогалиною в середнї, надруковано Памятки I, 245—251.

52. Жытыє Іѡва правѣднаго, из жывотѣ стѣхъ описанный ѡ Семїѡна Метафраста, якъ малѣ терпѣкѣти напастї њ карѣности из дошѣена Бжѣго (стор. 491—498), надруковано Памятки I, 264—267.

53. Єказанїє ѡ милосердїю дрѣгѣ ко дрѣгѣ и ѡ вѣрѣ доброй. Повѣсть предивнаѣ ѡ єдинонѣ кѣпци і ѡ жѣбракѣ оубономѣ, якъ былѣ шѣогатѣвѣ, якъ єсть написано вѣ книжѣ оу Пролїодзѣкѣ (стор. 498—506).

54. Мѣцѣ августѣ вѣ дѣ. днѣ. Єказанїє ѡ седми ѡрокахѣ, которїє во Єфѣскѣ спали лѣтѣ тѣ. њ зновѣ оѣстали. Прикладѣ слышныи доводѣ противко невѣрѣниковѣ, которїє то невѣратѣ же то мѣрѣтѣвыи маюѣтъ воскреснѣти. Изѣ жывотѣ стѣхъ ѡписанно ѡ Семїѡна Метафраста. Можешо повѣсти на погрѣвѣкѣ (стор. 506—508), у середнї велика прогалина. Пор. Арх. Леонидѣ, Опис. рѣпис. гр. Уварова IV, 28, 428 і иш.

55. [Ѓ кролю Помиронѣ], (стор. 509—520), без початку. Інтересна переробка початкових глав Варлаама і Йоасафа, а власне притчі про побожного царя, що кланявся аскетам, і злученої з нею притчі про дві скриньки, пор. мою книжку „Варлаам і Йоасаф“ стор. 17—18.

56. [Ѓ смерті ї ѿ рыцеры], (стор. 521—525), без початку.

57. Повѣст' ѿ Тазиѿтѣ, марта кѣ. Може ть ся по вѣдати при погрѣвѣ (стор. 526—530), оповіданє про візю загробного сьвіта. Пор. Арх. Леонидъ, IV, 170, 219, 245 і д.

58. Повѣстѣ ѿ спокѣди, як ѿна ё важна хрѣтїа ном (стор. 531—534), оповіданє мабуть із „Великого Зерцала“.

59. Ѓ Удонѣ единомѣ влѣцѣ: над неѿмѣнѣт ным ласка Прѣст. Бѣн, ѿ кар'ности зароспѣстѣй [sic!] влѣдѣ (стор. 535—538), без кінця, пор. Арх. Леонидъ, IV, 154, 217, 449; Владиміровъ, Великое Зерцало, Приложение, ст. 47, ч. 1665.

60. [Ѓ малыхѣ дѣточкахѣ], стор. 539—544, поученє без оповіданя, без початку і кінця.

61. [Слово ѿ татѣ и грококопатѣли], (стор. 545—549), без початку, із „Великого Зерцала“.

62. Слово ѿ дръгомѣ гробном прокопатѣли, на погрѣвѣ дѣнчом ѿли когда хощѣши (стор. 559—552), із Вел. Зерцала.

63. Слово на погрѣвѣ дѣвчом ѿ Ѓдай кролы, который то был оубогій (стор. 553—558), надруковано Памяткѣ I, 335—338.

64. [Книга ѿ послѣднихѣ днѣхѣ], (стор. 559—622), без початку. Се популярна перерібка грецьких ревелаций Іпполїта, Кирила Єрусалимського і Мефодия Патарського про приход Антихриста і страшний суд. У нашій старій лічатурі ті грецькі твори були дуже люблені; їх перекладано, переписувано, перероблювано і друковано. Найстаршої друкованої перерібки автором був Зизаній, котрого книжка „Казанье стѣго Кирилла Патріарѣхи ієрлїмського ѿ антїхристѣ и знамѣхѣ его“ вийшла 1596 р. в Вільні. З Зизанїєм полемїзував Транквїлїон у своїм Євангелїю Учительнім, оповїдаючи також про Антихриста. Та коли ті полемїчно заострені писаня, хоч і зацікавлювали людей, але власне задля своєї тенденції чисто теологічної мусїли бути обмежені на тїснїйшу публїку і з часом тратили інтерес, то апокрїфічна повїсть Мефодия Патарського лїше відповїдала смакови широкого загалу і послужила канвою для отсеї „книги“. Вона була зложена на Карпаторуській території і мї

знаходимо другу її копію, а властиво часть у рукописі о. Теодора Тухлянського. В нашій рукописі ми маємо ось які розділи твору :

- 1) [О зачатію Янтіхриста], стор. 559—561 (у Поповича вас.).
- 2) Ѓ женѣ Мандонѣ црѣци поганой и нехрѣстной (стор. 561—564), у Попов. розд. 1.
- 3) Ѐ трех юношах црѣхъ братѣхъ рожоныхъ і ѿ страшной и кривавой войнѣ і ѿ погнели люцѣкой (стор. 565—569), у Попов. розд. 2.
- 4) Ѓ Михаилѣ црѣ греческом і ѿ его побожности (стор. 569—574), у Попов. розд. 3.
- 5) Ѓ црѣтѣхъ Янтіхристовѣхъ (стор. 574—578), без кінця, у Попов. розд. 4 і конець.
- 6) Ѓ власти и моци Янтіхристовой (стор. 579—581).
- 7) О пришествію Іліи і Єноха [и] Ішана Бгослова і ѿ смрти ихъ (стор. 581—583).
- 8) Ѓ кар'ностиахъ Бжїихъ на самого Янтіхриста и слагу его пат'нованыхъ през седми аггловъ Бжїихъ (стор. 583—588).
- 9) Ѓ запаленію землѣ и згорѣнію всѣхъ стїхїи и елементовъ свѣта сего дочасного (588—593).
- 10) Ѓ пришествіи Хрѣтовѣ на сѣдѣ прѣдный (стор. 593—599).
- 11) Ѓ востанію нашемъ на сѣдѣ, якъ мають мртвыи и живыи встати (стор. 599—607).
- 12) Ѓ собранію всѣхъ народовъ на сѣдѣ Бжїий (стор. 608—610), кінця брав.
- 13) [Про засудженя грїшників у пекло], бракуе майже цілої статї, тїлько лшив ся на стор. 611 кінчик 6 рядків.
- 14) Ѓ призванію праведныхъ ко црѣтво нѣное і в блаженной жызни вѣдѣщаго вѣка (стор. 611—615).
- 15) Ѓ хвалебныхъ тѣлахъ стїихъ, шковы вѣдѣтъ по воскресенїи ншѣмъ вѣщем і ѿ новомъ свѣтѣ і ш новыхъ нѣсехъ і ш новой зем'ли (стор. 615—618).
- 16) Ѓ свѣтѣ шковъ вѣдет нижный и земля и що на ней за людє жити вѣдѣтъ (стор. 618—622). Кінчить ся заставкою з написомъ : „Конецъ книзѣ сей ѿ послѣднихъ днѣхъ“. Увесь текст буде надрукований у четвертїм томї Памяток.
65. Пастѣ а лѣбо повѣсть дшїеспасителнаа ѿ мѣцѣ Хѣ Бга ншѣго, велми сѣтѣшнаа и жалоснаа, як Жыдове злохрѣныи Хрѣста мѣчили (стор. 622—650), без кінця, надруковано Памятки II, 222—236.
66. Слово и причта стѣого Бар'лаама скитника Псафови, приклад ѿ лакомствѣ люцѣком глава гї.

При пострєкѣ (стор. 651—652), без кінця, звісна притча про пташника.

67. Уривок оповідання, без початку і кінця, про чоловіка, що за намовою жінки давав гроші бідним з тим, що позичав їх християнському Богу, а потім ходив до церкви допоминати ся свого довгу, пор. Арх. Леонидъ IV, 193, 246.

68. Уривок викладу до Варлаамової притчі про чоловіка в балці (стор. 655—655), без початку і кінця.

69. **Св. Патєрикъ Екитскомъ** (стор. 657—658) уривок без початку, візія св. Павла Простого.

У. Унгварський рукопис.

Сей рукопис писаний полууставом у XVIII віці, мале folio, без початку і кінця, лишило ся 205 карток, з котрих одна видерта так, що лишила ся лише перша половина. Зрештою рукопис захований добре. Папір сірий, не гладжений, текст у подовжних краях обведений лінійками, зверху т. зв. жива пагінація, в низу кустоди. Титули і початкові букви до стор. 174 писані кинноваром, зрештою дуже блідим, далі кинновару не вживано. Текст писаний кількома руками, не дуже старанно, численні писарські помилки не поправлені. Оправи нема, хоча рукопис очевидячки був оправлений і то не швидко по написаню, бо при оправі значно обрізано маргінеси і ушкоджено майже всюди біжучі титулики над текстом. Письмо досить велике, на стороні звичайно 22—25 рядків письма. Рукопис належить до бібліотеки василіянського монастиря в Унгварі; за його уділення складаю щирю подяку проф. дру О. Колесї. Рукопис містить :

1. Конець слова на усїкновение главы св. Івана Хрестителя (стор. 1—4), додано при кінці оповіданя про чотврьох Іродів і про смерть їх і їх ріднвх; се оповіданя поміщене в другім томі „Памяток“ стор. 339—340.

2. Казанн на соборѣ архистратига Міханаіла коєводи силѣ небєсных (стор. 4—16), оповіданя про сотвореня десятиох полків ангелів і про буйт Луципера, про впадок збуятованих ангелів і про їх розміщеня, про падучі звїзди і про наданя старшинства над ангелами Михайлови. Картка, що містить стор. 13—14, видерта до половини. Оповіданя, і змістом і висловом майже тотожне з отсим, надруковане мною в першім томі Памяток, (стор. 325—329) із дефектного в тім місці рукопису Ст. Теслевцьового.

Інтересне тут упіменене проповідника: „Тѣтъ каждый май ѡха слѣшати, а кто ѡмѣет писати, а ти сокѣ перепиши“ (стор. 5), вказівка на те, що казаня в роді поміщених у отсій збірці і в подібній до неї збірці Ст. Теслевцьового, не тільки були виголошувані в церквах, але також переписувані не тільки съвщениками, але також їх парафіянами.

3. Казаня на сѣгого Николаа, з епіграфом із св. Матв. гл. 6: Ищѣте прежде цѣтвѣмъ Бжїемъ ѡ правди его, и сѣмъ всѣмъ приложатъ сѣмъ вамъ (стор. 17—29). Починаеть ся старозавітною приповідкою про те, як дерева вибирали собі короля і викладом тої приповідки (стор. 17—19), потім іде риторично підкрашене оповідане про жите съв. Николая.

4. Казаня на Рождество Хѣо (стор. 29—41). У вступі (стор. 29—31) порівнане людської натури з ангельською, а далі виклад про гріхи против съв. Духа і про старозавітні події, що були „фігурами“ Христового Ріадва.

5. Казаня на ѡвѣрѣзанїе Гѣне (стор. 42—53), ціле паренетичного змісту.

6. Казанїе ѡ трѣхъ кролехъ, яко прїидоша (стор. 54—60), оповідане подібне до того, яке надруковано мною в другім томі Памяток, стор. 11—13 із Львівського рукопису XVII в. При кінці під окремими титулами короткі оповіданя: Слово ѡ Иродѣ цѣрѣ, ѡко хотѣлъ завѣнти Хѣо (стор. 58—59) і Слово ѡ Иѡсифѣ сѣомѣ (стор. 59—60), що належать до тої самої цілости.

7. Казаня на рождество прѣтой Бжїи з епіграфом: Прѣдрость созда сѣмъ храмъ и оутѣрди столпѣ сѣдмѣ. Попереду йде довгий виклад сеї притчі з толкованем тих стовпів (стор. 61—69), потім подано деякі деталі про рід съв. Богородиці. Автор на кожнім кроці губить ся в символізованю. Інтересне хіба апокріфічне пророцтво Сибілі Тибуртиня: Пророковала ѡ тимъ Сївѣлѣ Тибѣртинѣ, же пречистѣмъ дѣмъ мѣла Хѣо породити не нарѣшивши своего дѣит'ства. Бо гди погане в Римѣ зѣвдокали божицѣю Иѣнсовѣ бѣгови своемъ фалшикомъ, на тѣ-часъ питали Сївѣлѣ Тибѣртиня, поки би мѣла тѣмъ божицѣю стоати? Ѣказала Тибѣртиня: „Покѣ дѣца сѣа не породить“. Так же сѣмъ стало, во поти Иѣнсова божицѣя стоала, поки пречистѣмъ Дѣмъ Хѣо не породила; а скоро зродила Хѣо, заразъ тѣмъ божицѣя во Римѣ на землю ѡпала“. Те саме оповідане з иньшого рукопису див. Памятки II, 21.

8. Казаніє на воздвиженіє чѣтнаго крѣта (стор. 64—92). Виклад про чотири причини всего свѣта а потім про префігурацію хреста в старім заповіті. З північних легенд узято тільки отсе коротеньке оповіданє: **Сѣый Ге[оргій]** єпкопъ Геліѡпольскій крѣтомъ ѡ ѡгню ѡбороньль сѧ, во прежегнав'ши сѧ крѣтомъ вшоль оу ѡгон ѡ там пол' години стояль, єднакь нѣ сам не згорѣль, нѣ волоси, нѣ сѣкна ѡгнемь не нарѣшила сѧ. Дла того ѡ ми сѣдючи до столѡ жигнаемо крѣтомъ хлѣбъ ѡ вшлѧкѡи потрави ѡ напои, жебисьмо в'ѣденю ѡ в'питю без'печнѡи были ѡ всего злого; дла того лѣгючи спати жигнаемо крѣтомъ себе самихъ" (стор. 91—92).

9. Житіє преподобнаго ѡца нѣсго Семивна стол'ника (стор. 93—99), звисне оповіданє із Четї Минеї.

10. Казаніє на сѣого мѣника Хѣа Ныкиты (стор. 100—108). Се підкрашене троха народньою мовою апокріфічне „Никитино мѣчнѡвѣ“, надруковане з рукопису Румянцевського музея XVI в. Тихонравовим (Памятники отреченной русской литературы, т. II, стор. 112—120). Пор. дод. IV, ч. 4.

11. Казаніє на сѣое Бѣомвленіє єгда Бѣ восновляше Іса Хѣ (стор. 109—115). Згадуєть ся тут про те, що Каїн уродивши ся мав сѣм гадючих голов, а щоб позбути ся їх, Адам записав себе і сѣй рід дияволови, сѣй залляв той запис у олово і разом із гадючими головами сховав у Йордані в глибокім вирі під каменем, а Ісус ідучи хрестити ся спалив той запис і ті голови. Докладнѡйше ті оповіданя див. Памятки II, 176—180 і 187—189.

12. Казаніє ѡ. на Богомвленіє Хѣо (стор. 116—125). Те саме оповіданє, але докладнѡйше нѣж у попереднім казаню, при кінці знов символічний виклад поодиноких деталѡв.

13. Казаніє на Стрѣтеніє Хѣо (стор. 125—134). Майже дословно згідне з тим, що надруковане мовою в другім томі Памяток, стор. 132—135.

14. Казаніє на трѣхъ сѣтителѡй: Басилѡа Беликаго, Григорѡа Бѣослова, Іѡана Златоустаго (стор. 134—143). Коротко розповідано про житє сѣх трѣох сѣвятѡх і про встановленє їх празника. При кінці під лѣнѡю додане ось яке оповіданє: **Покрѣствєет' сѧ ѡ древныхъ ѡ Иѡанѣ Златоустѣ,** почомѡ сѧ називаєть Златоустом, а то така причина. Коли вилѡ заточєнѡ в ар'менски Квксєси ѡстровѡ, вѣв'ши там писаєть єпистолю до Кирика заточєн'наго, стѣшючи єго в трафѣнкѡ. И гдѡ пышѡчи оуставѡ ѡ Фишовѡ ѡ того мѣсца, гдѡ сѧ вѡзавѡ шрєль, налетѣк'ши вхвѡтила каламарѡ єго ѡ пур-

ко ѿ полеткѣвъ пречѣ. Іѡанъ сѣй мислив собѣ, що бы то было такового ѿ Фкѣдѣ ми са стала пакостѣ ѡтрапленномѣ члѣвкѣ? ѡпракивши пищок ѿс тростини, не ѿмаше каламарѣ стал пищокъ мачати во уста свой. ѿ гдѣм писалъ, ано стали и[з] сании его золотѣи лѣтери на харѣти барѣзо краснѣи, ѿ написалъ листѣ до Кирина, ѿ ѡтолъ са назѣвалъ Златоустомѣ. Пор. дод. IV, ч.

15. Казанѣ в недѣлю ѡ митарѣ и фарисеѣи (стор. 143—153). Підмальований народньою мовою переклад одного слова св. Івана Златоуста.

16. Казанѣ в недѣлю ѡ блѣдномъ сѣѣ, (стор. 153—164), здасть ся, тогож Ів. Златоуста.

17. Казанѣ в недѣлю масопустниѣю (стор. 164—174), виклад евангельского оповѣданя про страшный суд, без апокрифічнихъ деталѣвъ.

18. Казанѣ в недѣлю сиропустниѣю (стор. 174—183), про значѣне посту.

19. Е свѣотѣ перѣвѣю сѣ. поста памѣат творимъ сѣгаго Ѳеодора Тирона (стор. 183—191), звѣсне апокрифічне оповѣдане про св. Теодора Тирона і змня, надруковане Тихоновимъ з рукопису Троїцько-Сергієвої Лаври XVI в. (Памятники II, 93—99), пор. дод. IV, ч. 27.

20. Е недѣлю перѣвѣю сѣгаго поста повчѣнѣе иже во сѣтѣхъ Ѳца нѣшего Іѡана Златоустаго (стор. 191—199), про значѣне посту.

21. Е недѣлю ѣ. поста повчѣнѣе ко христинномъ иже во сѣтѣхъ Ѳца нѣшего Іѡана Златоустаго (стор. 200—205), про нѣст і стояне в церкѣи, пор. дод. IV, ч. 29.

22. Повчѣнѣе в недѣлю крѣтопокломѣнѣю (стор. 205—216), про значѣне і силу хреста, оповѣдане про перехѣд Жидѣвъ череѣ Червоне море і дальшѣ пригоди в пустинѣи, подѣбне до того, яке надруковано з рукопису Ст. Теслевцьового в першѣмъ томѣ Памяток, стор. 251—254. Тут оповѣдане повнѣйше, нѣж у дефектнѣмъ рукописѣ Теслевцьового, пор. дод. IV, ч. 30.

23. Е недѣлю четвертѣю сѣтого поста (стор. 217—220) про значѣне посту і покути. Мѣж иньшимъ читавмо тут: **Ниневѣитѣи са постили сами ѿ дѣти не сали ѣ. дни перѣсѣи матерѣи своихъ, ѿ скотомѣ пасти не давали. Коли са мѣсто ихъ хотѣло запасти изъ ними за ихъ великѣи грѣхѣхъ, Іѡна пророкѣ проповѣдалъ имъ погнѣелъ ихъ. Я почѣвши самъ црѣкъ Ниневѣицѣкѣи разорнѣе вѣчѣное, оусталъ самъ со престола своего црѣского, изверѣ шати дорогѣи не тѣла своего ѿ взѣвѣ верѣтѣ на себе и сѣкѣ на**

пенкль і сѣдкѣть молачи са Бѣс нѣснома. Там выкъ крикъ великій а плачь ревній, и ѡпѣстивъ им Бѣъ грѣхн их, видачи ихъ покорѣ дєбрѣю.

24. Б недѣлю ї. сѣго поста повчєніє (стор. 221—224), приготованє до страстей Христових.

25. Слово в сѣботѣ Лазарєвѣ (стор. 224—230), про воскресєнє Лазаря, без апокріфічних додатків.

26. Б недѣлю цвѣтнѣю, сѣлїє ѡ Мадєм зачало пѣ. (стор. 230—239), символічний виклад Ісусового вїзду до Брусалима і проповідь против недовіретва, пор. дод. IV, ч. 33.

27. Ко сѣій великій четверѣтокъ. Слово сѣго ѡцѣлїнїєго Свѣсїа ѡ сошествїи во лдѣ Іѡана Предтечи (стор. 240—265), надрукованє мною з копїї майже дословно згідної, з рукопису Ст. Тєслєвцьового, в другім томї Памяток, стор. 317—327. Один уступ із отсеї копїї, про покаранє Жидів за Ісусову кров, передрукований мною тамже стор. 338—339.

28. Казанї на Воскрєсенїє Хѣо (стор. 265—263), із згідної копїї Ст. Тєслєвцьового надрукованє мною в другім томї Памяток, стор. 327—331.

29. Казанї на Вознесєнїє Хѣо (стор. 273—281), надрукованє мною із отсего рукопису тамже стор. 331—334.

30. Казанї на сошествїє сѣго Дхѣа. Дуже близький до сєго текст в також у Ст. Тєслєвцьового, дод. IV, ч. 40. Характернє в обох сїх казанях вставленє оповіданє про лицарів Григория Болшевича і Габрієля Волотовича і про душу одного з них, що підчас сну в видї миши вибігає у него з рота, бігає по лісї і в дуплі одного дерева знаходить скарб. Сє оповіданє взятє з якоїсь західно-європейської версії і в середніх віках вїшло в склад епоса про Карла Великого.

31. Казанї ѡ сѣой Тройци, яко си Бѣъ Авраамъ показа в двѣа Імакрїйского (стор. 296—312), оповіданє про гостинність Авраамову, про трьох подорожнїх, про зарізанє тєля, що ожило по обїдї, про звїченє Содоми, про Лота, його грїх і покуту, в кінці про Агару і Ізмаїла та їх потомків. Текст дуже близький до сєго надрукований мною з рукопису Ст. Тєслєвцьового в першім томї Памяток, стор. 330—334, пор. дод. IV, 41.

32. Казанї на рождєство сѣго Іѡана Предтечи и Крєстителя Гднѣа (стор. 312—323). Оповіданє згіднє майже дословно з тим, що надрукованє з рукопису Ст. Тєслєвцьового в другім томї Памяток, стор. 103—108, пор. дод. IV, 38.

33. **Казани на сѣмъ вѣрховныхъ' аѣлъ Петра ѡ Па-вла** (стор. 323—341). Основа взята майже виключно з апостольських Діяній, з вивком оповіданя про боротьбу Петра з Симоном волхвом, основаного на апокріфічнім оповіданю про сю тему. Майже такий самий текст є і в рукописі Ст. Теслевцьового, дод. IV, ч. 39.

34. **Казани на сѣого пророка Илїи** (стор. 341—358), основане в переважній частині на святім письмі, з деякими апокріфічними додатками (про ниву, що одного дня засїяна, тогож дня зїшла і дозріла, про смерть Бзабелї); текст майже дословно такий самий з рукопису Ст. Теслевцьового надруковано в першій томі Памяток, стор. 296—303, пор. дод. IV, 48.

35. **Казани на сѣого великомѣника Пантєлимо-на** (стор. 359—363), популярний переповід минейної статї, пор. дод. IV, ч. 49; долїшня часть картки 359—360, яких 7 рядків, видерта.

36. **Казани на Прєшвращєніє Гѣниїсєго Іс Хрїсѣта** (стор. 333—373), паренетично-догматичного змісту.

37. **Єказанїє ѡ Мойсею, ка[ко] сѣ родилѣ ѡ в' ко-торое время ѡ яко сѣ годовалѣ ѡ якѣ вивѣлѣ Жи-ди ѡз' Єгипѣ** (стор. 373—391). Оповіданє в головному згїдне з тим, яке з дефектного рукопису Ст. Теслевцьового надруковано мною в першій томі Памяток, стор. 245—251, пор. дод. IV, 51.

38. **Єлово шѣомѣ Ивраамѣ, єгда шви сѣ ємѣ архистратигѣ Миханѣ** (стор. 392—401). Є звїсний апокріф про смерть Авраама, надрукований Тїхонравовим з рукопису Троїцько-Сергїєвої Лаври, XVI в. (Памятники I, стор. 79—90), тїлько в отєй копїї вїн значно вкорочений.

39. **Казани на єспєніє прєїстїи Богородица** (стор. 402—410), популярно переповїдженїй апокріф про смерть Богородицї, приписаного свѣтому Иванови Богослову, надрукований із отсєго рукопису в другій томі Памяток, стор. 390—394. Кївця бракує.

Що до мови сєго рукопису, то вона, як показують поданї проби, в головному народня, з невеликими примїшками церковщини; примїшки угро-руського дїялекту рїдшї, нїж у рукописі Ст. Теслевцьового, ще рїдшї мадярськї слова; натомїсь є декуди польонїзмї, знак, що автор тих писань черпав із польських жерел, котрих вїн зрештою нїде не цитує. Що до правопису, то вїн принципїально фонетичний. Хоча писець і вживає ы, ѣ, але звичайно неправильно, особливо ы; рїжниця мїж ы, и, і у него зовсїм не їснує, хїба тїлько, що ы нїде не кладеть ся на початку слова. Інтересна предїлекція нашого писця вживати ы пїсля и, чи треба, чи не треба,—аналогїчна до предїлекцїї писця рукопису Ст. Теслевцьового, вжи-

вати ы після ж і р. З т і ь бачимо в отьому рукописі дивні переверти. Один писець (пригадую, що рукопис писаний кількома руками) уживав тільки одного, а другий тільки другого знака; коли в одних статях ми читаємо звичайно есть, милость, пишеть і т. и., то в інших знаходимо не тільки есть, тылько, але також даль, просиль, просать, вечерь, шнь і т. и. Як бачимо, і тут живе почуте вартости тих знаків затратило ся і писарі вживали їх по якому власному правилу.

VI. Рукопис із с. Літманової А.

Рукопис писаний на сірім, гладкім папері в початку XVIII в. в 4-ку, одною рукою, без киноварі, з захованою старою пагінацією, що числить картки і йде з деякими прогалинами від 1—218. Деякі картки, повиривані з середини, з пообриваними рогами заховали ся і по троха заповнюють прогалини. Рукопис належав у 1847 р., як видно з приписів на маргінесі оловцем, до селянина Глиньского в селі Літмановій на Спішу, в західній часті північної Угорщини і заховав ся в його сім'ї до тепер. Де які статі в тім рукописі писані церковною мовою, переважна часть народньою з невеличкими слідами діялекту. Ось його зміст:

1. Житіє й мченіє стѣхъ безсрѣвникѣхъ чудотворецѣхъ Хѣмъхъ Козѣмъ й Даміана (стор. 1—7).

2. На днѣ соборѣ стѣго архіаггла Михѣла казаня (стор. 7—17), пор. дод. IV, ч. 10.

3. На днѣ воведеніѣ вѣ црѣков прѣск. Блѣдци нашѣа Бѣи (стор. 17—20).

4. Житіє стѣго айла Андреа перковзваннаго (стор. 21—30). Тут у рукописі прогалина. По карті 15 йде 25 з закінченням якоїсь статі.

5. Житіє стѣго Плѣѣа чѣка Бѣїа (стор. 31—43), пор. дод. IV, ч. 41.

6. Слово вѣ днѣ стѣхъ мѣднецѣхъ дѣ. Фіродацѣа вѣ Видлѣшмѣхъ избѣенныхъ (стор. 43—55), пор. дод. IV, ч. 17.

7. Житіє йже вѣ стѣхъ Фѣа нѣго Баснѣа Бѣликаго (стор. 55—62), без кінця. Далі прогалина, по к. 40 старої нум. наступає правдоподібно 44.

8. [Стѣхъ мѣ мѣникѣхъ], без початку і кінця (стор. 63—70), пор. дод. IV, ч. 43.

9. Житіє и мученіє сѣои великомученицы Баркары (стор. 70—73), пор. дод. II, ч. 59; IV, ч. 12.

10. Житіє преподѣнаго Ѡїда нїего Баквы ѡбще мѣ житію наставника (стор. 73—79).

11. Приповѣсти розмантин ѡ сѣыхъ (стор. 80), без вїнця. Між стор. 80 і 81 нової пагінації бракує картки рукопису.

12. На спасеннѣю страсть ГѢа БѢа Єїса нїего (стор. 81—97), пор. дод. IV, ч. 65.

13. На праздник самого Єїсителя Хї йли прѣтой Бїи то в такїй сенсѣ можешъ предмовѣ оучинити (стор. 98).

14. На праздникъ вѣскрїніа Іс Хѣа (стор. 99—105).

15. Приповѣсть або й пооученіє ѡ зрадѣй ѡ на силію їко панове дѣють й оукраджають подданныхъ сконхъ и людеї оубогихъ (стор. 105—111), оповіданє про старосту Миснаха і підданого Івідона, що терпів від старости ріжні кривди; доки в кінці цар не довідав ся про все і не покарав старосту; оповіданє досить безбарвне, виглядає як поспішно зроблений витяг із якоїсь більшої цїлости. Стор. 112 порожня.

16. Извѣстїє ѡ чтиѣмъ дрекѣ крѣта сѣго, на немъ же Хс распят вѣсть (стор. 113—121), звісна легенда про хрестове дерево (пор. Памятки II, 242—246), церковною мовою.

17. Є Мойсеєн прѣоцѣ (стор. 122—186), коротко переповїджена біблійна історія від уродження Мойсея до вїнця книги Судїїв, головнo на основі біблійних книг, але і з деякими апокріфічними додатками. Особливої уваги заслуговує остатній уступ, де говорить ся про вигубленє племені Веніаминного із за насилуваної жїнкеї (Суд. XIX—XXI) і кінчить ся ось яє: „тѣхъ вѣсѣхъ до найменшого вынїли, толко дѣвокѣ ихъ зоставили, лѣы сѣма Беніаминноко, еси ви гдє зостал ажкїй потомокѣ еге, потом воскресили. которыхъ знайшло сѣ по нїмалом часѣ х. тѣмъ иж не доставало на с. дѣвокѣ, позволїли имъ в свѣта на танцѣхъ дѣвки хупати й за жєны мѣти. того звичаю й горнаци наоучили сѣ; трѣба ихъ їко Беніаминныхъ потомковѣ карати“.

18. Є премѣдромъ Саломєнѣ (стор. 186—196), на основі Біблії.

19. Приклад ѡ пожитѣкахъ й ѡпатрности вшитѣкихъ рѣчахъ (стор. 197—200). Варлаамова притча про однорїчного цара в досить цїкавій редакції, з викладом.

20. Притчи різнихнхъ вѣтій: притча ѿ неситыхъ житопродавцахъ (стор. 201—203), із життя свв. Спирідона, по церковному.

21. Притча ѿ мѣтнн црѣм Іракліа (стор. 203—204), по церковному.

22. Притча ѿ трѣхъ дръглахъ (стор. 204—207), із Варлаама і Йоасафа, по церковному.

23. Притча ѿ двоухъ рабѣхъ (стор. 207—212). Зміст притчі такий: два раби розгнівали пана і він вислав їх геть від себе на кілька літ. Один відійшовши на чужину збудував дім, заложив хозайство і розбогатів, другий, наняв ся у золотаря з тим, що коли пан пришеде по него, аби за його роботу дав йому золотий вінець. По кількох роках пан посилав по своїх рабів: той, що був богачем, покидав все і йде голіруч, другий несе на голові золотий вінець і знаходить ласку у пана. Далі йде проповідницькай виклад притчі.

24. Притча ѿ кѣпнѣ съ Бгѣомъ (стор. 212—214). Муж „єлинѣ“ за намовою жінки християнки давав милостивню вбогим з тим, що дав се християнському Богу. Колиж їм не стало що їсти, іде до церкви, щоб Бог їм віддав, знаходить срібну монету, за неї купує рибу, а в ній знаходить дорогий камінь. Се очевидно та сама притча, якої закінченє заховало ся в рукописі Ст. Теслевцьового, пор. дод. IV, ч. 67.

25. Притча ѿ Патерика ѿ пѣнн црѣковномъ (стор. 214—217), звісна тема Шиллерової балади „der Gang in den Eisenhammer“, паралелі див. Oesterley, Gesta Roman. ч. 283 і стор. 749.

26. Притча ѿ Євсєкіа ѿ кѣпцѣ кѣокозаникомъ (стор. 218—220). Купець сидить у тюрмі за довги; якийсь богач хоче взяти його жінку на блуд і обіцює ся за се викупити його, але купець не пристає. Се бачучи розбійник, що сидів у тюрмі разом з купцем, відкривав йому, де має закопане золото і купець сплачує свій довг.

27. Притча ѿ правдѣ и ѿ кривдѣ (стор. 221—225), в формі притчі оповіdana казка про те, як товариш товаришеви в дорожі за шматок хлѣба вибрав очи, як сліпий підслухав розмову чортів і прийшов до здоровля і великого маєтку, а другий через свою захланність пропав, (пор. Етнографічний збірник I, 69—76.

28. Історіа ѿ Мелхиседеци иже є неродословєнь (стор. 228—229), між стор. 228 і 229 брак картки.

29. Приповѣсть ѿ сваволюхъ людєхъ (стор. 229—231), на марґ. приписано: „Александръ вѣрѣ въ традиціахъ своихъ“.

30. Притча ѡ невиннѣм на смѣртѣ ѡсѣжденномъ (стор. 231—233), на мар҃. дописано: „Люцій Маринес Пин[еро] ѡ речахъ испанскихъ глава остатна“.

31. Ѡ невинности ст҃го Іѡанна Дѣмаскина (стор. 233), на мар҃. приписано: „Іѡанъ патрїарх Іерѡсал. в житїи его“. Пор. дод. IV, ч. 13.

32. Ѡ созданїи мирстѣмъ, ѡ Бѣтїа главы ѡ-вѣа (стор. 233—250), без кінца, церковною мовою.

33. Кроника розличныхъ бѣтїй, иж[е] бѣсть ѡ естѣ Б҃гомъ созданна на всемъ свѣтѣ. Ѡ раю земномъ (стор. 241—253), — переповїджена уся перша частина вв. Битїя аж до збудованя вавилонської вежі, в апокрїфїчнихи додатками, народньою мовою.

34. Ѡ дневныхъ народѣхъ людїи (стор. 254—257), із якоусь середньовїкової космографїї.

35. Ѡ Явраамѣ (стор. 257—278), оповїданє про Авраама і Ісаака на основї Бїблїї, нар. мовою.

36. Ѡ Іѡсифѣ сїѣ Іакововымъ (стор. 278—294).

37. Поученїє ст҃го Іѡанна Златооустого къ вѣрнымъ (стор. 295—299), нар. мовою.

38. Слово ст҃го Василїа ѡ дѣлателехъ добрыхъ и ѡ лѣнливыхъ (стор. 299—303), по церковному.

39. Слово ст҃ыхъ ѡцѣ ѡ пїмницахъ (стор. 303—306), по церковному.

40. Слово ст҃ыхъ аплѣ ѡ стѣмъ постѣ (стор. 306—311), нар. мовою, зміст не має нічого спільного зо сѣв. апостолами. Між стор. 310 і 311 брак двох карток.

41. Слово ст҃го Іѡана Златоустаго ѡ глїющихъ яко нѣсть грѣшнымъ мѣки (стор. 311—316), нар. мовою.

42. Слово ст҃го Іѡанна Златоустаго ѡ собирающихъ много богатства (стор. 317—325), нар. мовою.

43. Слово ст҃го Генадїа патрїархи вселенского дїшеполезное (стор. 325—330), церковною мовою.

44. Слово ст҃го Іѡанна Златоустаго ѡ мл҃твини дїшеполезное (стор. 331—332), без кінца, церковною мовою.

УІІ. Рукопис із с. Літманової Б.

Притулений до попереднього і разом з ним дістав ся до нас другий рукопис, а властиво шматок рукопису, писаний у XVIII в. в 4-ку, на відміннім від попереднього, сїрїм бібулястїм паперї, від-

мінним, також одним почерком, заокругленим полууставом троха зближеним до скорописі. Рукопис заховав ся дуже лихо, роги карток зотліли, пообдирані, в середині прогалини, декуди вирізано части карток. Рукопис мав також стару (арабську) пагінацію, що числила картки, але з неї лиш де-де лишили ся сліди; остатня з захованих тепер карток мав ч. 83, але всіх захованих карток маємо тепер лише 36. Рукопис аложений увесь народньою мовою. Ось його зміст:

1. [Слово на Стрѣтеніе Хѣо], стор. 1—4, без початку.
2. Мѣа марѣта дни кѣ. на Бѣговѣщѣ Прѣ Блѣчца нѣшеі Бѣи нѣрѣно дѣм Мрѣи. Єѣ. Лѣк. зач. г. (стор. 4—10); по стороні 4 і по стор. 8 бракує мб. по одній картці.
3. Житіе нѣ мѣченіе стѣгѣ великомѣченика нѣ поѣдоносца Хѣа Геѣргіа, нѣже пострада въ црѣтко Дѣѣклитіа на въ лѣтѣ сѣ. мѣа апріаи кѣ. дни (стор. 10—17), пор. IV, 45.
4. Чѣдо кѣвѣшеі стѣго мѣнїка Хѣа Геѣргіа ѡ дѣци ѡже нѣзбави ѡ сѣма въ житїи своіемъ (стор. 17—19), в середині брак картки. Пор. IV, 46.
5. Мѣи аѣваріа кѣ. дѣа. Казаніе ѡ житїи чѣнаго прѣрка нѣ прѣтчи нѣ крѣла Гнѣа Іѣанна (ст. 19—25).
6. Мѣи іѣнїа кѣ. дѣа. Житіе стѣхъ верховнѣхъ лѣтлѣ Петра нѣ Павла, пострадавшѣхъ в Рѣмѣ вѣ времѣ Нерона црѣа въ лѣтѣ жѣ. (ст. 25—42).
7. Ѡ Тибѣтѣ нѣли ѡ новознайденѣомъ свѣтѣ въ Язїи, западнѣй части свѣта (стор. 42—50). Се не реляція про дїйсне географічне відкритє, а тїлько перерібка дуже популярної в західній Европі від XIII в. легенди про Попа Івана і його ідеальну державу.
8. Бѣнѣлю пѣтѣ стѣго велик. поста, єѣ Мар. стѣго зач. мѣ. (стор. 51—57), проповідь, без кінця.
9. Слово ѡ Рождѣствѣ Іѣ Хѣк (стор. 57—62), надруковано Памятки II, 415—417.
10. Слово стѣкѣшого патрїарѣхи Терентїа в Цариградѣ (стор. 62—68), оповіданє про Жида, що хотїв отруїти патрїарха Терентїа і про чудо, яке стало ся при тїм.
11. Слово патрїарѣхи ѡ покѣтѣ, іакъ єсть члѣкѣи грѣшномѣ покѣта пожиточнаа (ст. 68—72), оповіданє про свв. Антонїа пустинника, без кінця.

Найважнїйше в тїм рукописі, те, що вже піднесено в увазі до передрукованого відсея тексту (Памятки II, 417—418) і що видно

особливо зо статї під ч. 7, се його перехідне становище між східними й західними, польськими а може й словацькими жерелами. Із сього погляду сей рукопис варт пильної уваги.

VIII. Рукопис о. Теодора Поповича Тухлянського.

Так називаю сей рукопис на основі підпису його властителя а може й автора, що знаходить ся на маргінесі. Рукопис, що знаходить ся в бібліотеці Оссолінських у Львові під ч. 2189, написаний коло 1750 р. Се книжечка в новійшій оправі, малої 8-ки, добре захована, писана в головній часті одною рукою; кілька лиш карток писано двома иньшими руками. Письмо дрібне, полууставне, але заокруглене і дуже близьке до скорописі; кивоварі не вживано ніде, так само нема ніяких оздоб ані рисунків. На сей рукопис звернув увагу у-перве проф. Макушев, що 1881 р. описав його і передрукував більшу часть його змісту в „Журналѣ Министерства нар. просвѣщенія“. В 1884 р. др. Ом. Калитовський подав його опис, хоч і недокладний, у „Зорі“ (ст. 65), де й передрукував одну статю з него тав. „Книгу звѣздочетства“, а деякі иньші части в „Бібліотеці Зорі“ пз. „Матеріали до рускої літератури апокрифичной“. Частину того материялу передрукував потім я в обох томах Памяток, а віршу пз. „Пѣснь о свѣтѣ“ видав я з невеличким поясненем 1889 р. в „Кіевській Старині“ (за март, стор. 741 — 744). Подаю тут докладний опис змісту сего рукопису:

1. Книга звѣздочетства (ст. 1 — 11), надрукована д-ром Калитовским з невеличкою студією у „Зорѣ“ 1884, ст. 66, 73 — 75.

2. Проразѣмкнїе ѿ колѣзний (стор. 11 — 14), статя окрема від попередньої, не надрукована д-ром Калитовским і навіть якось не завважена ним.

3. Пѣснь о свѣтѣ (стор. 15 — 18). О. Петрушевич (Сводная лѣтопись съ 1772 до 1800 года, Львов 1889, ст. 103) звернув увагу на те, що початкові букви кожної строфи сеї вірші творять акростих, що дав назву її автора — Александер Падалскій. О. Петрушевич бачив сю віршу в збірці пісень і віршів, списаний у Львові 1777 — 78 Дмитром Левковським, автором кількох церковних пісень поміщених у почаївськїм Богогласнику. Рукопис Левковського має бути в капітульній бібліотеці в Перемишлї, а вірша Падалського має там титул „Пѣснь о плачливомѣ станѣ нищаго студента“. Уважаючи сю віршу одною з кращих памяток нашого віршованя

в XVIII в., особливо на нашій території, а надто з огляду на її популярність у наших горах, я друкую її тут у цілості. Про її популярність свідчить факт, що до нас дійшло кілька її копій. Крім згаданої копії Левковського з р. 1778 і копії Т. Поповича з 1751 р. я одержав від о. М. Зубрицького ще одну її копію, зроблену, судячи по папері і письмі, також іще в XVIII в. десь у горах коло Турки і знайдену у одного селянина в Мшанци староміського пов. (ближше до Турки, ніж до Старого міста). Ця копія передає не всю віршу, але вона цікава тим, що надала їй більше закраски місцевого гірського діалекту, ніж копія Поповича. Друкую тут віршу на основі Тухольської копії, поправляючи в тексті ті початкові слова строк, де з вини копистів попсовано акростих і подаючи в нотах відміни з мшанецької копії. Титул даю з копії Левковського.

Піснь о плачливомъ станѣ нищаго студента ¹⁾.

1. А хтож на сем свѣтѣ без долѣ вродил ся ²⁾,
тому свѣтѣ марне³⁾ як колом⁴⁾ точил ся;
лѣта плнут марне⁵⁾, як бистрие рѣки,
часи молодие як з дожджу потоки,
все то⁶⁾ марне минаеть.
2. Луче⁶⁾ би ся било в свѣтѣ⁸⁾ не родити,
нѣжели на свѣтѣ бездолному жити;
албо вродивши ся скоро в землю гнити,⁹⁾
жеби¹⁰⁾ недолго в свѣтѣ бездолному жити,
нехай жалю не буде.
3. Ой доле¹¹⁾ моя, где ти в той часѣ была,
коли моя мати мене породила,
же мя тепер в свѣтѣ¹²⁾ нѣ в чѣм не ратуеш,
а ти гуляеш, кому но ти служиш,¹³⁾
а я бѣдный на свѣтѣ.
4. Куди оберну ся, не маю радости,
тилко в очах слези, а в серцу жалости;
вийду межи люди¹⁴⁾, стану та думаю,
що люде гуляют, як риби в Дунаю, —
ой¹⁵⁾ тяжкий мой жалю!
5. Сам же я не знаю, що маю чинити,
як мѣнѣ на свѣтѣ бездолному¹⁶⁾ жити.

¹⁾ Мшан. титул: Піснь о марности свѣта. ²⁾ родив ся ³⁾ марнѣ ⁴⁾ коло ⁵⁾ плннуть ⁶⁾ ся ⁷⁾ лѣтше ⁸⁾ нягде ⁹⁾ пѣти ¹⁰⁾ аби ¹¹⁾ Ахъ доложъ ¹²⁾ нягде ¹³⁾ тилко той гуляеть, кому ти годдуешъ ¹⁴⁾ медже людѣй ¹⁵⁾ ахъ ¹⁶⁾ мѣзерному

- Коли би мнѣ крила орловіє¹⁾ мати,
полетѣл би я где своей долѣ шукати²⁾
а в чужіє сторони³⁾.
6. А⁴⁾ свѣтеж мой красній, ти щастом [sic !] голдуеш,
однаго минаеш⁵⁾, другому даруеш;
внѣхъ людей садиш в дорогіє шати⁶⁾,
а внѣхъ садиш в пошерпанѣ лати,⁷⁾
рани сердцу завдаешъ.
7. Нѣхто чоловікѣ в нещастю не знае,
як на собѣ сукней богатих⁸⁾ не має;
хотяй би йовѣ бил⁹⁾ в чесного рода,
як не маш в кишени, то певна неагода,
хоч би бил намудрѣшшій.
8. Де¹⁰⁾ ся чоловікѣ в нещастю подѣти,
до кого он має главу приклоніти?¹¹⁾
хто собѣ¹²⁾ пануєт, а не поратуєт,
не тилко чужина, але и родина
в нещасной годинѣ.
9. Ест¹³⁾ такіє люде, що негда не знають,
вродивши ся в щастю, в щасцю¹⁴⁾ умирають,
а внѣшій й з роду фортуни не мають,
хоч найбільше живють, роскошей не знають
ажъ до смерти своей.
10. Рожніє люди мови о мѣзернѣмъ мають,
каторіє негда на свѣтѣ не знають:¹⁵⁾
коли прийде убогий где меже богатѣ,¹⁶⁾
зараз еден з другим почнут ся зглядати,
в кождом словѣ осуждати.
11. Пишов бим мѣзерній¹⁷⁾ фортуни шукати,
а в якій она сторони, коли би ей¹⁸⁾ знати!
Ачейже коли у мене фортуна буде,¹⁹⁾
в той час мене знати всюгда будут люде,
где тилко ся поверну.
12. Ах долеж моя, доле, чем мя ти минаеш,
а внѣхъ людей в свѣтѣ спомагаеш?
Тилко мене мѣзерного в свѣтѣ не ратуєш,
мѣсяца едного [мѣнѣ] не послужиш?
За вѣк би мѣнѣ стало.²⁰⁾

¹⁾ орловіє ²⁾ полетѣл бимъ долѣ где своей шукати ³⁾ а въ чужинѣ сто-
ронѣ ⁴⁾ Ахъ ⁵⁾ минаешъ ⁶⁾ въ дорогихъ палацахъ ⁷⁾ въ старейшихъ лѣтахъ ⁸⁾ мѣзернихъ
⁹⁾ а хочій же бы былъ ¹⁰⁾ Поп. і Мшан. Где, але акростихъ вимагає: де ¹¹⁾ свой
жалъ уносити ¹²⁾ Хочъ инній ¹³⁾ Поп. і Мшан. сугъ ¹⁴⁾ въ томже ¹⁵⁾ каторіє въ свѣтѣ
въ щасцю оплывають ¹⁶⁾ меже богатихъ, ¹⁷⁾ Пѣду я бѣдній ¹⁸⁾ мнѣ ¹⁹⁾ Якъ въ мене
фортуна мѣзерного буде ²⁰⁾ Сеі строфи в Мшан. нема.

13. Да вшиткож тоє¹⁾ фортуна справует :
кому она служит, той завше панует ;
кто фортуну має, в каждого бивает,²⁾
а на м'баерного як зв'р поглядає,
в каждом слов' осуждає.³⁾
14. А⁴⁾ szczoż za uticha w switi czelowiku,
Коли марне тратит л'та сего св'та?⁵⁾
Ачей же коли сам Бог що ударует,⁶⁾
же ся надомною коли измилує?⁷⁾
в нещасной годин'ь.⁸⁾
15. Ласка то все Бога⁹⁾ ус'м тим керує,
же¹⁰⁾ ся надомною коли так¹¹⁾ змилує ;
коли м'н'ь схоче и сам Бог що дати,¹²⁾
не даст надомною такъ барзо згаржати¹³⁾
в нещасливой годин'ь.
16. Смутне мое сердце н'гди ся не вт'шит,
тилко в'бби все жал тяжкий барзо зносит ;¹⁴⁾
немаш жадной хвил'ь, жеб мн'ь послужило,
жеб ся мое сердце хоч на час вт'шило, —
за¹⁵⁾ в'к би м'н'ь стало.
17. Кирвавне слези з очей монх текут,
хоч би на едень часъ, [и] то не престанут ;
плачуть мон очи, сердцем моимъ тужу,
же я н' в'д кого щирости не вижу...
Як м'н'ь не тужити?¹⁶⁾
18. И одного немаш, жеби бил мн'ь щирий,¹⁷⁾
жеби мя пот'шил¹⁸⁾ в нещасной годин'ь ;
сам же я не знаю, що чинити¹⁹⁾ маю ?
Жаль свой износити,²⁰⁾ би мя мог вт'шити
в нещасливой годин'ь.
19. Измилуй ся Боже, до тебе волаю,
тилко в тоб'ь едном всю над'ю маю.
Боже з високости. не дай . . . жалости.
м'н'ь м'ззерному, в св'т'ь нещасному,
на в'къ тя будем хвалити. Амен.

Мшанецька копія, з якої виписано варіанти, се великий пів-
аркуш сірого, грубого паперу, записаний з одного боку зовсім по-

¹⁾ А! всеж бо тоє ²⁾ завжди го витає ³⁾ еще наругаєт ся ⁴⁾ Да ⁵⁾ в'кю ⁶⁾ Чи то мн'ь то самъ Богъ вичає ⁷⁾ такъ велм'ь здиваєть ⁸⁾ нещаслива година. Далі в Мш. іде стр. 18 ⁹⁾ Ласкавий єсть Богъ въ неб'ь ¹⁰⁾ Чей ¹¹⁾ Богъ ¹²⁾ Ах! мн'ь Господь и хочеть что дати ¹³⁾ велм'ь здивати ¹⁴⁾ тилко на соб'ь все жалъ тяжкий носить, ¹⁵⁾ за весь ¹⁶⁾ Ся строфа у Мшан. вас. ¹⁷⁾ що бы мн'ь вичливый ¹⁸⁾ порадив'ь ¹⁹⁾ до кого я ²⁰⁾ в'носити.

лууставним виразним письмом; вірші йдуть per extensum, тільки кожда строфа починає ся а capite і має порядкове число (кирильське). Всіх строф 16. В низу на оборотній стороні підпис: Coram me Elias Demianoski mp. Administrator woytostwa Groziowskiego, sandydat Groziowski. Грозьова, село сусідне з Мшанцем, але що значить отся урядова корамізація на вірші — не розумію. Зрештою Мшанецька копія, як бачимо, в многих місцях краще заховала первісний текст, ніж Тухлянська.

4. **Казани на Рождество Хѣо** (стор. 19 — 51). Казане зложено з трьох частей, а поодинові части мають ще менші відділи під окремими титулами. І так на стор. 26 маємо: Часть втораа тогожъ казани ѡ мавшей сѧ звѣздѣ і ѡ чѣдѣ бившем в Персидѣ; стор. 27: Зде повоставивши повѣсть персидскою і тѣхъ трѣхъ кролей начинѣмъ казани ѡ предѣльномъ і невѣрномъ рождествѣ Хѣомъ; стор. 40: Ѡ звѣздѣ, которю мает прискатаа Бѣа на себѣ ѡ что са на ней значат три звѣзды; стор. 44: частъ третаяа тогожъ казани ѡ той звѣздѣ, которая привела трѣхъ кролей из перскон далекон крайнѣ на поклоненіе Хрѣтѣ новорожденномѣ црю и ѡ богинѣ перскон Оурнѣ; стор. 47: Ѡходѣ ѡнихъ трѣхъ кроулен ѡ Персиды до Іероусалимоу. Див. Калитовскій стор. 9 — 21; Памятки I, 260 — 263; Памятки II, 13 — 18, 117 — 123, 337 — 338.

5. **Казане на соворѣ прѣстой Борціи** ли по рождествѣ Хѣѣ в недѣлю ѡ на стѣхъ младенец ѡзвѣстних ѡ Ірода црѧ (стор. 51 — 57), друковано Калитовскій, Матеріалы 22 — 25; Памятки II, 143 — 146.

6. **Казани на Богоявленіе Господне** (стор. 57 — 72), друковано Калитовскій 25—32; Памятки II, 184 — 191.

7. **История ѡ женѣ Мандонѣ црци безбожной ѡ вестималной** (стор. 72 — 79), друковано Калитовскій, 35—38.

8. **Повѣсть ѡ трѣхъ юношахъ црѣхъ, братиныхъ роднихъ** (стор. 80—84), друковано Калитовскій, 39—41.

9. **Рациа ѡ царѣ Михайлѣ, како боудеть царемъ трицѣт лѣтъ** (стор. 84 — 90), друковано Калитовскій, 41—44.

10. **Ѡ црствѣ Антихристовѣ и днѣхъ послѣднихъ** (стор. 90—94), друковано Калитовскій, 44—46.

11. **Слово ѡ единой девѣци поустиножителниці, которая была оу истинны чотиридѣсѣт лѣтъ, родемъ была ѡ велиатинской землѣ из села Енома, дочка ѡца Ошдера сѣланна**

(стор. 94—102), без кінця, перерібка оповідання про Марію Єгипетську.

12. Modlitwy nabożne z roznych mieysc y Książek dla rożytku zbawiennego skompendiowane (стор. 103—148).

13. Повѣст' ѡ чловеци ѡ смерти (стор. 149—161).

14. Piesń nabożna polska (стор. 162), inc. Zniwalasz mój Jezu do żalu.

15. Oratia nativitatis Christi (стор. 163—164), inc. Wesoly to dzień, wesola to nowina.

16. Pieśń wielkopostna (стор. 164), inc. Stała matka boleściwa, без кінця.

17. Наоука ѡ пчелах сѣгого Зосима, кто ихъ хошет плодити, такъ чинити потреба (стор. 165—167), надруковано Калитовскій, 49—50.

18. Nauka o szczupaci (стор. 167—170), надруковано Калитовскій, 50—53.

19. Modlitwa iehda roiewe vtikaiut (стор. 171—172), надруковано Калитовскій, 53—54.

20. Молитва ѡ оурокѣ над пчелами (стор. 172), надруковано Калитовскій, 54.

21. Без окремого титулу ще одна статейка про пчоли (стор. 173), надруковано Калитовскій, 54.

22. Nayszliachetnieysza, Nauprzenaydostoynieysza (стор. 174), під сим польським титулом подана руська вірша, (з акростихом Яков Я); передруковую її в цілости:

Іко Богом' предизбранню
матер дѣв прекрасню,
Херувим' славишишю,
Серафим' чеснѣишю,
привишишю аггль
и всѣхъ и архангль
достойно бѣ всегда славити,
бы нас могла избавити
ѡ наглои смерти.

Ко ней во кто приѣглет,
а на помощь еи призывает,
той бѣдет' збавлений
ѡ вѣчної гинни,
ѡ всякаго стѣда
в день божого сѣда;
не взицашъ,
не взалкашъ, —

нескончена
в негѣ корона
во горнем' Сионѣ.

Она бо ѣ воевода
хришчянскаго народа,
красна цѣца,
мати владичица;
оусим' даєть прѣно
дари незакисно,
исцѣлаєть,
просвѣщаєть
неомилно,
леч избилно
всѣм' благодарствєвєть.

Б дєн' пришествїа Хѣа
предстати тогда готова,
чесним' си покровом',
своим' омофором'
люди покривати,
ш вожам' мати!
Бо с' вибранна
чистає пан'на,
дѣво, мати
блгодати,
даждѣ нам' взирати

Икствинна Сѣа твоего,
пана и Бѣа нашого,
во тронци славиμα,
всѣм' непостижима,
и Ѡ арханѣлъ всегда славиμα.
Где сѣт стѣх' ликѣ собори
и арханѣлскїє хорн,
намѣ возиграйте!

На стор. 19 під титлом підписано: W roku 1756 miesionca marca d. 18. На стор. 50 на бічнім маргі. підпис здовж сторінки: Syja xionżeczka Teodora Popowicza Tuchliąskiego, d. 20 augustis 1751; такий же підпис, тільки без дати, є й на стор. 66.

ІХ. Рукопис Павла Кузикиевича.

Сей рукопис, зладжений коло половини XVIII в., називаю так по його властителю, що підписав ся на маргінесі. Се книжечка малої 8-ки сѣрого паперу, значно зачитана і декуди пошарпана, без

початку і кінця тай з прогалинами в середині. Заховало ся доси 180 карток у старій, трузлявій, шкуряній оправі, яку тепер заступлено новою, тривкішою. До недавна рукопис зберігав ся в селянській хаті в с. Грушові самбірського пов., відки учитель Горуцький прислав його в дарі до бібліотеки „Просвіти“ у Львові. Текст писаний одною рукою, досить старанно, полууставом, без киноварі. Рукопис містить :

1. Конець оповіданя про Антихриста і koniecь сьвіта (стор. 1—16).

2. Глава ѿ. ѿ ѡтверженіи сєкє (стор. 16 — 32). Між стор. 20 і 21 брак двох карток, так само між 24 і 25 і брак кінця статі, що дає виклад на євангельські слова: Ящє кто хоцєтъ по мнѣ ѣти, да ѡвержет сє сєкє, писаний церковною мовою.

3. Част' а. ѿ крѣтѣ Гнѣимь, — казанє, де з разу згадано про смєрть Ісуса, потім подано виклад символіки хреста.

Част' б. ѿко крѣтѣ є глѣпство [і демо]ном погнєльнѣи (стор. 42—54), полєміка з тими, що вважають хрест знаком ганьби, і оповіданє про війну Константина з Максентієм.

Част' в. ѿ крѣтѣ гнѣи ѿко ѡ Персидѣ принєсє сє (стор. 53—70), про війну Гераклія з Персами. На стор. 53 на марґ. в низу підпис: Jan Bielecki, на стор. 63: Paweł Kuzikiewicz, на стор. 64: ta xiąszka Pawła Kuzikiewicza, на стор. 65: Kto tę xiąszkę ukradnie, temu ręka odpadnie.

4. Поученіє на прєставлєніє сѣго євангєлиста Іwannа Богослова ѣзєраніо ѡ житїа єго (стор. 71—102), оповіданє в початку основанє на євангєлію, а далї на псевдо-Прохорі. На стор. 97—102 на марґ. в низу їде ось який запис: Ja jestem dobrze uczony człowiek y mnie wszystkie xięża kochaia, ciebie Jendrzeiu Łysyku nicht nie kocha, ponieważ ty iesteś głupy bardzo y nie chcesz się uczyć y iesteś bardzo chytry iak lis. Chodz ze mną do szkoły zawsze, to nie będziesz takim. Skonczyło się.

4. Поученіє на рождєство прєстон Бѣи (стор. 103—122), друковано Памятки II, 53—57. На стор. 103—104 в низу на марґ. підпис: Jan Bielecki tę xiąszkę pisał roku 1821; на стор. 107—110: I tak to powiadam: kto tę xiąszkę wkradnie, temu ręka odpadnie; y ieszcze to mało ręka, ale także y noga, to surowo nakazuię, bo narzecie y głowa odpadnie.

6 Част' а. ѿ смѣти Іwannовѣ, ѿко велики грѣх цєзолоство і ѿ злости женської (стор. 123—133), оповідано на основі євангєлія про смєрть Івана Хрєститєля.

7. **Ѓ** **ЖЕНАХЪ** **ЗЛУХЪ** (стор. 133 — 142), здасть ся, часть друга попереднього казаня, але подана під окремим титулом як окрема цілість. На стор. 142 під текстом ось який запис: Roku 1809 w iesieni pszenica była po zł. pol. 72, żyto po złt. 56, jęczmień po złt. 40, owies po złt. 28.

8. **ПОВЧЕНІЄ** **В** **НІД.** **Ї.** **ЄЎЛІЄ** **ЛѦК.** **ЗАЧ.** **ЇА.** (стор. 143—151), проповідь без оповіданя.

9. **ПОВЧЕНІЄ** **В** **НІД.** **СЫРОПСНЮ,** **ЄЎЛІЄ** **МѦ.** **ЗАЧ.** **ЗІ.** **НАШКА** (стор. 152—160). На стор. 160 в низу знов підпис пізнійшого власителя: Jan Bielecki iego ta książka.

10. **С** **Л** **О** **В** **О** **Ш** **О** **К** **Р** **О** **В** **Е** **Н** **Н** **И** **М** **Ѧ** **К** **Ъ,** **В** **Г** **Д** **А** **Х** **О** **Д** **И** **Л** **А** **П** **Р** **Е** **С** **Т** **А** **М** **Б** **Ц** **А** **З** **М** **И** **Х** **А** **Н** **Л** **О** **М,** **Г** **Д** **Е** **М** **Ѧ** **Ч** **И** **Т** **С** **А** **Р** **О** **Д** **Х** **Р** **Т** **І** **А** **Н** **С** **К** **І** **Й** (стор. 161—179). На стор. 179 під текстом дописано: в' рокѦ дни т ѧ Ѧ. а часовъ Ѧи Ѧ ѧ. 1790 godzin w roku. На стор. 180 написано иньшою рукою зазначеня погоди в падолистї і груднї, але не звісно якого року, по руськи латинськими буквами: Misiaca powstania dnia вї. snih perszyu raz napadaw u w horach snih upraw tohdy; гї. pohoda u moroz welykuu wes den i т. д.

11. **Ч** **Ѧ** **Д** **О** **В** **Е** **Л** **И** **К** **О** **М** **Ѧ.** **Г** **Е** **Ш** **Р** **Г** **І** **А.** **С** **Л** **Ы** **Ш** **И** **Т** **Е** **Б** **Р** **А** **Т** **І** **Є** **І** **Д** **Р** **Ѧ** **Г** **Н** **И,** **П** **О** **В** **Ѧ** **М** **Ъ** **В** **А** **М** **Ъ** **Ч** **Ѧ** **Д** **О** **С** **Т** **Г** **О** **Г** **Е** **Г** **О** **Р** **І** **А** **Ч** **Т** **О** **С** **О** **Т** **В** **О** **Р** **И** **Т** **І** **Н** **С** **К** **О** **Є** **М** **Ъ** (стор. 181 — 188). Пор. дод. IV, 46 і VII, 4. На стор. 183 в низу підписано: Та książka Pawła Kuzykiewicza.

12. **И** **С** **П** **О** **В** **Ѧ** **Д** **Ъ** **П** **Р** **А** **В** **О** **В** **Ѧ** **Р** **Н** **О** **М** **Ъ** **Х** **Р** **Т** **І** **А** **Н** **О** **М** (стор. 189—192), формула сповїди, по церковному.

13. **С** **Т** **Р** **А** **Д** **[А]** **Н** **І** **Є** **С** **Т** **А** **Г** **О** **В** **Е** **Л** **И** **К** **О** **М** **Ѧ** **Ч** **Е** **Н** **И** **К** **А** **І** **Ѧ** **В** **А** **Н** **А** **Н** **О** **В** **Л** **О** **В** **Ъ** **Б** **Ѧ** **Л** **Г** **Р** **А** **Д** **Ѧ** **М** **Ѧ** **Ч** **И** **Н** **Ш** **А** **Г** **О** **С** **А** **Ѧ** **Ш** **Т** **А** **Р** **О** **С** **Т** **І** **П** **Е** **Р** **Ѧ** **С** **А** (стор. 193—219). На стор. 219 в низу підпис: Spisali sia siia muczennia swiętego Jana soczawskiego R. P. 17ѧѧ (1761) miesiaca novembris die 28. Оповіданє списано церковною мовою. На стор. 220 написано уривок якоїсь молитви, пару проб пера, а потім ось яку літописну записку:

(1697) 113 Tatarę byly.

(1748) 62 Sarancza była.

(1776) 34 Hrom selo spaływ Medynuczzi.

1848 Руского 3 а латинского 15 мая. Панщина и всѦ здирства даровано. Ся остатня записка додана пізнійшою рукою, але та сама рука при повисших трьох записках зроблених старим польським курсивом подписувала, може на основі аналогічних записок знайдених у якій нившій книжцї, роки взятї нами в скобки. Що значать цифри 113, 62 і 34 покладенї перед тими записками — не знаю. Записка

з 1776 р. важна тим, що стверджує місцевість, де був написаний рукопис: Мединичі або якесь поблизьке село, може той сам Грушів, де заховав ся рукопис до наших часів.

14. Слово ў одной дѣци, житіє, како жила в' пѣстини лѣтъ м. ѿ тамо скончила животъ свой (стор. 221—232), популярна переповідка життя Марії Єгипетської, пор. дод. VIII, 11. На стор. 221 під текстом у низу записано: Памятка даной свободи дна 3-го маа року 1848, а на стор. 232 під текстом: Szugaiow Iaka 1225, morgow 6, 375 sążni □.

15. Слово сѣаго Касиіа великаго (стор. 233—264), звісне оповіданє про те, як єв. Василий відібрав у чорта запис на душу Євладия, пор. дод. IV, 18.

16. Конецъ жартливого універсалу до паницъ (стор. 265—266); подаємо його тут, може хто знайде цілість.. високо мисляль. Претто мон наимнашіи брата выже специфѣкованіи, такъ великіи ѿко ѿ малии, прошѣ вас оуѿнѣжене, зєбравши са до кѣпы, то мой оуѿнѣверсалъ в' слѣхъ всѣмъ часто прочитовати ѿ найбарзѣ при запѣстахъ, коли то много вѣваєтъ роснѣсти, ѿ коли в' живю [sic!] мене наслѣдѣючи, не келѣшкомъ, ѿле квартодѣшнемъ на лонѣ выхѣлаючи, з' хмелю са не просыпаяючи, ис под' чѣпа не вникають. До тѣхъ бѣвѣм мова моя найбарзѣ належитъ, ѿби вѣдали, чимъ мають по смѣрти трактовати ѿ чимъ мають на похмѣле покрѣплати. Ёжели прѣдто комѣ са подобаєтъ си мой трактamentъ в' листѣ моемъ по части виражоній, нехай са з' рѣстрѣ Бахѣсоваго не вписѣветъ. тилкожь ражѣ всѣмъ мѣти пилное ѿко на пришлѣи час и завше паматати ѿ томъ, що маєт бити на потом.

17. Слово сѣаго Ялефѣрїа ѣже єст' дѣлам хрѣтїанскимъ (стор. 267—280), звісний апокріф, названий також оповіданєм про 12 паницъ, див. про него А. Н. Веселовскій, Опыты по исторіи развитія христїанской легенды. IV, 2 Сказанія о 12-ти паницахъ (Журн. мнв. нар. просвѣщ. 1876, іюнь).

18. Предословіє къ читателю блѣгочестивомѣ (стор. 280—284), апокріф про пять болѣстей Богородиці, надрукований відси Памятки II, 368—369. На стор. 283 в низу підписано: maliem swoich hroszyi tymfow 200, 206 R. P. 17 ѿ ѿ miesiaca now., а на стор. 284 під текстом: Pawło Kuzikiewicz.

19. Посѣнїє в' нед. в' кѣ. євѣліє выклад (стор. 285—295), выклад притчі про сѣвача. На стор. 295 під текстом між пробами пера також: Roku 1820. На стор. 296 між пробами пера записка: Roku 1800 Zima była bardzo wielka tak że snig domu popry-

walał ze wszystkim, aż ludzie wciekali s chałup. Pszenica była po złotych 40, żyto po zł. 30, jęczmin po zł. 24, owies po zł. 14. Pro mense Decembris.

20. ПОУЧЕНІЄ В НЕД. А. ПОСТА, ВЪКЛАД БѢЛІЄ ІВАН ЗАЧ. Ї. (стор. 297—311). На стор. 310 в низу записка: 1810 гб. в ієсені слоты wielkie byli aż do божего народzenia, в зиміє снієгу мало было, аліє wiosna bardzo pozna была przez niepo[go]дę, снієг в гурач wielki барзо upad і wszєнды снієг был wielky, на same [далі на стор. 311] wniebowstompієnie снієг был wielky, так же wszыtkіє ziemię zapadł. Żyto juz kwitło в ten czas, jak снієг был; 13 dni был. Żyto было по зл. пол. 80, przєnica по зл. 100, jęczmien по зл. 64, owies по зл. 48. Paweł Kuzikiewicz [сєй підпис перечєркєнєво].

21. ПОУЧЕНІЄ В НЕД. К. А. БѢЛІЄ ВЪКЛАТ' ЛЮКА ЗАЧ. Л. А. (стор. 312—321). На стор. 313 в низу підпис: Jan Bielecki в ten czas byłєм у to pisалєм, Bóg świadek temu. На 322 знов записка в р. 1810 така сама, як при ч. 20, а під нею підпис: Ja Paweł Kuzikiewicz в ten czas byłєм і to pisалєм, Bug świadek temu. Roku 1811 Żytą было по зл. 200, przєnica по зл. 258, jęczmien по зл. 60, owies по зл. 80 і bardzo pogoda wielka была, aż ziemia gorzала, в ієсені і в same żniwa слоты барзо wielkie были, так же wszыtkіє zboża pozrastaly.

22. ПОЧАТОК' СЛУЖБИ СТОИ, ЦО ТО ЗНАК' БСТЬ БДИНА ПОВЕРХОВНА НЕКРОВАКА ВЪФЪРА НАСВЪТЪЙШОГО ТЪЛА Й КРОВЕ ГДА НИГО ПОД ШСОБАМИ ХЛЪКА Й ВИНА ВЪСТАТНЕЙ ВЕЧЕРИ В ХЪТА ПАНА НА ПАМАТКЕ [sic!] МЪКИ СВОЕЙ НА МЪСЦЕ КЪШЫТКЪХ' ВЪФЪРЪ СТАРОГО ТЕСТАМЕНТУ Й ПОСТАНОКЛЕНА (стор. 323—334), вѣклад латинськой служби божей, очевидно перекладєний з польського і з богатьома польонѣямами. На стор. 323 в низу продовженє записки з попередньої сторони: żyto wtєnczas было по злł pls. 224, przєnica по злł pol. 248, jęczmien по злł 180, owies по зл. 128. На стор. 334 по тексті дописано: Finis. Liaus tibi Deus, а в ньшым письмом: Dnia 15 decembra на прѣд. Щца Спиридїона снієг nawalny szєdł з wielkым wiatrem przez dni 4, 5-ty і 6-ty dzień pogodny, а 7-my снієг. Была kurzawa wielka, а od 7-mego dnia pogoda была у mrozy jak dzień так noc aż до dnia 22 decembra, а 22-go dnia wiatr з mrozєм wielkым.

23. Katechyzm nauki wiary s. chrześcianskie katolickie rzymskiej krótko zebrane początki, które służyć mogo do przygotowania się на spowiedź święto sakramentalną, так dla instrukcyi starszych iakoteż у młodszых (стор. 335—350). Кінця нема. На окладці була прилїплєна карточка, тепєр дуже пошарпана і зруйнована, на котрій читаємо: Chto tę xiąszkę dostany, ten і niech zmowi trzy Oycze

nasz y trzy Zdrowaś Marya za zmarłego Bazyli... Czapowskiego śś. pa-
mieńci, ktory umarł dnia 20 Stycznia . . . Paweł Kuzikiewicz. На
обороті сеї картки також було щось писано, але крім поодиноких
слів (Дѣшеспасителнаа изви і т. и.) годї дочитати ся якоїсь цілости.

X. Пісня про Віденщину 1683 р.

Отсю пісню віднайшов і опублікував о. Петрушевич (Литерат.
Сборн. Гал. Матиці 1886, стор. 190—198); вона заховала ся в ру-
кописній збірці віршів та пісень духовного змісту, зладженій 1734 р.
в с. Камінці, Спішського комітату, в північно західній Угорщині.
Докладного опису сеї збірки о. Петрушевич не подав, та про її
зміст ми можемо мати понятє з поданого далі (дод. XVIII) опису
збірки пісень із с. Кам'яної гробівського пов., що правдоподібно була
третьою частиною тої самої збірки, якої першу (а може й не першу)
мав у руках о. Петрушевич. Ми передруковуємо тут його текст із
деякими своїми поправками (зазначеними в нотах) і поясненнями.

Піснь о образе Кло[ко]чевскомъ.

Прислухай ся кто из боку и присмотри ся
справам божскимъ великим, и зачуда ся,
что ся дѣе на семъ свѣтѣ
а въ угерскомъ повѣте.

Плакаль образъ Пречистой въ Клокочевѣ,
котры взяты, поставлены въ Мукачеве.
Гнѣвъ божій ся гугуеъ,
образъ Панны ляментуеъ.

Презъ Куруцовъ¹⁾ в Клокочеве церковь спалена,
а угорска вшитка земля испутошена:
легко тое было знати,
же ся треба Бога бояти.

Ото Куруцы зъ Лабанцами²⁾ себе зганяють,
а люткіе орсаги квалтом отбирають;
брат на брата наступаеъ,
сынъ отцеви смерть гугуеъ.

¹⁾ Куруци — партія мадарських противників Австрії, якої головою в ту пору був гр. Емерик Текелій. Ся партія надіяла ся при помочи Турції і Франції відірвати Угорщину від Австрії.

²⁾ Лабанці, мабуть попована німецька назва Lanzenknechte — прихильники Австрії і німецького панованя в Угорщині, непримиримі вороги Куруців.

Хотай кто из боку прійде, мусить признати,
же угерская земля добра была мати,
але злыя мала дѣти,
же не хотѣли в покою сѣдѣти.

Медомъ, млекомъ, достатками ся оплывали,
.¹⁾
а сынове своей волѣ
дочекали злой недолѣ.

На цесаря свои руки подняли,
назъ Текелымъ раду узали :
отъ цесаря отступають,
къ Турчинови присегають.

Ото идуть до Будина примера брата²⁾
и хотять ся Турчинови приятелми стати ;
Турчинъ ихъ к себѣ пріймуеть,
а подѣ Видень ся стягуетъ.

Строго били, мордозали не як панове ;
Текелего вармеде южь [стоять] готове ;
а посполу съ нимъ ,
якъ сами хотять, такъ плюндруютъ.

Сплюндровали всю землю угерскую,
еще хотять сплюндровати и немецкую :
подѣ Пожономъ³⁾ южь ставають,
что ся стане, то не знають.

А таборы турецкы стали подѣ Вѣдень,
а не знають, же имъ прійдетъ горко обѣдень.
Цесаръ на то ничъ не дбаеть,
а надѣю въ Богу маеть.

Богъ намъ с Пречистою вся оборона,
прійде до насъ и Полская вшитка корона,
изберет ся христіянство,
отжене отъ насъ то поганство.

Кды ся стали Немци с Туркомъ смелѣ витати,
стали Турцѣ с подѣ Вѣдня якъ пишно утѣкати !
Нѣмцы хвалу Богу воздають,
за Турчиномъ угоняють.

¹⁾ Тут пропущено вірш, а замість него через помилку повторено знов два короткі вірші попередньої строфи.

²⁾ В р. 1682 Текелій присяг у Будині на вірність турецькому султанови і за те був іменованій князем (премієром) горішньої Угорщини.

³⁾ Пожон, з мад. Rozsony, лат. Rosonium, нім. Pressburg. (*Петрушесовч*).

Идутъ за нимъ з утѣхою ажъ до Будина.
Турци мовять: „Недобрая то у насъ есть новина!“
Єдны въ Будине zostали,
а другіє поутѣкали.

Небесковъ [помочю?] ¹⁾ Нѣмци Будинъ достали,
а в Будине великую кровь розляли,
а Турковъ всѣхъ мечемъ постынали,
а христіани осадили.

Идутъ Нѣмци ажъ под самый Нандоръ Феерваръ ²⁾,
Турчинови кривавы мечи указують;
Турчинъ тоє їды обачилъ,
изъ таборовъ утечи рачилъ.

Єгерскіє ³⁾ тоє Турцы їды увидѣли,
свою раду заразъ отповидѣли.

. ⁴⁾

Провадятъ ся черезъ Тису Нѣмци подъ Варадъ ⁵⁾,
а Варадскій тому баша [былъ] барзо нерадъ:
въ одну среду барзо рано
Ганзерови Варадъ дано.

Въ городѣ при холодѣ Турцы сидѣли,
отъ стрілянія іранатовъ свѣта не видѣли
пресъ Ганзера преславного,
єдноразя немецкого.

Но по волѣ Варадъ дали,
бо ся смерти въ немъ бояли.
Юже Турци отступують,
а христіане триумфують.

Провадять ся изъ Варада, —
дай Боже, жебы пошли не Цареграда!
Дай то Боже дочекати
в Цареградѣ пѣснь воспѣвати!
И Богъ з високого трону
нехай упокоить угорскую корону;
небесъ [?] зъ високого трону,
нехай радость дасть цесару,

¹⁾ В рукоп. Небескове; о. Петр. поправляє на: Не бес крове, хоча розмір вірші вимагає ще трьох складів, а кон'юнктура „не без крове“ — не зовсім щаслива.

²⁾ Білград ³⁾ Ітер—Ерляв ⁴⁾ Пропуск.

⁵⁾ Варад або Варадин, по нім. Grosswardein, колись сильна кріпость, у теперішнім Бігарьскім повіті.

абы еще лѣта многа
 былъ превытѣства
 абы ему слава просвѣтала
 и на вѣки все тревала.

Конець піснї очевидно попсований, із строф тільки де-де полишали ся довші, початкові рядки, але більшина їх пропала; полишали ся тільки коротші, що певно в співаню повтаряли ся по два рази і для того лїпше заховали ся в памяти того, хто списував пісню.

XI. Дві карпаторуські перерібки „Александрії“ з XVІІІ в.

Відсилаючи до детального опису Хітарської рукописної збірки в Записках т. X, Misc. стор. 7—14, де були подані також титули поодиноких розділів Александрії поміщеної в тій збірці на 94 картках разом з коротким змістом кожного розділу, подаємо тут для порівняння титули розділів другої Александрії, надісланої нам о. Жатковичем із північної Угорщини в рукописї (180 карток малої 8-ки, без початку і кінця), зладженім десь у початку XVІІІ в., що містить саму тільки сю повість тай то не всю.

Хітарська Александрія має, як видно з нашого опису, 20 розділів, хоча в рукописї є деякі прогалини; і угорська має 20 розділів, хоча не має ні початку ні кінця, а деякі розділи зовсім відмінні від Хітарської.

1. Початокъ исторїи ѿ Александрї Македонском, како сѧ почалъ и зачал. Ся глава в Хіт. оповідає про Нектанава царя Єгипту, про те, як околичні нарі не любили його за чари, і напали на Єгипет, про розмову Нектанава з одним філософом, якого цар вислав на вивіди, про те, як цар ворожбою довідує ся („лекомандію тер'ти началъ“) про випадок Єгипту, далї його втеку з Єгипту перед нападом Дарія і иньших царів, про вродженє Александра від Нектанава, про молодість Александра і про смерть Нектанава з руки Александрової, про їзду Александра на кони-людоїдї Буцефалї, про його побїду на олімпійських ігрищах і про розбитий Александром шлюб його батька з якоюсь иньшою царівною. Із сего розділу в угорській Александрії лишило ся тільки кілька обшарпаних карток, на котрих знаходимо як окремиї розділ: „ѿ смерти Нектанава, ѿ которого мѧдрости Александръ оучилъ сѧ ѿ которого сѧ страхъ зачавъ“. Подаємо тут сей уступ і відповідний уступ із Хітарської Александрії для характеристички обох оброблень.

У хітарськїм рукописї оповїдаєть ся коротко розмову Александра з Нектанавом про найвисшого Бога і далї кажесть ся:

„Алєксандр же рек: „Ѡ майстре, такъ многїм хитрости оумѣлаєшь, [а] смерть свою вѣдаєш ли Ѡ кого маєть быти тобѣ?“ То емѡ рекъ мнѣмаючи совѣ, аж бы он не вѣдал. Он же рек: „Смерть мнѣ имат быти Ѡ сына моего, а ты, Алєксандре, маєш оубити Ѡца своего“. И рек емѡ Алєксандр: „Мнѣ ли ты видиш милого ми Ѡца забити Филиппа?“ И пхнѡл его з горы в ров на прикрїй камѣнь, во тогды мовил з ним' на каменой горѣ стоимчи близко сѣдища царского. Нектанав же в ровъ спал лєдва жив и рек: „Не оутайл са еси, иж синѣ мой еси ты, Ѡ мене во рождєнїи еси, азъ та зачах и мене Ѡца своего оубил еси, Алєксандре, и жкъ ем' ти рек. Я ѡ том нхто не вѣдалъ, тилко мати Алїмпїада. И се и юже, синѣ мой Алєксандре, Ѡходжѡ к' темномѡ адѡ, во пренесподнюю землю, гдѣ еси велинскїи царї мѡчат са Ѡ великого Бга Славаѡда“. И то рек' оумер.

И сїе слышав' Алєксандр оустрашил са, велими того жаловал, а Нектанава взем на плєщи свои Ѡ землѣ и к' матери своей Алїмпїадѣ принесе и рек: „Правда ли ест, мати моя, ижъ он ест ѡтець мой?“

Алїмпїада видачи сїе барзо злєкла са [и] Алєксандрѡ все подостаткѡ сказала ѡ ѡлѡченїи нх. Алєксандр же достатєчнє Ѡ матери своей оувѣдалъ и велими ѡ том жаловал, и з великою честїю тѣло его поховали“.

А тепер подаю се саме оповїданє в угро-руськїм текстї:

Ѡ смерти Нектанава, Ѡ которого мѡдрости Алєксандрѣ оучилъ са и Ѡ которого са страхъ зачавъ.

И потомъ по килѣх днїи пойшовъ Алєксандрѣ гѡлати на єдинѡ скалѡ славною великїю, оузавши и з' собою Нектанава волхѡва, Ѡ которого са Алєксандрѣ зачалъ во стрѡбѣ матерней и котрый был першїи оучител' Алєксандрѡвѣ. И потом гѡлаючи совѣ на той скалѣ почнет емѡ повѣдати ѡ его фортѡнѣ и его вѡнтастѣкѣ и его рицѣстѣкѣ и іакъ маєть сей свѣтъ оузати под' свою моцъ и повѣднн всѣхъ царей и королей, и кол'ко маєть лѣтъ жити на свѣтѣ и акал емѡ смѣрть маєть быти и Ѡ кого и на іакѡм мѣсцѡ. И потом почнет до Нектанава Алєксандрѣ мѡвити: „оучителю мой драгїи, повѣч' ты мнѣ, Ѡ кого тобѣ маєть смѣрть быти и на которѡм мѣсцѡ?“ Потом посмотритъ Нектанавъ на вѣггы нѣсныи и ревнє сплечєтъ и почнет

мовити ко **Алек'сандра**: „а то **Ѡ** власного моего сѣа мает ми смѣрть быти тѣ на той скалк“. Рече к нему **Алек'сандер**: „Хтож ти тѣ є сѣ? Я мы то єсме сами тѣ два. Я то виждѣ тѣ мантачѣ, же шал'вѣрюш!“ Я потом трѣтил' єго с той скалы, и тѣ зараз скончал' сѣ. **Алек'сандер** зараз прійшовши до дому почалъ повѣдати Ѡ **Нектанаво**вон смѣрти, з акон при[чины его за]билъ. „Мѣтко моя **Филиппа**до, а то ѣ доверый єм сѣ часъ зачалъ и доброго им сѣ часъ родилъ, але злого часъ злое-м дѣло оучинилъ, бо м оучителя своего **Нектанава** забилъ“. Рече к нему царица: „Ѡ сѣ мой **Алексан'дре**, а то сѣ-с' власного своего **Ѡца** забилъ“. Рече з'новѣ **Алек'сандеръ** ко матери своей: „Матко моя, що томѣ є за причина, або ѣ тебе два мужѣ, а в' мене два вѣт'цѣ?“ „Я то, сѣ мой, **Алек'сандер**, скажѣ тебе, що томѣ є за причина: а то єсме жили с твоим **Ѡцем** цѣмъ **Филипом** м. лѣтъ, а потомства єсме не мали. и хотѣлъ цѣ **Филипъ** твої **Ѡцѣ** мене прогнати преч с царства своего. Я потом **Ѡходачи** з дому **Ѡцѣ** твої цѣ **Филипъ** на г. роки ковати на **Филипы** и приказав' мнѣ, авым за тоты три роки пил'но старана имѣла за дѣти, бо як прійдѣ з' войны а не бѣдѣши мати дѣтей, то я тебе преч проженѣ с царства своего. и так я пречѣвши за вѣщ'ка **Нектанава**, который то тебе през старана свое и мѣрост' свою през вѣгы нѣсныи оучинилъ“...

И почнет **Алек'сандер** мовити: „Ѡ мѣтко моя, чомѣ ты мѣнкѣ б том не Ѡповѣдала през такїи долгиє часы?“ [тут бракує вартки].

Алек'сандер выслѣхавши повѣсть тѣю Ѡ матери своей пошол Ѡплатъ под тѣю скалк и падши на **Нектанава** [почавъ ревно] плакати и тѣи слова мовити: „Ѡчѣ **Нектанава**, Ѡпѣсти мнѣ моего невидѣнїѣ!“ Я потом в'залъ его на рамена свой и принеся єго до славного города **Македонїи** и погребе єго со славою и честью великою вѣгодаряци **Бѣга** **Савла**да.

Як бачимо, **Хітарський** текст, се не прости скорочене угоруського, але свободна перерібка, хоча можна прийати й навпаки, що угоруський був переробленем і беллетристичним розширенем коротшого оригіналу в роді того, який маємо в **Хітарських** рукописі.

До тексту, що відповідав першій главі **Хітарської** **Александрії**, належало також оповідане, оброблене в угоруським рукописі в окремії главі: „**Мѣца** **їюніѣ** з г. днѣ. **Ѡходъ** **Алек'сандер** до **Филиппиды** мѣста, хотѣчи иґрати на колѣ **Филиппиды** из' иґнїшними панаты, гдѣ такїи звичай иґхъ былъ“.

Із сего оповідання лишили ся лише 4 сторінки; далі прогалина, по ній іде закінчене сего оповідання (неповних 6 рядків), а далі вище наведене оповіданє про смерть Нектанава. Значить, не тільки текст, але й порядок епізодів у обох Александріях відмінний.

2. **Ѓ** **цари Платмиши и ш Кѣманухъ**, сього епізоду в угрор. нема.

3. **Ѓ** **цари пелагійском Янаѣархосѣ**, і сього епізоду в угрор. нема, а в тільки його закінчене, що тут має титул: **Ѓ** **смерти црѣ Филипа Ѡца Ялеѣandroва**, оповіданє, з котрого зовсім не видно, щоб Филип умирав від рани одержаної в бою з Анаксархосом, так що годі й зміркувати, чи був сей епізод у угрор. Александрії.

4. **О** **цари Даріи перскомъ**. Переписка Дарія з Александром, аж до першої війни. В угрор. сій главі відповідають роздѣли: а) Починаєть ся цар'ство Ялеѣandroво цаслики; б) Приходъ Марѣдаріикъ Ѡ Ялеѣandra з Македоніи до Перьсида до великості его црѣ перьсаго Даріа задѣнайсаго, поморьсаго. В тій главі знаходимо однак крім подій оповіданих у Хітар. також історію першої війни Персів під проводом Саркидона з Македонянами, про побите і смерть Саркидона, далі історію другої битви, де Александер стрічаєть ся з Дарієм і розбиває його і в кінці епізод про рицаря Ляшка, що визвав ся зрадою вбити Александра, але не досягнув сего — епізоди, яких нема в Хітарським рукописі. в) Повѣсть книги славної Ялеѣандрѣки, како црѣ Дарій пишеть до црѣ Пора инѣдийсаго просачи єго Ѡ помочъ на Ялеѣandra црѣ Македоньсаго — нема в Хітарським рукописі. г) Повѣст славної книги Ялеѣандрѣки, іакъ црѣ Ялеѣандрѣ сам ходивъ посломъ до црѣ Даріа Бѣа перьсаго — нема в Хітар. рукописі. д) Мѣдрость Ялеѣandroва — дальші пригоди в часі того посольства, нема в Хітар. рукописі.

5. **О** **цари Ярхидонѣ селъньскомъ**, сього епізоду в угрор. Александрії нема, натомісь зараз по скінченю оповідання про Александрове посольство, по відступі але без окремого титулу йде оповіданє про війну Александра з Дарієм. Се оповіданє, якому в Хітар. ркп. відповідає розд. 10 (зовсім відмінний від него змістом), веде річ від виходу Александра з Македонії, має далі окрему главу „Битка потѣжнма“ і кінчать ся смертю Дарія і заручинами Александра з його дочкою Роксаною.

6. Похід Александра на Рим. Анальоґічний сьому епізод маємо в угрор. рукоп., але в иньшій місці, а власне по завойованю Єрусалима, про що в Хітар. говорить ся в розд. 8.

7. **Є** пољуденныхъ странахъ и дивныхъ людехъ розмантихъ, сего епізоду в угрор. ркп. нема.

8. **Є** приходъ Ілєѣандровомъ до Іерусалимѣ, сей епізод в угрор. рукоп. иде зараз за оповіданем про смерть Даріа і має титул: **Є**ходъ Ілєксандров до Єрусалимѣ вѣдѣти моцност' его и хотачи его ѡзати.

9. **Є** Єгиптѣ великом' како Ілєѣандеръ в него вїхалъ. В угрор. за попереднім розділом иде оповіданє: „Повѣсть славної книги Ілєксандрѣки како пошовъ црѣ Ілєксандръ ѡ Єрусалима до Римѣ на заходніє стороны“, — в тім самім розділі оповідаєть ся також про завойованє Трої і Вавилона. Тілько потім иде розділ: „Єтоль пошолъ Ілєксандер до Єгїптѣ“.

10. **О** цари Дарїи перскомъ. Хітарський рукопис тілько тут оповідає про війну Александра з Дарієм і про смерть Дарія, про що в угрор. ркп. уже давно була мова. В сьому місці угрор. ркп. має знов епізод, якого нема в Хітар.: **И** тѣтъ сѣ зновѣ Першанє їзвѣнтокали на Патоломєѣ и на Ілєксандра, не хотачи сѣ поддати ємѣ, и Патоломєѣ хотѣли с Персиды выгнати.

11. **Є**казанїє ш скотєх и ш звѣрєх дивныхъ чєловѣкоєвразныхъ и ш жонахъ и ш мѣравахъ и птицахъ. Сього розділу в угрор. рукоп. в тім місці нема, але в иньшій місці, а власне за оповіданем про Александрів похід на Гога і Магога, додано детальне поученє про всякі „високі“ і невідомі рєчі, починаючи від небеснихъ кругів, а кінчачи двиними звѣрями, рибами і птахами.

12. **Є**казанїє ш Ракліи царїи и ш шєсторѣчныхъ и ш шєстоногахъ и дивныхъ людєхъ — сього епізоду в угрор. рукоп. нема.

13. **Є**казанїє, якъ Ілєксандеръ на Індийского цара Пора пойдєтъ. Сей епізод оброблений в угрор. рукописѣ дуже широко і иде зараз за оповіданем про бунт Персїв.

14. **Є**казанїє, якъ прїйшли поганїє царѣ з дары — сего епізоду в угрор. ркп. нема.

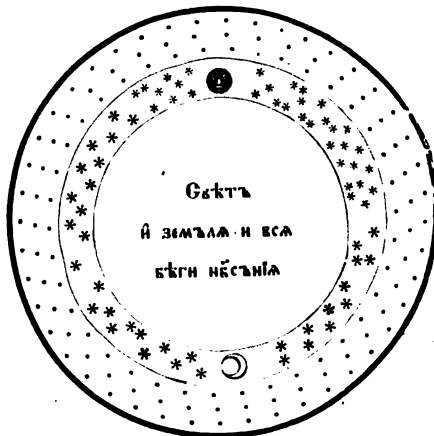
15. **Є**тход Ілєксандровъ на Мєстрїдонскїє стороны — епізод з таким самимъ титуломъ є і в угрор. ркп. зараз за оповіданем про побитє Пора. Якъ звїсно, в Хітар. ркп. сей епізод захований тілько в частинї, в угрор. він увесь і до оповіданя про битву з мастрїдонськими жінками додано ще оповіданя про битви з рїжними дивоглядами.

16. **Є**ход Ілєксандровъ на сѣвернїє стороны, на югъ, сего епізоду в угрор. ркп. нема.

17. **Ї**тходъ Александровъ на сѣверныя стороны и на поганыхъ царевъ на Гога и Магога, аналогічне оповідане і в угрор. ркп. пз. „**Ї**ходъ щасливый Александров на сѣверныя, далекіе стѣроны на царей поганыхъ на Гога и Магога и прочіи“. Про додане до сего розділу в обох ркп. поучене про невідомі речі ми згадували вже вище; тут подаємо сей уступ ¹⁾, що тоном і способом викладу зовсім випадає з рамок оповідання, як причиною до пізнання того погляду на світ і природу, який наші інтелігенти ще в XVIII в. вважали „висшою наукою“:

„Пишѣтъ бѣгословци ѿ семъ свѣтъкъ презъ Дѣла сѣаго. **Є**сли са хочешъ навчити, оучижъ са книгъ бѣгословскіхъ вышшонъ наукомъ, бѣдешъ и ты знатіи высокій и мѣдрый речіи справы воской. Знаи же и ты нескѣ не глѣбокий оучъ навѣкъ, и ты простый члѣче, іаковъ **Є** крѣгъ того видимого свѣта, іаковъ **Є** крѣгъ земный, іаковъ **Є** крѣгъ небесный, іаковъ **Є** крѣгъ слнечный, іаковъ **Є** крѣгъ мѣсаца со звѣздами, іаковъ **Є** крѣгъ морской, іаковъ **Є** крѣгъ ²⁾ *кѣтраный, іаковаа естъ подъ нами приисподная стѣрона: чи она темная естъ, чи она естъ свѣтлая. **Ї**тоже знаи и навчи са, не бѣди нескѣжую простимъ, во свѣтъ естъ, іакъ ты видишь, оувес крѣгъ власне іакъ ишлоко або коло или иице крѣглое.

Изображеніе таковое свѣта.

¹⁾ Подаємо текст коляціонований із обох рукописів, не зазначаючи дрібних відмін, а вибираючи ту, що по нашому являєть ся правильнішою. Важніші відмінні, додатки або пропуски в однім або другім ркп. зазначаємо в нотах.

²⁾ Тут в угрор. ркп. прогалина, яку доповнюємо з Хітар. ркп, зазначаючи її звідками.

Свѣтъ, ѡкъ видиш тото колице, такъ крѣгло естъ, чловець, свѣтъ, а земля естъ оуца оу крѣзкѣ и море шѣхуодить оу коло свѣта, ѡкъ пише оу книзѣ „Зеръцали“, иж то земля ѡса естъ оу середникѣ неба, такъ власне, ѡкъ лѣшъпина оу ѡблицѣ и зерната, або ѡкъ жолѣтокъ оу шйци, такъ земля оу нескѣ. Шѣдържит бо земляю небо и зверха и зи сподѣ, зо всѣхъ чотырохъ сторонѣ а крѣгъ сего свѣта зображеніе такъ са шѣртаеть, ѡкъ млинное колесо або ѡкъ млинний камень. И тое небо видимое, которое видлемо, блакитъное, носить на собѣ свѣтъ, носить на собѣ солнце на третемъ предѣлкѣ Богомъ сотворенно, ѡкъ пишетъ царъ Давидъ черезъ Дѣла сѣго (Псал. нѣ.): „Неба повѣдаютъ славу божию, твореніе же рѣкъ его възвѣщаютъ твердѣ“. Я твердъ са называетъ небо. Мѣсяць, звѣзды носить сии нижный предѣлкъ, и такъ шѣроты и бѣги небесъныи са шѣртають, ѡко точило или колесо со солнцемъ и мѣцемъ и со звѣздами и планетами небесными. И то собѣ читай и навчи са зъ богословіи. Коли тѣтъ днѣ, то под нами ношъ, а коли тѣ ношъ, а под нами чинить днѣ. И такъ са шѣртаеть коло свѣткое и чинитъ ти, члѣче мѣзерный, и роки, лѣта, днѣ и часы: бо сѣт ѡдинадцатеры нескѣ, десатеры крѣмъ сего трепредѣланого видимаго неба, бо и сѣе на трое оу горѣ роздѣлено. И на третемъ предѣлкѣ сѣнце поставилъ премѣдрый мѣштеръ Бѣга Саваѡдъ. Бо коли бы сѣнце тѣ на семъ низкомъ предѣлкѣ [стало], то бы горѣчестію своєю весъ свѣтъ выпалило и рѣкы бы высѣшило, ѡкъ пише оу бѣгословіи. И такъ коли сѣнце ѡдетъ черезъ море ѡлѣво понадъ моремъ ѡкіанскомъ, то много ѣго ѡсностію своєю и проинами горѣчими выкиратъ. И для того море ѡкіанское вшитки рѣкы, ѡсточники, потоки и киръницѣ оу себе пожираеть. И еще естъ дивная речъ инъшла, ѡкъ са и томъ неоубѣ и ты прѣстакъ еще не зачѣдѣшь! естъ оу мори ѡкіанскомъ такаа рыба бѣгомъ сотворенная на початкѣ свѣта, которая то лежитъ [головою]¹⁾ на сѣдѣ сѣнца и ѡсновала и ѡгорнѣла ѡколо всего свѣта зъ моремъ ѡкіанскимъ и зновѣ хрѣстомъ своимъ притѣлила до головы своей и накрыла голову свою. Тота рыба естъ дѣша водная, а имя ѣе Левіаданъ. Тогою то рыбкою вода жива, а тота рыба жива бѣжимъ промысломъ, бо то все справила премѣдростъ небесаго Бѣга Саваѡда, а не члѣчала и не инъшихъ бѣговъ поганыхъ, которымъ са кланяютъ геретики злобѣрные.

Еще ти естъ речъ дивная, для чого часомъ [быватъ]²⁾ вода мала в рѣкахъ: знай и тото! И то такимъ способомъ: естъ оу

¹⁾ Додаво із Хит. ²⁾ дод. із Хит.

мори шклянскомъ вї. вѣрѣпинъ, попростѣ дванадцатъ вѣкенъ, кыркъ или пѣповъ, которые аж до самой прейсподней глѣбниною [сагають]. И море передѣлно ест пѣскомъ, ѡкъ пише: „Полагай морю предѣли пѣсекъ“. Сѣтожъ знай, ѡжъ то межи моремъ, то ест межи водами, и межи вездною прейсподнею передѣлиетъ и перегородивъ Бгѣ пѣскомъ твердымъ и т'мою под пѣскомъ, абы то не вшитка вода ишла и оупала под земныя стороны. Але то на початкѣ свѣта и на зашнованію земли так оучиникъ Панъ Бгѣ: оучиникъ шкна до прейсподней стороны, и естъ при тыхъ шкнахъ вї. Неліорыбов¹⁾, то ест китовъ великихъ и початкѣ свѣта. И по розказѣ бжѣом коли тоты киты рыбы мало встѣпатъ и тыхъ шконъ, тогды вода швернетъ са в'днѣ во прейсподнаа страны наполняючи и там мѣсца через розказъ ежій.

И тымъ са чинатъ рѣкы малы и сѣхое бывають лѣто. И коли тоты китове залегутъ тоты шкна, тогды са море и рѣкы и поточины и кырицѣ до сытости са наполняють. И зновѣ, члѣче, коли бы тоты киты встѣпали на досго и тыхъ шкенъ, то бы са вшитка вода, мора, рѣкы, потоки, кырицѣ, швернѣла бы са во прейсподнюю сторону, тѣ бы и кроплѣ воды не было, и все створена на семъ свѣтѣ погыбло и людѣ. Але тоты рыба вѣдетъ и передъ кончиною свѣта. Тогды Бгѣ повелѣтъ встѣпити китомъ тымъ и тыхъ шкенъ, и тогды мора высхнѣтъ и рѣкы и кырицѣ [и] потоки.

И зновѣ и то: коли бы тоты велишорыбовѣ²⁾ то ест китове кї. за розказомъ бжѣимъ залегли тыхъ вї. шкенъ и и нихъ не встѣпали долго, то бы такъ стало са, ѡко во дни Ноевы, коли потопъ былъ, ѡкъ пише в Бытїахъ; швернѣла бы са вшитка вода на лицѣ земли и згѣвила бы вшитко створена сего свѣта. Бо такъ са то чинило во дни потопа, коли Бгѣ небесный хотѣвъ погѣвити потопомъ людѣ за грѣхи: тогды повелѣвъ тымъ китомъ стражникомъ [заткати] тыхъ вї. шкенъ, и тогды легли моцно на тыхъ шкнахъ, и швернѣла са вода вса на верхъ земли. И до того іше втворилъ са кылї хлавы небесный, и илава са дождъ прѣткій и шванкный м. днїй и м. ночій, и затопило [было] всю вселеншю, ажъ была вода подъ небеса. И токмо то са спасло, що з Ноемъ было во ковчезѣ. И стоавъ потопъ на земли гї. мїцій, а коли выстоало гї. мїцій, тогды повелѣвъ Бгѣ тымъ китомъ великимъ встѣпити и тыхъ шкен, и ходили сѣбѣ по своей воли поты, поки имъ Бгѣ не повелѣе. И коли имъ Бгѣ повелѣвъ зновѣ са

¹⁾ В Хит. рыба великихъ ²⁾ В Хит. порожня.

привернути й шни коли лгали по потоцк, то южъ встѣпают по розказѣ Бжѣомѣ до дорого [sic! у обох реч. зам. второго] прише- ствіа вжѣого. Бо оуже дръгаго потоцѣ водного не вѣдет, оуже бо предъ страшнымъ сѣдом затопитъ Бгѣ свѣтъ потоцѣмъ вгнен- нымъ, который те шгень называють католики, то ест Лахи, чистцемъ. И такъ пише письмо, ижъ тотъ потоцѣ такъ вѣде завшыкы, покы был потоцѣ тотъ першій воданый. Тажко бо и тогда зыти всякомъ сѣтвореню, и вшитко згоритъ. Бо икъ пише, ижъ такъ тотъ шгень вѣдетъ горѣти, ижъ горы каменные вѣдѣтъ са розсыпати и ростопаати яко воскъ и шлово. И вода зновѣ всю землю охоложаетъ.

И то знай совѣ, члѣче, ижъ оу земли свѣтъ дѣрки власне икъ оу чолокѣцк жилы кровю наполнены, и моцѣють члѣка; такъ и вода скроз вшиткѣ землю тыми шхланями, тыми дѣ- рами протѣчетъ и прохѣдитъ [и землю прохоложаетъ и фолгѣ ей чинитъ¹⁾].

Знай и того, члѣче мѣзерный: естъ оу земли нѣкоторые называють са вѣлканы: тѣсные варзо мѣсца, иншѣ рѣды, иншѣ солонны, иншѣ горкы, коначѣ, иншѣ квасны, скроз кото- рѣ то прохѣдитъ яко колвекъ вода са тиснѣчи силою, . . . такова вываитъ: естъ вода рѣда, естъ вода прикро солонна, е вода горка, естъ вода коначна, смёрдѣчна, гнила, е вода солодко солонна, естъ вода прикро солодка, естъ вода вѣлла, естъ вода сива, е вода жовта, е вода квасна; скрозъ которые вѣлканы, прохѣды са тисне и прохѣдитъ, и такова иъ землѣ на свѣтъ выникаетъ. И то все справна премѣдростъ нѣнаго Бга. Икъ же ты са, мѣзерный члѣче, не задивѣишь такокой вжѣой премѣдро- сти и справкѣ? И чомъ са не хочеш навчити, абыс не былъ глѣ- пымъ дѣрнемъ, але абыс зналъ премѣдрость вжѣю? Бо лѣпише е, члѣче, розвѣмъ на свѣтѣ, премѣдрость надъ вшитки скарѣ и клѣй- ноты. Але то люде глѣпый нѣ за шо ел совѣ ваютъ и оу про- стотѣ на тымъ са свѣтѣ калаетъ, а ш справахъ коскнхъ нѣчого не знаетъ и ш своей дши не гадаетъ.

Нѣжъ еще простакъ, шо гадаешъ ш небеснон краинѣ и ш не- видимомъ мирѣ? Знаеш ли и навчил'ся са, шо са тамъ чинитъ? Знай же и навчи са з писма сѣого; и ш томъ бо са в писмѣ сѣомъ пише и называетъ „видимый же миръ и невидимый“. Чи знаешъ же, шо то е [„видимый миръ и невидимый?“] Знай же:

¹⁾ Док із Хіт.

видимый миръ — на сем свѣтѣ, людє, члѣци; а невидимый горѣ, то єсть въ небесахъ агглокє єжїи. Бо якъ на земли много є людей, так ѝ въ небу є много агглокъ ѝ стѣхъ. Ї то єсть миръ невидимый, которєго мы не видимє, во десатєри є небє¹⁾, а єди-надцатє є вѣмѣирєйскє нѣо, гдє сам Бгъ почиваетъ, якъ пише џал'мѣста стѣи: „ѝко небєсє“, во ѝ небєсє мают над собою нѣо, власнє якъ мы над сокою, на которомъ Бгъ, Троица трискѣт-лаа почивает, ўѣъ ѝ ўѣъ ѝ Дхъ стѣи, там майстатъ є, тамъ џген' моцный вѣмѣирєйскїи, палаючїи непрєстанно, тамъ не потреба сѣнца, там не потреба свѣта, там Бгъ сам сѣнце ѝ скѣтъ, тамъ хєрєвими ѝ сєрафими џгнис'ти пламенныє, там не потреба дѣла анѣ ночи, во все ровно закше скѣтлєсть єжїа. Ї верхъ того нѣа найвыршого нѣт там ничєго ѝнѣшого, єдно вода, џ кото-рой то водѣ пише џалмиста: „ѝ вода ѝже прєкыше нѣсѣ“. ў той то водѣ пише, во тотѣ водѣ там Бгъ положивъ на початкѣ свѣта. Читай џ том Битїа ѝ навчи сѣ: „Ризы же вышлє бѣлы ѝко скѣтъ“. Ї мѣсѣць сотворєн' џ солнца трєтєй часкѣти, а з'вѣз'-ды џ сємой части, во то єст все џгнєстєл рєчѣ. Мѣъ со зкѣз-дами положилъ Бгъ на сєм' видимом небу. Ї так не знаєт' них'то, ѝкова єст' глѣбина южъ подѣ прєисподнєю краинною ѝ поки там' нєко џперло ѝ гдє нєвѣ край, томѣ то крѣгѣ нѣсному, токмо сам' Бгъ џ том' знаєт', которїи то єго џсновал' и оучинїл'.

По тїм поучєно в обох рукописєх їдє оповїданє про похїд Александрє до гїр Сїмплєгадїв, єпїзод про рїбу, в якїй знайдєно камїнь-самосєвїт званий „кормєколос“, про чоловїка, що знайшов золото і не хотїв брати і про вєводу Ярославє, що обголив собї бороду і за сє Александрє докорєв ѝому. На сьому оповїданє в уг-роруськїм рукописї уривастѣ сѣ, хочє маємо щє кїлька обшарпанїх картєк.

18. ўтходъ Александрє на полѣдєн'нєю сто-ронѣ до Капернаѣма и до Вифѣсандї и до Зїна городєвъ славныхъ и до Тирѣ, до Єфєсѣ, до Сїдонѣ, до Понта великаго, џкрѣжаючи оувєсѣ свѣтъ. Сєй самїи єпїзод дословно схожїи був і в угрор. ркп., та з него заховали сѣ тїлько двї картєчки з титу-лом дословно згїдним з Хїтарєським.

19. Приходъ Александрє до Кандакїи царї-ци морскєи в посєлствѣ. Из сього роздїлу заховали сѣ двї картєки в угрор. рукоп.

¹⁾ Хїт. десатєри небєсє сѣтъ.

20. Порублена Александрово на косточные стороны далекие, знати, що сам чинить оутыхъ сторонахъ восточныхъ, тут же оповідано і про смерть Александрову. В угрор. рукоп. сего закінчена нема.

Не вдаючи ся в детальне обговорюване сих текстів, яким надію ся присвятити окрему розвідку, скажу тільки, що обі ті перерібки мають одно спільне жерело — Александрію так званої сорбської редакції, але автори їх користували ся сим жерелом не однаково, розширюючи, вкорочуючи, перемінюючи порядок епізодів або додаючи нові епізоди з якихсь иньших жерел. Варто уваги, що коли в початкових уступах наші тексти рижуть ся дуже значно і формою і змістом, чим ближе до кінця, вони сходять ся чим раз ближше, так що кінцеві епізоди, як ось висше наведена космографія, мають текст в основі тотожний, де відміни лежать тільки в писарських помилках та недоглядах.

Подаю ще тут титули легенд, що знаходять ся в Хітарських рукописі обік Александрії, бо ними вяжить ся сей рукопис із иньшими в одну сім'ю. Ті легенди були вже друквані д. Гнатюком у Записках т. XVI, 1—38.

1. Повѣсть о единомъ королѣ, который ходивъ со злодѣемъ в ночи красти; если бы был красти не пошел, то бы был изгинулъ алою смертію (Зап. стор. 4—8).

2. Слово от Патерника о покутѣ, якъ она чоловікови грѣшному есть пожитечная, хто ея по правдѣ выдержитъ, хоч и не на велкы час, абы по правдѣ (стор. 9—13), пор. дод. VII, ч. 11.

3. Уважъ теды, чоловіче, же мусимо муки претерпѣти албо на сем, албо на тамтом свѣтѣ; лѣпше еднак на сем, нѣж на тамтом покутовати (стор. 13).

4. Сказаніе о едномъ рыцери славном, который надѣяв ся на сілу свою и пробаловал щастя своего возвати из кождим, а на остаток из смертію (стор. 14—18), звісне оповіданє про лицаря (Аніку) і смерть.

5. Сказаніе о едномъ цесарі Іовианѣ, котрый был подивѣ пыху супротивко Богу, которого Богъ караль (стор. 20—27), пор. Gesta Romanorum, ed. Oesterley, 360 і паралелі 722.

6. Слово о Давидѣ разбойнику (стор. 27—29).

7. Слово о Флавіанѣ разбойнику, который хотѣл разбити монастыръ черніческий, але и сам спасе ся (стор. 29—31).

8. Слово о едном пустелніку, который хотѣлъ звѣдати судовъ божихъ, который у пуши сѣдѣвъ ѿ. лѣтъ и на послѣдку хотѣвъ стратити свою покуту и душу, если бы ему ангель не повѣлъ (стор. 31—36), пор. Славяно-русскій Прологъ, изд. Пчонарева, т. I, стор. 210.

9. Слово от путніку кнѣги, како въ Цариградѣ святѣйший патріярха Терентій випил бил лютую трутизну из рук единого жида (стор. 36—38), пор. дод. VII, ч. 10. Деякі варіанти до сих легенд подав проф. Полівка, див. Narodopisny Sbornik českoslovanský, svazek III, 103—104.

XII. Рукопис Степана Самборини.

Так називаю сей рукопис, що переходує ся тепер у бібліотеці перемпської капітули під свѣт. LI, l. 8, від його колишнього власителя, що підписав ся на маргінесі. Се показна книжка, писана кѣлькама руками в першій половині XVIII в. десь у західно-карпатських горах. Пишмо полууставне, папір грубий, зложений у 4-ку, книга крім титулу добре захована, в старій шкіряній оправі, має на хребті старий напис: „Исторіе розманте зъ Римскихъ и тежъ иншихъ авторовъ коротко зебрание“. Карток нумерованих 409, початку тексту і загального титулу нема. Ось докладний зміст рукопису.

1. Казанє над покійником, без титулу і без початку (сторона 1—13).

2. Частина євангелія сьв. Івана в перекладі на народню мову. Починаєть ся словами: „цѣркки, гдѣ сѣ вшитки жидове сѣужали, не мовилим по тихъ“; кінчить ся так: „запечатокали кам'ки и страж поставили. и ми, нам'кл'ши христинѣ, страстем' его поклон'км сѣ, абы нам рачил живот к'кчннй даровати, а по смѣрти в лицѣ его кролевати“ (стор. 15—22).

3. Оповіданє без титулу: убійця боячи ся кровавої пімсти від брата вбитого, в велику п'ятницю прилюдно покаяв ся перед тим братом і одержав від него прощу, а за те Ісус тому милосердному явив ся в сні і сповістив його, що за його добрий учинок винав із пекла його брата і батька (стор. 22—24).

4. Повѣсть преподобнаго Ѡца нашого Макарія про загробне житє і митарства (стор. 27—47).

5. Св. Василій аґгловъ повѣсть казает (стор. 47—55), внято із Пролога під днем 19 октоврія.

6. Слово сґго Ѡца нашого Кирила ш несходѣ дїи и ѡ митарствахъ (стор. 55—71), внято із Пролога під д. 29 лютого.

7. Слово Ишанна Златовстаго ш твари вжїи и ѡ кончинѣ смертїи и ѡ покажїи (стор. 72—75), внято із якось книги „Соборникъ“ глава 37.

8. Певченїе сґго Василїа. влїви Ѡче (стор. 75—80). Почпи : „Навчи са вкрњи члвече влґочестїю дѣлатель“ і т. д.

9. Казанїе на Богожвєненїе Гдїне (стор. 80—104).

10. Слово сґго Ѡца Кїрила ш первозданнїм (стор. 104—108).

11. Житїе прїдѣнаго Ѡца Дїда бывшаго прєжде разбойника (стор. 109—113), внято із Пролога під д. 6 вересня.

12. Гїсторїе розманїте з' римскїхъ и тежъ иншїхъ акторокъ [sic!] коротко зобраны (стор. 115—180). Се переклад звїсної збїрки *Gesta Romanorum*, доконаний із польського. Подаю тут титули поодинокїх роздїлїв :

1) О пониженїю порожнии хвалы (стор. 115—121) і Вывкладъ тогож швычю (стор. 121—123).

2) Ѡ уважанїю кѣчности (стор. 133—129) і Вывкладъ того швычайный (стор. 129—131).

3) Гїсторїа ш Яполонкѣ крѣлю Тирским и Тарсиен кромєнтѣ, на прикладъ, ижъ смѣтокъ прємїкнаєт са во радость (стор. 131—199).

4) Прикладъ ѡ хитрости дїавелскєй, ико сѣды коски сѣт справѣдлики (стор. 199—207).

5) Прикладъ ш дневном радїню Бжїомъ и ѡ початїю сґго Григорїа (стор. 207—236) і Вывкладъ того швычайный (стор. 236—242).

6) Прикладъ ш пышным цєзарю Ишкїантѣ и ш его знїженїю, иже Гдї Бгї частокротѣ пышнїхъ понижа [sic!] а покормїхъ подвыша [sic!] (стор. 242—257), і Вывкладъ того швычайный (стор. 258—263), пор дод. XI, ч. 5, стор. 90.

7) Прикладъ ш досконалости (стор. 263—269) і Вывкладъ того швычайный (стор. 269—274).

8) Прикладъ ѡ памати смерти, абы человекъ не грѣшилъ (стор. 274—279) і Быкладъ т. шв. (стор. 279—282).

9) Прикладъ ѡ стратѣ дѣшней и ранахъ дѣшъ збѣкающихъ (стор. 282—289) і Быкладъ (стор. 289—291).

10) Прикладъ ѡ роетропности, абы сме вшитко добрымъ смысломъ чинили (стор. 291—301).

11) Прикладъ ѡ хитрой зрадѣ невѣсткой и ѡ заслѣпленю зрадчиныхъ (стор. 301—311) і выклад (стор. 311—315).

12) Прикладъ ѡ нещадности члокочен з добродѣистевъ пѣвшехъныхъ (стор. 315—329) і выклад (стор. 329—331).

13) Прикладъ, же не маме женамъ вѣрити, ани юмъ жадныхъ таємницъ ѡповѣдати (стор. 326—329) і выклад (стор. 329—331).

14) Другий прикладъ, яко не маме женамъ жадныхъ таємницъ вѣрити (стор. 331—333) і выклад (стор. 333—334).

15) Прикладъ ѡ несправедливости и лакоствеѣк и караню за не (стор. 334—339) і выклад (стор. 339—342).

16) Прикладъ ѡ сталости в добрыхъ бчинкахъ вѣрнымъ пожиточный (стор. 342—359) і выклад (стор. 359—362).

17) Прикладъ ѡ вѣрности и милости, же правда ѡ смерти выкавалатъ (стор. 362—370) і выклад (стор. 370—372).

18) Прикладъ ѡ великомъ справедливости божен, нж суди его скрѣтити сѣт (стор. 373—376).

19) Прикладъ ѡ пожиткѣ ѡпатрности во вшиткихъ рѣчахъ (стор. 376—379) і выклад (стор. 379—381).

20) Прикладъ, же кажды пастырѣ ма старати сѣ ѡ ѡвѣчкахъ своихъ (стор. 381—383) і выклад (стор. 383—385).

21) Прикладъ ѡ страшномъ сѣдѣ ѡстатнемъ для вшиткихъ грѣшныхъ (стор. 385—389).

22) Прикладъ, же кто не ѡкрещенный, не буде збавленый (стор. 390—393) і выклад (стор. 393—394).

23) Прикладъ, абы сме чѣли ѡ зрадѣ дивелскен, абы насъ злый дѣхъ не зрадиль (стор. 394—397) і выклад (стор. 397—399).

24) Прикладъ, яко правды для преслѣдована не маме ѡстѣповати (стор. 399—400) і выклад (стор. 400—401).

25) Прикладъ хвалѣбный, же милосѣрдными бчинками маме ѡфѣрѣ чинити ГДѢ БГѢ (стор. 401—404) і выклад (стор. 404—405).

26) Прикладъ, же тылко сами справедливы внидѣтъ до царства небесного (стор. 406—407) і выклад (стор. 408—409).

27) Прикладъ, же порожене встѣ кохана во вшиткихъ рѣчахъ свѣцкихъ (стор. 409—414) і выклад (стор. 414—416).

28) Прикладъ, абысьме сталость мали в дєверыхъ ҃чинкахъ (стор. 416—418) і виклад (стор. 418—420).

29) Прикладъ, абысьме чистость и вѣрность малженскѣ любили (стор. 420—424) і виклад (стор. 424—425).

30) Прикладъ, же мамѣ правдѣ вызнавати аж до смерти (стор. 426—427) і виклад (стор. 427—428).

31) Прикладъ приводачный, абысьме были покорного и чистого и скръшенного сердца (стор. 429—432).

32) Прикладъ приводачный, абысьме сѣ невдачности варовали (стор. 432—434) і виклад (стор. 435—436).

33) Прикладъ, же лакометко вниго [sic! зам. много] людни заслѣпат, абы правды не ҃знавали (стор. 436—439) і виклад (стор. 439).

34) Прикладъ [sic!], же кождый грѣхъ безъ розпачи не вѣде ҃щипенный (стор. 439—442) і виклад (стор. 442—444).

35) Прикладъ, абысьме памѣтали на добродѣетко намъ ҃чинено (стор. 444—445) і виклад (стор. 446)

36) Прикладъ напамінаючи, абысьме ҃вѣтницѣ иншимъ выполнили (стор. 446—450) і виклад (стор. 450—451).

37) Прикладный животъ свѣтого Ялѣѣна, абысьме роскошамн тогосвѣтными взгардали (стор. 451—460), пор. дод. IV, ч. 44; VI, ч. 5.

38) Прикладный животъ свѣтого Євстафіа къ навертѣню вѣдущихъ (стор. 460—476).

39) Прикладъ, же прензрѣню божемы жаден' сѣ противити не можетъ (стор. 476—480). Кінчить ся словами: „Бѣ҃ш нашѣмѣ слава на вѣки вѣкомъ Яминь“. Далѣ на тій сторонѣ проба пера: „Покѣшлю карамарю, ци докрын“. Подібні проби пера, рисунки, написи і т. п. знаходимо також на стор. 481—485. Між иньшим маємо тут підпис: Stefan Samboryna 1766 roku, та в иньшій місці ще ранѣйша дата: Anno Domini 1742. На стор. 481 поміщено початок жартовливої статї: „Бѣ҃ нѣккал вещь низѣ главѣ носаше. Разгнѣва сѣ на сїю вещь домѣ вѣдка, вѣсади ю в темницѣ, по мнозѣ же времени выведе ю с темници и заклати ю копѣемъ прок ризы же ел ҃гнемъ ҃жегоша сѣ, сама же бысть распѣта на дрѣвѣ“.

Огсей переклад „Gesta Romanorum“ доконано з польської друкованої книжки; про се можна впевнитися порівнюючи подані тут титули оповідань з польськими (див. *Historie rzymskie*, wydał Dr. Jan Bystron, Bibliot. pisarzy polskich, Kraków, 1894). Переклад держить ся невільничо польського ориґіналу, так що деюди можна

Його розуміти тільки при помочи польського тексту, прим. коли польське *lotrowie* перекладає на лютрове і т. и.

Далі йде нившою рукою писана збірка житий святих, особливо интересна тим, що подано тут систематичну збірку житий апостолів — розуміть ся, апокріфічних. Ось зміст сеї дальшої частини рукопису:

13. Житие с҃аго Семішна столпника м҃ца септєврїа д. а̄ (стор. 486—495), пор. дод. V, ч. 9.

14. Ч҃адо с҃аго Семішна. С҃їый Семішнъ столпникъ выгналъ в҃кса изъ жлокловы (стор. 495—497).

15. Казаня на рождество прѣстои и славнои Бл҃д҃ци нш҃ем Б҃цѣ и пр҃сно Дѣи Марїи (стор. 498—505), надруковано Памятки II, 57—59.

16. Житїа с҃ѣхъ пракеднѣхъ Б҃гоѡцѣ Іѡакима и Янны (стор. 506—407), надруковано Памятки II, 110.

17. Казаня на воздвѣженїе чѣтнаго кр҃та м҃ца септ. д. дї. (стор. 508—521), пор. дод. IV, ч. 3; V, ч. 8

18. С҃ѣ мѣченїи с҃аго м҃чника Хѣа Никѣта м҃ца то҃гож д. еї. (стор. 521—532), пор. дод. IV, ч. 4; V, ч. 10.

19. Житиѣ с҃аго Іѡанна Б҃гослова наперсника Хр҃товаго (стор. 533—542), пор. дод. IV, ч. 5.

20. Казаня на покров прѣстои и славнои Бл҃д҃ци нш҃ем Б҃цѣи (стор. 553—557), пор. дод. IV, ч. 6.

21. Житїи с҃аго аїла Ѳомы, м҃ца шктоврїа д. з̄. (стор. 558—559), пор. дод. IV, ч. 7.

22. Житїи с҃ѣхъ аїлѣ Варѣдоломей и Барнавы, м҃ца іюна дїа аї. (стор. 560—562).

23. Житїи с҃аго Іѡанна аїсла Хѣа сородника, м҃ца іюна д. дї. (стор. 563).

24. М҃ца шктоврїа д. кѣ. Память або житїа с҃аго вѣлисты Хѣа Лѣкы (стор. 564—566).

25. Житїа с҃аго аїла Іакова врата Гд҃на (стор. 566—572).

26. С҃ѣ сїовѣ Зеведѣвѣхъ Клѣшны Іакова (стор. 573—575).

27. С҃ѣ сїовѣ Зеведѣвѣхъ с҃аго аїла Іакова врата Іѡаннока (стор. 576—582).

28. Житїи с҃аго Андреѣ аїла, врата с҃аго аїла Петра (стор. 583—589), пор. дод. IV, ч. 4.

29. Каталогъ с҃ѣхъ аїловъ (стор. 590—594).

30. Казани на стѣх аплѣх верховныхъ Петра и Павла (стор. 595—630), пор. дод. IV, ч. 39; V, ч. 33; VII, ч. 6.

31. Ѓ мѣченїи стѣго Демитрія казана (стор. 631—642), пор. дод. IV, ч. 2.

32. Казани ѡ страшном трѣсѣ на Демитрія (стор. 642—646), без кінця.

Далї йде третя часть рукопису, писана знов иньшою рукою і містить:

33. Накла сповѣди з розныхъ из многихъ сѣчителихъ цѣрковныхъ зображеня (стор. 647—787). Се тѣв. псїтєнцияр або підручник для сповідників, яких було багато в середньовіковій Европі. В грецькій цѣркви сю тему трактувало докладно в Номоканонах. Наш трактат має 13 роздїлів і правдоподїбно уложений на підставі латинськихъ взірцїв.

34. Ѓ цнотахъ тѣологичныхъ (стор. 788—801).

35. Ѓ раздрѣшеню грѣхѣх, которого грѣхѣх не можетъ сїѣеникъ раздрѣшити (стор. 801—804). Далї одна сторїнка порожня.

36. Скътъкы сакраментѣхъ стѣхъ (стор. 806—810).

37. Повѣсть ѡ дїаволѣ, како прїїде ко великомъ Антонїю въ шеразѣхъ чловецѣхъ хѣта каати ся (стор. 810—819).

38. На стор. 820 ще одна статейка без тїтулу про сповїдь.

XIII. Рукопис о. Івана Прислопського.

Сей рукопис, писаний одною рукою і докінчений, як видно з записки на остатній сторони, в 1760 році о. Іваном Прислопським, парохом с. Камяної в теперїшнїм грибівськїм повітї, то спора книга in folio в новїйшїй оправї з дощѣк оббитихъ шкїрою з витїсками (оправа зроблена, як посвїдчує напис на цѣршїй частїй картцї, в р. 1851). Первїсно мав рукопис 330 карток, як свїдчить їх стара нумерація, але тепер кїлькох карток не став. В текстї і в тїтулах ужито декуди кїновар, знаходять ся також ручнї немудрї рисунки; текст обведений усюди подвїйною лїнїйною рамкою, в якїй містять ся частї приписки та віденлачї. На горї йде жива патїнація, в низу на кождїй сторони кустоди.

Змїст рукопису складає ся з двохъ частей: Псалтїрї з толкованєм до кожного стїха і з оповїданя про Чистилище сѣв. Патрїкїя. Псалтїр йде від к. 1 до 314, решту займає оповїданє. Приглянемо

ся головно Псалтирі. Вона не ціла. З початку бракує 2 карток, (к. 3 вставлена між 5 і 6), а при кінці також трьох. Тепер маємо тільки кінець 2 псалма; перша катизма йде до кінця в. 11. Вона визначується тим, що кождий стих тексту писаний більшими літерами, а зараз під ним йде коментарій, писаний дрібнішає і виноваром. Подаю пробу тексту і коментарія :

Д. **У** алоомъ Дѣдъ, в'негда Ѡбѣгаше Ѡ лица Яксалома сѣла ѣго, Г.

Уалом' Дѣдъ Дѣдомъ сѣм' ест в написаніи ѣзвѣщив'ный, в' немже содержит сѣ глас Христова къ Бѣсѣ Ѡцѣ найпаче в' рѣмѣ страстное Ѡ множествѣ врагов, и вопи цркви сѣмѣ въ присѣлани гонителей еѣ, просиши помощь Бж.

Е. Гдѣи что сѣтъ размножены тѣи котры ма фрасѣють : келе ѣхъ повстае протнєко ма.

Глас Христова ко Бѣсѣ Ѡцѣ под час мѣки, ѣко за незаслуженост и добротанвост его . . . арциєпископи и писемници, фарисеи, донжигита, сѣдѣи жидовстѣи и розмантѣи народи докѣчали спасеніе сѣтѣсѣ роуацѣомѣ.

Г. Келе ѣхъ мовит дѣши мой : нема тотъ з'звалѣна в' Бѣсѣ своеймѣ.

Мовиши непокожны Жиди на Хѣ Гдѣа : „грѣшникъ ест, ѣко сѣботѣмѣ хранил, не выкажит ѣго Бѣа, далеко ко Ѡ грѣшнихъ звалѣна“. Не знали глѣпы, же Бѣа Ѡцѣ кѣмѣ съ Христомъ справѣючи звалѣна нѣи.

Д. **И** ты ѣднакѣ, Пана, шборонца мой ѣтѣсь и хвала моя и выноситель главы мой.

Тѣже и глас ѣдамовъ къ Христвѣ Господѣ : гдѣ ко Хртостѣ Господѣ на гори тѣсѣпѣхъ глѣвѣ на крестѣ поднес сѣ приклон' глѣвѣ свою Ѡдаѣа дѣа, тогда вознеси падеибу глѣвѣ ѣдамовѣ до перш го достоїна.

Е. Гласомъ до Пана колалем моймѣ, и выслухалъ ма з' горы стѣи своей.

Бозони Хѣа на крестѣ на гори стѣи Голгодѣ, на нѣи же звалѣна оѣчинилъ и выслуханъ кѣмѣ Ѡ Бѣа Ѡцѣа сѣмѣи, же во третій дѣнъ воскресна его Ѡ мртѣхъ'.

Приведу ще деякі характерні вислови з перекладу нѣшних псалмів сѣї катизми : Пс. III, 3 : Расторгни мѣ зѣмскы ѣхъ, а зѣнмарме з' сѣе ѣрмо ѣхъ. На марг. пояснено : расторгѣи — розорви. Пс. III, 5 : над Сѣиномъ горевъ стѣовъ ѣге. Пс. V, 8 : мѣжомъ кыравымъ ; ст. 9 : пропровад ма пре неприятели мой, справляй предъ ѣблѣнностю твоїювъ дорогѣ мою ; стор. 12 : вѣчнѣ сѣ радости кѣдѣтъ и ты кѣдѣши мешкалѣ меджи ними. Пс. VI, 11 : нехъ совокъ г'калѣтѣнкѣ трѣкожатъ вшиткы неприятели мои. Пс. VII, 2 : Ѡ всѣхъ' пресѣдѣковниковъ ; ст. 5 : котры мѣ чинили злост ; ст. 10 : Къ никочъ сѣ шѣверне ; ст. 12 : Бѣа мѣцный и терпликий ; ст. 15 і 17 вкладають сѣ на Юду :

Е. **Ѡ**то родитъ несправѣдливост', почалъ волѣзнь и породилъ неправостъ.

Юда почавъ колезнь, самъ помышляѣна, и породна неправост, на сирѣѣ Блѣкѣ продааъ; самыи ко чѣвкѣ прежде оумисантѣ злостѣ, потомъ оуѣчинитѣ.

3ї. **СѢРНЕ СА КОЛЕЗНЬ ЁГО НА ГЛАВѢ ЁГО, Й ВЫСТѢПИТЬ ЗЛОСТѢ ЁГО НА ВЕРХЪ ГЛАВЫ ЁГО.**

Злочестивый Іуда за главѣ цѣрки Хї свою главѣ покѣшеніямъ погѣки; и правда Іудина на верхѣ ёго синде й погребан ёго ко дно темности.

Ка дѣсма втораа (Ис. 9—16, к. 12—24 г.). На початку і на кінці по рисункови: на початковім Іеус з кулею сѣвита в рудѣ, на кінці ангел держить у рукахъ образ Іеусового лица на обрусі. Титул і початкові букви Псалмів писані киноваром, зрештою все чорнимъ атраментом. Із язиковихъ формъ нотуємо з тексту псалмів сеї катизми: крѣк' сѣвогыхъ, оунижѣна мое, Ѡ корюот смерти, позастражвали народове к' затрачнню, сило = sidlo, рамено = рамя, мыслѣлкѣ = myslal, коровел = wróbel, наготовили стрилы ко сайдакѣ, левы пострѣлили з' тѣни (в гірськихъ диялектахъ: стрѣляти зам. стрѣляти); Панѣ пытатѣ самъ; кто самъ ко злостѣ кыхатѣ; нѣдза = nędza; вѣдѣтъ ради, выхъ былѣ перѣшнный; пѣтѣшѣна; ѣ прѣстеригалѣ дорогѣ твердыхъ; стѣречи ѣко зриницѣ во ѡцѣкѣ; под тѣниовѣ крылѣ тковѣхъ; ливкѣ младый = скимѣнѣ.

Ка дѣсма третаа (Ис. 3ї.—кѣ., к. 24 v.—42 г.). Малюнок на початку; Благовіщенѣ; тѣлько першыхъ 5 рядків і першій ініціалъ писані киноваром. З характерныхъ язиковихъ появъ нотую: вѣдѣмъ в'зывати; во-с' го оуѣпередилѣ; прѣдолжѣна днѣй; пѣцѣ ѡгнѣистый; к' гнѣви своемъ; выслабодилѣсь ихѣ; хрѣвачокѣ; ковѣмъ го хѣцѣ; скарѣпа под ѣнкѣмѣ = піднебія. В поясненю до Ис. XXI, 19 (Дѣлили мѣджи самъ ѡдѣна мое, а ѡ шатѣкъ мой металли жрѣвѣй) сказано: „Сѡдѣна Хрѣтово жолнѣре дѣлили на чтыри части, поневаж чтыри жолнѣре были, котры распинали Хї, а ѡ нашитѣй сѣкѣнцѣ кюсткы металли“; з рѣвки пѣсей = пѣсею; з пащекы лѣтѣй; прѣниксѣ ѡчима; прѣд тварю тыхъ; вшиткы тѣвстохоке зѣми; кыкюлѣ ма на дорогѣ; дла імена своего. Цѣкаво, що Ис. XXIII, 7—10, рядки дословно цитовані в Нікодимовімъ евангелію, тут не прѣкладають ся до Іеусового походу на пекло, а лише до Вознесѣнія, подѣбно, як в оповѣданю Унѣварського рукоп. (Памятки II, 333).

Ка дѣсма четкѣртаа (Ис. 24—31, к. 42 v.—62 v.). На початку малюнок — погрудѣ Богородицѣ, на кінці ангел з гильками в обохъ рукахъ. Титул і першій ініціалъ писані киноваром. З язиковихъ появъ нотую: покажѣ мѣкѣ; стѣйжокѣ тковѣхъ; котры самъ вѣдають ѡ тѣстаментѣ егѣвѣ; кыркакыми; Ѡ когожъ мѣкѣ вѣдѣ страхъ; хѣцѣмъ бы; голосѣ мой, которымъ крѣчалъ; фалечны свѣдковѣ; заквитло тѣклѣ мое; дѣдѣкѣтѣро; загырѣкѣлѣ Панѣ; мюцѣ = мѣцѣ;

вывюль вси; дюм' оу'т'ѣчки=dom usieczki; для ймена твоего; в' гн'квн=в гніві; завыто ѡ м'к; злоречїна; рюкѣмъ=rzeklem; строжїна; имъ рюкъ; Ѱшмаринный естѣмъ; над-до мною; в нѣдѣк; гды ма тер'на боло.

Кадїсма п'ята (Пс. 32—36, к. 63—82 v.). Рисунок на початку: Ісус з розтвореною книгою, на кінці являє орнамент; киновар тільки в титулі і в першій інціялі.

Кадїсма шеста (Пс. 37—45, к. 82 v. — 97 v.). Малюнок на початку: якась свята держить у руках модель вежі. Киновар ut supra. Пс. 37 і 38 без коментарія, тільки з дрібними увагами на марґі. Дальші пс. сеї катїзи крім ширших пояснень під титулами або при кінці мають також тільки декуди коротенькі поясненя під стихами або на марґі.

Кадїсма с'дма (Пс. 46—54, к. 97 v. — 110 v.). На початку рисунок: Ісус з книгою, киновар ut supra, коментарїїв дуже мало і тільки під деякими стихами. Таким самим робом перекладено і иояснено дальші катїзи до 16-ої включно, тоб то до Пс. 117 (к. 214 v.).

Кадїсма с'дмнадцата. Яланьм. рнї. Хвале-нїе Б'ґа ѡ закона єго. Ся катїза аложена з одного 118 го псалма (к. 241 v. — 260 г.), що поданий тут і в церковнім ориґіналі і в перекладї так, що кожда сторона в довжину подїлена подвійною лїнїєю на двї шпальти і кождий ствх псалма написаний еп regard у обох текстах, а під ним через цїлу сторону підписано коментарий. У вступі (к. 241 v.) пояснено, чому сей псалом такий довгий: бо був уложений до співаня по дорозї в часї перенесеня кивота, а пізнїйше для співаня Жидам в часї щорічного походу на празник до Брусалима. „Разложенъ же ѿ — кажесть ся далї — оу' Б'ґрей по алфавитѣ, сї есть по азѣвчным' словамъ; всацкое же слово содержитъ во себѣ ѡсмерицѣ стїховъ со своимъ толкомъ; паче же разположенїе то сочїни сѧ ради азѣвчнаго всѣмъ посовїа памяти, яко да азѣвчным' словеса паматїю содержацие послѣдѣющаѧ имъ стїхи оу'докиѣ возмогѣтъ себѣ прїпоминати и весь тако ѡслоомъ совершатн на паматъ“. При кінці мішаною мовою подаво ось яке оповїдане: „Блґженный Ягѣвстин размышлалъ кедьсь ѡ такомъ разположенїи стїховъ ѡслома сего по кв. словесем' азѣвкї бурїйской ѧ ѡ всакаго слова содержациї ѡсмерицѣ стїховъ, паче же ѡ различном' йменованїи закона по всакїх' стїхах' многажды воспомїнаемаго. ѧ ѡтѣв знагла оу'зри древо прекрасное со дванадцѣт'ма голѣсками, ѧ каждая голѣска мала в собѣ ѡсемъ голѣзокъ малыхъ, ѧ ѡ голѣзокъ вшиткѣхъ барз' сладкы

капелки нестїкали. Подикиже са толикомъ видїкнїю древа прекраснаго ѿ развмѣ, тако чѣднею изображенїе баше ѱалма того пресладкаго“.

Катїзми 18, 19 і 20 поданї в церковнїм тексті з звичайним коментарнем під кождим стихом: текст отатнього 150 го псалма і коментарий кінчать ся на к. 293 г., котрої долїшня часть разом в 5 рядками коментарня вирізана. Оборотна сторона сеї картки порожня, а на к. 297 г. іде Єустакшлм са кадїсми толкованиа [Ѡ] ѿ зыка славєнскаго, себ то переклад кат. 8, 19 і 20 на мову зближену до народної, таку, якою перекладено всі попереднї. Зазначаю деякі язиковї появи: рѣчи котры мѣ покѣджено; сѣдали сѣдїове на сѣдѣ; Ѡкаль мѣ пришољ ратѣнокъ; снад вы нас были живыхъ похланѣли; сѣтъ са пюрвала, а мы выбавлени естесме; по прожници=ро рго́знице; не вѣде стерюгъ; ктож томъ вытырѣват; сѣдлость=ооїдов; позабыкала крале мюцны (rozabijał króle mocne); людоюмъ своимъ; не машъ тхѣ въ оустахъ; довроречте Панѣ; мюць над днїом; мюць над ночью; кысюль рѣковъ мюцновъ ѿ раменомъ высокымъ; черкене море; извюргъ флравна и моць его; цорко вавлона нѣдзїнице; карзъ велка хвала панска; кстѣплю на йко; вѣжовый ѣдъ; во мѣ естѣ; рюкемъ до Пана; праца коргъ нхъ (трѣдъ оустень нхъ); положи стружѣ оустамъ моимъ, а дверѣ в коло Ѡгороджены воргамъ моимъ; не зрювнютъ са; покаре ма; толца земли розкыршитъ са.

Краткоє описанїе Ѡ чыстцѣ сватого Патрїкїа, котрого Момерикїй ѿ Баронїй Стѣдїов зовѣт, з животовъ сватыхъ вынате (к. 315—330), буде надруковане в Памятках, т. IV. На кінці під текстом підпис: Єїюїсторїю преписал' Ѡцѣ ІѠанъ Прислопскый, презкѣттер Каманскый, з полскої книжици дрѣкованой рокѣ 1753. Ще вваше внѣшимъ письмомъ підписано: Teodozy Przyslopski soltys Kamiński. Ѡвѣдоси Прислопскый солтис Каманскый. Ще внѣшою рукою списанї початковї слова і порядковї числа в Псалтирї сїмохъ покутнвхъ псалмїв.

Про сей рукопис першу звістку подав пок. о. Никорович у Шематизмі перемиської епархїї з р. 1879 стор. 272 додаючи звістку, що той сам Іван Прислопскый переписав також кирилицею Літургїкон, Ірмологїон і Піснї церковнї, які в Камяній досї вживають ся при богослуженю. Кїлька разів я надармо старав ся дістати ті книги для перегляду і тільки перед роком менї удалось одержати отсей Псалтир при помочи Впов. д. Лївинського і його Впов. дружини, котримъ за се щиро дякую. Так само складаю подяку о. Прислопському з Білцаревї, у котрого зберїгає ся сей рукопис як родинна памятка, за його ласкаве визначенє.

XIV. Калуський збірник.

Так називаю невеличкий рукописний збірник, одержаний мною від д. Івана Ем. Левіцього, який знайшов його між паперами свого батька, що довгі роки був парохом у Берлогах Калуського пов. Збірничок писаний на сірім папері полууставом XVIII в., сильно зачитаний, має формат малої 8-ки і на жаль заховав ся тільки в відривках, усього 32 картки. Хоча на маргінесах знаходимо багато проб пера, то про те нема підпису ані копіста ані давнього властителя, ані не зазначено місцевости, де писано збірник. Ось його зміст:

1. Слово ш бражникъ (стор. 1—10), звісне оповіданє, надруковане Костомаровим (Памятники старинной русской литературы издаваемые гр. Гр. Купчелевымъ Безбородко подъ редакцією Н. Костомарова, вып. второй, С. Петерб. 1860, стор. 477—480).

2. Вопросы стѣхъ ѡтецъ (стор. 10—16), апокріфічний катехізм, без кінця.

3. Повість про Юдиту (стор. 17—33), без початку.

4. Житіє стго Іѡана їже во Гочахъ мѣченаго (стор. 33—47), пор. дод. IX, ч. 13.

5. Житіє и мѣніє стон великомѣницѣ Евѣимїи (стор. 47—51). Стор. 52 заповнена пробами пера; між стор. 48 і 49 бракує карток.

6. Уривок Листа небесного (стор. 53—64), без початку і кінця, писаний скорописом XVIII в., мабуть тою самою рукою, що писала й попереднє. Подаю з него невеличку пробу тексту: „...и для того послахъ на вас карности: ѡзники вас поплѣкнѡт, покажѡт ѡ в неколю ѡ в ракотѣ поверѡт ѡ запровадѡт. ѡ не ѡвернѡли есте сѡ ѡ злнхъ оѡчинковъ свонхъ ѡ не пошли есте дорогою правою ѡ словѣ монхъ евѣгаснхъ не хотѣли есте слѡхати, ѡкъ емѣ самѣ мовилѣ: „нѣо ѡ земли мимо иде, а словеса мои не могуѣт ѡти во вѣки“. ѡ ни в чомже повеленїи монхъ не радите и стѣюю неделю не чтите и не стѣте. ѡ за то пѡцѣв на вас зми злнѡ ѡ вѣтри силнѡ, зради ѡ метѣлницѣ ѡ снѣги великѡ, води поточнѡ випѡцѣ ѡз матки земнон, дам на вас голод ѡ смерѣть люѣюю ѡ на все ѡмѣнїє кашн, и много знаменїѡ ѡ скорбн. ѡ не покажѡлисте сѡ, ѡко ѡ лица моего гнѣвъ мой на вас есть за злнѡ оѡчинки вашѣ ѡ за стѣюю неделю, ѡжѣ Бѣа не чтите и [не] держите в чистости ѡ в набоженствѣ церковномѣ, але вопалисте сѡ во похот днѡволскѣю ѡ в дѣла его сквернѡ, ѡсквернили есте стѣюю землю ѡ неделю“.

ХУ. Іспасъжый рукопис.

Сей рукопис, одержаний мною від селянина Гулейчука з Гоща над Черемошем на Буковині, писаний двома руками в XVIII в. крім початкових трьох карток, що списані відмінним почерком і вирвані з якогось вишого рукопису. Рукопис має 39 карток 4-ки, писаний на сїрим, міцнім папері і з висемком остаточної сторони забрукованої так, що її годі відчитати, захований досить добре. Розуміть ся, що ані початку ані кінця нема. З висемком перших трьох карток кіноварі не вживано, хоча на початку і при кінці поодиноких статей в декуди вемудрі рисунки. Ось зміст сего рукопису:

1. Вірую з поясненями (стор. 1—6), без початку. Відривок якоїсь окремої цілости, писаний грубим полууставом так, що кожний „стих“ писано більшими буквами, а пояснене до него дрібнішими. Початку нема, бракує мабуть одної картки, бо теперішня стор. 1 починаєть ся в середині пояснення до стиха 3. Подаю для проби пояснене до ст. 4 (Насъ ради чѣкъ — ѿ вочѣвѣкша са): В семъ стнхѣ Яполнарнстовъ геретиковъ потопляеть [з польського; poteria], которіе повѣдлють Сїа Божого не быти досконалого чѣка и дїши розвѣмное не имѣячого; самѣж толко матерю тѣла чѣчого взалъ, мочатъ, а к' мѣсто дѣши вѣство было, а для тогожъ не досконаліи [хлѣбъ], то ѣ без квасѣ ѿ соли на офѣрѣ оуѣчїкомъ свомъ приносить казлѣ. Прото таковнхъ геретиковъ потѣвмажчи цѣковъ Хѣа досконаліимъ хлѣбомъ офѣрѣ стѣж чиннтѣ визнаважчи и скѣтком показжчи, ижъ Сїа Божїи досконаліимъ чѣкомъ стал са, мажчимъ дїшъ розвѣмжж в' соетѣ, ѿ котеромъ самѣ мовитѣ Іѡаннѣ ап.: „Мажъ власт дїшъ можъ положити ѿ мажъ власт зась ѿ взати“. Цїкаве тут мовчане про латинників і їх оплаток, хоча автор коментаря стоїть на православному становищі, як се видно зо стиха 9 про сѣв. Духа, де сказано: „иже ѿ Сїа и сѣдащаго“, та в коментарі зновъ показуєть ся тїлько давнї вресї без найменшого натяку на пїзвїйші суперечки.

2. Житїе сѣаго праведнаго Іѡсифа прекраснаго (стор. 7—12), без початку, надруковано Памятки I, 136—138.

3. Слово сѣаго Іѡанна Бѣослова (стор. 12—22), звїсний апокріфічний катехізіс, пор. Тихонравовъ, Памятники отеченной русской литературы, С. Петербургъ, т. II, 197—212.

4. Сказанїе дивное и живоносное ѡ рождѣніи сѣаго ѡца прѣвнѣнаго Григорїа рицера (стор. 23—

38), звісне оповіданє про кровосумішку, винате із Gesta Romanorum, пор. дод. XII, ч. 5.

5. Слово человекѣское ѿ мѣднствѣ Ісѣ Хрѣтовѣ црѣком (стор. 39—47), апокріфічне євангеліє Томи, надруковане Памятки II, 159—164.

6. Слово ѿ Патерика, іако не достонтъ нтн сѣ црѣкки, єгда поютъ в' церкви пѣснь єжїю спѣваемою црѣстѣ [sic!], (стор. 48—51), оповіданє взятє із збірки „Великое Зерцало“, пор. Oesterley, Gesta Romanorum, 688—691 і паралелі 749.

7. Єказанїє и повѣсть о црїю православномѣ Яггеж (стор. 52—56), текст подібний до нашого надрукував А. Н. Веселовскій, Разысканія въ области русскихъ духовныхъ стиховъ, N. V, стор. 147—150.

8. Притча о богатихъ ѿ книгъ ѿ болгарскихъ (стор. 57—60), надруковано мною в статї: „Притчата на єднорога и нейниятъ български вариантъ“ (Сборникъ за народни умотворєния т. XIII), пор. Яковлевъ, Опытъ вєслѣдованїя „Измарагда“, Одесса 1893, стор. 52.

9. Житїє сѣго Никтора пѣстелника. Слово оцѣ сїѣ дхѣ сѣмѣи (стор. 61—66). Внизу під текстом підпис старим курсивом: Powinię gospodarz na sam przod rano ustac a pozno legac nie czekaiąc nim słońko zaydzie, wyszedzsy na dwor poglądac, czy będzie pogoda lub nie. Jeżeli widząc, że pogoda miła, potrzeba ustac z mikoko łuzka у wczesnie czeliadz pobudzić. A ieże — далі урвано. На остатніх сторінках починаючи від 67 писано нивною рукою, недбалим і невиробленим полууустановом:

10. Єказанїє ѿ црїю Соломонѣ, како закона єтси ко єдинной дєльєкѣ тмами темѣ, тисащами тисащѣ (стор. 67—72), надруковано мною: Житє і Слово I, 136—138 і Памятки I, 291—293.

11. Прикладѣ о хитрости козской (стор. 72—77) звісне оповіданє про ангела і пустынника, пор. Oesterley, op. cit. 396—399 і 724—725 і дод. XII, ч. 4.

XVI. Рукопис о. Іллї Яремецького Білахевича.

Отся богата рукописна збірка доставлена мені була перед кількома роками д. Дмитром Бидиком, тоді нар. учителем у Заулинцях над Дністром, від старого дака Морозевича. Писана в 4-ку,

одною рукою при кінці першої половини XVIII в. заокругленим полууставом близьким до курсива, вона цікава тим, що подає деякі звістки про її писця, дає докладно поодинокі часті, коли і де були написані. Автор збірки, о. Ілля Яремецький Білахевич був, як можемо бачити з тих записов, православним попом, а може навіть монахом; на се вказує його побут у монастирі в Путні в р. 1749. Ми бачимо його в р. 1747 „на кондиції“, себ то на посаді в Вовчківцях „над Прутом водою при церкві Вознесення Ісусового“, 1749 р. він у Путні в монастирі, а 1755 ми полишаємо його на парохії в Хелмінцях Хотинського пов. Може бути зрештою, що його побут у монастирі в Путні мав яке дисциплінарне значінє, бо-ж православні монахи не сиділи на парохіях. Але яке значінє мав його побут у Вовчківцях, де від р. 1700 офіційально заведена була унія? Що се була за „кондиція“, задля якої він пробував тут? Що се не була парафія, се видаєть ся нам певним; слово „кондиція“ в польській мові тодішніх часів означало приватну лекцію або загалом якусь приватну посаду.

Рукопис о. Яремецького Білахевича дійшов до нас у досить сумнім стані, без початку і кінця, багато карток повидирано, пообшарпувано. Він писаний старанно, кожда сторона в лінійній рамці, заставки розмальовані фарбами зеленою, жовтою і червоною, прикрашені немудрими рисунками; так само рисовані і мальовані ініціали. Горюю йде жива пагінація, кустодів нема, на одній сторінці маєть ся 24—26 рядків письма. Ось зміст сего рукопису.

1. *Хожденіє Богородицы по мѣстамъ* (стор. 1—22), без початку, надруковано мною див. Житє і Слово, т. III, стор. II, 81—88, 224—237. Пор. дод. IX, ч. 10. На стор. 22 по скінченню оповідання підписано: *Elias Jaremecki Biłachiewicz napisał te xionzke, ktora nazwana czystec, ano Domini 1747, miesiaca oktombra dnia 2, natenczas będoncy na kondycyi w Wolczkowkach nad Prutem wodo, pod tytulem cerkwi Wniebowstomplenia pana Jezusa, pod miastem Zablotowem.*

2. *Оселѣ починає ся книга Перло Многоцѣнное. Слово ѿ скончанія вѣка сего, о войнахъ Измаилскихъ и ѿ црѣ Михаилѣ и ѿ Антихристѣ і ѿ страшномъ сѣдѣ* (стор. 23—78). На скільки вѣрно переписано Траиквіліонове „казанє“, не можу сказати, не маючи під рукою „Перла многоцѣвного“. На стор. 70 в вязу підписано: *Anno Domini 1748 marta die 23 to sie pisalo, Elias Jaremecki Biłachiewicz.* Між стор. 74 і 75 не став одної або кількох карток.

3. Слово ѿ главъ Псалмовъ, како в корени лежала (стор. 79), надруковано Киевская Старина т. XLVII, 1894, грудень, стор. 434—435 і Памятки I, 31.

4. Слово ѿ Гивидлъ пророчици и ѿ Дѣдъ царь (стор. 80—82), надруковано Житє і Слово т. III, 141—142 і Памятки I, стор. 277—279.

5. Слово ѿ Авраамъ, егда вѣспроситъ во домъ свой стѣю Тройцѣ и поставиша трапезѣ под' дѣвомъ Авраамъскимъ (стор. 82—86, докінч. на стор. 123), надруковано Памятки I, 86—90.

6. Оцелъ починаетъ са книга ѿ житїи стѣхъ, и инїе слова повчителїе, ѿ вѣршахъ и ѿ инѣхъ исторїиныхъ дїеполезныхъ. Слово ѿ покѣдъ дїавола, како вѣсѣдовахъ Ісѣ Хсѣ со дїаволомъ на горѣ (стор. 87—91), надруковано Памятки II, стор. 200—203.

7. Слово ѿ вї. патныцахъ и ѿ градъ Шпалъ, рокъ вѣїа гахъ, иже вѣстъ на ползѣ хрїстіаномъ (стор. 92—97), пор. вше дод. IX, ч. 17.

8. Слово ѿ исходъ дїи, егда разрѣчатъ са ѿ тѣла на ѿнїи вѣкѣ (стор. 97—100), про митарства.

9. Слово ѿ Мелхиседець црїи Галимскомъ иже во стѣхъ ѿца Пданасїа архїєпископа Авдїандрїйскаго (стор. 100—104), надруковано Памятки I, 97—101; пор. дод. VI, ч. 28.

10. Слово ст҃аго Григорїа Бгослова о крѣтѣ Гїи, ѿ Псалмъ и за два разкойники и проча (стор. 105—110), надруковано Памятки I, 29—30, 31; пор. II, 243—246.

11. Слово ѿ ст҃ой недѣли сїе вѣстѣ Епистолиа, приказанїе Гїи, слова положен. (стор. 111—113). В назу підпис: Апо 1748 Е. I. В. Пор. дод. XIV, ч. 6.

12. Слово ѿ сматїю скрѣта тѣла Гда ишего Ісѣ Ха през Никодима и през Іѿсифа, а при том ламентъ або плач прѣтон Бїи (стор. 114—122), надруковано Памятки II, 246—252.

13. Слово ѿ Ягаръ и ѿ сїѣ вл Ісмаїлѣ како вна са со Ісаакомъ сїомъ Авраамовимъ (стор. 123—124), надруковано Памятки I, 104—105.

14. Слово ст҃ла Василїа Великаго архїєпа Кесарїи Каппадокїискїа, како ѿналь Евладїа ѿ дїавола (стор. 124—129), надруковано Житє і Слово III, 307—312, пор. дод. IV, ч. 18; VIII, ч. 15.

15. Слово ѡ невидимихъ добродѣйствахъ божкихъ, яко бгѣсть естъ рознѣй ѡ видимаго створена, невидимѣй ѣ непостижимѣй (стор. 129—131), проповѣдь.

16. Слово црѣ Дѣдѣ, како списа Псалтирѣ всѣхъ псалмѣвъ тѣѣ. (стор. 132—133), надруковано Памятки I, 272—273. В нѣву під текстомъ підпис: *Eliasz Jaremecki Biłachewicz pisał marta die 16 ano 1748 sam sobie, w Wołczkowcach.*

17. Слово ѡ Гдѣт ншѣмъ Іс Хтѣ, како ѣграа сам со дѣтми жидовскими ѣ сотворив вѣ. птицѣ (стор. 134—137), надруковано Житѣ і Слово I, 227—230; Памятки II, стор. 169—172.

18. Слово дшѣднѣвно ѣ дшѣполѣзно ѡ Флакѣанѣт разбойницѣ, ѣже разбой творашѣ к странахъ Египетскихъ (стор. 138—140).

19. Слово ѡ двоухъ разбойникахъ ѡ Гестѣт ѣ Дизмѣт, како самъ зачали ѣ како зросли і како распато ихъ на шѣтѣ странѣ Гдѣт ншѣго Іс Хрѣта (стор. 141—142), надруковано К. Стар. 1894, груд., стор. 443—444 і Памятки II, 342—343.

20. Слово ѡ стѣой великомѣнници Хѣой Параскевѣй (стор. 142—145). Під текстомъ підпис: *Ano 1748 marca die 29 E. I. V. D. Пор. дод. IV, ч. 9.*

21. Слово ѡ честномъ крѣтѣ Гдѣт ншѣго Іс Хтѣа (стор. 145—149), оповѣданѣ про виднаѣденѣ хрѣста Еленою, пор. дод. IV, ч. 3; V, ч. 8.

22. Слово ѡ сотвореню аѣггѣт ѣ архаѣггѣт ѣ ѡ прочѣихъ безплотныхъ силахъ (стор. 149—150), надруковано Памятки I, 14.

23. Слово ѡ стѣомъ великомѣнникѣ Геѡргѣю, како повѣданѣт змѣт, девницѣ ѡкороннѣт црѣкнѣт (стор. 151—153), пор. дод. IV, ч. 46; VII, ч. 4; VIII, ч. 11.

24. Слово ѡ единомъ пѣстелникѣ Ісхѣію, како гонимѣт вѣт вѣсомѣт ис пѣстинѣт (стор. 154—156). В нѣву підпис: *Ano Domini 1748 apylylis die 20. Eliasz Jaremecki Biłachewicz.*

25. Слово ѡ смрѣти силномѣт ѣ роскошномѣт воинѣт, которѣй на свѣтѣт роскошнѣт жилѣт (стор. 157—162), звѣненѣ оповѣданѣ про лицарѣ і смѣрѣт, пор. дод. IV, ч. 56; VIII, ч. 13.

26. Сказанѣт ѣ ли наѣка снаднаѣт хотѣщимъ разѣмѣтн оѣчитѣлѣт (стор. 163—165), показчикъ хронологѣіі, а при кѣнци рѣеѣстр канѣвичнихъ книгъ. Під статѣю підписано: *1748 napisano.*

27. Преданѣт ѡ громѣт Моисѣа громѣкѣидѣа (стор. 165—166), надрукъ. Кѣевская Старина, т. XXXVI, 1 92, март, 482—484.

28. Слово δ всѣхъ дѣлахъ церковныхъ почтенное оучителемъ (стор. 166—168), вияснене значіння всѣхъ церковнихъ приладів. Інтересне пояснене сьвічки, яку підчас служби божої несуть передъ сьвященникомъ при великімъ вході: Єрѣтїлиникъ, еже грядетъ предъ іерусалѣмъ, єсть корсѣрь, сьвѣга Пилатовъ, іже вѣ възлюбленій оу Пилата. Пилат ѿ Хѣтѣ помислихъ і рече: „Корсѣре, пойдї і приведи Хѣта“. Корсѣрь стої предъ Пилатомъ і поклонї сѣ і поцѣловалъ землю ѿ рече: „Гдїи, Гдїи, Ісѣ Хѣте, грядїи, грядїи, зоветъ тѣ Пилатъ“. тогда Пилатъ почудї сѣ велїи ѿ рече: „Корсѣре, что тѣ глѣшъ? Хѣ єсть не тѣт, не з нами, како учѣетъ, что тѣ глѣшъ?“ Корсѣрь рече: „Пане мой Пилате, Гдїи все знаетъ і все дѣлаетъ, і тоє видїт, ѿ нїкѣ со аггїи глѣтѣ“. Тогда Пилатъ почудї сѣ велїко, ігда ѿ Корсѣра оуслїшалъ ѿнїи гласѣ і ѿжасенъ єкѣ велїи ѿ рече: „іако тѣ оуразумѣлесъ тоє?“ Корсѣрь рече: „Пилате, пане мой, єгда мене послалъ во іерусалѣмъ, тогда видѣлемъ, ижъ дѣтї єврейскїє вѣтѣви постїлахѣ імѣ глїюще: „ѿсанна во вишнїхъ“. І все Корсѣрь Пилатѣ по істиннїкѣ сказалъ. І рече Пилатъ: „Твори, брате, що разумѣешъ“. Єгда же увидѣлъ Корсѣрь веденнаго Хѣта предъ Пилата, ѿ изїде [sic! зам. изїме] не постїла платно глїюще: „Гдїи Ісѣ Хѣте, зде по платнѣ постѣпи“. І того ради єрѣтїлиникъ грядетъ предъ іерусалѣмъ. Якъ бачїмо, се досєтє недоладна перерїбка першої главї Нїкодїмового євангелїя (пор. Памятки II, 253—254, 274—275). Цїкаво бї знати, на якїй основї Яремєцькїй прїточїв ѿ до поясненїя лїтургїчного обрядѣ? Ввѣзу під свїмъ текстомъ підписє: napisano ano Domini 1748, maia die 4. E. I. V.

29. Єказанїє лѣнїнаго мїцѣмъ, во которїй днїи что довро творїтї илї во которїй днїи разколїт сѣ илї єдетѣ живѣ ілї ємрєтѣ, в сємѣ чтєнїю значїтѣ ѿ євѣрїиш (стор. 169—172).

30. Исторїя ѿ патрїарсєхъ іерусалѣмскїхъ н ѿ папѣжєхъ римскїхъ (стор. 172—174). Міжъ нїмшїмъ читаємо тутъ:

Папѣжъ Келестїнъ, той ѿнїлъ жєнїи єїндзамъ.

Папѣжъ Єагѣтанѣсѣ, той ѿєвѣрїїи на папѣжєстко прїєз голѣва, во ємѣ ієзъ єхѣ ідалѣ.

Портонскїй єкѣєскѣпъ найпервѣї латїнскїмъ ієзикомъ внїмїснѣлъ мшѣ ѿправовати.

Папѣжъ Оуѣрванъ, той найперше внїмїслїєхъ з божїмъ тѣломъ, з монстраницю по мѣстѣхъ ходїтї, іакѣ н тераз Римлїанє ходїтѣ.

Папѣжъ Бутайлъ, той мѣзїкѣ, ѿргани і іншїє ієгри в костєлахъ постановїлѣ.

Папѣжъ Іїнъ, той невѣста, жена бѣла, гди ѿ нем пишѣтъ латинници ѿ строни вѣоивленія.

Папѣжъ Сергій той дѣлѣ ѿборони бѣрси папѣжемъ зосталъ, того папѣжа вѣжимъ повеленіемъ 8ши зѣли.

В низу підписано: Ano Domini 1748 maia die 7 napisano E. I. V. R. D.

31. Бопроситъ сѣій Наснаій, ѿповѣдає сѣій Григорій) Бѣословъ (стор. 174—177), апокріфічний катехізіє на біблійні теми.

32. Рождественникъ сложенъ ѿ приведеніемъ лѣгловим избран (стор. 178 - 179), ворожбитська статя. В низу підпе: Eliasz Jaremecki Bilachewicz pisał te istorye ano Domini 1748, czerwca d. 5 we wsi Wolczkowcach pod Zablotowem.

33. Поджкована на каждомъ елеѣщченію сладко-гѣва (стор. 180—181), риторична промова.

34. Поджкована ѿ дѣовнаго при актѣ (стор. 181—182).

35. Поджкована на сѣла Хѣла ѿца Николаѣ (стор. 182—183).

36. Поджкована на вѣговѣщеніє или на нїє праз-ники прѣта Бѣи, премѣнаючи вважаючи (стор. 183—184).

37. Проліогъ на рождество Гѣла нѣего Ісѣ Хри-ста (стор. 184—185), вірша.

38. Ёмпіліогъ на рождество Гѣла нѣего Ісѣ Хѣла (стор. 185), вірша.

39. Проліогъ на воскресеніє Ісѣ Христово (стор. 186), вірша. В низу підписано: Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus na wieki wieczne amen. 1748.

40. Житіє прѣднаго Ялѣѣа члѣка вѣїа, мѣа марта дѣа дѣ. Гѣн вѣви (стор. 187—195), пор. дод. IV, ч. 44; VI, ч. 5; XII, 12, гл. 37.

41. Житіє сѣаго великомѣника Никити мѣа сеп-текрѣа дѣа єї. (стор. 196—202), пор. дод. IV, ч. 4; V, ч. 10; XII, ч. 18. В низу під текстом: Ano Domini 1748, czerwca d. 14 napisano житіє Никити мѣ. Eliasz Jaremecki Bilachewicz.

42. Житіє прѣднаго ѿца нѣего Ёфрема Сурина (стор. 203—213).

43. Прѣднаго ѿца нѣего Ёфрема наказаніє ѿ змиленія ѿ сѣсенія дѣши н ѿ ѿреченія житіа (стор. 214—216), без кінця. Зрештою при оправі переплутано картки статей 42 і 43.

44. Єже Путникъ (стор. 217), статя без початку, виглядає як витяг із якоїсь подорожі на схід. Приводжу сей уривок вповні: **Ѡ** Єфеса на єклате морє ї. миль, там юж недалече моря **Ѡ**тхланиа пекелнаїа, ѡгнь тапить аж под нєса, нєгды не згасаеть. **Ѡ** єклате морїа до дому Дѣдоваго полтораста миль, где Дѣдъ родна' сив. тамъ сѣдъ страшній маеть бити на **И**[са]фат долинкѣ. а **Ѡ** дому Дѣдоваго до города Голиадоваго р. миль. в том городѣ стоить конь на четирах ногах, ѡ палаш в палашах оу ѡдѣвѣрка висить **Ѡ** полѣдній на стѣнкѣ, и двѣ стрѣли на столѣ лежать, ѡ клешїа раковаїа висить. в дванадцїатех лѣтѣх хлопецъ прїидеть ѡ сїдеть на того конїа, ѡ тоє ѡрѡжїе завереть з собою ѡ поїдет на войнѣ ѡ врань велїю сотворить. За **И**рлїмом рѣка жидовская **С**ават течет под город Ливанїю и **С**идонїю, оуѣсь тиждень варзо кипит ѡ камїнїе ѡз себе аж машет, а в пятницю **Ѡ** д. часѣ становит сїа, цѣлаѣ ношъ стоить ѡ в сѣвотѣ весь днѣ стоить; єно кѣпцѣ **Г**рци, **Ѡ**рмлїане, **Т**ѣрки переходать в сѣвотѣ, а **Ж**идам не можна. За тою рѣкою **С**аватом веть єроуди жидовскїе, земля их не варзо великаїа, все жиди старшиною, ковводами, старостами ѡ нїнїми врїадами. **С** тои жидовскон земля **Ѡ** Саветѣ до горъ **И**раатскихъ д. миль. на горах **И**раатскихъ стоить **Н**оекъ ковчегъ ї. лактїи саживїих в долготѣ. ї. в широтѣ, **Ѡ** оу висотѣ. **Ѡ** **И**рлїма до **Є**рїхонѣ р. миль. ѡколо **Є**рїхонѣ с. стѣнъ, сємой не маш. **К**нфлїом **Ѡ** **И**рлїма полтора милѣ. **К**ѣпель **С**илоамская, два гони нївѣ **Є**кѣдель село пѣд стѣною **И**рлїмскою, що кѣпленое за тїи єрєвнїки, що **И**сда **Х**їа продал. **Г**алїлїа ї. милн, **Н**азарет с. миль **Ѡ** **И**рлїма. **Є**тѣйшїй патрїарха **Ѡ**сѡфанъ жилъ на свѣтѣ лѣтѣ с. д. с., преставил сїа рок. а. х. м. в. на сонїсткїе стѣаго **Д**хїа. **О**статня нотатка велить нам догадувати ся, що статя выдавала себе за витяг із якогось писаня сього патрїарха.

45. **И**скони сотвори **Б**гъ (стор. 218), статя властиво без титулу, а сей титулик написанїй над нею в живїй паїнації. **С**е невеличкий апокрїфічний катехїзіс зо вступом про недѣлю.

46. Статя без титулу (стор. 218—219), апокрїфічний „путник“, сєб то ворожби про щасливу подорож.

47. Статя без титулу (стор. 219), хронольоїічні ввазївки.

48. **Ѡ**троки на рождѣстко **Г**дѣ **Б**га нїєго **И**с **Х**їа (стор. 220—224), вїрші.

49. **Ѡ**троки на воскресенїе **Г**дѣ нїєго **И**с **Х**їа (стор. 224—225), вїрші, виривки друковано **П**амятки II, стор. LVI.

50. Житіє прѣдвѣнаго Ѡца нѣго Барлаама йг҃мена вившаго в пещерѣ (стор. 226—231), внято із Патерика Печерського. В виазу підпис: Eliasz Jaremecki pisal te xionge sam sobie ano Domini 1748 lipca d. 2.

51. Житіє прѣдвѣнаго Ѡца нѣго Лаврентіа затворника Печерскаго, иже принѣди вѣса исповѣдати, колико ест в Печерском монастыри стѣх могѣщихъ словом и зговити вѣси и како вѣси боат са пещерѣ (стор. 232—234), внято з Патерика Печерського.

51. Житіє прѣдвѣнаго Ѡца нѣго Іданасіа затворника Печерскаго, иже по смѣрти воскресъ ї пребивѣ в затворѣ дванадцать лѣтъ, ї три полезна братіам сказа (стор. 235—237), із Патерика Печерського.

52. Ѡ Патерика вгипто-скитскаго слова їзбраннїе. Исторїа стѣхъ Ѡцѣ и сказанїе, како претирпѣ Хс̄ Гд̄ нѣго ради спасенїа (стор. 237—239), надруковано Памятки П, стор. 236—237.

53. Даже Ѡселѣ починает са книга Патерикъ вгипто-скитскій. Прѣдвѣнаго Ѡца нѣго Моусеа къ Ѡцѣ Пиминѣ, змоленнѣ вившѣ Ѡ него написати са емѣ, слоко кѣ. (стор. 239—245).

54. Ѡ нракахъ добрихъ и злихъ слово кї. (стор. 245—266), збірка ріжнихъ виписок з аскетичною тенденциєю.

55. Ѡ Яль факита слова їзбраннїе о їже не поракотити са владними помисли и скверними похотми. Яль факитъ дѣховный (стор. 267—272), збірка короткихъ поучень. При вїнци запис: Ano Domini 1748 nowembra d. 3. Eliasz Jaremecki.

56. Ѡ еже влюсты са смѣха, празднословїа же и кощѣнствѣ (стор. 272—276).

57. О еже паматствовати всегда смерть (стор. 276—280).

58. Яль факитъ дѣховнїи сице зде положихом (стор. 280—284), азбучно впорядкованїи сентенциї моралїзаторскїи.

59. Ѡ еже возвѣждати себе всегда въ зсердство-ванїю и теплотѣ Гд̄ней (стор. 284—286), короткіи поученїи. При вїнци підпис: Eliasz Jaremecki Bilachewicz pisal te xięge sam sobie.

60. Ѡ селѣ починает са книга Стѣдит (стор. 286—336), помїщено 21 поучень Студита и одно оповїданє „Ѡ Палладїи монаскѣ, иже визъ страхѣ бжїа пожике в непокорствѣ“.

61. **Ѡ**селѣ починает сѧ книга Прологъ [?] Слово прѣдвѣнаго Ѡца нѣшего Касиана Римлянина иже не возносить сѧ, априла дна дѣ. (стор. 337—339).

62. Слово стѣаго Анастасіа и҃г҃умена гори Г҃унайскіа, априла и҃. (стор. 339—340).

63. **Ѡ** книги стѣаго Петра Дамаскина слово юла и҃и. дна, еже не ѡставлати молитки кѹждаго дна (стор. 341—344).

64. Повченіе стѣаго Насиліа Великаго, како подоклет дѣтемъ читгы родители своа, марта 5. дна (стор. 345—346).

65. Память стѣихъ седми ѡтрокъ спашихъ аг҃вста дѣ. и҃ ѡктовриа дна кѣ. (стор. 346), без кінця, пор. дод. IV, ч. 54.

66. Стѣихъ Андреа и҃ Епифаніа (стор. 347), без початку. Між стор. 346 і 347 брак карток.

67. Прологъ Ѡ Ішанна Златовстаго ѡ и҃грахъ и҃ ѡ пласаніихъ, скокахъ нечестивихъ, марта дна кдѣ. (стор. 347—349).

68. **Ѡ** книгъ Пролога, слово прѣдвѣнаго Θεоктиста Ст҃вдійскаго, чтеніе мѣа априла дна а҃. (стор. 349—351). В вѣзу: 1749 januaria jest napisany marta d. 2.

69. Слово Ѡ Пролога стѣихъ Ѡцѣ, аже не ѡвидити вдовицѣ и҃ сиротѣ, нищихъ, странныхъ, априла 5. (стор. 352—353), в вѣзу підпис: *Eliasz Jaremecki Bilachewicz pisał te xionge sam sobie.*

70. Повченіе Ѡ Патерика ѡ нѣкоем старци докродѣтелнѣ, мѣа і҃уліа во зѣ. днѣ (стор. 354—356).

71. Прологъ, слово ѡ злоазничѣм чл҃вцѣ, мѣа і҃юліа дна и҃и. (стор. 356—357).

72. Повченіе Ѡ Притчи ѡ казнехъ чадѣ, мѣа і҃уліа дна к5. В вѣзу підпис: *Ano Domini 1749, marta 5. napisal ten Proloh w manastyru w Putny Eliasz Jaremecki.*

73. **Ѡ** Пролога повѣсть прѣдвѣнаго Даниїла ѡ Є҃влогію каменосѣчци, мѣа марта дна кѣ. (стор. 359—367).

74. Повченіе стѣа Насиліа Великаго ѡ лѣтнихъ (стор. 368—369).

75. **Ѡ** Пролога слово стѣаго Антиѡха ѡ цр҃віи нѣсномѣ и҃ ѡ мл҃твѣ (стор. 369—371).

76. **Ѡ** Пролога слово стѣаго Ішана Златовстаго, како не лѣтити сѧ честн книги, априла дна а҃. (стор. 371—372), при кінцѣ підпис: 1749 marta.

77. **Ї** житїа сѣаго **Θεωδора Єдєскаго** (стор. 374—376).
78. **Ѓ** арменской ереси глава тридцѣтай (стор. 375—376).
79. **Ѓ** постѣ арменскомъ **Ярцѣрѣцовѣ** (стор. 377), обѣ статї винятї із південно-словянського життя Теодора Молевського.
80. Толкованїе како **лви са Бѣъ Авраамъ** во Троници сѣой (стор. 378—381), теологічний коментарій.
81. Книгы **пѣпѣвныхъ ѿ бѣноснихъ ѡцѣ ѿшнихъ** (стор. 381—386), индеке книгъ правовірнихъ і апокріфічнихъ, надрук. Памятки I, 1—7.
82. **О томъ, когда ѿ кое время ѡ самѣхъ христіанъ ѿконоборство востало ѿ которїи црѣкѣ ѿконоборци виша ѿ на которомъ соворѣ зато проклати** (стор. 386—399), кінчить ся острымъ осужденїемъ Лютеран, Кальвіністівъ і Аріян, між якими згадує Будного і Чеховича.
83. **Ѓ ѡбразѣ сѣїа Тройци** (стор. 389—390), полемічна статейка. Внизу підпис: *Ano Domini 1749, parisano marca d. 8.*
84. **Починаетъ са книга Кириль Іерусалимскїи. Иже во сѣихъ ѡца нѣшего Кирилла Іерусалимскаго сказанїе на ѡсмїи вѣкѣ ѿ преданїе къ познанїю вѣри. Ї пророка Даниила прологъ на первѣю главу** (стор. 391—392).
84. **Ѓ Симеонѣ Бѣопрїемци слово** (стор. 392—393), апокріф, надрук. Памятки II, 137.
85. **Ѓ Ярїи треклатомъ, вгда воста на црѣковѣ Бжїю ѿ ѡ црѣю Константинѣ Великомъ, акъ перїи сокор соткорикъ по вознесенїи Хѣомъ рокѣ тїи.** (стор. 393—394).
86. **Сказанїе ѡ Іѡсифѣ ѡбруччникѣ прѣтїа Бѣи** (стор. 394—395), надрук. Памятки II, 103.
87. **Родословіе прѣстїи Бѣи ѡ котораго колѣна** (стор. 395—396), надрук. Памятки II, 102—103.
88. **Ако повелѣ Бѣъ соткорити Моусею змію мѣднїа** (стор. 396—397).
89. **Ѓ ѡбразѣ распѣтїа Гѣа нѣего Іѣ Хрѣта** (стор. 397), легенда.
90. **Ѓ црѣхъ перскыхъ како прїидоша со дари** (стор. 398), надрук. Памятки II, 18.
91. **Ѓ сѣихъ ѿконахъ, ако ѿзначала вишавстаръ завѣтѣ** (стор. 399), полемічна статья.

92. **Ї** црѣю Константынѣ (стор. 400), оповіданє про те, як К. видѣв хрест на небі, пор. дод. III, ч. 27; IV, ч. 3.

93. **О** Моусей како преведє Жиды (стор. 400—401), коротеньке оповіданє з Біблії.

94. **О** Моусейвухъ книгъ з битійскихъ (стор. 401), поученє про шлюби.

95. **С** елинскихъ мѣдрѣцехъ, нже ѿ части пророчествовахъ ѿ превишнемъ Бжествѣкн ѿ рожествѣк Хѣѣ ѿ пречистіа Бѣи (стор. 401—404), надруковано Памятки II, 33—35.

96. Пророчество о Хрѣтѣ и прѣтой Бѣи в кѣмирициѣ елинскаго кѣмира Йполона (стор. 404—405), надруковано Памятки II, 2—3.

97. **С** иерействѣ нже в стѣром законѣ (стор. 405—406). На горі напис: 1749, maia d. 3.

98. Не тревѣет Бгѣ свѣдковъ на судѣ своемъ (стор. 406) поученє, без кінця.

99. Житіє прѣдвѣнаго Ісаакіа Затворника Печерскаго, нже прелѣщенъ вѣ ѿ дѣвола ѣкльшаго сѣ во ѿбразѣ Іс Хрѣтѣѣ ѿ пласаніемъ ѿ прелстившаго стрѣжденъ много пострада, таже твораше юрод Хрѣта ради (стор. 407—409), в середині карткы ушкоджені, то ѣ текст не повний. Внято із Патерика Печерського.

100. Повѣсть ѿ мѣсцехъ стѣихъ во кратцѣ во которихъ землахъ (стор. 409—410), початок статі, поданої під ч. 40, на жалѣ текст дефектний.

101. **С** тола починает' сѣ Книга Билѣѣи

а) **С** книгъ Моусейвухъ Битіа глава кѣ. (стор. 411—413).

б) **Б** началѣ сотвори Бгѣ нѣо ѿ землю (стор. 414—415).

в) **С** книгъ первихъ Моусейвухъ ѿ Іисифѣ глава лѣ. (стор. 415—417). І далі переповідано аж до кінця Битія на стор. 417—426. В виазу підпис: 1749 maia d. 28 napisal.

г) **В** торыхъ книгъ Моусейвухъ ѿ исходѣ сѣовъ Іїлевихъ (стор. 427—434).

д) Книга Товіа зовемѣѣ ѿ Билѣѣи взята (стор. 435—447). В виазу підпис: Списѣ сѣя рѣкомъ кѣїимъ Іїлемъ Іїремецкимъ Бѣлахевицемъ Дрѣговицкимъ, писалъ самъ сѣѣѣ, во ѿбителѣ Пѣтної, в землі Молдавской, апо Domini 1749, Maia d. 30 дописахъ Товію книгъ.

е) Книга Ремирскъ [мб. Премудрость] Ісѣса сѣа Сирахова, з Билѣѣи (стор. 448—456).

- ж) Книги прѣки Даниїла з Бѣлкѣи взата (стор. 457—461).
- з) Ѡ книги Маккавейскихъ слово взато, августа во а. днѣ (стор. 462—464).
- и) Ѡ книги Евдры слова о црю Дарію Перскомъ (стор. 464—467).
- і) Ѡ книги црѣткѣ трегихъ о Соломонѣ премудромъ снѣ Дѣдов. (стор. 467—468).
- к) Ѡ книги Екклѣастъ з Бѣлкѣи взато повчѣніе (стор. 469—470).
- л) Книги Пѣсны пѣсней, уважай читателю ѣ чты (стор. 470—471).
- м) Ѡ книги Евдѣи Іїлекихъ ѡ войнкѣ Гедѣиновой со Мадѣам. (стор. 471—473).
- н) Плачъ Іеремѣи прѣка егда вистъ по пакненіи Іїлевѣ (стор. 473—474).

В назву підпис: Koniec xionżki Yieremiasza.

102. Из Помоканона нѣжданѣишихъ правилъ ѣзакленіе (стор. 475—490). Під текстом дописка: Вскхъ пунктовъ есть ѡ Помоканона тѣтъ написаннхъ рѣзѣ. Списанъ самъ равком Бѣжимъ Іїлемъ Премѣцимъ Бѣклахевичемъ во ѡвители Пѣтрянской в земли Молдавской при храмѣ оуспенія Пр. Б. в лѣто ѡ сотворенія свѣта рѣзни, а ѡ коплоченія Бѣга Слова ѣѣѣѣ. Pisal te xionge Elias Jaremecki Bilachiewicz sam sobie, ano Domini 1749. Тут же дописана оловцем назва передостатнього властителя рукопису: Морозевичъ, 1881.

103. Книга зовемаа Семіѡнъ новій Бѣословъ (стор. 491—498).

104. Бѣженого Ныла черноризца посланіе ко Харикію презвитерю сѣрово нападающъ на согрѣшающаіа, глїющѣ: не доваѣтъ на покаяніе ісповѣданіе встѣнъ, аще ѣ дѣла постычскіа не вѣдѣтъ (стор. 499—501).

105. Презвитера црѣккѣ Іерѣлимскіа прѣдѣнаго Ѡца нашего Ісихіа словеса дѣшеполезнаа читателныком (стор. 502—503).

106. Прѣдѣнаго Ѡца нѣшего Іларіѡна великого повчѣніе къ іноческомъ чинѣ (стор. 504—506).

107. Ѡ мисленнѣмъ ѡкровеніи дѣйствѣннаго вѣжественнаго свѣта (стор. 507—509).

108. Глѣтъ къ намъ сѣій Анастасіи Сѣнайскіи, како добро причащати самъ сѣихъ тайнъ Гѣихъ (стор. 509—512).

109. Слово пошчителное къ сѣй великій четвертокъ ѿже ко сѣмъхъ ѿца ншого Іѡана Златовста (стор. 512—513).

110. Слово ѡ исповѣданѣ Патерника Єгипто-скытцаго (стор. 514). На кінці дописка: Ano 1749 pisalosie to sierpnia d. 2. E. I. B. D. w Putny.

111. Мѣсяцъ вѣствованій дна кѣ. житіє сѣаго великомѣныка Димитрія (ср. 515—521), пор. дод. IV, ч. 8; XII, ч. 31.

112. Мѣсяць апрѣля дна кѣ. житіє сѣаго великомѣныка Геѡргія (стор. 521—529). Внизу допис: Ano Domini 1751, пор. дод. IV, ч. 45; VII, ч. 5.

113. Мѣсяць юлія дна єї. Житіє сѣаго ракоапостолнаго князя Владимира нареченнаго в сѣомъ крещен. Касилія (стор. 530—548).

114. Сказаніє вчителя церковнаго Ієронима сѣаго ѿ Іюда предателя Гѡда ншого Ииса Христа (стор. 549—554), без кінця, надрук. Памятки II, 343—346.

115. [Чуда св. Николая], без початку (стор. 555—585). Мавмо тут ось які чуда:

1) Про злодія, яким св. Николай велів звернути покрадене (стор. 555), без початку, пор. кївський друк ч. 15.

2) Чудо сѣаго Николая ѡ Євмѡнѣ (стор. 556—557), кївський друк ч. 12.

3) Чудо сѣаго Николая ѡ коркѣ (стор. 558—565), кїв. друк ч. 14; дод. IV, ч. 14, гл. 7.

4) Чудо ѡ нкѡемъ дѣтици вѣопшемъ, єгоже сѣй Николай жила сохрани (стор. 565—569), к. др. ч. 7; дод. IV, ч. 14, гл. 15.

5) Чудо ѡ Петрѣ нкѡемъ военчалныцѣ, єгоже сѣй Николає из темныци ѡзвави (стор. 569—575), к. др. ч. 5.

6) Чудо ѡ трєхъ ѡконахъ сѣаго ѿца Николая чѣдоткор. (стор. 576—582), к. др. ч. 4.

7) Чудо ѿ Христофорѣ попѣ, како сѣй Николає ѡзвавилъ єго ѿ посѣченія меча (стор. 582—585), к. др. ч. 2; дод. IV, ч. 14, гл. 6.

116. Мѣсяць декаврїя въ шестій день. Житіє ѡ жизнь и ѿ части сказаніє ѿ чѣдєсѣхъ нже въ сѣмъхъ ѿца ншого Николая архієпїкопа Мурѣ Ликійскнхъ чѣдот. (стор. 585—591). К. др. к. 49—52. Під текстом підпис: Ano Domini 1755. Te czuda pisal oyciec Eliasz Jaremecki przezwiter wsi Kelminiec w Хотѣнскомъ покрѣтѣ.

117. Чѣдо стѣго Николаа ѡ Половчинѣ Татаринѣ сотворшимъ съ къ градѣ Кіевѣ (стор. 592 - 598), к. др. ч. 11; дод. IV, ч. 14, гл. 16.

118. Ѡ велицѣмъ Ѡци Николай, како темницѣ прѣять ѡ многа зла претерпѣ Ѡ Хрѣтоненавистныхъ мучителей (стор. 599—601), к. др. к. 59—60.

119. Чѣдо стѣла Николаа ѡ гладѣ кышемъ въ странѣ Лукійстѣй (стор. 601—602). К. др. к. 62. На кінці допис: Іерей Іана Премецкій Бѣлауевичъ написалъ сѣя чѣда стѣла Николаа року Бжѣіа ѡшнѣ. мѣа июліа дописахъ дна ѣ. на той часъ бѣдѣчи на пароуѣи во вѣси Хелминцахъ к повѣтѣ Хотѣнскомъ.

ХУІІ. Вѣчність пекелная.

В бібліотеці Перемиської гр. к. капітули знаходить ся під знаком L. C. 1 рукописний збірник із половини XVIII в., котрого зміст подаємо тут. Се книжочка зложена із 126 карток 4-ки, нумерованих, у старій оправі, писана кількома руками, скорописом XVIII в. На першій картці знаходимо титул: Кѣчност пекелная або вазеніе ї шгон людей потопленнихъ в пеклѣ. Твір під сим заголовкомъ займав більшу часть рукопису, та на жаль він не дійшов до нас цілий. Маємо тут лише :

1. Роздѣл ѡ. (стор. 1—25).

2. Роздѣлъ второй. Першая мѣка вѣчности пекелной темность (стор. 25—46).

3. Роздѣлъ третій. Другая мѣка пекелной вѣчности плачь (стор. 46—47). На стор. 47 писано вильшою рукою, нѣж досѣ, і перервано на кінці. Стор. 48 порожна.

4. Роздѣлъ ѡ. третья мѣка вѣч[но]сти пекелной голодъ (стор. 49—94). Кінця бракуе, далі велика часть рукопису видерта, а від стор. 95 писано вильшою рукою.

5. Роздѣлъ десятій. Кѣчность оуставичное людіи поможныхъ вздыханіе (стор. 95—102).

6. Роздѣлъ шдиннадцатій. Кѣчность сонъ страшнихъ злыхъ людіи (стор. 103—112).

7. Роздѣлъ вѣ. ѡ неказанномъ а завше новомъ караню людіи потопленнихъ (стор. 112—131).

8. Роздѣлъ гѣ. ѣ. наоуки с прошаныхъ роздѣловъ винати (стор. 131—156).

9. Зовране або сѣма того, що сѣ ѡ вѣчности в той книзѣ повѣдало (стор. 156—167). На стор. 165 перерва, і тільки 9 рядків, а далі порожнє місце; стор. 166 порожня, на стор. 167 зачинає ся остатнім словом якогось незвісного реченя.

10. Роздѣлъ чотирнадцатый. Котрий сѣть дрова ѿ котораа страва огня пекельного, а вразѣ ѡ неслуханой тѣжкосты грѣхѣ смертельнаго (стор. 167—198).

11. Роздѣлъ пятнадцатый. Чомѣ грѣхѣ смертelnыми оденѣ вѣчными виваетѣ мѣклами каранній (стор. 198—211).

12. Роздѣлъ шеснадцатый. Неслуханнаа слѣпота и глѣпство народа людского такѣ въ зважаню грѣхѣвъ, яко ѿ караа вѣчного, которое за грѣхи справедливостѣ возкла назначила (стор. 211—223).

13. Роздѣлъ седминадцатый. Зоврани того всего, що ѡ вѣчности пекельной повѣдало сѣ (стор. 224—245).

14. Замкнени вѣчности (стор. 245—248). Конецъ видерго. Далі йде ряд легенд про загробнє житє, що мабуть належали до того самого твору, значить, узяті з того самого оригіналу, що ѿ „Вѣчность пекельная“.

15. Роскоши звытѣной заживаючи жена до пекла погрѣжена, а мѣжѣ ея, животѣ pracowити и управлении ведѣчи зважен, цорка иж з видени шбога [польське: obozga] нхѣ на добрыи животѣ встѣ накернена (стор. 249—252).

16. Жолнѣръ шден през двѣстѣ лѣтѣ невеснои хвалы заживаючи, за шднѣ годинѣ розѣмѣлъ (стор. 252—254).

17. Законникѣ шденѣ слухаючи краснаго спѣванни пташка шдного през тѣ лѣтѣ в пѣшитрвалѣ, а том сѣ емѣ за шднѣ годинѣ здало (стор. 254—256). Пор. устне оповіданє нар. Житє і Слово II, 185—188.

18. Ѡ милосердію бжѣом, которое всѣ грѣхи людскими переходить (стор. 256).

19. Дѣвѣка шдна Ѡца и маткѣ зважила, шкѣ мѣрдѣи бжѣого достѣпила (стор. 257—258).

20. Великки мѣки пекельныи оуготованы грѣшным, меновитѣ настоятелем церковным за непроповѣданнє людем слова бжѣого (стор. 258—259).

21. Страшноє виденіє потопленых панов великих духовных шк ѿ свѣцких (стор. 259—261).

22. Хвалы неѣнои мѣкѣ пекельных шгледанем новоначальными в законѣ вытрвал (стор. 261—271).

23. Диявол шдеи з дрѣгого дѣвола насмѣкал ся, же штрагы шдиои дѣи жаловалъ, а мѣл ви си для затрачени чотырохъ дѣи шпекѣномъ кеселити (стор. 271—273).

24. Прикладъ ш сѣи непослѣшном родичовъ (стор. 273—274).

Від стор. 1—47 одно письмо, відси до стор. 57 нинше, дрібнѣйше та красше; відси до 94 перша рука, далї від 95—110 знов друга. Між стор. 110 і 111 прогалина, від 111 починає третя рука до 167, відси починає знов друга рука аж до 248, а відси четверта аж до кінця. В тій остатній частї титули писанї киноваром і скорописю; друга рука пише титули полууставом, перша великими скорописними буквами. На стор. 95, 97, 101, 103 в низу вкладна: Сия книга Пекелная вѣчностъ (на стор. 99 і 101 назву вишерябано) и не может кити Фтолъ Флѣчинна кѣчинми часн. Рокъ Бжѣ. 1497. мѣи септѣи. дни љ. В низу сторін усюди кустоди, на бокових маргінесах декуди цитати з Письма сѣв. Про сей рукопис згадує проф. Калужняцький у своїй праці „Обзоръ славянорусскихъ памятниковъ языка и письма находящихся въ библиотекахъ и архивахъ львовскихъ“ (Труды Ш. археол. сѣвъзда, Кієвъ, 1878, т. II, 237 і 290). Він називає книжку про „Пекелную вѣчностъ“ „извѣстною“; кому і де вона звѣсна, сего він не згадує. Що самому проф. К. вона мало звѣсна, се видно з того, що він бачить у нѣй „статью о предметахъ народной пытливости“, де буцїм то показанї „ужасы загробной жизни“. Тимчасом „Пекелная вѣчностъ“ зовсїм не апокріф і не оповіданє, а широка схолястична моралїзація, тїлько де-де оживлена коротенькими примірами. Судячи по мові і по укладї твору, се безсумнівний переклад із польського.

ХУІІІ. Сокоольський рукопис.

Отсей рукопис, писаний одною рукою з разу дрібним полууставом, а в другій половинї курсивом, у ХVІІІ в., заховав ся у одного селянина в с. Соколя, Мостиського пов., від котрого я одержав його за ласкавим посередництвом д. Січинського. Рукопис без початку і кінця, зрештою досить добре захований, писаний на грубїм сїрим папері в 4-ку, на сторінцї в першій половинї 28, у другій 29 рядків. Над кожною сторінкою жива пагінація, в низу кустоди; титули і жива пагінація киноварні, так само й великі букви в тексті. На початку рукопису, на жалъ знов з великими прогалинами, маємо другу, де в чому поправнїйшу копію „Пекел-

ної вічності^а, якої опис подано в дод. XVII. Ось зміст вашого рукопису:

1. Некелна вѣчність, без початку, конець другого розділу (стор. 1—3), пор. дод. XVII, ч. 2.

2. Роздѣлъ третій. Друга мѣка некелно вѣчности плачъ (стор. 3—14), пор. дод. XVII, ч. 3.

3. Роздѣлъ четвертый. Третя мѣка вѣчности некелно голод (стор. 14—26), пор. дод. XVII, ч. 4.

4. Роздѣлъ пятый. Четверта мѣка вѣчности некелно смродъ (стор. 26—44), без кінця.

5. [Роздѣлъ шестой. Седма мѣка вѣчности некелно шгонь] (стор. 45—53), без початку, між стор. 52 і 53 брак карток.

6. Роздѣлъ девятый. Осма мѣка вѣчности некелно стогнаніє (стор. 54), кінця нема.

7. [Роздѣлъ ?—? мѣка вѣч. неке. робакъ иж не оумре] (стор. 55—64), без початку і кінця.

8. [Роздѣлъ ?—? мѣка неке. вѣч. вазне некелноє] (стор. 65—78), без початку і кінця.

9. [Роздѣлъ ?—? мѣка неке. вѣч. безнадѣйность] (стор. 79—90).

10. [Роздѣлъ десятый. Прагнне вѣчности] (стор. 91—97), без початку, пор. дод. XVII ч. 5.

11. Роздѣлъ одиннадцатый. Вѣчность сонъ страшный змѣх людѣй (стор. 98—108), пор. дод. XVII, ч. 6.

12. Роздѣлъ вѣ. С неказанномъ а закше номомъ караню людѣй потопленыхъ (стор. 108, 113—131), пор. дод. XVII, ч. 7. Стор. 109—112 належать до якогось вньшого розділу. На стор. 120 у горі дописка: Senko Kidan ożeniony w roku 1826.

13. Роздѣлъ гї. ҃. навки с прошлыхъ роздѣловъ вынатын (стор. 131—154), пор. дод. XVII, ч. 8.

14. Зовране ѓбо сѣмла того в'сего, що сѣм вѣчности некелно в той книзѣ повѣдило (стор. 155—163), пор. дод. XVII, ч. 9.

15. Роздѣлъ четырнадцатый: котрыи сѣтъ дрова ѣ котораѣ страва шгна некелно. И заразѣмъ неслуханной тѣжкости грѣхъ смертелного (стор. 163—199), пор. дод. XVII, ч. 10.

16. Чомъ грѣхъ смертелный шдень вѣчными кываетъ мѣками караный. Роздѣлъ еї. (стор. 199—212), пор. дод. XVII, ч. 11.

17. Роздѣлъ шестнадцатый. Неслуханна чинность видѣ такового родѣ людского такъ вѣмъ оубажаню грѣховъ шко ѣ ка-

рани вѣчного, которое за грѣхи справедливостъ возкамъ назначила (стор. 212—224), пор. дод. XVII, ч. 12.

18. Роздѣлъ семнадцатый. Зоврани того всего, що ѡ вѣчности пекельной повѣдилося (стор. 224—225), пор. дод. XVII, ч. 13.

19. Замкнене вѣчности (стор. 225—229), пор. дод. XVII, ч. 14.

20. Докончене писма, але где ё конецъ караны вѣчного? (стор. 229).

21. Дочителника ласкакогѡ (стор. 230—235). Половина стор. 235 порожня і записана пробамъ пера. Стор. 236 також порожня. На горі дрібнимъ письмомъ напис: Roku Pańskiego Tysiąc siedm set dwudziestego pierwszego maja dnia 8. Під самъ иншою, пізнійшою рукою: 1721, d. 8 maja ta książka spisana.

22. О єйпкѡ Оудонкѡ (стор. 237—243), безъ початку, пор. дод. IV, ч. 59.

23. Прикладъ ѡ женѣ потопленої в неклѣ, иждла встанѣ танла грѣхъ смертельный на сповѣди (стор. 244—246).

24. Прикладъ ѡ женѣ к звытнхъ шатахъ кохаючой съ, якъ страшливе сѧ сїюки показала ѣ якъ справедливе ѡсѣжена ѣ потоплена была (стор. 246—248).

25. Слово ѡ женѣ оутанкшой грѣхъ смертельный на сповѣди (стор. 248—251).

26. Неко мѡкою Хѣюю ѡтвореное зновѣ грѣшныи люде замыкаютъ ѣ яко болше ё жен для строев потопленыхъ, ниж самыхъ вѣсов (стор. 251—252).

27. Роскоши звытнои заживаючи жена до пекла погрѣжена, а мѡжь ей, животъ працовитый ѣ оутрапленный ведѣчи збавленъ; цорка нхъ з видженнѡ в боюга нхъ на добрый животъ ёсть накернена (стор. 253—256), пор. дод. XVII, ч. 15.

28. Слово ѡ томъ, который по смѣрти дозналъ мѡкъ пекельныхъ, а по змертвхъ своемъ встаню велми дивно покѣтовалъ (стор. 256—258).

29. Барзѣ грѣхъ смердитъ передъ Бѣомъ ѣ агглы, ниж стерьвѣ всякій (стор. 258—259).

30. Пѣтамъ Бѣа жолнѣра ѡдного, который каждого дня мовилъ мѣтвѣ: Бѣе Дѣо радѣи сѧ, през дѣ. лѣтъ ѡ дѣвола стерегла (стор. 259—260).

31. За страннопріємство пастѣхъ кролемъ зосталъ, а крольъ кыгнанъ с кроекства за неприятіе на ночь (стор. 260—261).

32. Члѣкъ ѡденъ кысповѣдавши сѧ ѡ покѣтѣ принявши за ѡдну ночь чтыри короны принялъ (стор. 262—265).

33. Жолнѣръ ѡденъ презъ дѣстѣкъ лѣтъ небескон хукали заживаючи за ѡдну годину розумѣлъ (стор. 265—267), пор. дод. XVII, ч. 16

34. Законникъ ѡденъ слѣхуючи краснаго спѣванна пташка ѡднаго презъ тѣ. лѣтъ кпѣщитрвалъ, а тоє сѧ ѣмѣ за ѡдну годину здало (стор. 267—268), пор. дод. XVII, ч. 17.

35. Бѣликѣи мѣки пекелныи оуѣотованы грѣшнымъ, меновите настоятелемъ црковнымъ, за непроповѣданіе людемъ слова Бжого (стор. 269—270), пор. дод. XVII, ч. 20.

36. Страшноє виденіе потопленыхъ пановъ великихъ такъ дѣховныхъ, ѡки скѣцкихъ (стор. 270—271), пор. дод. XVII, ч. 21.

37. Хвалы небесной ѡ мѣкъ пекелныхъ ѡглада немъ новоначалный в законѣ вытравалъ (стор. 272—277), пор. дод. XVII, ч. 22.

38. Розмова ѡднаго рыцера з дѣмволомъ ѡ дѣлахъ людей оумерлахъ (стор. 277—279).

39. Дѣмволъ ѡденъ з дръвого дѣмвола насмѣкал сѧ, же оуѣтраты ѡднѣи дѣши жалокаъ, ѡ мѣлъ кы сѧ для затрачены чотырохъ дѣшъ ѡпекѣновъ веселити (стор. 279—282), пор. дод. XVII, ч. 23.

40. Прикладъ ѡ сѣи непослѣшномъ родичомъ (стор. 282), пор. дод. XVII, ч. 24.

41. Ѡ крѣщеніи Жидовина пѣскомъ в небытѣи воды (стор. 283—284).

42. Сказаніе ѡ першихъ книзѣхъ Рускихъ ѡ Киевѣ (стор. 284), із Гизелевого Синописа, стор. 14—17.

43. Ѡ крѣщеніи Руси (стор. 284—287), *ibid.* стор. 62—65.

45. Ѡ писменахъ рускихъ, когда ѡхъ знати почали (стор. 287).

46. Ѡ Мосоухъ прародителю Московскомъ (стор. 287), *ibid.* стор. 11—12.

47. О збуреню Києва ѿ Печерского моннстырѧ през Батїа (стор. 288), *ibid.* стор. 150—159.

48. Сказанїе о житїи стѣх ѡтець, како претерпѣ Гдѣ наш Іс Хс сїсенїи ради члѣвческаго (стор. 288—290), надрук. Памятки II, 236—237.

49. О птаствѣ дивномъ (стор. 290). Приводжу першу половину сеї статейки: В сарацинской земли є птаство названоє Городактєсъ, которє гды страсный тиждень придетъ, ѧнѣ спѣваетъ, ѧнѣ ѣсть, ѧле шкъ мертвое на знакъ креста зложивши крыла, на дєрѣвахъ звѣксикши сѧ, шкъ мерткїи до воскресенїи зостають. ѧ гды Хсѡ вскрїенїе придет, то на сѣктаню пришедши до себе спѣвають.

50. Чѧ да которыи сѧ стали, гды Хс перед Іродом до Єгипта оуходилъ (стор. 291—292), без кїнця, надруковано Памятки II, 154—156.

51. Конецъ якогось катехїзїса (стор. 293).

52. Оу ставъ людем ѡ крацѣхъ (стор. 293—294), без кїнця, із Помоканова.

53. Слово м. Златоустово о посланїи в. ко Тимофею (стор. 295—297).

54. Тогожде о перваго посланїи (стор. 297).

55. Слово ѡ ѡци Герафїишнѣ, како сїсе блѣдницѧ (стор. 297—298). До сего слова додано кїлька дрібнихъ лєгєнд.

56. Сказанїе оучитєлѧ церковнаго Геронима стлго ѡ Іудѣ предателѣ Хсѡмъ (стор. 299—303), надруковано Памятки II, 343—346, пор: дод. XVI, ч. 114.

57. О покашнїи (стор. 303).

58. Словеса ѿ збранїа (стор. 303). Подано ось яку загадку: Отець мї роди, аз же родихъ сѣбѣ женѧ, жена же моя роди мнѣ дитѧ, дитѧ же мое роди Оцѧ моємѧ матер У викладї сеї загадки сказано: Отець є Бгѣ, ѿже созда Идама, а вышивши о него рєкє создалъ ємѧ женѧ, ѡ ней же рече: родихъ сѣбѣ женѧ. ѧ жена моя роди дитѧ, из неѧже роди сѧ Бїда. Тог же, рече, дитѧ мое роди Оцѧ моємѧ мїрѣ, то є прїстѣю Бгѣ.

59. Чѧ до ѡ намѣстникахъ, економахъ ѿ ігѧменахъ мертвыхъ, живымъ внощи в трапєзѣ показавшихъ сѧ (стор. 303—304).

60. Чѧ до ємѣ пнѣкоюй ѡ вїтели, ѿже ікони стѣхъ Павла ѿ Николаѧ вєсѣдоваша со сокою ѿ Пакловѣ мечѣ кровакый ѡ вѣрте сѧ оу Николаѣ, ѿ крест Николин оу Павла (стор. 305—306).

61. Сентенції і поученя без осібною титулу (стор. 306—308).
62. Слово ѡ вѣрніи ѡз мертвых Карина ѡ Леугина сѡвоѡ великаго Сумешна законника, иже сказа-ша, како Гдѣ до йдѡ прииде ѡ стѣх изведе, в Студитѣ написано (стор. 308—318), надрук. Памятки II, 305—314. Внизу на стор. 318 підписано: Xiędz Borecki umar roku 1825.
63. Чудо Богородичине без початку (стор. 319—320), пор. Pfeifer, Marienlegenden, Stuttgart 1846, N. XX.
64. Слово ѡ болящем ѡ пред ѡбразом Сѡсовым ѡповѣдающемъ грѣху своѡ ѡ ѡсцѣлишемъ по сповѣди (стор. 320—321).
65. Жена грѣшнаѡ пришедши сповѣдати сѡ ѡ не хотише грѣхок своѡхъ повѣдати ѡнде ѡ ѡкрѣте на пѣти болящаго ѡ взявши ѡго в дом свой помазавши ром ѡ ѡпѣщеніе грѣхок своѡхъ ѡ Бѣа пріять (стор. 321—322).
66. Слово ѡ прешедшой горѣ ѡ мѣста своего въ рѣкѣ Нилѣ (стор. 323—325).
67. Слово како ѡсцѣшаетъ дѣвола мнихи (стор. 325—326).
68. Киденіе дѣи малого дитяти през стѣю Іоаннѡ, котораѡ дѣа просила ѡ ѡ, живы матицѣ ѡго повѣдила, живы карала дѣти своѡ, кѡ за злое вхо-кане стислы ѡ рахѡнок вѣдет Бѣ ѡдати (стор. 327).
69. O widzeniach, objawieniach, zachwyceniach, pokazywaniu się aniołow dobrych y złych iako rozumieć (стор. 328—331).
70. O widzeniu duszy iedney z ognia wychodzącej nad słońce iaśnieyszej (стор. 331—332).
71. Oszukanie pustelnika iednego przez czarta (стор. 332—333).
72. Dusza ktora naznaczona do nieba, będzie w nim chociaż by y zgrzeszyła, a ktora nie iest naznaczona do nieba, chociaż by y w dobrych uczynkach żyła, na koncu iednak odpada przez wysokie o sobie rozumienie y pychę (стор. 333—335). На кінці допи-сано: Roku 1826-go d. 7-a 9-ber snieg mały upadł i zaraz zginął, potem deszcz szedł do samego Bożego narodzenia polskiego, takie błoto było, że nie można się było na świat wyjawić, a od polskiego Bożego narodzenia trocha był mroz, a od nowego roku ruskiego wiatr panował.

73. O postawie Jezusa Christusa. Czasow Oktawiana cesarza niekatory Lentulus w stronach żydowskiej ziemi, Heroda króla urzędnik Senatowi u wszystkiej radzie rzymskiej tak napisał (стор. 337—338), надрук. Памятки II, 205—206.

74. Люцидар ѡзнаймѹчий ѡ речах сотворенных на нѣси ѿ на земли, з грецкого на рѹский предложен' (стор. 338—356), без кінця, писано курсивом.

75. Житіє прѣд. Ѡца Павла Фивейскаго Ѡ с. Іеронима написано, жилъ рокѹ снѣ. (стор. 357—362).

76. Слово ѡ смиреніи, ѿже всю славу діаволою повѣждаетъ (стор. 362).

77. Житіє сѣои Марини дѣци, ѿже к мѹжеском ѡбразѣ сѣсе сѹ (стор. 363—369), пор. Н. А. Янчукъ, Юблєйный сборникъ въ честь В. Ф. Миллера, Москва 1900, ст. 365—366.

78. Житіє Евлогіа Александрійскаго ѿ єдинаго ѡбѣтѹгаго (стор. 369—371).

79. Приклад ѡ незгодѣ братерской ѿ ѡ гнѣвѣ, для котораго діавол' справил' те, иж сѣинникъ много мѹчени за Хѹ на конци Фрик сѹ єгѹ, не простив брата, а ѿже ѡ него прощеніа просив ѿ не полѹчив, коренѹ мѹчѣнѣю в' мѣсто єгѹ полѹчивъ (стор. 371—375).

80. Житіє сѣого Павліна єпѣпа Ноленского, который себе в неколю за сѣяковина замѣкнуо ѡдалъ (стор. 375—376).

81. Житіє прѣдѣнаго Ѡца Оѹара чѹдотворца, ѿже Фрочати триднєвномѹ преглѣти сотвори ѿ капицѹ сѣю на променю закѣси (стор. 377—384).

82. Житіє ѿ мѣнне сѣого Фєвдора стратилѣта, то є полковника (стор. 384—390).

83. Житіє ѿ мѣнне сѣоикеликомѣнни Єкатерины (стор. 390—399).

84. Сказаніє аѣглово сѣомѹ Макарію ѡ оѹмершихъ дѣах ѿ мѹках (стор. 399—404), без кінця, пор. дод. XII, ч. 4.

XIX. Дрогобицький збірник.

Про сєй рукописний збірничок подав я відомість у -перше в „Зорі“ 1886 р. стор. 155—156. Пізнійше я передрукував із него дещо в „Кієвской Старинѣ“ і в Памятках (т. I, 23—26, 31—32, 255, 270—271, 273—274 і II, 50—65) Се властиво шматок більшого ру-

копсеу, 15 карток 4-ки, записаних досить дрібним письмом, без кнн-варі, що вжита тільки на однім рисунку. Ті картки я одержав від о. М. Зубрицького. Оповідання поміщені тут, списані переважно церковною мовою, хоч значно підмішаною народніми елементами; тільки декуди переважав народня мова. Ось зміст сего рукопису:

1. Конець оповідання про Самсона (стор. 1), без початку, надруковано в „Зорі“ 1886 стор. 156, і Памятки I, 270—271.

2. Ко има Ѡца ѿ сїа и сїго Дѣла мїи (стор. 2—4), звісний апокріф, „Епистоля о недѣли“, без кінця, списана мовою близькою до народньої, часть надруковано в „Зорі“ loc. cit. Перед текстом рисунок: хрест на Адамовій голові, над ним напис: ІІЦІ, а по боках ближе до хреста: Іс. Хс̄. ии. ка. м. л. р. в. т. к; дальше від хреста з правого боку буква під буквою: В. Ш. Г. Н. Р, а з лівого Ї, З. М. Г. Х. Б.

3. Виривки із Слова св. Григорія про хрестове дерево, з вини перешлетника порозкидані. І так маємо: Ѡ дрикѣ томже, иже и зросте изъ вѣнца Ядамока (стор. 17—18), Ѡ третом дрикѣ, на немже распя са разбойникъ невѣрникъ (стор. 18), конець оповідання про дерево, що принесли Соломонови демони (ст. 5) і Ѡ глакѣ Ядамока, которю принесли дѣмони з дрекомъ (стор. 5). Ті відривки були опубліковані мною, див. Памятки I, 31—32; II, 242—246.

4. Слово сїаго Басилаїа како їзгони вѣса из челоука, писало ся в 1743 г. (стор. 6—8), без кінця, пор. дод. XVI, ч. 14.

5. Житїе Пана Бѣа нїего Іс Хї ї мїре его (стор. 9—14), опубліковано Памятки II, 50—65. Тамже вказано, що початок сего оповідання — дословний переклад першої глави Опецьової книги „Żywot Pana naszego Jezusa Chrystusa“.

6. Слово сїаго Ѡца нїего Яданасїа патрїархи алеѡандрїйскаго ѿ Мелхиседеца, 1742 anno (стор. 14—16), пор. Памятки I, 97—100 і дод. XVI, ч. 9.

7. Житїе ѿ Ядамѣ ї Ѡвѣ ї ш согрѣшенїи їхъ ї їзганїю їз раи ї ако кил по согрѣшенїю (стор. 23—24, 19—22), друковано в „Кїевской Старинѣ“ і в виемках Памятки I, 23—26.

8. Конець оповідання про те, як Давид писав псалтир (стор. 23), друковано Памятки I, 273—274.

9. Конець оповідання про те, як Сїо ходив до раю (стор. 17), пор. Памятки I, 35—36.

10. Між марта к љ. днѣ. Преподобнаго Ѡца ншїе-го Ялєѡїа человека Бжїїа (стор. 25—30), пор. дод. XVI, ч. 40. остатні дві картки дуже пообдирані по рогах разом з текстом.

На стор. 3 на маргі. на горі підпис: Kondratko Jawor, на стор. 4 Іван Kondratkow. На стор. 23 під текстом: Pisał Stanisław Mi (решту вишкрябано). Писало ся 1743 anno. Pysało się przy petri Czorniewiczowi Mieszczanin Drohobucki.

На одній стороні на внутрішнім маргінесі здовж тексту була написана нар. пісенька:

Ой дай хоть трошечки,
Кылаю тебе панчошечки;
Ой дай, поткнеш ся,
Як не даш, поккнеш ся.

На жаль при переплеті сей напис заліплено.

XX. Камянський Богогласник 1734 р.

Отсей рукопис, визичений мені за ласкавим посередництвом д. Кароля Бандрівського, старшого комісара податкового в Грибові, з села Камяної грибівського пов.,— то книжечка в малу 4-ку, писана одною рукою, з вивком кількох карток вліплених пізнійше, досить старанно, полуустановом, з киноварними титулами і грубо рисованими заставками. Книжечка в новійшій оправі, захована досить добре, хоч на картках (сїрого, грубого паперу) видно слїди довгого і частого вживаня. Деякі картки пороздирані і позаклиювані; де инде старе писане заліплено картками і на них написано відповідний текст новим почерком. На кожній стороні пересїчно 20 рядків тексту в лївійшій рамці; на горішній лївійці на середині йде жива пагінація писана киноваром, а з боку кирилська пагінація, але ведена з помилками. Остатня сторінка має число 247; але по стор. 19, 20, 59, 60, 70, 89, 93, 153, 154, 155, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 179, 180, 181 лишено по одній стороні непатінованій, натомість числа 61, 70, 89, 93, 149, 153, 179 і 229 покладено по два рази. Бракує карток, що мали стояти як стор. 11—14, 100—148 і 182—183; натомість вставлено по дві картки пізнійше писані і непатіновані між стор. 205—206, 209—210, 223—224 і 227—228; ся остатня сторінка має однак замість 228 пагіну 229, що повторяють ся зараз на дальшій сторінці. Таким робом виходить, що рукопис мав первісно 258 сторін або 129 карток, а тепер має їх лише 105 крім неномерованої титулової карти. На тій карті, прикливії до руко-

пису пізнійше, бачимо серед орнаментів подовгасте колісце, а в ньому кинуварний титул: Пѣсни третѣ чѣтырдѣсѣтницѣ ѿ ѿниці ѿ нѣлѣк мытарекѣй да же до пѣтѣнокѣ, списани ѿ рокѣ ѿ ѿлѣ. Сей титул, певна річ, належить тільки до одної частѣ збірки, а власне до тої, що має далі окремий титул „Компидіумъ“. Але чи ѿ верхній титул „Пѣсни третѣ“ стосується тільки до тої одної частѣ, чи до цілої книжки? Може бути, що в титулі виставлено спеціально пісні великопісні для того, бо ся часть була найважнійша в цілій збірці, а „Пѣсни третѣ“ належать до цілої книжечки, що була третьою частиною більшої збірки. Я склоную ся до такої думки з огляду на те, що вніші групи пісень у отсей книжці — а в ѿх, як побачимо — більше вѣж три, не мають вѣякої спеціальної нумерації; далі з огляду на те, що в тій самій околиці того самого року був списаний внішній збірник духовних пісень, якого зміст, о скільки можна догадувати ся, доповнював зміст отсеї збірки, так що міг бути першою або другою її частиною.

А. Начало съ Богомъ пѣсеней на праздници Бѣгодичныи (стор. 1—33).

1. На рождѣство прѣтой Владѣчици нѣей Бѣи пѣснь ѿ. (стор. 1—3), поч. Сѣй дѣнь Гѣдѣнь ликѣйте.

2. Пѣснь ѿ. под. Ярхаггъли (стор. 3—5), поч. Радѣйте сѣ всѣмъ людѣи, дѣла сѣ раждаетѣ.

3. Пѣснь ѿ. ѿ фамиліи Іѣ Хѣта (стор. 5—6), поч. Сѣмопѣта ѿнно сѣла.

4. На Покрок прѣстой Бѣи пѣснь ѿ. под. Не плачѣ Рахили (стор. 6—10), поч. Бѣгъ на прѣтолѣ к' нѣсномъ колѣ.

5. Пѣснь ѿ. на той праз. (стор. 10), без кінця, поч. Шко Бгом' прѣзераннѣю.

6. Конѣць піснѣ на Введеніе (стор. 15—16).

7. На зачатіе прѣтѣмъ Бѣа (стор. 16—18), поч. Сѣла вѣдѣ Бѣгъ к' Трѣици ѿдиномъ.

8. Пѣснь ѿ. под. Бѣѣ вѣкримъ (стор. 18—20), поч. Зѣвѣтай цѣрко ѿца прѣдѣкѣнаго.

9. На Благовѣщеніе прѣтѣмъ Бѣа пѣснь перѣва (стор. 20—22), поч. Да прѣйдетѣ всѣмъ мѣрѣ радѣсть, пор. Богогласникъ 1790, ч. 98.

10. Пѣснь ѿ. на той празник (стор. 22—24), поч. Прѣйде архѣггъль в Назарѣдѣ къ дѣкѣ.

11. Пѣснь ѿ. на той же праз. под. Ярхаггъли з неѣ. (стор. 24—25), поч. Послѣн вѣлѣгъль Гѣвѣрилѣ къ Дѣкѣ прѣтой.

12. На положеніє чѣннѣ ризы прѣтой Бѣи пѣсен на пол. Завнтай цорко (стор. 26—27), поч. С пріславна дѣо прістаа.

13. На всеніє прістой Бѣи пѣсен' а. под. Похвала (стор. 27—29), поч. Прїдѣте з' аглы вси конци земный.

14. Пѣсенъ ѣ. на той праз. под. Посланъ ѡ (стор. 29—31), поч. Прѣаглан з' ѣа прішли до Бѣи.

15. На положеніє чѣнаго пожа прѣтой Бѣи пѣсенъ а. подовен Глична ютренко. Иже в напастех' ѣ въ оклеветанїи сѣци да поют (стор. 32—33), поч. Иже ѡ сѣдца до тебе в'здыхамъ. В визу: Конциъ пѣснамъ на празники Бѣородичннѣ.

Б. Починают' са пѣсни прѣтѣй Богородици всегда пѣваемаа (стор. 34—64).

16. Пѣсенъ ѡ прѣтой Бѣи а. соложена в' рокѣ ѣ ѡ лѣ. (ст. 34—37), поч. Чѣла дѣо, ѣсна царице. Чтаемо тут ѣжъ ѣнншым:

Змилѣи са Паниш над пол'сковѣъ короншкѣ,
всмирѣи звады, згодѣ межди паны
наиспокойнѣша дай Панино над панны.

Гиретиковѣъ засѣ сѣдца камен'ны
Змагчѣ и лютерске вѣды оуперты.
Которасѣ славна в Сокал'скомѣ ѡбразѣ
ѣ в Чен'стоховскомѣ славнѣйша, гдѣ князѣ

Тогѣ покорный поклонъ ѣ царѣ
ѡдають ѣ кѣк под ноги люді
Твои падають, чѣдами вславѣона.

З Жировицкого малого икона
великы ласки просащимъ роздаешъ,
и в Борѣнской са цѣкви величаешъ,
Борки кохашъ, гдысѣ са тамъ завила,
и Ярославскесѣ поле збогатила
своими ласками, котрыми прѣд вѣки
Бѣѣ та оувел'вила межде человекѣи.

Львовска каплица кровае слезы знае
твои, коли Левовъ морѣ тажкѣй чекае.

И Почаевска тебе славить скала,
ѣ в Подкаменю в' велкой-сѣ славѣ стала.

Судячи по мові, се виглядає на переклад із польського. Ви-
числені тут чудотворні ікони Сокальська, Ченстоховська, Борцека
(коло Ряшова), Ярославська, Львівська і Підкаменецька — латинські,
а Жировицька, Боруvsька і Почаївська — руські, пор. Ks. Sadok

Barącz, Cudowne obrazy Matki najświętszej w Polsce. Lwów 1891, під відповідними назвами.

17. П'єснь ё. ў прѣстой Бѣи (стор. 37--37), поч. Звѣздо морска, ты Гѣа, переклад з польського.

18. П'єснь ї. ў прѣстой Бѣи (стор. 38--39), поч. Радѣи сѣ Маткѣ Бѣа предъ вѣки.

19. П'єснь ѓ. Бѣи, под. Прѣчтѣл пѣнно (стор. 39), поч. Сѣ Мѣи чѣлѣ.

20. П'єснь ѣ. ў прѣстой Бѣи (стор. 39--41), поч. Бѣо-йзернанѣ Мѣи ўтроковице.

21. П'єснь ѝ. Бѣи, под. Чѣтѣл Бѣѣ (стор. 41--42), поч. Звѣздо йкляющѣ сѣнца.

22. П'єснь џ. ў прѣстой Бѣи (стор. 42), поч. Сѣ Мѣи дѣо чѣлѣ.

23. П'єснь ѡ. ў прѣстой Бѣи (стор. 43), поч. Сѣ Мѣи дѣо сѣлѣ.

24. П'єснь ѣ. ў прѣстой Бѣи (стор. 43--44), поч. Сѣлѣ Бѣѣ, грѣшнымъ людѣмъ помощнице.

25. П'єснь і. Бѣи под. Возлюбилѣ мѣи (стор. 44), поч. Прѣчтѣл пѣнно, тѣ непрѣстанно молѣмъ оустнами.

26. П'єснь аї. ў прѣстой Бѣи (стор. 44--45), поч. Къ тѣбѣ Бѣѣ Мѣи привѣтѣмъ.

27. П'єснь вї. ў прѣстой Бѣи (стор. 45--46), поч. Бѣѣ цѣрице, прѣчтѣл Владычице [sic!], пор. Богогл. ч. 139.

28. П'єснь гї. ў прѣстой Бѣи, под. Слична ютренко (стор. 46--47), поч. Бѣѣ кѣрнымъ ѓворѣно.

29. П'єснь дї. ў прѣстой Бѣи, под. тойжде (стор. 47--48), поч. Слична ютренко до сѣнца прикрана.

30. П'єснь еї. ў прѣстой Бѣи (стор. 48--49), поч. Роже слична, дѣо чѣлѣ.

31. П'єснь сї. ў прѣстой Бѣи, под. Бѣо-йзернанѣ (стор. 49--50), поч. Прѣчтѣл пѣнно, аїгласка цѣрице.

32. П'єснь зї. ў прѣстой Бѣи (стор. 50--53), поч. Чѣлѣ дѣо цѣрице, Мѣѣ Бѣородице.

33. П'єснь иї. ў прѣстой Бѣи (стор. 53--54), поч. Радѣи сѣ цѣрице, нѣшѣ застѣпнице.

34. П'єснь дї. ў прѣстой Бѣи (стор. 54--55), поч. Дѣо мѣи привѣтѣлѣ.

35. П'єснь кї. ў прѣстой Бѣи (стор. 56), поч. Сѣ прѣчтѣл Дѣо, помощнице молѣ, пор. Богогл. ч. 142.

36. Пѣснь кѣ. на добранощ' прѣтѣй Бѣи (стор. 56—57), поч. ѿ Госпоже розкелчинна.

37. Пѣснь кѣ. на всѣх' днѣ за утра прѣтой Бѣи (стор. 57—58), поч. Завитай рана ютрин'ко, перекл. з польського.

38. Пѣсн' Кіевская, под. Возкисела вѣст наст. (стор. 58—61). Подаємо тут повний текст сеї пісні:

Пѣсн' Кіевская.

Повѣдителнаа всѣм' Кіевскіа страни
 Госпоиѣ мѣцѣ вѣжой пришедшой ѿ краи.
 ѿ Бишѣгорода Днѣпра Кієкоподолѣ,
 ѿгда варварскім' полком пріславно ѿдолѣ.
 Прізбраннаа всѣмъ родомъ коевода
 Потопи силѣ в' Днѣпри агаранска рода.
 И шко иногда в' мори Фарашна сила,
 Под Константином полем Скипрска свѣра дикна.
 В тисащном рокѣ шест сот' шестъ десатом в'торомъ
 Хотачи пансти през Днѣпрѣ за своим табором,
 Взали йконѣ на плот вѣ Бишѣгородском храмѣ,
 в' Днѣпровой Агарани да не потонѣт' ймѣ.
 Стопоша на йконѣ вси врази во водѣ, —
 дикна повѣда ѣ силой Коеводѣ. —
 Столпомъ ѿгнениымъ страшнымъ над Днѣпромъ швеннымъ,
 шѣмомъ вѣрнымъ, шѣлакомъ дождениымъ.
 Бѣородична же йкона намѣстна,
 Дѣа прѣвѣдна, славна мѣи везневѣстна
 Носщи на рѣках' единородна сына,
 взала на свой швраз крага Татарина.
 И не штопе дѣа странѣ Днѣпра винѣ,
 личѣ Днѣпромъ в дожд' понесѣт' [в] кіевскѣ долини.
 ѿгда же ста под Кіевѣ Мрїа невѣста,
 плѣнѣнна Кіеваномъ в'завши невѣдѣста,
 же и швразомъ быти Мѣи Бѣа жива
 Хотѣла пансти Днѣпромъ, и пріславна дикна,
 Рожшиа творца свѣтѣ, вѣкѣ стремленію
 противко йдет' Бѣа по новленію.
 Манастирѣ Брат'цкій просто в' Днѣпръ измѣраетѣ,
 же недвижнѣ протнѣвъ вѣщ' к' та сѣвѣрает'.
 Познавши люде чѣдо, иноци пришедши
 сосѣдъ в'зали вѣжественъ вѣсеръ произкешій.
 ѿ акѣ шасаникѣ сѣтъ води Днѣпровкѣ,

іно сосѣды вѣст' неба перловыѣ.

ѿ воды взяли ковчегъ Мойсея нокаго ;

жилааь Кіевъ оу'сирдно здавна таковаго.

ѿскчен'ній ѿ гори камен' Бишьгерода
взали такова в' Днѣпри поразивши рода.

Над воды выходить дщи фараѳна ;

к' твоёмъ брегѣ спѣшит горнаго Сїѳна,

в' нейже Бгъ ѿклень ѣ блговолилъ жити :

гора сіѣ хощеть твой Ішрданъ здобити.

С такимъ триѳомъ [къ] мѣсто по войнѣ приходить,

на знакъ видѣти ѿ Татаръ единого приходит.

Оуподоби са кѳпцѣ Владимирѣ крестаѳцѣ,

внсерѣ показалъ ѿ дѣѣ нкѣщѣ.

Бо шрѣжем' незноснымъ князіѣ два брата

к' Кіевъ дворъ свой шчают, ѿмѣтаютъ врата.

Сѳцній са, цній Могило, витай Бга и мѣткѣ,

приходитъ фѳндаторка к' тѣбѣ к' недостаткѣ

ѿкрій Могило смѣрти могила ѿ амѣ,

ѿзволи са зае быти премѣдрости храмѣ.

Оу'жвлинъ ѿбраз ѿ шѣвѣшенъ веркомъ

в' рокѣ тисащномъ шест' сот' патдѣсатомъ перкомъ'.

Юж' маларскаѣ ѿго рѣка малювала,

не замалюванна в нем ѿзва зостала.

Блгодарствинниѣ вси Кіевскіѣ страни,

воспойте Мѣцѣ Братцкой пришедшей ѿ брани.

39. Пѣснь прѣстой Бѳи ѿ чѣдовномъ ѿбразѣ
к' Сѣмбори (стор. 61—62), поч. Днѣны твоѣ тайны, пор. Бо-
гогласникѣ 1790, ч. 133.

40. Пѣснь ѣ. ѿ томъ, под. Источникъ (стор. 62—63),
поч. Днѣ цѣница велигласно во всѣхъ страни возгрѣмѣла.

41. Пѣснь прѣтой Бѳи, под. Излиѣ са благ. (стор.
63—64), поч. Прѣта дѣо мати рѣскаго краю, пор. Богогласникѣ
1790, ч. 134 і Kantyczki z r. 1785, I, 48—49.

В. Начало съ Бгѣомъ пѣсней на праздникі Гдѣьскіѣ
ѿ нарочитымъ сѣтымъ' (стор. 65—136). Мѣца сѣптеврѣѣ вѣ
начало індикта еже вѣсть новаго лѣта.

42. Пѣснь ѣ. къ Гдѣу шѣемъ Ісѣу Хѣѣ, пѣдовинъ Непѣ-
стижим. (стор. 65—66), поч. Сѣмѣвластномъ твоѣмъ ѣчению.

43. Пѣснь ѣ. Ісѣу сладкомъ (стор. 66—67), поч. Похвала
прѣнесъ сладкомъ Ісѣу.

44. На всемирное воздвиженіе чѣтнаго крѣта Гнѣм пѣснь ѿ. подовенъ Стала мѣти волюч. (стор. 68—70), поч. Крѣтъ стѣй днѣ возносит' сам.

45. На сщѣнномученика Іѡсафата казаніе пѣв. емое ѿ страданіи ѣго, под. Црю Хї пане (стор. 70—73), поч. Послухайте цю зрокла, черекл. з польського, пор. Богогласникъ 1790, ч. 147. і Kantyczki z r. 1785, IV, 75—78.

46. На зачатіе стѣго прѣрка и прѣтечи крѣтла Гнѣм Іѡанна, пѣснь тла ноты той, іако Прїйде архѣгль (стор. 73—74), поч. Пїгль с нѣесе въ Іѡдню.

47. На преставленіе Іѡанна Бгослова въ кѣ. Сентив. Пѣснь ноты той: С) Баркаро мѣнице (стор. 75—76), поч. Іѡана Бгослова, пор. Богогласникъ, ч. 190.

48. Мѣца ѡктокрѣмъ въ д. дї. преподобной матерѣ нашей Параскевїи, еже єсть Пѣтцѣ Терновской, пѣснь ѿ. под. Дѣо мѣти привагла (стор. 77—80), поч. Процвила еси пѣстїци.

49. Пѣснь ѣ. прїдвной Парас. под. Прѣтам панно (стор. 80), поч. Возлюбила мѣти агласко жити.

50. Стѣомъ всехвалномъ айла Лвцѣ пѣснь ѿ. подовенъ: Бїѣ вкрным ѡв. (стор. 81—82), поч. Прїйдѣте вкрны, въ пѣсняхъ восхвалимъ.

51. Пѣснь ѣ. подовенъ тойже (стор. 82—83), поч. Что та нарекѣ, айла стѣй.

52. На стѣого и слакнаго великомѣчника Димитрїа пѣснь ѿ-а, подовенъ Весела нам нокна (стор. 83—85), поч. Прїйдѣте вси днесъ вкрнїи.

53. Пѣснь ѣ. под. Бїѣ црїце (стор. 85—86), поч. Ликвїте свѣтло празднѣюще.

54. Мѣца новкрїа въ ѿ. на стѣыхъ безсервникъ Козмы и Дамїана пѣснь самоподевна (стор. 86—89), поч. Сѣтыхъ безсервникъ и свѣтила темныхъ.

55. Пѣснь ѣ. под. Бїѣ вкрным ѡвор. (стор. 89—90), поч. Свѣтлай воїм нам днес сей вкрмъ праздникъ.

56. На соборъ архистратига Мнхѣйла пѣснь ѿ., подовенъ Закитай црѣко (стор. 91—93), поч. Прїйдѣте вси днѣ чистно восхвалѣте.

57. Пѣснь ѣ. под. Похвалъ прим. (стор. 93—96), поч. Хвалим тла вси згоднѣ.

58. Мѣа новѣмврія въ гї. пѣснь стѣомъ Ішанъ Златѣстѣомъ (стор. 96—98), поч. Златокованнѣю трѣвъ, пор. Богогл. ч. 100.

59. На стѣого аїла Індраѣа, пѣснь ноты той ѣко Розмышлай сѣвѣк (стор. 98—99), поч. Воспойте вѣрны Петрока сродника.

60. Мѣа декамврія. Стѣой велимъченици Барка-рѣк пѣснь, может' пѣти на тѣю нотѣ, ѣко там: Сѣмѣне ме сѣдце (стор. 100—102), поч. Краснаа дѣо, кровь тѣа оуѣрашаѣтѣ.

61. Пѣснь ѣ. под. Ішана Бѣослова (стор. 103—104), поч. Сѣ Баркаро мѣниче, пор. Богогласнѣвъ ч. 165.

62. Ёже въ стѣух ѣтцѣ нѣшемъ Никѣолаю архуѣнѣ-нѣ пѣснь ѣ-а, подобенъ дѣо мѣти прѣлаг. (стор. 105—107), поч. Николаѣ стѣитѣлю.

63. Пѣснь ѣ. сѣ. Никѣола. под. Фалшиѣаа Юно (стор. 107—110), поч. Цѣо ти за похѣлаѣа воздаѣмъ Николаѣ.

64. Пѣснь гї. сѣ. Никѣола. под. Чѣтаа дѣо цѣце (стор. 110), поч. Весѣла намъ всѣмъ настало. Кінця нема. Між стор. 110 і 111 затрачено, судячи по старій паїнаци, 50 сторін.

65. [Пѣснь на Богомѣленїѣ, поч. Ёрданѣ рѣко оуѣготовисѣа], без початку, конецъ на стор. 111. Пор. Богогл. ч. 28. На марг. приписано: Atanas Przyslop[ski] sowtys Kamięski Dnia 9.

66. Пѣснь ѣ. под. Сѣ оутрѣв. дѣѣѣа (стор. 111—113), поч. Кришаѣт' са Ваѣка во Ёрдани, пор. Зап. н. т. і. Шевч. XIV, misc. 11 і т. XV, стор. 48.

67. Пѣснь гї. под. Сѣ прѣсѣтаа дѣо (стор. 113—114), поч. Горы сладѣст весѣлїаа нѣнѣк ѣспѣшаѣте.

68. Пѣснь дѣ. под. Сѣ оутрѣкы дѣѣѣа (стор. 114—115), поч. Сѣ Галиѣаа Хрѣтѣсѣк, пор. Зап. н. тов. ім. Шевч. XIV, misc. 11.

69. На соѣорѣ стѣого Ішана крѣтитѣла пѣснь ноты той ѣко: Весѣла намъ всѣмъ (стор. 115—116), поч. Стѣый великїй прѣрѣ.

70. Мѣа феѣрѣварїа въ ѣ. ден на Стрѣктенїѣ Гѣ нѣшѣго пѣснь ѣ. подобен Нѣпѣстижимый (стор. 117—118), поч. Нѣѣписанный Бѣѣ слово ѣѣви са.

71. Пѣснь ѣ. Стрѣкт. под. Ёрданѣ рѣко стан (стор. 118—120), поч. Сѣмѣшнѣ денѣ трѣзѣви са.

72. Мѣа апрѣла въ кгї. денѣ. пѣснь стѣомъ великомъченикѣ Гѣсѣвргїю (стор. 120—123), поч. Стрѣдалѣ Гѣѣ, стѣ Гѣѣвргїѣ.

73. Мѣа маж въ ѿ. день, на пренесеніе мощей сѣго Ѡѣа наш. Николаа пѣснь ѿ. под. Похвалѣ прінес. (стор. 124—126), поч. Тебѣ похвалѣмъ чѣдне Николаа.

74. Пѣснь ѿ. Никол. под. предвѣчный род. (стор. 126—127), поч. Ой хто хто Николаа любитъ пор. Пѣсви набожныя, Переш. 1834, стор. 98—100 і Зап. н. т. і. Шевч. т. XV, ст. 35—36.

75. Мѣа ѿюніа въ кѣ. днѣ, на рождество сѣаго Ішана крѣтла Гѣна пѣснь сѣа на под. Похвалѣ прінесѣ (стор. 127—129), поч. Горнаго Сішна, пресвѣтлаго снѣца.

76. Сѣым аѣтломъ Петра ѿ Павла пѣснь сѣа под. Свѣтне ми сѣдце (стор. 128—130), поч. Прійдѣте вѣрныхъ хрѣтѣанъ соборы.

77. Мѣа іюліа въ кѣ. днѣ, сѣомѣ ѿ славномѣ прѣркъ ѿ Іліѣ пѣснь самоподовна (стор. 131—132), поч. Источниче вѣгодати, пор. Богогл. ч. 201 і Зап. н. т. і. Шевч. т. XV, ст. 42—43.

78. Мѣа августа на сѣое прешверженіе Гѣ Бѣа, пѣснь ѿ. под. Ѡ прѣстаа дѣо (стор. 132—133), поч. На Ѡаворк прешверж сѣа, пор. Богогл. ч. 70.

79. Пѣснь ѿ. под. Повѣдител' вѣкѣм' (стор. 133—134), поч. Вѣзыграйте радостне Ѡаворскыя горы.

80. На вѣскновеніе честной главы крѣтла пѣснь сѣа на под. Ѡ востока восѣа (стор. 134—136), поч. Бѣгамъ въ пѣстину свѣта вѣдалихъ сѣа.

Г. Компендиум', си ёсть съвераніе пѣсней чѣтеридѣсѣтници ѿ пѣтдѣсѣтници (стор. 137—228).

81. Б нѣлю ѿ мытарн и фѣарис. под. Страшливаго маистатѣ (стор. 137—139), поч. Умиленой мѣтвѣ смиренной.

82. Пѣснь ѿ. под. Ѡ вѣтровы дѣымъ (стор. 139—141), поч. Различѣ развѣмѣй дѣше вѣрнаа.

83. Б нѣлю вѣднаго сѣа пѣснь ѿ. под. Ішрдан' рѣко (стор. 142—144), поч. Превзыдохъ мѣра зѣлми, ѿ мой Бжѣ.

84. Пѣснь ѿ. (стор. 144—145), поч. Нѣсмъ достоинъ нарици сѣа сѣомъ твоимъ.

85. Б свѣотѣ масопѣстнѣю пѣснь ѿ. ѿ развѣченїи дѣши ѿ тѣла, под. Ѡ востока восѣа (стор. 146—147), поч. Ёгда дѣша ѿ тѣла развѣчат' сѣа, пор. Богогл. ч. 235.

86. Пѣснь ѿ. Прошеніе за мѣртвыа (стор. 147—149), поч. Днѣ гѣкѣв, днѣ лютѣ вѣдѣ. Се перекладъ звѣсного латинського гимну Dies irae, dies illa, польскый текст Kantyczki IV, 59—61.

87. В неділю мисопѣстнѣю ѡ сѣдѣ, пѣснь ѧ. подобень: **Г** прекрасна пѣстн. (стор. 150—151), поч. Плачъ сѧ ѡ оужасаю.

88. Пѣснь Ѣ. под. Радѣ сѧ цѣрице (стор. 151—152), поч. З волестію сѣдца кѣпю до Бѣга.

89. Пѣснь Г. ѡ страшом сѣдѣ (стор. 152—154), поч. **Г**дѣ приходить грѣшныа мѣчити.

90. Пѣснь Д. ѡ страш. сѣдѣ, под. Іѡрд. рѣко (стор. 151—157), поч. Слѡхай що живо гласъ страшнѡгѡ.

91. Пѣснь Ё. ѡ сѣдѣ грѣшныа (стор. 157—158), поч. Плачъ дшѣ ѡ рыдай горе, пор. Богогл. ч. 37.

92. Пѣснь Ђ. ѡ чтирѣх рѣчах ѡ стат., ѡ смѣрти, ѡ сѣдѣ, ѡ пеклѣ, ѡ цѣркѣ, подобень (стор. 158), кінца брак, в тілько одна строфа, що поч. **Г**цкнѣй сѧ дшѣ, вѣсь блиска смѣрти Між стор. 158 і 159, судячи по старій пагінацѣ, брак 12 сторін.

93. Нѣла Г. стѣго поста кѣртѣ поклоненіе, пѣснь ѡ кѣртѣ **Г**днемъ самоподобна (стор. 159—161), поч. **Г** триблженное древо.

94. В неділю четвѣртѣю свѣтого поста тренъ ѡ страсти Хѣон жалосный (стор. 161—162), поч. Ісѣ Хсѣ всегѡ свѣта.

95. Тренъ Ђ. жалѡ. о стѣрти Хѣой (стор. 163), поч. **Г** акѣ ѡкрѣтна в' сѣдѣцѣ моемъ рана.

96. В' свѣотѣ пѣтой нѣли, похвала прѣстѡй Бѣи, пѣснь Бѣи самоподобна (стор. 164—166), поч. Хвалить тѣ блѣжаще прѣга дѣце. Картка 165—166 в горѣ передерта так, що бракуе верхньої третины разом з текстом.

97. В неділю пѣтѣю стѣгѡ поста трен ѡ мѣкахъ Хѣыхъ (стор. 166—169), поч. **Г**че Бѣе всемогѡщій, переклад з польського пор. Kantyczki IV, 3.

98. Тренъ Ђ. ѡ мѣкахъ Хѣтѣыхъ (стор. 169—170), поч. **Г** Ісѣ, творче цѣю.

99. Тренъ Г. ѡ мѣкахъ, под. Слична ютрин. (стор. 171—172), поч. **Г** сретій плачѣ, сѣдѣце проражаешъ.

100. Тренъ Д. ѡ мѣ. Хѣто. под. Слѣтне ме сѣдѣце, под. **Г**дѣ тн на добрѣ ношѣ Ісѣ, Ісѣ (стор. 172—174), поч. **Г** кто вы мнѣ то даль, лѣвымъ былъ шлатомъ.

101. В' неділю цѣкѣтнѣю пѣснь перва сам. под. (стор. 175—177), поч. Іѡрсалиме воспрѣими днѣсь Хѣ. Аврѡстнх: Іѡланъ Бѣховецкѣ.

102. Пѣснь ѿ. под. Ішрдан рѣчко (стор. 178—179), поч. Днесь благодать насъ сокираеть.
103. Пѣснь ѿ. подоб. Єлична ютрен. (стор. 179—182), поч. З ѿна зосланный сѣ Бѣа жнкогѡ. Далѣ додана на тій самій стор. Стихиря глас д. Днесь благодать сѣаго дѣа насъ събра, без кінца. Первісно теперішня стор. 183 настунала зараз по стор. 178, так що koniec пісні ч. 102 маеть ся на стор. 183 і другий раз на 179; дві картки (стор. 179—182) вставлено пізнійше.
104. Бѣ сѣый ѿ великій четвєрток тренъ перкый (стор. 183—184), поч. Царю Хрѣте Панє милый, пор. Богогласникъ ч. 39 і Зап. наук. тов. ім. Шевч. т. XVII, стор. 52—53.
105. Тренъ вторый (стор. 184—186), поч. Юже декреть подпнєть, пор. Богогл. ч. 41 і Зап. в. т. і. Шевч. т. XVII, ст. 55—57.
106. Бѣ сѣый ѿ великій пѣток тренъ жалостный д. (стор. 186), поч. Исъ Хѣ панє милый, пор. Богогл. ч. 40.
107. Тренъ жалос. ѿ. под. Ѣ дѣце прѣтѣл (стор. 187—188), поч. Послѣшайте, що зробила проклатыхъ Євреевъ сила.
108. Бѣ сѣю ѿ великѡю свѣотѡ тренъ жалосный (стор. 189), поч. Що ти на добрѡ ноцъ Ісє оусплєнный.
109. Бѣ сѣю великѡю нѣлю Пасхи на Воскрєсєнїє Христово пѣснь перкал самоподовна (стор. 190—191), поч. Іс Хѣ воскресъ ѿнкъ, пор. польскый текст Kantyczki IV, 37—38.
110. Пѣснь ѿ. на Воскрєнїє Хѣо (стор. 191—194), поч. Веселый нам днес днѣ настѣл, переклад з польского, пор. Kantyczki IV, 36.
111. Пѣснь ѿ. на Воскрѣнїє Хѣо, под. Ѣ оутров. (стор. 194—195), поч. Воскрєс Іс ѡ грока, радость коєїм.
112. Пѣснь д. на Воскрѣнїє Хѣо (стор. 195—196), поч. Йзыйдѣте аггѣ лики въ стрѣтенїє Бѣдки, пор. Богогл. ч. 52.
113. Пѣснь ѿ. под. Ѣ прекрасна пѣст. (стор. 196—198), поч. Бѣ вечеръ же свѣотный.
114. Пѣснь ѿ. на Воскрѣ. Хѣо (стор. 198—200), поч. Іс Хѣ з мертвыхъ всталъ естѣ.
115. Бѣ четвєрток Бѣзнесенїа пѣснь перкал, подовєнкъ: Воскрєс Іс ѡ грока (стор. 201—203), поч. Иерусалим же град ѿ сѣый Єївнѣ, акростих: Ишан Бѣховецкі.
116. Пѣснь ѿ. Вознесен. под. Похвалѡ прин. (стор. 203—204), поч. Прїйдѣте крѣный совокѡплєнный.
118. Пѣснь д. Вознес. подоб. З колєстїю сѣдца (стор. 207—208), поч. Духовенїемъ дѣа Хѣ даєть нѣжданымъ, акростих: Димитрий Рїйницкий.

119. Б неделаю пѣтдесятнѣю пѣснь перваа, подовенъ Іервсалим (стор. 209- 211), поч. Исѣ спсѣтель ншѣ лѣлом сердца, акростих: Ишан Бѣховицкі.

120. Пѣснь ѣ. под. Размышлай себѣ (стор. 212—213), поч. Црю нескныи и вѣкшнтелю

121. Пѣснь г. о тройци, под. Ишрдан' рѣко (стор. 213—215), поч. Тройце сѣла, Бжѣ ласкавыи, пор. Зап. в. т. і. Шевч. т. XV, ст. 30.

122. Пѣснь д. о тройци сѣой, под. Тевѣ честь хвалѣ (стор. 215—216), поч. Творче и Бжѣ, пане ласкавыи.

123. Въ неделаю ксѣхъ сѣыхъ пѣснь ѣ. ѿ тройци сѣой, под. Ико Бгом предизк. (стор. 216 - 218), поч. Пресвѣщен'наа тройце.

124. Пѣснь ѣ. ѿ сѣыхъ ѿ грѣшныхъ (стор. 218—219), поч. Тамъ за горою за нѣною сѣи веселат са.

125. Въ десятый четкерьъ Бжѣиа плоти, пѣснь ѣ-а. подовен Ішрдан рѣко (стор. 219—220), поч. Тевѣ честь хвалѣ ншѣ вѣчныи Бжѣ, з польського, пор. Kantyczki IV, стор. 42.

126. Пѣснь ѣ. тойже (стор. 220—221), поч. До тебе Пана смиренно коламе, переклад з польського, пор. Kantyczki IV, ст. 45.

127. Пѣснь г. (стор. 221—222), поч. Ісѣ, Ісѣ, Ісѣ, Ісѣ, покарме нескныи.

128. Въ патнюнкѣ і. по Воскресеніи lament бо лесной Бци первый (стор. 222—226), поч. Южѣ та жигнавѣ мой наймилишій сѣс Хрѣтѣсе перекл. з польського, пор. Kantyczki IV, стор. 23.

129. Ламента ѣ. прѣтой Дѣы (стор. 226—228), поч. Стала мѣи болѣюча, переклад латинського гимну Stabat Mater dolorosa, пор. польський текст Kantyczki IV, стор. 20.

XXI. Угороруський сьпіванникъ А.

Сей сьпіванник, привезений д. Гнатюком із північної Угорщини, списаний, судячи по письмі, при кінці XVIII або в початку XIX в. і хоч має більшість пісень таких, які знаходять ся в друкованим Почаївськѣм Богогласнику, то про те, здасть ся, зладжений незалежно від нього, на основі иньших рукописних збірників. Про се переконує нас не тільки текст пісень ідентичних з почаївськѣми, туг значно відмінний, але також брак порядку подібного до друкованого Богогласника і значне число пісень, яких нема в тім виданю і які звичайно не стрічають ся в сьпіванниках копіюваних із друкованої книги.

Рукопис — невеличкий зошит сїрого паперу в більшу 8-ку, сильно затовщений, але зрештою досить добре захований, писаний досить гарним полууставом; текст пісень не розділений на вірші, тільки кожда строфа зачинаеть ся а саріте і початкова її буква так само як титул кождої пісні написані киноваром. Початку ані кінця рукопису нема і хоча текст першої пісні має ся весь, але нема титулу, що певно був на попередній картці. Рукопис має тепер 12 арток і містить ось які пісні:

1. Пѣснь пастыремъ мовилъ, (стор. 1—2), пор. руський текст Зап. н. т. ім. Шевч. т. XVII. ст. 62—63; польський Kantyczki II, 12.

2. Пѣснь сѣлю Василію (стор. 2—4), звісна пісня про Василя і Евладія, надрукована мною з галицьких копій у Жатю і Слові III, 307—312.

3. Пѣснь Богомвленію Гѣню, под. Воскресъ Ісѣъ ѿ гроба, поч. Кричатъ сѣ Вѣлка къ Іордани (стор. 4—5). Пісня не поміщена в Богогласнику, але друкована в пізнійших пісенниках Ставропігійського виданя і доси дуже популярна в горах і на галицькім Підгір'ю, пор. дод. XX, ч. 66.

4. Пѣснь Богомвленію Гѣню (стор. 5—6), поч. Іорданъ рѣчко оуготови сѣ, пор. Богогласникъ ч. 28; дод. XX ч. 65.

5. Пѣснь Стрѣтенію Гѣню, под. Радѣи сѣ Цѣрици (стор. 6—7), поч. Свѣтло днесъ ликвіте, ѿламы косклицайте.

6. Пѣснь во нѣлю ѿ владномъ (стор. 8—9), поч. Нарѣкахъ сидице горка Вавилонѣ, — се властиво перевіршований псалом, пор. Богогл. 34.

7. Пѣснь въ нѣлю мѣсопѣстнѣю (стор. 9—10), поч. Палчи дѣше, рыдай горе, пор. Богогл. ч. 37; дод. XX, ч. 91.

8. Пѣснь ѿ страшномъ сѣдѣ (стор. 10—14), здаеть ся угроруського складаня, подаемо першу строфу:

Горѣ, горѣ дѣше моя ко творцѣ своємъ
 Бѣжи, кѣжи сѣ вленемъ къ источникѣ живомъ,
 к' немъ тамо припадн
 й его сѣ наслади,
 который завше памѣтаеть,
 кто ко немъ прикѣгаеть.

Ся пісня має акростих, що дав назву автора: Геден Назій.

9. Пѣснь Благовѣщенію прѣстої Богородици, поч. Ликѣи днесъ Євоне (стор. 14—17), пор. Богогл. ч. 107.

10. Пѣснь великопосна (стор. 17—19), поч. **Є** дѣвице пречиста, пор. Богогл. ч. 109 і Зап. н. т. і. Шевч, т. XVII, стор. 53—54.

11. Пѣснь Воскресенію Гѣню (стор. 19—20), поч. **К**осресь Ісѣ ѿ гроба, радость восѣ, пор. дод. XX, ч. 111.

12. Пѣснь Вѣханію Гѣню, под. **В**зыдѣ Бѣ ко высокої горѣ, поч. Радѣ са зѣло, дщи Єѣна (стор. 20—24), пор. Богогл. ч. 49.

13. Пѣснь Вознесенію Гѣню (стор. 24), поч. **В**зыдѣть Бѣ ко высокої горѣ (без кінця), пор. Богогл. ч. 64.

XXII. Угрор. співання Б. Митра Дочинця.

Так називаю сей співання на основі підпису того, хто 1832 р. писав одну його, найціннішу частину. Властиво-ж співання складає ся з трьох частей, писаних ріжними руками і в ріжних часах, відмінних одна від одної і папером і навіть форматом. Часть перша обіймає перших 16 карток і писана десь у початку XIX в., полууставом, без киноварі і без записок на маргінесах чи де инде; друга часть має 36 карток, з тих 4 порожні, писана скорописю, досить недбало, на грубим сивім папері більшої 8-ки, рукою Митра Дочинця в р. 1832; третя часть має тільки 14 карток і в очевидно вививком якогось більшого збірника, не має ані початку ні кінця, писана грубим полууставом, але заокругленим і декуди близьким до курєва, почерком дуже подібним до того, яким писана одна Керестурська Песня з кінця XVIII в., привезена д. Гнатюком. Зміст сеї збірки ось який:

1. Пѣсн' в' нѣлю ш блѣдномъ, под. **Ф**лашка юност, поч. **Н**а рѣкахъ сидѣше (стор. 1—2), пор. дод. XXI, 6.

2. Пѣсн' в' Єтаномъ [sic! зам. шстатномъ] сѣдѣ, под. **Г**дѣ шлю са поч. **Г**орѣ, горѣ, дшѣ моѣ (стор. 2—5), пор. дод. XXI, 8.

3. Пѣсн' в' нѣлю сырпѣст. в' **И**дамъ к' ѣ **Є**кѣ, под. **Є** дѣвице пресѣ (стор. 5—7), звісний плач Адамів, поч.

Плакал са **И**дамъ под' раем,
же выгнанъ былъ з райскихъ краевъ
ѿ **архаггелскихъ** ковъ.

4. Пѣсн' **Б**лаговѣщенію п. **Б**ѣи самоподобна поч. **Д**а прійдетъ всемѣ мирѣ радост (стор. 7—8), пор. Богогл. ч. 98.

5. Пѣсн' вѣханію ГѢню, под. Взыде Бѣъ поч. Радый сѣ зѣло (стор. 9—11), пор. XXI, 12.

6. Пѣсн' Воскресенію Хѣъ, под. Бѣъ оу емкѣрѣ горнем (стор. 12—13); ось перша її строфа:

Иисъ Хѣ з' мертвыхъ всталъ,
мертвымъ животъ даровалъ
и житіе нам исправилъ,
смерти вѣчной нас избавилъ.
Крѣе, крѣе влейсон', алѣва,
ГѢи, ГѢи помилуй,
Фкѣпил' есть насъ кровію.

7. Пѣсн' Вознесенію ГѢню, под. Радый сѣ зѣло поч. Взыде Бѣъ къ високой горѣ (ст. 13—16), пор. дод. XXI, 13.

8. Пѣсн' Сошествію ѣ. Дѣъ, самопод. поч. Источникъ дѣховный (стор. 16—18), пор. Богогл. ч. 61.

9. Пѣсн' ѣ. аплѣом Петръ и Павлѣ, под. Фалшигла юност. (стор. 18—19); ось перша її половина:

Органы играйте,
Петра величайте,
аплѣ Павлѣ радѣно заграйте!
Нероне незбожный,
фараѣне проклѣтый,
казалъ ѣ мордовати,
ѣкъ Пилат' Понтійскій.
Ипѣла Петра казал' мордовати,
аплѣ Павлѣ казал' глакѣ стѣти.
Нероне безбожный,
фараѣне проклѣтый,
вѣдеш' ты на кѣки оу' некак' горѣти.

10. Пѣсн' на Прѣвѣраженіе ГѢне, под. Мухайле: кто ѣко Бѣъ, поч. На Оаворѣ прѣвѣраз сѣ (стор. 19—20), пор. Богогл. ч. 70.

11. Пѣсн' Оуспенію прѣтой Бѣи, под. Радыйте сѣ кси людѣе (стор. 20—22), без вѣнца; поч. Прѣаггил з' ѣва прійшли до Бѣи, пор. дод. XX, ч. 14.

12. Пісня про Іеуса Зарваницького (стор. 23—24), угроруська, без початку. Читавмо тут:

Роды земный соверѣте сѧ,
оу Зарваници веселѣте сѧ:
Козвышетъ Бгѣ
хрѣтѣанскій рогъ.

Надъ Стрѣпотою град Зарваница,
в' кролествѣ Угерском зрит сѧ царица:
надъ водами гласъ,
Бгѣъ кзываетъ насъ.

Людіе твѣк днес сѧ кланяють,
оу Зарваници поклон' ѡдають,
взираетъ миръ вес
приходяще днес.

Якъ Ягараномъ сокрѣшилъ главъ,
вѣрномѣ скиптрѣ додай державъ,
з высоты страхъ,
сокрѣшиъ враговъ в прахъ.

Ся остатня строфа велѣла-б думати, що пісня зложена ще при кінці XVII в. під вражінням турецьких нападів на Угорщину.

13. П'єсн' на Покровъ прѣ. Бѣи, под. Бѣе кѣрнымъ ѡ корона (стор. 25—26), поч. Предста црѣца на високомъ тронѣ.

14. П'єсн' ѣ. архистратигъ Михаилъ под. На Ѡаворѣ прѣшкразил сѧ (стор. 26—29), поч. Михаиле: кто шко Бгѣ! велики возепѣлъ ѣ.

15. П'єсн' Бовѣденію прѣстой Бѣи, под. Радѣи сѧ црѣце (стор. 29—30), поч. Свѣтлаа зорнице, сѣтринна деннице.

16. П'єсн' стителю Николаю, под. Предвѣчный роди сѧ (стор. 30—33), пор. Зап. в. т. ім. Шевч. XV, 35.

17. П'єсн' Рождествъ Хрѣтѣовъ (стор. 33—34), поч. Скунна всезлатаа, ковче завѣта.

18. П'єснь Ядамовни Свѣк (стор. 34—36), поч.

Размышлавъ сѣбѣ Ядамъ,
Чого бы сѧ добре звѣдалъ.

19. П'єсн' великого поста самопод. Не плачь (стор. 36—37), поч. Ѡ Дѣвице прѣчтаа, мѣти благословиннаа, пор. Богогласникъ ч. 102.

20. Стѣхѣира надгробнаа (стор. 37—38), вірша місцевого складаня:

Зачало прѣмѣдрости — страхъ Гдѣнь!
Кто бы то завше прияти годѣнь

страха Господня, чистъ пророковъ
 Давыдовъ возвѣщають . . . стъ . . .
 По божественномъ страхѣ
 в цѣломудренномъ оужасѣ
 оуѣскъ любви набоженства
 не прагнетъ ѿ малженства.
 Кто оуѣ Бога просить мудрости,
 вознести покланнемъ..
 Покаймо сѣ сласти,
 дастъ намъ Бгъ во мудрости
 оумерти . . . оуды,
 Не чинѣмо влады.
 Кто тѣло твѣчнтъ,
 того Бгъ наоучить;
 кто тѣлѣ оугаждаетъ,
 дѣшѣ изражаетъ;
 кто тѣлѣ форѣветъ, [sic! зам. фолѣветъ]
 дѣи смерти готѣветъ.
 Смерть не бонт сѣ прѣта,
 грѣшникомъ люта,
 страшна и погана,
 не бонт сѣ пана.
 Сѣсть за грѣхи покѣта,
 не вѣде смерть люта.
 Постом сѣ смѣримо,
 во грѣскѣхъ не мрѣмо.
 Кто спѣвати годенъ,
 таковы подобенъ:
 плачлива стѣхира;
 смертнаѣ секѣра,
 оуѣскѣхъ ѡна сѣчетъ,
 никто не оуѣтетъ.
 Того сѣ не . . . (кѣнца бракуе).

Початок сеї „стихири“ дуже попсований. Було-б дуже пожадано віднайти і опублікувати її всю, а також вивідати, чи її співають, чи може відмовляють при похороні і серед яких обрядів.

21. Пѣснь за здоровна, поч. Кажѣтъ людѣ (стор. 39—41), пор. Богогласникъ ч. 256.

22. Пѣснь Богом вленію, поч. Йшрданъ рѣко (стор. 41—43), пор. Богогласникъ ч. 28.

23. П'єснь Бїи (стор. 43—45), поч. **Ѓ** мати д'єво с'їа, мати пренепорочна, пор. дод. XX, ч. 22.

24. П'єснь Рожеств'я Христова (стор. 45—47), поч. **Б**гъ предв'єчный народил с'я, пор. П'єсни наб. стор. 6—8.

25. П'єснь Василию (стор. 48—50), пор. дод. XXI, 2.

26. П'єснь въ нед'їлю сїроп'єстн'ю (стор. 51—54), пор. вше 3. На стор. 50 і 53 в низу підпис: **С**и'я п'єсни дажа **К**с-шинського.

27. П'єснь в с'єбот'я Лазарев'я, подоб. **Ѓ** д'євице пречиста, поч. Ч'їєк'ь єдин'я богач'ь был'я (стор. 55—56).

28. П'єснь во нед'їлю цв'єтн'я, под. **И**шрдан'я р'їко (стор. 57—59), поч.

Церкве **С**иїшнска'я юж'я весели с'я
ѡ том, же цар'я твои дн'єсь приближи с'я.

29. П'єснь Воскр'єнїю, п.д. **К**рещает с'я **Б**їдка (стор. 59—61), поч. **В**оскр'єсь **І**с'усъ **Х**р'єво, радость вес'їа, пор. дод. XXI, ч. 11.

30. П'єснь на Вознесенїє (стор. 62—66), пор. Богогласник'ь, ч. 60.

31. П'єснь на **С**ошествїє с'їго **Д**х'їа (стор. 67—71), пор. Богогл. 261. На стор. 71 під текстом підписано: **р**ок'ь **к**ѡшл'ї. **Ш**сел'я **Д**очинца **М**итер'я списа на сем'я лист'я с'їа п'єсни, **р**ѡка, **п**ѣт'япис'я **Д**очинца **М**итрова. Далї їде відмінне чорвило і по черк **Д**очинця.

32. П'єснь на **В**оскр'єсенн **Х**їо (стор. 72—74), радше на **Т**омиву нед'їлю, поч. **П**о востаннн твоєм'я **Х**р'їте преславно їви с'я оучеником'я твоим'я [ївно].

33. П'єснь ск'їцка (стор. 74—76), ось вона:

Ѓх'я ми тишк'и жал'я не малы,
многи скорби мн'я ѡб'їли.
Ѓца матер'я ѡставил'я єм'я
и сам'я ѡ нїх'я забл'удил'я єм'я.
Оуєс'х'я живых'я и ѡставил'я,
а дн'єсь слыш'я, иш'я померли.
Ѓтець мати престаи с'я,
во мн'ї сердце рас'єдвои с'я.
Ци не плох'и роз'єм'я стал'я с'я,
же в ч'єжин'є єм'я загнал'я с'я?
Хоть померли, не в'їдаю,
в ч'єжєм'я краю прєкываю.
Плачте ѡчи, слезы л'їте,

Щца, матеръ южъ невъзрите.
 Оу чѣжинѣ мѣшѣ жити
 и з блискими си не видѣти;
 оу чѣжинѣ превывати,—
 такъ чѣжинѣ треба знати:
 ани чѣсте, ни похвали,
 токмо досыть изнекаги.
 Оу чѣжинѣ превывати —
 не дай Хрѣте оумирати!
 Слезы мои Хрѣте приѣми,
 житие чисто даруй ми!

34. Пѣснь ш страданню на великомъ постѣ, по-
 добенъ Царю Хрѣте (стор. 76—79), поч. Южъ си жида изо-
 брали.

35. Пѣснь ко сѣон Бѣи чѣ доткорнои Покчанскои,
 подобенъ: Нова радость стала (стор. 79—80). Се живцем перенята
 новосамбірська пісня, пор. Богогл. ч. 133, тилько в другім ряду
 зам. Новосамборская церковь поставлено: Нова церковь Покъ-
 чанская.

36. Пѣснь погрѣшанию Кѣзанѣтны, подобенъ
 Изъ точникъ слезы (стор. 81—82), пісня на смерть якогось
 Мукачівського епископа; читаємо тут:

О Мѣкачъ, Мѣкачъ шсироченый,
 такъ тишикъ (Брѣделъ!) баръзо смѣцины.
 Бѣсь народъ людски южъ лamentsвѣтъ,
 Оуграхъ, Колоухъ велии жалѣтъ.
 Смѣтнаи бо трѣба южъ затрѣбѣла,
 штроглаи смерти мѣтла, трѣшила.
 И патернѣ изъ рѣки вышала,
 и аръхнерейскѣ пла[ш]чѣ поде[р]ла.

37. Пѣснь во неделю крестопоклонѣю (стор. 82—83),
 поч. Ісѣсе царю распятый на крести дрекъланномъ.

38. Пѣснь на Рождество Хрѣто, подобенъ: Нова
 радость стала (стор. 84—85), поч. О крестока воснивший,
 звѣзда мсна показавый.

39. Пѣснь ш долъжности пастыря дѣшевнаго,
 подобенъ (стор. 85—87). Се неповний варіант звісноу „Пісні Па-
 стелія“, Мукачівського каноніка з кінця XVIII в., опублікованоу

1) З мадарського: tessék, Erdely — прошу, Семигород.

См. Успенский
 Тридцатый
 1716-1733.

з відпису о. Кралціцкого пок. Драгомановим (Житє і Слово I, 452—453). Подаємо тут сей варіант, що хоч не дав повного тексту, але цікавий одною строфою, доданою очевидно пізнійше:

Насътырю дѣшевный, ты попе избраный,
лють грѣшныи ѡчищати Ѡ Бѣа есь данъныи.
Икъ же дрѣгыхъ щчищешъ,
кетъ самъ сквернымъ изостаешъ
жиючи блѣдно?

.....
.....
а ты якъ самъ во тмѣ ходишь
и всѣхъ со собою водишь
во рокъ пекельныхъ!

Идѣтъ лѣта, попе, прихѣдитъ коньчина,
абы ты не зстала лютаи година!
Глубоко спишь — провѣди съ!
Заблѣдикъ есь — наверни съ!
Ѡ попе, покай съ!

Ѡхъ поклай съ попе, во ты чортъ возметъ,
коли не зостаешъ, тогда ты порветъ.
Такъ съ тѣчишь, шельгѣдѣшиъ,
же чрево тѣгати не кирѣшиъ, —
попе, вже покай са!

Тѣсенъ пѣть до раю, врата гѣскнї;
людемъ показѣшиъ посты твердыи,
а самъ гѣкшиъ, пишиъ стравы дороги.
Глубоко спишь — провѣди съ,
заблѣдикъ есь — наверни съ,
Ѡ попе, покай съ!

37. Пѣснь стѣому архангелѣ Михаилѣ (стор. 87—89), поч. Хвалимъ ты всѣ згодне збройне.

38. Пѣснь Идама челокакъ прѣвомѣ скѣта, подобенъ (стор. 90—92), кілька стрѣф із звїсної „Вірші про сотворене сьвїта“, надрукованої в повнїм тексті з галицької копїї в Житю і Слові II, 216—222, в коротшїм із Яворївського спїванника див. Записки наук. Тов. ім. Шевченка XIV, misc. 2.

39. Пѣснь Ё. Идама во неделю сырѣсенсю, подобен: Ѡ Дѣкице (стор. 92—94), пор. вше ч. 3.

40. Гонъ присятой Бѣмъ (стор. 94—96).
41. Сказаніе Гѣне (стор. 96—97).
42. По имени Фца и сына и сѣаго Дѣхамѣнъ (стор. 97—103), всі три прозові тексти, звісні апокріфи.
43. Пѣснь скѣцкама (стор. 111), варіант звісної пісні:
Кажут люде, що я умру.
44. Сон Богородиці, без титулу (стор. 111—112).
45. Епістоля про неділю, без титулу (стор. 112—116), пор. вше ч. 42.
46. Пѣснь покама ко сѣой Бѣи (стор. 116—117), поч. Палчите ся серца.
47. Пісня без титулу (стор. 117):
- Конецъ свѣтѣ юшъ приходитьъ,
не горасъ ся що день робитъ:
паны злыи настакаютьъ,
мѣзерныи зневажаютьъ.
- Шки таки з доломаномъ
велитъ себе звати паномъ.
Посли Боже слуги свои,
що дѣша моя.
Посли Боже ласкѣ свою,
возми, возми дѣшѣ мою.
48. Пѣснь ѡ страданіи Хѣа (стор. 118—119), поч. Дѣше
моя грѣшила, востани раненько.
49. Пѣснь при ѡстатной смерти (стор. 120—121), поч.
Ѣ широкый свѣтѣ, нѣкъде в товѣ жити.
50. Пѣснь на рождѣство Хѣо (стор. 121—122), пор.
вше ч. 24.
51. Пѣснь ко сѣой Бѣи (стор. 122—123), поч. Богородиц.
кѣрныма ѡворона, пор. дод. XX, ч. 28.
52. Пѣснь на погребѣк (стор. 124—125), поч. Источникъ
слезы расълванте ся.
53. Пѣснь ѡ старости (стор. 126—127), поч. Фальшивая
юность, нечесна фортѣна.
54. Пѣснь ѡ марѣности свѣта (стор. 127), поч. Что
мы человекѣк есмы и сѣчезаемъ.
55. Пѣснь ѡ страданію Хѣа (стор. 128), уривок із пісні
Богогл. 39.
56. Пѣснь надъгробна (стор. 129), поч. Палчи дѣе, рыдай
горе, пор. XXI, 7.

57. Пѣсь на кожнаго челоуѣка, поч. Горѣ, горѣ, дѣ
моу (стор. 130), пор. дод. XXI, ч. 8 і XXII, ч. 2.
58. Пѣсь ко дѣ[т]ямъ малолѣтнимъ (стор. 131—
132), поч. ѿ Бже ласкавый, ѿче безконечный.
59. Пѣсь на Благоуѣщеніе (стор. 132—133), поч. Ли-
кый днесь Сиони.
60. Пѣсь на воскресніе Хѣво (стор. 134—135), поч. Ісѣ
Хсѣ з мертвыхъ сталъ, пор. више 6.
61. Пѣсь воскреснаи (стор. 135—136), пор. дод. XXI,
ч. 11; XXII, ч. 29.
62. Претѣкный роди си пѣть лѣты (стор. 136),
тільки одна строфа, пор. Богогл. ч. 17.
63. Пѣсь ко стѣомѣ ѿца Николаю (стор. 137—138),
пор. више 16.

XXIII. Юалуський сьпіванник XVIII в.

Сей сьпіванник, з якого лишило ся всего 19 цѣлих карток і два вривки, писаний у другій половині XVIII в., одною рукою, скорописом, без киноварі. Я одержав його, як і рукопис описаний під ч. XIV, від д. Івана Ом. Левіцкого, який знайшов його між паперами свого батька, що був священником у Берлогах Калуського пов. Збірничок був писаний в части по руськи, в части по польськи і містив духовні і свѣтські пісні. Ось його зміст:

1. Претѣкный родил си под лѣтн (стор. 1—4), пор. Богогл. ч. 17, хоча тут текет повнѣйший.
2. Некаш радость свѣтѣ си зивила (стор. 4), уривок, пор. Богогл. ч. 19.
3. Польська пісня „Witaj święta Wniebowzięta“, без початку (стор. 5—6).
4. Pieśń natalis Хѣ (стор. 6—7), поч. Anioł pasterzom mówił, пор. Kantyczki II, стор. 12.
5. Pieśń na boże narodzenie (стор. 7—8), поч. Paśli pasterze woły, пор. Kantyczki II, стор. 51.
6. Щалма Іванѣ Златоустоу (стор. 8—9), поч. Златокованнюю трѣкѣ, пор. Богогл. ч. 160.
7. Пѣсь на введеніе прѣстой Бѣи (стор. 9—11), поч. Патриарси тріумфуйте, пор. Богогл. ч. 93; Зап. наук. тов. ім. Шевч. т. XVII, стор. 72.

8. Oratio gratulatoria Navitatis Xti Dei (стор. 11—13), поч. Dziwna metamorfozis y ledwie do uwierzenia.

9. Пѣснь на сѣой Тройци, под. Іордан рѣко (стор. 13—14), поч. Тройце сѣам, Бжѣ ласкавыи, пор. Зап. наук. Тов. ім Шевченка т. XV, стор. 40.

10. Пѣснь ко прѣстой Бѣи (стор. 14), поч. Прѣтам Дѣо мѣи рѣскаго краю (більше нема, далї очевидно бракуе карток).

11. [Пѣснь на рождѣство Хѣо], без початку (стор. 15—16), поч. Я ви дѣи и холми возиграйте со нами.

12. Пѣснь прѣстон Бѣи (стор. 16), поч. Ё прѣтам пѣо, дѣо Бѣи, пор. Зап. наук. тов. ім. Шевч. т. XV, стор. 39.

13. Пѣснь на рождѣство прѣтой Бѣи (стор. 17—18), поч. Рождѣство дѣи агглом славити.

14. Пѣснь великопѣснам (стор. 18), поч. Ё все створеня под умершим паном, пор. Зап. в. т. і. Шевч. т. XVII, ст. 57.

15. Пѣснь [на страсти Хѣи], татул ушкодженый (стор. 19), поч. Яггѣкѣи цѣю, предвѣчнѣи Бжѣ, пор. Зап. наук. тов. ім. Шевч. т. XVII, стор. 68.

16. Пѣснь на страсти Хѣи (стор. 19—20), поч. Цѣу Хрѣте пане милѣи, пор. Богогл. ч. 39.

17. Пѣснь на воскресѣнїе Хѣо (стор. 20—21), поч. Воскрес Іс Ѡ грока, радост восѣи, пор. дод. XX, ч. 111; XXI ч. 11.

18. Пѣснь сѣомъ Ішанъ (стор. 21—22), поч. Балжинъ оученнѣе, апостоломъ слака.

19. Щалма на благовѣщенїе прѣтой Бѣи (стор. 22—23), поч. Послан вих аггль Гавриѣлъ ко дѣм прѣтой, пор. Зап. наук. тов. ім. Шевч. т. XVII, стор. 69.

20. Пѣснь на страсти Хѣи (стор. 24), поч. Скажи мѣнѣ соловѣю правду, пор. Головацкѣи, Нар. пѣсни Гал. и Угор. Руси, т. II, стор. 736.

21. Пѣснь ѡ Гавелѣ цари [и] Давиду (стор. 25—26), поч. Ко великом смѣтку Гавелъ зостаг, друковано мною із сего рукопису, див. Киевская Старина, 1891, ч. 9, стор. 481.

22. Пѣснь на рождѣство Хѣо (стор. 27), поч. Радѣйте ся вси людѣе, пор. Пѣсни наб. 1834, стор. 5—6.

23. Щалма на пренесѣнїе мощей сѣаго [Николаи], (стор. 27—28), поч. Мирѣ многоцѣнное истѣкает з мощей твоих.

24. Пѣснь на Рождѣство Хрѣтво (стор. 29—30), поч. Предвѣчнѣи родил ся под лѣтн, пор. више, ч. 1.

25. Пѣснь свѣцкаи (стор. 30), без кінця.

Щаслива фортѣно, гдѣ же ся подѣла,
 Якъ миѣ во панинствѣ вѣрне ѣ служила,
 Я тепер' в маажнствѣ послужи миѣ мало,
 Дави мое срдце болше южъ не выло.

Да коли-б же знала свою лиху долю,
 Не терпѣла би я тяжкую неволю.
 Я всеж то справуеть нелюбовь моего пана,
 Же я молодая якъ рожа зокыла.

26. Пісня без початку (стор. 31), поч. **Ѓ** гледи мѣко
 на крѣтѣ южъ пана.

27. Пѣснь прѣтой Бѣи Панковецкой (стор. 31—32),
 поч. Цвѣтъ мисленій и криньк полній во Панковскей веси, пор. Зап.
 наук. тов ім. Шевч. т. XVII, стор. 79.

28. Пѣснь прѣтой Бѣи (стор. 32—33), поч. Преукрашена
 вѣжю славою.

29. Пѣснь на стрѣти Хѣи в четверток (стор. 33), поч.
Ѓ їе творче црѣ, пор. дод. XX, ч. 98.

30. Пѣснь на рождество Хѣо (стор. 34), поч. Пока ра-
 дост стала, пор. Богогл. ч. 22.

31. Psalm na rozdestwo Chrystowo (стор. 34—35),
 поч. Христос ся с пани раждает, пор. Зап. н. т. і. Шевч. т. XVII,
 стор. 64.

32. Пѣснь на рождество Хѣо (стор. 35), поч. Єкииѣ
 всезлата, пор. дод. XXII, ч. 17.

33. Písní na bohoiawleníe hospodne (стор. 36), поч.
 Їшрданъ рѣко, пор. Богогл. ч. 28.

34. Пѣснь свѣцкая (стор. 40—47), через неввагу пере-
 плетывка переплутано сторонами. Приводжу сю пісню в цілости:

„Бѣднажъ мой голова
 оу лихого мѣжа,
 тѣгажъ миѣ готова
 тай на срдци нѣжа:
 нѣ миѣ погумѣти,
 нѣ пожартовати,
 анѣ ся втѣшити,
 нѣ поговорити
 миѣ з людьми не даеть.
 Нѣсть миѣ стѣхн,
 коли мѣжъ лихій,
 тилко на печи

лежитъ корчачи,
 а всежъ мене даеть:
 „Богдай тращю зѣла!
 Я ти би ся гзила;
 тѣвѣ ся регоче,
 а миѣ ся не хоче.
Ѓй кадык же твою ма',
 чомъ не маешь сорома,
 тилко би ся реготала
 и з инчими розмовлала“.
 „Я молодая, ти старій
 и видит ся красній!“

Меже ними незгода, — якъ з нелюбимъ жити,
 ахъ доле нещасна! с челоуѣкомъ лихимъ
 Лѣпше на пѣщи бити, якъ з вѣдмедемъ дикимъ
 терпѣти.

35. Пѣсня свѣцкага (стор. 37—38).

Жадалас пари, краснаа дѣконко,
 тѣжачи вѣши на коли;
 мобилас нираз: „Бѣдна головонко,
 чога тѣжѣ в тѣй неволи?
 Час же би юже, кой мои лѣта
 ѣжити хотят поважного свѣта
 гладычи [sic!] на свѣт, на люде“.

Щожъ, колиж бо то красенкин шчи
 задростъ чини[ли] каждомъ:
 не спали ѣ днѣ, рѣдко коли в ночи,
 сприйли тилко вдномъ,
 поглядуючи тѣшили сѣданко,
 що вѣдѣт мати вѣрно[го] ворзинко
 совѣк приѣтилі.

Молодости твоѣ з милестю хотѣла,
 щобъ тебе тилко злѣчити
 не тим, которого-с сѣдцемъ полюбила,
 треба южъ вѣде з нимъ жити.
 Кобъ вно тилко*) часом не вѣдило,
 якъ приѣдет тобѣ слѣхати не мило,
 а терпѣти-жъ треба.

Спомінижъ совѣк, счо вѣкъ коротати
 треба южъ вѣде, з нимъ жити,
 щобъ ти не пришло крѣпко жалокати
 хорошенкой вроди, —
 або попадешъ в тѣжкѣю неволю,
 проклинати мѣшъ свою долю
 и молодость свою.

36. Уалла на рождѣствѣ. Pieśń 4-ta (стор. 42—39—40),
 поч. Свидѣм са вси во Рифлешм.

37. Уалла на рождѣство Хѣо (стор. 41—42), поч. Їсе-
 леннаа висели са, пор. Богогл. ч. 9.

*) В рукоп. тилко.

38. Уривок якоїсь світської пісні (стор. 43), без початку, до того картка в одній третій частині ширини передерта від гори до низу і віддерта частина пропала. Лишилося ось що :

Їй кѣпи мѣжѣ ключ
 замикай мене в коморон[цѣк . . .]
 . . . плю м ти мою комороч[. .]
 ѡй не поможе ключъ колодоч[ка],
 [мк сѣ оу]дасѣт вѣсока дочка.
 Коли я сѣочѣ з хлопцѣми [гѣлѣти],
 [вѣдѣт] сѣ тѣон замки падати;
 якъ мене станѣтъ хлѣ[пцѣк любити],
 вѣдѣт сѣ тѣон замки л[омити].
 Коли м сѣочѣ, вѣкном [вискочѣ],
 Гвоего милого зарше зѣ[вѣчѣ]
 Постараю я сѣ соло[.]
 [помо]жѣтъ хлопцѣк с хлѣб
 ѡй не поможе вѣрна
 ѡзми

39. Кесело спѣвайте, уривок якоїсь пісні (стор. 43).

40. Пѣснь Бѣи Почаевской, (стор. 44), уривок без початку.

41. Пролѣг на Рожество (стор. 45—46), заховалися тільки шматочки якоїсь рождественської вірші, писаної латинськими буквами. Поч. :

Gdy uslyszal Yró[d mor]derca,
 że sia wrodył [świta] samoderzca,
 Zaraz poszlet znyia ludy po . . .
 . . . ty. W
 [Yró]d bezbożny stał oszukanyi
 [.] nystoy obohoj stany [sic!].

XXIV. Вірші о Василя Ферлеєвича.

Отсі вірші, написані коло 1847 р. а надруковані у Чернівцях 1849 р., варті уваги як один із остатніх проявів того самоділкового письменства, яке жило в карпаторуській території в XVII—XVIII віці. Книжечка Ферлеєвича в Галичині велика рідкість, на Буковині стрічається досить часто у священників. Перший подав про неї звістку Ів. Ом. Левіцький у своїй Гал.-рус. Бібліографії I, 129

подавши там дословний текст другої титулової карти (без означення, де кінчить ся recto, а зачинає ся verso), але не згадуючи нічого про її зміст. Проф. Ст. Смаль-Стоцький у своїй праці „Буковинська Русь“, (Чернівці 1900, стор. 85—89) подав доповнене до бібліографічного опису сеї книжки, а власне текст першої титулової картки (обложки), деякі виписки, і схарактеризував дуже вірно Ферлеви́ча як „последного писателя середного періоду нашої літератури, котрий тягнув ся на Буковині аж до 1849 р.“. Маючи під рукою примірник Ферлеви́чевих віршів, дарований мені ласкаво о. Козарищуком, парохом у Конятині, подаю тут її докладний опис разом з деякими виписками. Книжечка малої 8-ки, сторони номер. 1—67 і 74—79, а надто між 67 а 74 має 7 нумерованих сторін таблиць і на кінці одну нумеровану стор. друкарських помилок, — має дві титулові карти. На обложці читаємо :

Сїи п'ксн'к џалми стиџи, которїи џалми, йма, й прозванїе характеръ и селенїе немже џбытаеть краегранесїемъ џблвлетъ. Оў типографїи Черновецкон 1849. (Тут автор хотїв звернути увагу на той факт, що кожда пісня його складаня має акростих, у якім показано його імя і стан). Друга титулова карта задрукована по обох боках, має ось який текст. Recto :

Во славу стѣла единесѣишиа животворщиа и неразделима Троицы, Сѣца, й Сїа й стѣго Дѣа. П'ксн'к, џалми йли стиџи со йермологїишискима нотами й версамїи оуподобленн'к й оукрашенн'к на концїи Индиктїишнъ зерцалш Пасхалии нокозданнои џберкѣает сѣ. Повелкнїе [sic!] й благословенїем' йхъ кнсккопрїсѣвщїенства Евгїнїа Гакмана епископа Бѣковїнскогш і йхъ консистора, й всегш Собора чрезъ цїнзѣрш пресмотренн'к й йсправленн'к й до типографїи печатати придати позволенн'к подъ № 3245. Рокш 1847.

Verso : Сїи п'ксн'к џалми стиџи сложеннїи и написаннїи сѣть власною рѣкою џ іереа Кас. Ферлеви́ча пароха веси Товтрѣкѣ въ епархїи Бѣковинн'к на 1000 іѣмплар. всеимъ коштомъ оу типографїи Черновецкон напечаталъ й оумножилъ й мїрш на скѣтъ вѣдалъ на ползу дѣшевиаго спасенїа й для тѣлесногш воздержанїа родш хрестїанскогш. Которїи џалми, йма, й прозванїе характеръ й селенїе немже џбытаеть краегранесїемъ џблвлетъ. Товтри 20 маа 1847. Іванъ Сѣхардтъ и синъ, Тїпографъ ў Бѣковїн'к. 1849.

В титулі кнновару не вживано, далі всі титулики і початкові букви кожної строфи, що творять акростих, друковані кнноваром.

1. У ллмъ Ѡ початкѣ ѿ до конца свѣта ажъ Бгѣ сотворилъ, подобенъ гласъ на троне вишній. (Стор. 2—14). Перша строфа під нотами:

Б началъ Бгѣ свѣтъ сотворилъ
небо ѿ землю преоукрашилъ
солнцемъ мѣсяцемъ звѣздами,
хлѣбомъ солю ѿ водами,
рѣжнѣ скоти,
всакѣ плоти,
ран во едемѣ,
дѣшѣ въ адамѣ,
Бгѣ с кости
Ѡкѣдѣ злости
скоро мѣни.

В другій строфі згадується, що Бог у раю наказав прародичам „дрѣва страсти имѣ нѣ мѣсти“. Виганяючи їх із раю Бог говорить: „ѿ ти Бгѣ керн живѣ кѣхъкѣ въ рѣки“. Виганяючи їх із раю ангел „вѣтъ по плещѣхъ нагихъ рѣзкою“ і наказує їм: „їдѣтъ изъ царства на подданствѣ, рѣскаль ѿ мотикѣ керн въ свою рѣкѣ, копанѣ, сапанѣ, на хлѣбѣ старѣ до своѣи смертѣ“. Вірно завважив проф. Стоцький, що Ферлевич, як видно з цих слів, ще в 1847 р. вважав підданство наслідком первородного гріха! Вроджене Каїна оповідає Ф. на основі звісного апокрифа:

Бгда Каїн см народилъ,
привидѣніе дѣволъ сотворилъ,
ѿки днѣа седмѣ главѣ малѣ,
кровѣ ѿ сосци зѣ Бгѣи сцалѣ.
Бга плаче,
їдамѣ рече:
Чтож ѿ сотворю,
плачѣ твоѣ оутолою?
нима врачѣ,
намѣ Ѡрочѣ
Ѡ седмѣ главѣ сцѣлѣти.

Днявол беретъ ся помогти йому, а за се

Людей оустѣхъ їдамѣ записалъ,
кровю своєю записѣ запечаталъ:
хлѣба ви оу свѣтѣ такѣи былъ,
чтобы два рази см родилъ,
разѣ оумиралъ

й воскресалъ,
 може власть мати
 записъ роздѣрати,
 людей ѡдобрати,
 тебе звязати,
 Тартаръ предати.

Як бачимо, апокріфічне оповіданє, популяризоване на нашій території в XVIII в. (див. Памятки II, 177—178 і 187), дійшло до Ферлевича вже з новим додатком, а власне з умовою: хто буде міг роздерти Адамів запис; про таку умову в давніших оповіданнях нема згадки.

В дальшій строфі (стор. 9) подає Ферлевич легенду про хрестове дерево також у формі відмінній від тої, яку вона має в старших апокріфах:

Єгда Адамъ вже оумиралъ,
 Сидѣ сѣнѣ заповѣдалъ:
 сѣмень зъ раю принеси ми
 ѿ на гробѣ посади ми,
 кипарисовѣ
 ѿ пегговѣ
 кѣпно ѿ кедровѣ;
 бѣдетъ расти дровѣ
 трийственъное,
 спасителъное
 всѣмъ человекѣмъ.

Як звісно, старші апокріфи (Памятки I, 29—30; II, 295—296, 306—307) говорять, що Адам посилав Сифа до раю за олієм милосердя, але ангел не дав йому його, а тільки дав три пруті з дерева вѣчного житя; вмираючи Адам воплів собі з тих прутів вінець і вложив їх собі на голову; з тим вінцем його й похоронено, але з него на його могилі виросло дерево з трьома пнями сплєтеними разом.

Далі оповідав вірша Ферлевича, як Адам по смерті пішов до пекла, згадує про потоп і зараз перескакує на вроджене Ісусове, що „прежде всѣхъ вѣкѣ ѡ ѡца родѣл сѣ, на послѣдокъ вѣка ѡ дѣви воплотил сѣ ѿ оумиралъ ѿ воскресалъ, клѣтву потребилъ, Адама свободилъ, записъ растерзалъ, Сатанѣ сказалъ, Тартаръ предалъ“. Згадавши про Ісусове вознесенє і заснованє церкви о. Ф. пише далі:

Сѣма тысяща годовѣ настѣпила,
 злоба наша са оумножила;
 ѣкъ бы дни Бгѣ не прекратилъ,
 всакѣ плоть бы Бгѣ ни простила;
 нынѣ панства
 ѣ блаженства;
 горе намѣ вѣде,
 Бгѣ нас забѣде.
 еще Бгѣ намѣ терпитѣ,
 покѣкъ са свѣтъ скончитѣ,
 избранныхѣ ради.

Акростих сеї пісвї: Васїлїи Ферленевїч паршѣ.

2. Пѣзнѣ [sic!] на рожество Хрѣтово (стор. 15—20), перша строфа під нотами, акростих той сам, зміст не має апокріфічних деталів.

3. Пѣснь страстемѣ Хрїстовим' (стор. 21—26), перша строфа під нотами, акростих той сам. Зміст дуже хаотичний; апокріфічних деталів нема хіба крім одного, що Ісуса розпяли „на главѣ Ядамовї“ (пор. Памятки II, стор. 342).

4. Пѣснь Пресвѣтїи Богородици подобенѣ Пречистла дѣво Мати (стор. 27—30), перша строфа під нотами, акростих: Васїлїи Ферленевїч. Нотую форми: на фронтѣ, такко, кнще, ѣвѣсть.

5. Пѣснь архѣгла Мїханѣлї прочїныхѣ безплотних силѣ (стор. 31—35), перша стр. під нотами, акростих ut supra. В першїй строфі вичаслено девять ангельських чинів, але як девятїй замісь „престолів“ покладено „тьму“. Про Михаїла сказано:

Луципера ланцомѣ сказалѣ,
 на главѣ ѣго ногою столалѣ;
 мечѣ ѣгнемѣ палаелѣ,
 вѣ десници ѣго сѣлетѣ,
 ѣскѣхѣ враговѣ ѣстрашалелѣ,
 громомѣ страшно ѣбивелелѣ,
 горѣ всѣмѣ.

В строфі 9 і 10 оповїдаелѣ ся про боротьбу Михаїла вже не з Луципером, а з Сотонаїлом, очевидно на основї апокрїфа подїбного де надрукованих у нас (Памятки I, 11—16).

6. Пѣснь стѣго великомѣченика Івана новаго нжѣ вѣ Гочавѣ (стор. 36—41), перша строфа під нотами, акро-

стих: Васілін Ферленевіч парох Товтрів; пісня зложена на основі життя, пор. дод. IX, ч. 13; XIV, ч. 4. Цікава тут строфа:

Бъ разбою Тѣрковъ и Москви
взяткѣ моцѣ ажъ до Жолкви
многѣхъ времени тамъ пребви,
до Гочави сѣ вернѣли. 1783.

7. П'кснь великомученици Барварѣ (стор. 42—47), перша строфа під нотами, акростих як у 1, пісня на основі життя пор. дод. II, ч. 59; IV, ч. 12; VI, ч. 9. Цікава тут строфа:

Барвара йстата
до Києва взата
й до нынѣ швытаеть,
хрѣтіанъ поздоровляетъ;
хто ю призываетъ,
нагло не вмираеть.

8. П'кснь Ѡ притчѣй євангелскихъ (стор. 48—52), перша строфа під нотами, акростих як 1, зміст: моралізація, прикінці притча про блудного сина.

9. П'кснь ш жизни челоѣческой нынѣшнаго и вѣдѣщаго вѣка (стор. 53—54), строфа перша під нотами, акростих як 4. Нотую форми: мѣнѣ по г'клѣм (по дѣлом), къ нѣждѣ великѣ; хто й сѣ молитъ (хто йѣ); оѣ възнѣ, ни кѣйдѣтъ.

10. П'кснь ш страшномъ и тренетномъ сѣдѣ на доромъ пришествіи Хрѣтвомъ (стор. 55—59), перша строфа під нотами, акростих як 6; се перерібка звісної пісні Прийдѣтъ година, а дуже слабими додатками самого Ферлеєвича.

11. П'кснь їхъ висшкѣнрешскѣищенствѣ Євгенію Гакманѣ, їхъ консісторѣ и ксѣмѣ соборѣ (стор. 60—62), перша строфа під нотами, акростих як 4. Приводжу деякі строфи свѣ чудернацької пісні:

Бскѣ оѣважаймо, честь и хвалѣ даймо
пречестномѣ консісторѣ,
Архіпастирю й нашѣмѣ царю
й кождѣмѣ ассѣорѣ.
Говѣтъ благій, Ѡ ксѣхъ драгій
на сѣссіи зложаютъ,
Інтереса наша къ паперѣи вписаша
до насѣ присилаютъ.
Філаретъ Бендієскій, архимандретъ консісторскій

совѣтникъ былъ всѣмъ.
 Євгеній Гакманъ єдинъ ѿ всѣхъ избранъ
 на Архипастира,
 єдина єсть глава, въ Бѣковинѣ слава
 архипастиръ міра.
 Ієвгеній сватитель ѡсновалъ ѡбителъ
 въ Черновицкомъ градѣ,
 Что ю ѡсватилъ ѡ крестъ водрузилъ
 при великой парадѣ.
 Хоцємо знати, же всѣмъ церквамъ мати
 въ краю Бѣковинѣ,
 І ни євѣла колша, ни євѣла славетнѣйша
 ѿ вѣка ѡ до нынѣ.

12. Пѣснь монарскѣ Імператорѣ Францѣ Іосифѣ
 (стор. 63—65) строфа 1 під нотами, акростих: Ферленевіч парох
 Твєтрїк. Зовсімъ недолadne віршованє.

13. Пѣснь пѣвцємъ подокєнъ предстоєщихъ Псал-
 мовъ (стор. 66), без нот, акростих: К Твєтрахъ. Вірша про domo
 sua, — ось її текст, що вказує в авторі якєсь хоробливе вподобанє
 в тїм, щоб його імя, борони Боже, не було забутє.

Єскѣ оўважаймо, лѣтера складаймо
 початковѣ въ Псалмахъ,
 Того изгадаймо, нї зєвѣваймо,
 когда спѣваемъ в домахъ.
 Єнъ сѣ трудилъ сїи Псалми зложилъ,
 любовѣ малъ оў сердци;
 Єскѣхъ призывайте, красно заспивайте
 маленькѣ младенци.
 Того лѣтера на передѣ папера
 предѣ оўказветъ,
 Рѣжїи пѣнкта сєго и того свѣта
 на нма композветъ.
 Я єгѣ роботѣ, дай Бжє ѡхотѣ
 оўсѣмъ нам спѣвати.
 Хоцємо знати, Бгѣ въ сердцѣ мати,
 сватихъ вѣвалати.
 Конєцъ пѣснї и Бгѣ хвала,
 на вѣки амїнь слава.

На стор. 67 читаємо ось яке nationale автора: „Басилїи Фер-
 лєнєвїчъ парохъ вєси Тєвтрѣкѣ въ єпархіи Бѣковинскєи рождєнїє

1783, 1 фєврѣарїѣ, ѣзкомпоновал' сїю новозданнѣю пасхалїю, ключъ граници 133 лѣтери^а. Далї йде поучене, як уживати пасхалїю, а в низу дата: Товтрїѣ 5 юліѣ 1847, ѡ созданїѣ мїра 7855 сочинїтел сѣѣ книги Касїїѣ Ферленевїч парохъ Товтрѣкѣ.

14. Индїктїшнѣ, зерцало пасхалїи новозданнои (стор. нenum. 68—71) таблицї на чвѣртках бїльшого формату.

16. Початокъ гласамъ євангелїамъ воскреснимъ (стор. нenum. 72), табеля.

16. Настанїє или рожденїє мѣсѣцемъ (стор. нenum. 73), табеля.

17. Ѣглавленїє (стор. 74).

18. Оуставъ пасхалїи такъ треба шѣкати ключъ граничъ (стор. 75—76).

19. Пѣснь ѡ оумїленїи дѣши (стор. 77—78), без нот, акростихъ: Касїїѣ Ферленевїч, валичєвою церковщиною.

20. Ѣписанїѣ 12 вѣщен, которїѣ нѣкогда доброго порадкѣ ни зрѣватъ (стор. 79). Ось тї рїчи: 1. Мудрый без ѣчинкѣ. 2. Богатый без милостїнѣ. 3. Оубогый гордын. 4. Старый нибоговойный. 5. Младенїцъ нїпославный. 6. Жѣна без встидѣ. 7. Людє без права. 8. Бойна без фїрки. 9. Панъ без власти. 10. Хрїстїаньнѣ сварливый. 11. Царъ гнѣвливыи. 12. Дѣховный лѣкнивыи. Стор. 80 порожня.

21. Погрѣшности ѣлїѣ ѡемилки оубъ типографїи слѣчили сѣѣ (стор. нenum. 81). Стор. 82 порожня.

XXV. Суплїка селян изъ Залуча в р. 1840.

В р. 1885 одержав я був від о. Гаморака изъ Стецєви снятинського повїта оригїнал отсеї суплїки, написаний на цїваркуши грубого паперу, кирилицєю на одній сторонї. Знявши собї копїю, яка тодїж була мною опублїкована в „Дѣлѣ“, а оригїнал звернув о. Гаморакѣ. На зверхнїй сторонї сєго паперу був ось який адрес:

„До Пречестного оубрадѣ Намѣстничого грек. кат. городенского ѣ надзирателя школьного. Покорна прозка вѣдѣ на низѣ пѣдписанихъ; Бѣдте ласкави причинѣт сѣѣ за нами вѣдними ѣ поратѣйте, ѣбн наша наѣка в школѣ на завше нашихъ дѣтей бѣла. ѣакъ вѣ серединѣ.“

А в серединї стоїть ось що:

Пречестни 8 радъ намѣстниче греко: като: городенски ѿ надзерателю шкѣлний:

Громада наша сама поклала школу ѿ обѣцала са платити оучителиви, ѿ платитѣ ѡни нашѣ дѣти оучивѣ читати, спѣвати, ѿ писати, ѿ 15 лѣтѣ ми сами школу будинокѣ ѡтримуємо, ѿ дѣти послалиси, низнати що са значитѣ же нашѣ теперѣшнѣ дѣдичѣ нилубать на нашу школу.

1. Заразѣ ѡакѣ прийшли Б: Б: П: Їйвасѣ, Григора Боевудку котрий в Кнажѣ дакувакѣ ѿ дѣти зачавѣ оучити, казали зловити з' Рекрутами; хоць вѣкнѣ горбати, кричали на него, же безѣ ѡповѣди панскои оучитѣ дѣти, а же вѣкнѣ казавѣ же тоѣ длатого робитѣ, же мѣ Духовни каже, вив го ѿ кайдани вковавѣ.

2. Сего року нашего оучителя Даниила Боевудку, котрий 4 роки нашѣ дѣти оучитѣ, пѣславѣ двѣрскихѣ слѣгѣ з' вѣтомѣ в' ноци до школи, запровадивѣ в' двѣрѣ, а рано взавѣ до арештѣ, ѿ меже рекрутгами окувавѣ; а належитѣ, ѡни сесѣ зоставивѣ са в' громадѣ ѿ оучивѣ дѣти; бо вже трох братѣв в' жовнѣрах: до сего разу таке нивѣробали пани нашомѣ оучителиви, ѡжѣ теперѣшнѣ панѣ, видимо же раднѣи ѡни школи нивѣло.

3. Хлопцѣвѣ котрѣ оумѣють читати, беругѣ до плѣта, ѿ насмѣвають са моватѣ: забудѣш азвѣкѣ. вѣдѣ плѣта нѣможутѣ ходити до церкви, ѿ черезѣ того видатѣ сами пани же мѣсатѣ призавѣкати, ѿ для того такѣ говоратѣ.

4. Видимо же ми вѣднѣ простаки, нивѣлисмо добре ѡтченашѣ, а хоць котрий оумѣвѣ то забувѣ, такѣ теперѣ оучинилнсмо школу; хочутѣ, ѡни котрий оумѣють читати, ѿ того забували.

5. Насѣ вѣднихѣ простакѣвѣ вѣдавѣ нѣколи нѣдопустатѣ, ѡннсмо хоць тѣлко вмѣли читати, ѡннсмо бога, ѿ цара чтити знали.

6. Чуємо же нѣмихѣ, ѿ глухихѣ оучатѣ читати, а ми нѣ глухѣ, нѣ нѣмѣ, ѿ сами платимо за школу, низнаємо що са значитѣ же такѣ нѣлюбатѣ нашу школу; каждомѣ котрий до сего разу навчив са, допѣкаютѣ, а ми вѣднѣ простаки нѣкомѣ нѣчого никажемо, що хто вмѣе.

7. Нимаємо пасовиска, до каждый ходобинѣ дѣти нѣволимо ѡни пасли. черезѣ того ѡдривают са на лѣто вѣд школи, ѿ богато забуваютѣ; низнаємо що са значитѣ, же нашѣ Духовни ѿ нашѣ намѣстникѣ Снатински на тоѣ мовчутѣ; ми видимо, же Духовни видатѣ ѿ знають хто перскажаѣ ѡни школи в про-

стакѣвъ нибѣло, длачого нѣчого никажѣтъ, ми того низнаємо, намъ са здає же нашѣ Духовнѣ за нами повинни са оупѣнѣти.

Просимо покѣрни, бѣдѣ ласкає, причинѣтъ са за нами до високои з'вѣрхности Духовнои, аби насъ поратѣвали, и аби наша наука вшколѣ нашихъ дѣтей на зѣвше бѣла.

Залуче надѣ Черемшовъ Дна кѣ. Окт: ѣшмѣ.

Знакомъ креста сѣтаго пѣдписуем са

Idor Romaniuk Plenipotentes, Mytro Kulzenko dtto., Ioan Kulzenko dtto., Сѣмонъ Боевѣдка з громади, Штифанъ Купчѣкъ, Данило Басилѣкъ, Микита Червѣнски, Федоръ Чибернѣкъ, Басилъ Копанюкъ, Микита Оровецъ, Мѣхайло Романюкъ, Федоръ Романюкъ нагор., Никифоръ Гнатюкъ, Іванъ Реманюкъ, Николай Іванъ кос:, Штифанъ Оровецъ, Сѣмонъ Оровецъ Ішков:, Олекса Лолоканъ, Басилъ Гнѣданъ, Грицко Дажуръ, Овѣрѣй Романюкъ, Николай Романюкъ, Сѣмонъ Оровецъ, Микита Николайчѣкъ, Кость Дажуръ, Басилъ Оровецъ, Федоръ Оровецъ, Ганаско Оровецъ, Григоръ Тѣтички, Прокопъ Миронюкъ, Николай Бѣрстѣюкъ. Мѣхайло Голоканъ, Митро Грѣдей, Андрѣй Фочѣкъ, Тимофѣй д:, Ішковъ д:

ДОПОВНЕННЯ.

1. Звістка про Бодянське Учительне євангелиє. До того, що сказано вище на стор. 5–7 про Карпаторуські Учительні євангелия, треба додати ще звістку про той уривок рукописного Учит. єванг., який знаходить ся в монастирі Бодян у північній Угорщині. Першу звістку про сей рукопис подано в часописі „Лѣтопись сербска“, що видавалась у Будимі від 1825 р.; в кн. 11 (р. 1827), стор. 20 подав якийсь Серб відомість про сей рукопис, що має назву „Посоучении медѣльниа“, додаючи три сторінки тексту як пробу сербщини для автора зовсім загадкової. Учений Шафарик у своїй книжці „Abkunft der Slaven“, виданій 1828 р. заявив, що євангелиє писане не сербською, але словацькою мовою, тільки що кирильськими літерами. Против сих думок виступив Копітар у одному із додатків до своєї праці *Hesychii glossographi discipulus et epiglossistes Russus in ipsa Constantinopoli sec. XII—XIII, Vindobonae 1840*, стор. 27–28. Він заявив, що сей рукопис руський, *lingua ecclesiastica vetere plus minus mixta hodierna vulgari; solent enim omnes Slavi, in hodierno suarum scholarum statu linguae suae sacrae semidoceti, pro suae domesticae dialecti varietate librorum sacrorum obselatam linguam hodierna quisque sua variegare*“. Варто би заглянути до того монастиря, чи заховав ся ще там той рукопис і чи нема крім него й інших.

2. Польські „кантички“. Цитую люксембурське видаве, без означеня року (маб. 1867) пз. *Kantyczki podług wydania 1785. Paryż, księgarnia Luksemburska, ulica de Tournon 16, wydanie 3-c, в чотирьох томиках*. Крім цитованих у мене пісень мають ся тут польські оригінали пісень Кам'янського Богогласника (дод. XX) ч. 8: *Zawitaj córko Ojca przedwiecznego I, 37; ч. 17: Gwiazdo morza I, 28; ч. 36: O gospodze uwielbiona I, 27; ч. 37: Zawitaj ranna jutrzeńko I, 76*. Маємо в тій збірці також дві руські пісні: *Пречистая діво Мати I, 48*, передруковану не з Почаївського Богогласника, а з тоїж Кантвички 1785 р., і відтамже передруковану рідвяну віршу „*Посмотри ся чоловіче*“, яку недавно видав В. П. Черетц із рукописної кантички Ф. Бернацкого з р. 1693 (*Извѣстія отд. русскаго языка и словесности Имп. Акад. Наукъ 1899, кн. 3*).

З М І С Т.

	Сторона
Карпаторуська література XVII—XVIII віків	1— 22
Додаток	
I. Другий лист небесний	23— 27
II. Данилівське (угрор.) Учительне євангеліє	27— 37
III. Староміський рукопис	37— 44
IV. Рукопис Ст. Теслевцьового	44— 55
V. Унгварський рукопис	55— 61
VI. Рукопис із с. Літманової А.	61— 64
VII. Рукопис із с. Літманової Б.	64— 66
VIII. Рукопис о. Теодора Поповича Тухлянського	66— 72
IX. Рукопис Павла Кузикевича	72— 77
X. Пісня про Віденщану 1683 р.	77— 80
XI. Дві Карпаторуські перерібки „Александрії“ з XVШ в.	80— 91
XII. Рукопис Ст. Самборни	91— 96
XIII. Рукопис о. Ів. Прислопського	96—100
XIV. Калуський збірник	101—
XV. Іспаський рукопис	102—103
XVI. Рукопис о. Іллі Яремецького Білахевича	103—116
XVII. Вѣчностъ пекелная	116—118
XVIII. Сокольський рукопис	118—124
XIX. Дрогобицький збірник	124—126
XX. Кам'яньський Богогласник 1734 р.	126—137
XXI. Угроруський співанник А.	137—139
XXII. Угрор. співанник Б. Митра Дочвиця	139—147
XXIII. Калуський співанник XVIII в.	147—151
XXIV. Вірші о. Василя Ферлевича ?	151—158
XXV. Супліка селян із Залуча з р. 1840	158—160
Доповнення	161—

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
891.7909 F85K C001
Karpato-ruske pysmenstvo XVII-XVIII vv.

3 0112 093516505